

## **I. GİRİŞ:(ARAŞTIRMA SORUNU)**

Toplumsal yapı, kendi bünyesinde bulunan farklı özellik ve etkinliklere sahip olan toplumsal ögeler tarafından değişmeye zorlanır. Bu ögeler, genellikle ekonomideki nicel ve nitel gelişmelerin, teknolojiye ilerlemelerin ve demografik oluşumların birer sonucu olarak ortaya çıkarlar. “Sosyolog için sosyal değişme, sosyal yapıda meydana gelen önemli değişmelerdir. Bu tanımın içerisine yeni normlar, değerler, maddi kültür unsurları ve sembollerde meydana gelen değişmeler girer. Sosyolog için küçük gruplarda meydana gelen değişmeler ve moda gibi geçici değişmeler önemli değildir; bunun yerine aile, ekonomi, hukuk vb. kurumlardaki değişmeler, sosyal rollerdeki değişmeler ve sosyal ilişkilerde meydana gelen değişmeler önemlidir” (Kızılcıçelik, 1996:36). Temel grup ve kurumlar aile, eğitim, ekonomi, siyaset, din ve boş zaman değerlendirme form ve içerik olarak değişebilir, ama örgütlenmiş sosyal yaşamın olduğu her yerde zorunlu olarak bulunurlar. Her toplumsal kurum gibi spor da, kimi görünür, kimi gizli, kimi doğal binlerce ipe toplumun gövdesine bağlıdır. Bu nedenle spor hem toplumu etkilemekte hem de toplumdan etkilenmektedir. Toplumsal değişme sürecinde, değişimin içeriğine bağlı olarak spor da değişiklik göstermiştir. Toplumsal değişim sırasında meydana gelen aksaklık, ya da toplumsal yapıdaki oluşumda var olacak bir eksiklik diğer yapıların işleyişlerini etkilemekte ve bu eksiklik ve aksaklıkların diğer yapılarda izdüşümleri olumsuz olmaktadır.

“Değişimin koşulları, değişimin meydana geldiği durumlardır. Değişimin faktörleri ise değişmeyi üretebilen nedenlerdir. Sosyokültürel

değişmenin gerçekleştiği koşullarsa şöyle sıralanabilir. Yeni gereksinmelerin ortaya çıkması, değişmeye hazır olma, bilgi birikimi ve bilginin kullanabilirliği, kültürde var olan başat değerlerin tipi ve kişilerin bunlara olan genel tutumu, sosyal ve kültürel yapının karmaşıklık derecesi" (Ficher, 1996:15). İşte sporun günümüzdeki boyutuyla karşımıza çıkışı da Ficher'in belirttiği bu koşullar ışığında açıklanabilmektedir. Spor toplumsal bir kurumdur ve bir yandan diğer toplumsal kurumlardan etkilenirken bir yandan da diğer toplumsal kurumları etkilemektedir.

Spor adı verilen etkinlikler tarihin farklı dönemlerinde farklı toplumlarda farklı görünümsergilemiştir. Bu çerçevede spora yaklaşımlar da farklılıklar göstermiştir. Spora ilişkin çeşitli tanımlar gözden geçirildiğinde sporun genellikle fiziksel yetenekle, kurumsallaşma, yarışma, oyun, boş zaman gibi kavramlar çerçevesinde tanımlandığı görülmektedir. Örneğin Fişek, sporun çeşitli bakış açıları ile beş çeşit tanımını yapmaktadır;

"İlk tanıma göre spor; insanın doğasında bulunan saldırganlık için sağlıklı ve barışçı bir emniyet subabı, dostça rekabet ortamı, savaşın barışçı ikamesidir. İkinci tanıma göre spor; kişinin ruh ve beden sağlığını güvence altına alan, günlük hayatın gerginlik ve sürtüşmelerini gideren bir araçtır. Üçüncü olarak; spor, Ludwig John'nın yaptığı 'yurtsever, hiyerarşik ve otoriter bir devlet eliyle ulusal birliği örgütleyen bir eğitim aracıdır'. Bu tehlikeli tanımın temsilcileri arasında Baron Pierre de Co-ubertin, 'sporun gerçek işlevi insanları savaşa hazırlamaktır' diyen

Eisenhower gibi bildik isimler vardır. Dördüncü tanıma göre spor, kitlelerin afyonudur. Bu tanım sporu Marksist bakış açısıyla değerlendirirken; kapitalizmin bunalımı ile sporun konu olduğu kitlesel ilgi arasında ters bir orantının olduğu görüşünü ileri sürer. Ancak bu tanımın, taban tabana zıt karşıt düşünen başkalarınca da aynı biçimde algılanması ve bir 'toplumsal gereklilik' olarak uygulanması ilginçtir. Francisco Franco'nun Bernabeu stadyumu konusunda 'Bana 150 bin kişilik bir uyku tulumu yapın'; Antonio Salazar'ın 'Portekiz'i kırk yıl süreyle 3 F'le, fiesta (şölen), fadima (örgütlü din) ve futbol ile yönettim' sözleri bunun çarpıcı örnekleridir. Son tanımlama ise öteki dört tanımı da kapsayan niteliktedir. Buna göre spor; oyunla yarışmayı birleştiren, bedensel yeteneği fazla olduğu için kazananları ödüllendiren, üst düzeyde oyun, mücadele ve ağır kas çalışması gerektirdiği için, yoğun çabayı zorunlu kılan bir uğraştır” (1983:27).

Spor yetenek ve başarının kurumsallaşmasıdır ya da spor insanların fiziksel yetenek ve becerilerini kullanarak yarışmalarını içeren kurallara bağlanmış toplumsal bir oyundur.

Bu tanımlamayı genişletmek ve farklılaştırmak mümkündür. Ancak bu ve benzeri tanımlamalar sporun toplumdaki yerini ortaya koymada, sportif etkinliklerin kapsamını ve sınırlarını çizmede yetersiz kalmaktadır.

19. yüzyılda kapitalizmin gelişmesi ile spor çehre değiştirmiş, egemen yaklaşımların tanımlamaları, yönlendirmeleri ışığında gelişmiş ve anlamlandırılmıştır. Spor bu tanımlamayla sağlıklı yaşam, eğlence, boş zaman değerlendirme tarzı ve taşkın taraftarların davranışları içine sıkıştırılmış durumdadır. Oysa ki günümüzde sporu anlama ve anlamlandırma, eğlence, boş zaman etkinliği, vücut ve ruh sağlığını geliştirme gibi bireysel alana indirgendiğinde ya da spor kulübünün kendi iç dinamiğine bakarak anlamlandırıldığında spor ile ilgili açıklamalar yetersizdir. Bundan dolayıdır ki sporun kapitalist mülkiyet yapıları ve ilişkileri içinde ele alınması gerekmektedir.

Günümüzde spor deyince yaygınlığı ve etkinliği nedeniyle insanların aklına ilk olarak futbol gelmektedir. Başlı başına sektör haline gelen futbolun gelişimi, sanayileşmeye paralel bir seyir izliyor. Futbol neticede herhangi bir spor dalıdır fakat kimi spor otoritelerinin savunduğu başka bir gerçek var ki, Futbol asla sadece futbol değildir. Savaşlar çıkmasına ve devrimler yapılmasına neden olur, mafyayı ve diktatörleri adeta büyüler.Örneğin, 'Forza İtalya' sloganı Berlusconi'yi\* İtalya'da iktidara taşıyan en önemli etkenlerden biridir. Dolayısıyla futbol sadece spor olmaktan ziyade toplumsal yapıyla özdeşleşmiş ve toplumu biçimlendiren bir yapıya da sahiptir.

Futbol günümüz dünyasında büyük paraların döndüğü, pazarın diğer sektörlerini etkileyen, arz ve talep oluşturan bir sektör haline gelmiştir.

---

\* İtalya başbakanı olan Berlusconi aynı zamanda AC Milan kulübünün de başkanıdır.

Futbolun bu ekonomik statüsü, oluşum amaçları para kazanma ve çıkar sağlama olan organize suç örgütlerini bu sektöre çekmiştir.

Günümüzdeki gelişmeler paralelinde çalışma konusuyla ilişkilendirdiğimizde organize suç, organize suçluluk, organize suç örgütü veya mafya kavramlarının tanımlamaları üzerine de kavramsal farklılıklar gündemdedir.

Organize suç kavramının ayırdedici unsuru, organize suç örgütlerinin görünüşte yasal bir çerçeve içerisinde hareket etmeleridir. Yasadışı faaliyetler, yasal çerçevede faaliyet gösteren paravan kuruluşlar vasıtasıyla yürütülmektedir. Bu kuruluşlar, yasadışı faaliyetlerinin ortaya çıkmasını engelleyecek mekanizmalar geliştirmiştir. Türkiye’de de spor kulüpleri organize suç örgütleri tarafından gerek ekonomik çıkar elde etmek gerekse sosyal bir statü elde etmek için paravan olarak kullanılmıştır.

Bu inceleme, futbolun tarihsel gelişimi içinde toplumsal yapıdaki değişimlerle birlikte değişmesini ve günümüzde toplumsal yapı da algılanışını açıklamaktadır. Bu kapsamda anlamlandırılan futbolun sosyal yaşantıda meydana gelen gerek ekonomik gerekse sosyolojik etmenlerle birlikte yeni bir boyuta bürünmesi ve toplumsal yapı içinde endüstriyel bir sektör halini alarak ekonomik, kitleselleşmesiyle de siyasi bir statü kazanması vurgulanmaktadır. Çalışma da aynı zamanda futbol, organize suç örgütleri iletişimi anlamlandırılırken futbolun hem ekonomik hemde toplumsal yapısına vurgu yapılarak amaçları sadece para kazanmak olan organize suç örgütlerinin futbolla iletişime girme nedenleri irdelenmektedir.

## **II. TEZİN KONUSU**

Bu çalışma , belli ekonomik ve onunla birlikte gelen siyasal kültürel ve ideolojik amaçları gerçekleştirmeye yönelik örgütlü etkinlik olan spor perspektifinde futbol üzerinden kurulan iletişimi konu olarak irdelemekte böyle bir kapsam içinde futbolun toplumsal yapıdaki değişmelerle doğru orantılı olarak gelişimini, endüstriyel dönüşümünü ve organize suç örgütleri ile iletişimini konu edinmektedir.

## **III. TEZİN AMACI**

Tezin amacı, egemen yaklaşımların yönlendirici ve yetersiz açıklamalarının önüne geçerek üretim ilişkileri perspektifinde futbolun geldiği noktada futbol üzerinden kurulan ilişkileri ve futbolun toplumsal yapı içindeki iletişimini irdelemektir. Bu bağlamda futbol üzerinden kurulan iletişim kavramı doğal yapısı içinde anlamlandırılacak ve futbol iletişiminin nasıl şekillendirildiği incelenecektir. Bununla birlikte futbol örgütlenmesi içinde yer almaya çalışan organize suç örgütlerinin günümüzde bir “spor” olmaktan öte, çeşitli toplumsal dinamikleri etkileme gücüne sahip kültürel bir olgu ve ekonomik bir yapıya bürünen futbol sektörü ile iletişiminin incelenmesini sağlamaktır.

#### **IV. TEZİN ÖNEMİ**

Tanım alanında bile uzlaşmaya varılamayan bir konuda işlevlerin ve uygulama alanında yapılacakların belirlenmesi mümkün olamamaktadır. Genellikle günümüzde kavram olarak pozitivist düşünce ışığında anlamlandırılan olgular bu kavramların işlevselliği içinde yapılan faaliyetleri tanımlamaya ve anlamlandırmaya olanak tanımamaktadır. Tez konusu açısından spor/futbol örneğinden hareket edilerek, toplumsal bir fenomenin şekillenmesi ve anlamlandırılmasında hangi faktörleri nasıl ele alması gerektiği üzerinde durulması yönünden ve ilk kez futbol iletişiminin organize suçluluk bağlamında incelenmesi konusunda çalışma önem arz etmektedir.

#### **V. YÖNTEM**

Bu inceleme kuramsal bir araştırma olarak tasarlandı. Tanımlar, işlevleri ve sporla ilgili gerekli enformasyonu toplamak için bu alanda yazılmış akademik kaynaklar (kitap, dergi, makaleler) ve günlük basında çıkan (haber, köşe yazısı, söyleşi) kullanılmaktadır. Toplanan enformasyon niteliksel araştırma yöntemiyle değerlendirilmektedir. Belirlenen varsayımlar çalışma içinde herhangi bir istatistik test kullanılmadan, sorunu analiz eden nedensellik bağları kurularak sunulmakta ve niteliksel değerlendirmeler yapılarak sonuç çıkarılmaktadır.

##### **V.1. Varsayımlar**

Futbolun popülerleşmesi ve endüstriyel bir sektör olması futbol kulüplerinin yapısını, toplumsal ve ekonomik rolünü değiştirmiştir. Bu değişim sonucunda Türkiye’de futbolun popüler ve büyük bir ekonomik sektör olarak

gelişmesi, organize suç örgütlerinin futbolu bir iletişim, para kazanma ve popülerite aracı olarak kullanmasına sebep olmuştur.

## **V.2. Kapsam ve Sınırlılıklar**

Bu inceleme, futbol üzerinden kurulan iletişimi anlamlandırarak egemen yaklaşımların yönlendirici ve yetersiz açıklamalarının ötesine geçilmesi gerekliliğine dikkat çekmektedir. Toplumla ilgili her konuda olduğu gibi futbol kavramının da yeterince anlaşılmasında futbolun bütün boyutları ile birlikte anlamlandırılması gerekliliğini vurgulama çabasıdır. Organize suç ve organize suçluluk, mafya ve organize suç örgütü terimleri üzerindeki kavramsal çelişkileri ortadan kaldırarak futbolla ilişkilerini belirtmektedir. Bu bağlamda Türkiye’de kurumlaşan futbolun toplumsal yapı içinde iletişiminde organize suç örgütlerinin yeri saptanmaya çalışılmaktadır.

Futboldaki gelişim ve değişim 1980 yılı sonlarında gerek ekonomik gerekse kitle iletişim araçlarındaki gelişim ve değişimle birlikte ivme kazanmış, futbolun toplumsal yapı içindeki sosyal görünümüne ekonomik ve siyasal görünümü de eklemlenmiştir. Bu perspektifte çalışma 1980-2005 tarihleri kapsamında Türkiye profesyonel ve amatör futbol ligleriyle sınırlandırılacak, çalışma alanı içinde yer alan futbol kulüpleri, medya ve organize suç örgütü örnekleri bu kapsamda değerlendirilecektir.

### **V.3.Kuramsal Çerçeve**

“Spor sosyolojisine yönelik ilk kuramlar 1960'larda ortaya atılmıştır. Eleştirel bir boyuta sahip olmayan bu yaklaşımlar pozitivist yönelimlidir. Pozitivist yaklaşımlar sporu toplumun tüm kesimlerinin paylaştığı merkezi bir değerler sistemini içeren genel kültürel mirasın bir görünümü olarak ele aldılar” (Snyder, 1990:75).

1970'li ve 1980'li yıllarda sporun siyasal ve terimsel boyutu ön plana çıktı. Böylece spora eleştirel yönden bakılmaya başlandı. Spora ilişkin eleştirel yaklaşımlar kültür, bilinç ve ideolojinin öneminde odaklanan daha geniş bir kuramsal alanı oluşturmuştur. Bu oluşum sporla diğer kültürel oluşumlar arasındaki organik ilişkileri incelemiş böylece spor sosyolojisi hızla gelişerek farklı ve çatışmalı toplum kuramlarını kapsamaya ve toplumsal çözümlemenin karmaşık alanlarından biri olmaya başlamıştır.

“Spor sosyolojisini canlandıran gelişmelerin çıkış noktası Karl MARKS’ın çalışmalarının spora uyarlanmasıdır. Ancak Marksist spor sosyolojisinde tek bir yaklaşım yoktur. Marksist yaklaşımların hepsi de kapitalist sporun doğasını eleştirmesine rağmen bazı yorumlar determinist bir niteliğe sahiptir. Determinist yorumlar sporun ekonomik ve ideolojik etkilerinin bütün durumlarda belirleyici olduğunu öne sürmektedirler” (Uzun, 2000:29).

Sporun 1970'lerde ticari bir sektör haline gelmesiyle ekonomiye ağırlık veren ve sporu kapitalist toplumun bir aynası olarak niteleyen çok sayıda çalışma yayınlanmıştır. Bu çalışmalar egemen kesimlerin sporu nasıl ele aldıklarını ve sporun kapitalist sistemlerde toplumsal ilişkileri destekleme

biçimlerini ele aldılar. Bu çalışmalar sporun disiplin ve işgücü isteyen bölümlerinin yeniden toplumsal üretime katıldığını bunun yanı sıra acımasız rekabet, saldırganlık, ve şiddeti yücelttiği konularına eğilmişlerdir.

Futbolu anlamlandırmada ekonomiyi temel alan ve eleştirel bakan yazarlar üretim ilişkilerinde sermaye sahiplerinin egemenliğinin varlığını varsayarak insanları kapitalist sporun tuzağına düşürülmüş kişiler olarak anlamlandırmaktadırlar ve sporu bütünlüğün bir yansıması olarak görürler.

Toplumsal yapıdaki gelişmelerle birlikte kapitalist üretim yapısı var olan toplumsal pratikleri yeniden üreterek toplumsal yaşam içinde tüketilmesini arttırmaktadır. Bu bağlamda yeniden üretim kuramcıları sporun kendi özgül niteliklerini vurgulamaktadırlar. Toplumsal yeniden üretim kuramları, 1970'lerde özellikle Althusser ve Bourdieu'nun yazdıklarının kültür ve spor incelemelerine uygulanmasından çıkarılmıştır. İki kuramcı ortak olarak ekonomilerin egemen kültürlerin ve kapitalist toplumlardaki güç ilişkilerini nasıl yeniden üretildiği konuları ile ilgilenmişlerdir.

Bourdieu yeniden üretim sürecini açıklamak içinde alışkanlık terimini kullanır. Bir kimsenin alışkanlıklarının bir dizi inanç, tavır alış, davranış kalıbı, farklı sınıf ve sınıf kesimlerinin niteliği yetişme ve eğitim biçiminin bir ürünü olduğunu belirtir. Alışkanlığın sadece pratikleri ve pratiklerin algılanmasını örgütleyen yapılandırıcı bir yapı değil aynı zamanda yapılandırılmış bir yapı olduğunu vurgular. Böylece bireyler sanki sporda olduğu gibi kültürel beğenileri ve seçimleri kuşatan sınıfa özgü yaşam biçimleri içine hapsedilir (Uzun, 2000:30).

Bourdieu “spor gibi kültürel alanları diğer alandakilerin yansımaları olarak görmek yerine kapitalist ekonomi ve egemen toplumsal ilişkilerle türdeş olan yönleriyle ele alır. Bourdieu, türdeş terimini spor gibi farklı alanların özgül mantığına karşın sınıflar arasındaki güç ilişkilerinin yeniden üretilmesinde bu yapıların birlikte işleme biçimine ilişkin genel kapsamlı bir mantık bulunduğunu anlatmak için kullanır” (1994:24).

Bu noktada Bourdieu “iktidar odaklarının politikalarını yerleştirme uğraşında, sporun oynayacağı rolün önemli olduğunu vurgular. Spor alanındaki iktidar odaklarının, bedenin kendisini ve kullanımını yasallaştırmak için gerekli ortam ve alanları oluşturması” (1994:164) ile “bu bedenlere sahip insanlarda spor zevkinin ya da spora yönelmenin oluşturulması” (1994:147) arasında bir ilişki olduğunu söylemektedir. Sert’e göre “Bu ilişkinin ortaya konmasında eyleyicilerin çıkarları belirleyici rol oynamaktadır” (2000:30). Yine Bourdieu’ya göre “spor hem yönetici sınıfların farklı fraksiyonları hem de sosyal sınıflar arasında bir mücadele alanıdır” (1991:361).

Spora ekonomik ve sınıfsal olarak yaklaşan eleştirel kuramcılar spor üzerinde ki egemen gücün varlığını, bu gücün spor üzerindeki etkinliğini, egemen güçler için spor iletişiminin gerekliliğini ve sporun manipülatif yönlerini vurgularlar ancak spor etkinliği için de bireylerin sahip oldukları yaratıcı ve özgürleştirici serbestliğin derecesini ortaya koymada ve batı dünyası dışındaki spor tecrübelerini anlamakta hem kavramsal hem de ampirik olarak yetersiz kalırlar.

## **BÖLÜM 1**

### **DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE FUTBOL**

#### ***1. TOPLUMSAL BİR OLGU OLARAK FUTBOL***

Toplumsal yapı iletişim sürecinin doğası gereği dinamik bir yapıya sahiptir. Yapının bu dinamikliği etkileşim sürecine katılan, yapıya ait öğelerin zaman içindeki gelişim ve değişimlerinden kaynaklanmaktadır. Toplumsal yapının bir ögesi olan spor/futbolda değişimin içeriğine bağlı olarak toplumsal yapı ile birlikte değişim göstermektedir. Bununla birlikte spor, “bazı yönlerden toplumsal düzenin benzersiz bir ifadesidir ve toplumsal anlamın önemli bir kaynağıdır. Farklı bir ifadeyle, spor, toplumsal düzenin idealleştirilmiş biçimlerini temsil etme eğilimindedir” (Hargreaves, 1985:33).

Bu bağlamda futbol yazarlarından Çupi futbolun değişimini şöyle dile getirmektedir. “insanla topun sadece kendi uyum ve ritimlerini kullanarak meydana getirdiği bir oyun olan futbol, şimdilerde alabildiğine teknolojik bir baskının cenderelerine sokularak, insanla topun oyunu olmaktan çıkarılmış, stadlar insan hümanizmasından arındırılıp, yeni makinelerin yarıştırıldığı bir pist haline sokulmuştur” (2002:28).

Futbolun toplumdaki yerini açıklaması bakımından Doğan, “Dünya tarihi kadar eski olan spor tarihinde futbol büyük yer tutmaktadır. Yüz yılı aşkın bir geçmişi olan futbol bugün çok güçlü ve yaygın bir endüstri haline gelmiştir. Kitlesel tüketime yatkın oluşu, heyecan ve coşkuya açık oluşu, üstelik ucuz ve eğlenceli oluşu gelinen aşamada önemli etkenler arasındadır. İşte bu duygusal ve toplumsal meblağ, futbolun benzer spor ve eğlence sektörlerinin önünde yer almasına sebep olmuştur” (2003:63) demektedir.

Günümüzde modern futbolun dünya üzerinde bedensel, duygusal ve ekonomik eylem olarak ne kadar kişiyi etkilediğini bilmek imkansız. Gerek beslediği ekonominin büyüklüğü gerekse de her yanda her an futbol üzerinden yaratılan küçüklü büyüklü kitlesel olayların çeşitliliği sebebiyle, toplumlar üzerinde ki etkisi ve sosyal sonuçları da her gün şekil değiştiriyor. Gazeteci-yazar Mustafa Armağan bu durumu şöyle ifade etmektedir. “Futbol günümüzde Olağanüstü cazibesıyla kitleleri büyülemekte, onları çağdaş katedraller olarak stadyumlarda belli vakitlerde icra edilen toplu –hatta küresel– ayinlere çağırmaktadır. Rahipleri, azizleri, kutsal törenleri, efsaneleri, kralları, duaları, totemleri, hep bir ağızdan okunan ilahileri ve bu telkinsiz koroyu başıboş bırakmayan amigoları vs. ile gerçektende içine girenlerin arka-planını asla fark etmeyeceği büyüsel bir atmosfer sunmaktadır” (**Zaman**, 09.07.2002).

### **1.1.Futbolun Tanımı Kapsamı ve Toplumlarda Yaygınlaşması**

Futbol, oyun olarak bakıldığında herkesin oynayabildiği basit kuralları olan bir oyun ancak gerçek yaşantımıza bakıp ta tanımlama yaptığımızda; ortada yuvarlak bir top, peşinde koşan 22 kişi ve 3 hakem değil milyonların koştuğu, onca insanı peşinden sürükleyen, ekonomik hacmi trilyon dolarlarla ölçülen, tamamı bir buçuk saat olan ancak önemli önemsiz günlerce büyük bir ciddiyet dikkat ve şevkle konuşulan ve gündem oluşturan, futbolcudan bir imza almak için ağlayan, çırpınan futbol müptelâlilerinin olduğu, kimileri tarafından basitçe tanımlanmak istenip “futbol kitlelerin afyonu” (Vatan, 06.06.2004) deyip geçtiği, çok boyutlu bir fenomendir.

Batı Avrupa köylülerinin orta çağda şişirilmiş hayvan içkembesiyle yaptıkları eğlencenin sanayileşme ile birlikte bilinen boyutlarda topa ve futbol oyununa dönüştüğü bilinmektedir. Ancak her modern gelişmenin sanayileşme eksenli açıklamasında olduğu gibi böyle bir bilgi de kronolojik bir başlangıç ve anlatım kolaylığı açısından çoğu kez yanlış olmayan bir öykü olarak kabul görmüştür. O nedenle 1881 yılında kurulan İngiliz futbol ligi bu dönüşümü tamamlayarak futbol adına bundan sonra ortaya çıkan bütün gelişmelerin başlangıcı ve İngiltere’yi de futbolun anavatanı haline getirmiştir (Doğan, 2003:64).

Futbolun gerektirdiği fiziksel özellikler, malzeme ve kuralların bu oyunun her yapıda insan tarafından kolaylıkla anlaşılıp oynanmasına olanak sağlaması futbolun hızlı bir şekilde yayılmasına sebep olmuştur. Aynı zamanda insanların topla ve top oyunları ile olan binlerce yıllık tarihi ve simgesel bağları yayılmayı artırmıştır. Diğer bir açıdan baktığımızda futbolun

yayılışının altında siyasi hesaplardan ve zorlamalardan uzak bir benimseme yattığı söylenebilir.

Topla oynanan oyunlar en eski çağlardan itibaren Orta Amerika'dan eski Çin'e, Mısırdan Eskimolara kadar dünyanın hemen her köşesine yayılmıştır. Ancak bu top oyunları arasında tarihsel ve yapısal bir bağ yoktur, her biri diğerinden bağımsız bir biçimde gelişmiştir. “İnsanlar bu oyunlar aracılığıyla aynı anda birden fazla ihtiyacını gidermiştir. Bazı toplumlarda insanlar kültürel top oyunları ile yıldızların gücünü sihir yoluyla emniyet altına almaya çalışmışlar. Bazı toplumlarda ise, çoğu zaman oyuncular bir biçimde toplumdaki gruplaşmaları yansıtmışlardır. Örneğin, Eskimolarda maç yapacak takımlar köyün birbiriyle sürekli kavga yapan karacılar (kapkormiut) ve denizciler (ukormiut) den oluşurdu” (Stemmler, 2000:10).

Futbol oyununun ilk olarak nerede, kim tarafından ve hangi tarihte oynandığı kesin olarak bilinmemekle birlikte; Asya'da Çin, Japonya, Hindistan, Afrika'da Mısır, Amerika'da Meksika, Avrupa'da Yunanistan, İtalya, Fransa ve İngiltere'de oynandığı değişik kaynaklarca belirtilmiştir. Ayrıca tarihi değer taşıyan bir çok eserden ve zamanımıza kadar kalmış olan bazı anıtlardan anlaşıldığına göre; futbolun M.Ö.3000 yıllarında Asya ve Mısır'da kuralsız olarak (el, kol, ayak ve rakip şeklinde) oynadığı öğrenilmiştir. “Mısır'da mezarlardaki duvar resimlerinde ayakla top oynayan insan figürlerine rastlanmıştır. Hatta bu zamandan kalma, 7.5 cm çapında deri veya ketenden yapılmış toplar 2500 yıl önceden günümüze kadar ulaşmıştır ve kimi müzelerde sergilenmektedir. Homeros da 'Odiesia'da top oyunlarından bahseder. M.Ö 2500 yıllarında da Çin'de yere dikilmiş iki mızrak arasından bir topu tekmelemek suretiyle geçirmeye çalışarak talim yapıldığı bilinmektedir” ([www.gencbilim.com/odev/gencbilim\\_sosyoloji\\_000033.html](http://www.gencbilim.com/odev/gencbilim_sosyoloji_000033.html)).

Sanayileşme öncesinde futbol, dinsel törenlerin bir parçası durumunda da kullanılmıştır. “Örneğin bazı toplumlarda topu, bir ileri bir geri atmak, iyi ile şeytanın bir çatışması ya da yaşam ölüm karşıtlığı gibi yorumlanıyordu. Ancak bu metafizik yorum sahaya düşmanlara karşı alınan gâlibiyet (yengi) ler den sonra yansıtılıyordu. İnsanlar düşmanları yendiklerinde futbol oynuyorlar, yengiyi kutluyorlar, ölen düşman askerlerinin başlarını top olarak kullanıyorlardı. Gerginlikler, gerilim, kaygı ve korkulardan sonraki bu etkinlikler bir çeşit boşalma olarak kabul edilmektedir” (Doğan, 2003:64).

Yine Gillet’in belirttiğine göre, “Roma’da okul tabir edilen Palaistra eğitim kurumlarında öğretim, çoğunlukla beden çalışmalarına ayrılmıştır. Gençler burada spor karşılaşmalarına, bizim atletizm ve güreş adını verdiğimiz 'agonistik'e başlatılırlardı. Palaistra da top oyunlarına verilen önem dikkat çekicidir, büyük atletik oyunların programlarında asla yer verilmeyen top oyunları, buralarda uygulanan yoğun çalışmaların başındadır. Palaistralarda oynatılan Phenindes adlı oyun pas ve çalıma dayanmaktadır” (1975:25).

Türkler çok eski çağlardan beri dini törenler nedeniyle yaptıkları spor törenlerinde kadın ve erkek ayrımı gözetmediklerini de “La Tartarie” adlı eserden öğrenmekteyiz. “Bu eserde, Orta Asya’daki Tsang da kız ve erkeklerden kurulu karma takımların büyük tapınakların avlularında ayak topu oynadıkları topa elle dokunulmadığı ayakla yada başla diğer tarafa gönderildiği vurgulanmıştır” (Polat, 1995). Yine içlerinde Kaşgarlı Mahmut’un da bulunduğu pek çok tarihçinin kitaplarında da Türklerin oynadığı "Tepük" isimli bir oyundan bahsedilir. “Bu oyunun söylenen kuralları günümüz

futbolununkilere oldukça benzer. Elle oynamak yasaktır, faullü hareketler tespit edilmiştir, top oyun alanının dışına çıkamaz”.

Futboldaki değişim sanayileşme ile birlikte amaç ve işlevini de değiştirerek futbolu boş zaman kültürünün bir parçası haline getirmiştir. “Bu dönemde bir üst sınıf sporu olan futbol boş zaman kültürünün doğasına uygun olarak işçi sınıfı ile birlikte diğer kesimlerin de hızla ilgi gösterdiği popüler bir eğlence ögesine dönüşmüştür. Futbolun kat ettiği bu aşama, merkezi futbol olan çok boyutlu bir sektörün giderek ortaya çıkıp gelişmesinin nedenidir. Boş zamanla birlikte spor, sanayileşmenin getirdiği terminoloji içinde futbolun mensup olduğu genel kategorinin adı olmuştur. Fakat belirtilen boyutlardaki hızı futbolu adeta kendi kategorisinin odak noktası haline getirmiştir Neredeyse bu gün spor denilince futbol anlaşılır olmuştur” (Doğan, 2003:63). Örneğin, Gazeteci Turgut’a göre, “günümüzde tüm dünyada 240 milyon insan düzenli olarak futbol oynuyor. Yani dünyadaki 25 insandan biri kendisini futbol oyuncusu olarak tanımlıyor. Dünyada 1 buçuk milyon takım ve 300 bin de futbol kulübü var. 1998 yılındaki dünya kupası maçları televizyondan naklen 196 ülkede izlenmiş. Toplam 30 bin saat dünya kupası karşılaşmalarıyla ilgili yayın yapılmış. Ve bu dünya kupasını televizyondan izleyen toplam izleyici sayısı 34 milyara ulaşmıştır\*” (Hürriyet, 25.04.2002).

Futbolun kaynağı için bir çok düşünce olabilir. Ama “çağdaş anlamdaki futbolun yaratıcıları İngilizler beşiği de Britanya adalarıdır. 19. yy ikinci

---

\* Bir izleyici birden fazla maçı naklen izlediğinden toplam izleyici miktarı bu sayılarla ifade ediliyor

yarısında, dünyanın dört bir yanında askeri ve ticari ilişkileri bulunan İngilizler yeni biçim kazandırdıkları bu ayak oyununun misyonerliğini de yaptılar” (Yıldız, 2000:629). “İngilizlerin futbolla tanışmalarında İtalyanlardan alınan CALCIO'nun da önemli etkisi olduğu söylenebilir. 320 x 80 metre boyutlarında bir alanda oynanan bu oyunda top olarak, üzeri deriyle kaplanmış ve içi şişirilmiş bir hayvan mesanesi kullanılmıştır ve bu topun birer metre arayla dikilmiş iki çubuktan ibaret kalelerin arasından geçirilmesi ile takımlar birer sayı kazanmışlardır. Bu sayılarda kale çubukları üzerine atılan çentiklerle belirlenmiştir” (Polat, 1995:9).

Futbol tarih boyunca hemen hemen bütün medeniyetlerde benzer biçimlerde boy gösterdikten sonra bugünkü haline en yakın şeklini 17. yüzyılda İngiltere’de almıştır. “Bugün anladığımız şekilde futbol oyununun tarihi ise ancak 1863 yılıdır. O yıl İngiltere’de oyuna bugün hala büyük ölçüde geçerli olan kurallarını kazandıran ve "Association Football"un (soccer) "sert" kavgası oyunundan (rugby) ayrılmasını kararlaştıran Football Association (Futbol Birliği Federasyonu) kurulmuştur. 19.yy boyunca birçok Avrupa ülkesinde futbol kulüpleri ve ülke futbol birlikleri ortaya çıkmıştır. 1904 yılında Paris’te Dünya Futbol Birliği "FİFA" ve 1954’te Avrupa Futbol Birliği UEFA" kurulmuştur” (Branko, 1993:115).

## **1.2.Spor Etkinlikleri İçinde Futbolun Yeri**

Spor, insanların rutin yaşamlarında, gelecekle ilgili düşüncelerinde, iktidarların güçlerini yaygınlaştırmaya ve daha etkili kılmaya dönük politikalar üretmelerine sağladığı kolaylıkla, toplum yaşamında önemli bir yer tutuyor. “Ölümsüzlük olmasa bile, uzun yaşama ve iyi yaşama sırrının sporla olabilirliği; yerel ya da kültürel öğelerin - müzik, moda, sinemanın - spor ile iç içeliği, sporun eğitimdeki ve ülkelerin güç gösterilerindeki önemi - ki bu onlara ekonomik ve kültürel pazar bakımından büyük olanaklar sağlar - onu, çağın önemli olgularından biri konumuna getirmiştir. Öte yandan spor, iktidar ve direniş odaklarına sağladığı geniş hareket alanı nedeni ile toplumsal yaşamda başat bir yere sahip olmuştur” (Sert, 2000:38). Bu nedenlerden dolayıdır ki sporu, tek başına değil de, toplumsalı oluşturan güç odaklarının ilişkileri bağlamında ele almak lazım.

Spora kitleler tarafından ilgi duyulması, son iki yüzyıllık bir sürece dayanıyor. Batı’da modernleşmenin başlangıcı, sanayi devriminin gerçekleşmesiyle bilimsel ve teknolojik ilerlemelerin ortaya çıkması, fabrikalaşmaya bağlı hızlı kentleşme, toplumsal yapıyı çok değiştirdi. Bununla doğru orantılı olarak spor faaliyeti de değişti. Sanayileşme sonucu ortaya çıkan fabrikalaşma büyük toplulukları bir çatı altında çalıştırmaya başladı. Bu dönemde fabrika patronları futbolun ne kadar önemli olduğunun farkına vardılar\*. Yine bu dönemde sanayi devriminin olduğu İngiltere’de ilk futbol takımlarının ortaya çıktığı yerler okullar ve fabrikalardır. Bunun yanında spor sanayinin de gelişmesiyle birlikte, o alanda yer alan güç odakları büyük kitlelerin ilgisini, maddi çıkara dönüştürecek bir potansiyel olarak

---

\* Çünkü işçiler fabrikayla özdeşleştiği zaman tepkileri daha yumuşak oluyor. Kendini bir yere ait hissedebiliyor.

değerlendiriyorlar ve büyük stadyumlar yapılıyor. Stadyumlarda insanlar takımla olan özdeşleşmelerini doya doya yaşayabiliyorlar ve gündelik sorunlarından bir süre de olsa uzak kalıyorlar. Bu gelişmelerle birlikte Kitle iletişim araçları da sanayi devriminden sonra çok büyük gelişme gösterdi. Özellikle bilginin çok hızlı bir şekilde dağıtılması ve dolaşılması futbol olgusunun yaşama taşınmasını hızlandırdı.

Spor, doğuş zamanlarında toplumsal yaşamda az değerli bir konumda iken, günümüzde toplumun merkezinde yer alan ve çok değer verilen bir kurum haline gelmiştir. Bu bağlamda, bir spor dalı olarak futbolun geçirmiş olduğu evrim çarpıcıdır. Futboldaki iki yüzyıla yakın gelişme sonucunda görüldü ki futbol toplumsal yapı içinde demokratik bir yapıya sahiptir. Futbolda her tür insana yer vardır. Taraftar olarak tribüne çıktığınızda sosyal konumun bir önemi yoktur, oyuncu olarak fiziksel özellikleriniz ne olursa olsun futbol oynayabilirsiniz. Kuralları basit. İki taşla kale kurup her yeri saha yapabilirsiniz. Yani herkes futbolda kendinden bir şeyleri bulabiliyor. Futbol oyunu kadar insanı kendine çeken, insanlara yakın gelen bir başka oyun yoktur.

Futbol, modernleşme süreciyle birlikte, belli bir alt kültüre ait oyun olmaktan çıkarak kitlelerin peşinden sürüklendiği popüler bir eğlence aracı olmak yanında, “insanların dinsel ya da yarı-dinsel biçimde bağlılık gösterdikleri temel bir doyum kaynağı statüsü edinmiştir. Dünya ölçeğinde yaygınlaşarak Amerika Birleşik Devletleri dışarıda bırakılırsa evrensel bir spor haline gelen futbolun, bu süreçte ‘oyun’ niteliği giderek azalmış, ‘seyirlik’ yani

gösteri niteliği öne çıkmıştır. Bu arada, futbola yapılan maddi yatırımlar da, etkisine aldığı kitlelere paralel bir şekilde artmıştır. Böylelikle futbol, içinde futbol ‘oyununun’ da yer aldığı büyük bir ticari sektör görünümü almış” (Dunning, 1993:65) ve spor dalları arasında başat bir yapı oluşturmuştur.

“Futbolun çağdaş toplumlarda sporun bütün alanlarına başat bir anlayışa dönüşmesinin bir çok nedeninden söz edilebilir. Ama bunlar içinde en önemli neden onun kitlesel güç ve uyarılar üretmiş olmasıdır. Oyuncuların matematiksel tanımı ve sınırlılığına karşın çok sayıda insanın ilgi ve seyirlerine açık bir olaydır. Bu itibarla bir temâşâ sporudur futbol. Temâşânın getirdiği haz ve zevk, renklerinden, oynayanların yerel ve ulusal mensubiyetlerine kadar bir özdeşlik olayı yaratmaktadır. Mensubiyetleri “biz duygusu” çevresinde, ortak bir toplumsal bilinç etrafında birleştiren futbol, bugün bu bilincin yalnızca sporuna ve eğlencesine cevap vermekle kalmamakta, ticaretine ve hatta siyasetine de katkıda bulunmaktadır. Bu anlamda futboldan beklentiler kişiden kişiye kültürden kültüre değişmektedir” (Doğan, 1999:77).

Yine Doğan’a göre “Ortaya çıkan farklılık futbolun genel-geçer rit (âyin) ve kurallarına yeni boyutlar eklenmesi değil, olaya yeni ve farklı anlamlar yüklemekten ileri gelmektedir. Bu itibarla Amerikalı ile Avrupalının, Japonlar ile Arapların, Türkler ile Fransızların futboldan beklentileri ince farklılıklar

ortaya koyabilmektedir. Bütün bunların temelinde futbolun giderek bireysel ve kitlesel bir retorik haline gelmesi yer alır” (1999:75). Bunlarla birlikte futbol kendi üzerinde oluşan evrensellik ve mensubiyetlerle birlikte oynanan bir oyundur. Dolayısıyla futbol toplumsal pratiklerde birileri adına oynanır ve birilerinin veya bir yerlerin temsilcisidir.

Yine “Futbol kendi içinde katmanlaşabildiği gibi değişik kültürel seviyelere aynı anda hitap edebilmektedir. Bu yanıyla futbol bir evrensel fenomen hâlini almıştır. Kendisine eşlik eden bütün olumsuzluklara rağmen, herkesin kendinden bir şeyler bulabildiği, muhayyileyi körükleme özelliği olan bir şeydir. Bir halkı topyekün bir oyuna dahil edebilen bir şeydir” (Aktay, 2004).

Bu bağlamda “futbol taraftarları bu ilişkide mensubiyetlerin zeminini teşkil eden aktörlerdir. Böyle bir aktörlük için özel çaba ve eğitim gerekmez, mevcut formasyonlar (aile, sokak, mahalle, okul, kent vs) içinde yer almış olmak taraftarlık için yeterlidir. Futbol taraftarlığı, herkesin katılımına açık olan ve herkesin bir oranda payını alabildiği demokratik imkânlarla açık bir olgudur. Kimisi arada sırada ilgilenecek kimisi de bunu bir hayat tarzı olarak benimseyerek yaşıyor. Kimi televizyonu başında, kimi statta, kimisi de maçların gıyabında takımını sahiplenerek ve onun lafını ederek bu yaşam biçimindeki taraftarlık durumuna yön veriyor” (2004).

Toplumsal yapı içinde futbol çeşitli çevreler tarafından farklı algılanmış, kültürel değişiklikler, siyasi ideolojik yapı, devlet yönetiminin şekli futbolun toplumsal algılanışını ve yapısını değiştirmiştir. Bu tür sebeplerden “uzun

süre futbolun milliyetçilik ve şovenizm tehdidi altında olduğu düşünöldü ama tam tersine küreselleşme ve sınırların kaldırılması futbolu ticari bir panayıra çevirdi” (Authier, 2002;104). Bu perspektifte futbol yerel yaşamın biricik değeri haline gelmiş ve futbol taraftarları için tutulan takım ve onun renkleri artık bir yaşam biçiminin adı ve simgesi olmuştur. Futbol sınırları, kùltürleri ve ırkları aşarak tüm dünyayı kucaklamıştır. Günümüzde bu olgudan soyutlanan ne bir kıta, ne de bir ÷lke düşünmek olası değildir.

İngiltere ve İskoçya da daha 17.yüzyılda muazzam futbol tutkusu insanı şaşırtacak düzeydedir. O gün için İngiltere de tiyatro eserlerinde “günümüzde spor futbol demektir” sloganları işlenmeye başlanmıştır. Bununla birlikte sırf futbol oynamak için ayini hızlı bir şekilde yaptığı gerekçesiyle veya cübbesini çıkarmadan top oynadığı için görevden alınan rahipler olmuştur (Stemmler, 2000;40-41).

Günümüzde taraftarların futbol sonuçları karşısındaki tutumlarının nitelik ve derece farklılığı toplumların anılmasını etkilemektedir. Örneğın Brezilyalılar “giydikleri ve giymedikleri giysiler ve sürdükleri boyalarla” tanınırlarken, İngilizler toplu şarkıları ve taraftarlıkta şiddet boyutunu öne çıkaran “holigan” imgesiyle şöhret bulmuşlardır.

Latin Amerikalılar için futbol sadece bir futbol maçı değil, aynı zamanda yaşama biçimidir. İnsanlar sevgilerini, nefretlerini ve ihtiraslarını yeşil sahalara yansıtıyorlar. Bu bağlamda bir hakemin saha içinde mafya tarafından öldürölüşü ile Kolombiya milli takımının bir oyuncusunun son

dünya kupasında penaltı kaçırmaması sonucu öldürülmesi\* henüz hafızalardan silinmemiştir.

“Futbol hakkında her şey düşünülebilir, insan en çılgın düşlerini ve en garip yorumlarını bu spora taşıyabilir. Örneğin 1998 yılında Fransa’nın Dünya kupasındaki zaferi beyazların-siyahların-Afrikalıların kaynaştığı bir pota olan, melezleşmiş ve ırkçılık karşıtı bir ülkenin simgesi veya meşin yuvarlak sayesinde bayrağı ve milli marşı etrafında kenetlenen bir ulusun göstergesi olarak sunulabilmektedir” (Authier, 2002;104).

“Futbol, özellikle Brezilya, Arjantin, Portekiz gibi üçüncü dünya ülkelerinde bağımlı ülkelerde en yaygın ve "popüler" kitle pasifikasyon aracı olarak yıllarca kullanılmıştır. Brezilya, Arjantin ve Portekiz örnekleri, tüm geri bıraktırmış ülkelerde futbol kitle pasifikasyonunun en "popülist" aracı haline getirirken, aynı zamanda milliyetçiliğin ve şovenizmin güçlendirilmesinin de bir aracı olmuştur”. Buna karşılık bir çok Avrupa ülkesinde taraftar için futbol çağdaş boş zaman kültürünün önemli bir parçasıdır. Bu itibarla hafta sonları, gönül verdikleri takımın müsabakasına ayrılmış ortak eğlence ve dayanışma günlerine dönüşür.

Bu yüzden Latin Amerika vb. yerlerdeki tahammülsüzlük çok nadir olaylardandır. Tarihinde ilk defa final oynayan Deportivo La Coruna’ nın son dakikalarda kazandığı penaltıyı Djukiç kaçırdı, binlerce taraftar göz yaşlarına boğulmuştu. Şampiyonluğa mal olan bu başarısız vuruşa rağmen

---

\* Dünya futbolunda Kolombiya denince akla gelen ilk olay korkunç bir futbol cinayeti oluyor. Amerika’da yapılan finallerde Amerika ile oynanan ve 2 - 1’lik yenilgiyle sonuçlanan maçta kendi kalesine gol atan Andres Escobar, futbol mafyası tarafından öldürülmüştür.

Djukić takımının formasını giymeyi sürdürmüş ve takımının sevilen futbolcularından biri olarak ilgi görmüştür.

“Yine siyasi kavgaların bir çoğunun futbolun sunduğu sembolik oyun alanıyla ilginç rastlaşmaları olması zaman zaman futbolu tehlikeli bir oyun haline de getirebilmektedir. Bazen bölücü bir propaganda aracı, bazen de milliyetçi bir bütünleşme, hasıma karşı bir hınç besleme aracı hâline de getirebilir. Bu işlevi itibarıyla doğası gereği futbolun aslında barıştan ziyade kavgayı körükleyen işlevleri açığa çıkar” (Aktay, 2004:19).

Yılmaz'ın bu konudaki tespitleri ilgi çekicidir. “Futbol birçok yerde ezilenlerin ezenlere karşı bir isyanı olarak doğup gelişmiştir. Franco, Hitler ve Mussolini ile birlikte İspanya'da masum insanların üzerine bombalar yağdırırken, özgür Katalanya'nın çığlığını dünyaya duyurmaya çalışanlar Barcelona'nın futbol takımıdır ve Real Madrid - Barcelona maçının günümüzde ayrı bir önemi vardır. Nazi işgali sırasında maçtan sonra kurşuna dizileceklerini bile bile yürekleriyle oynayıp Nazi takımını yenen ve işgal altında ezilen Kievlilerin hiç olmazsa bir kez mutlu olmasını sağladıkları için maç çıkışı stadyum kapısında kurşuna dizilenler de bugünkü Dinamo Kiev'in atalarıydı. İstanbul'da da İngiliz işgaline karşı Türklerin de var olduğunu işgal ortamında haykıranlar da Kadıköylü gençlerin kurdukları bir futbol takımıydı” (Radikal, 07.05.1998).

Bu örnekleri çoğaltmamız mümkün ancak bütün bu işlevlerinin geçici olduğunu söylemek, kalıcı olanın futbol olduğunu söylemek gerekiyor. Tam da bu işlevi gereği, kitlesel bir endüstrinin temel alanı ve ürünü olarak

pazarlanan futbol, “bugünün modern dünyası içinde iyice apolitikleşmiş kitlelere mümkün tek hasımlaşma, tek siyasi kamplaşma biçimini sunmak üzere pazarlanmaktadır. Doğası gereği siyaset yapmaya teşne olan insanoğlu siyasetin gerektirdiği bütün husumetlerden sıyrılmanın yarattığı büyük boşluğu futbol üzerinden dolduracaktır” (Aktay, 2004:20).

## **2. FUTBOL SEKTÖRÜNÜN ENDÜSTRİYEL GÖRÜNÜMÜ**

### **2.1.Futbolun Endüstriyel Dönüşümü**

“Çağımızda kitlelerin gerek seyir ve eğlence talebine, gerekse makro düzeyde iktisadî yapının gerektirdiği kitlesel davranış biçimine en uygun cevabı veren spor dalı futboldur” (Gürel, 2004:25). Günümüzde artık futbol, spor olmanın ötesinde daha başka anlamlar taşıyor. “Geçmişin o yeşil sahaların pür futbolu, bugün çok daha farklı bir alana doğru yol alıyor. Sportiflikten endüstriyelliğe doğru hızlı bir devinim içine giren futbol, 1980'li yılların ikinci yarısına kadar gösteri özelliğini koruma başarısını gösterebilmişse de; 1990'ların başından itibaren bu kavrama bir de İş kısmı eklendi. Yani, milyarların büyük bir ilgiyle izlediği bu gösteri artık, bugün bir ticari sektör oldu çıktı” (Akşar, 2005:2).

Futbolun toplum içindeki bu gösteri niteliğinin, gelişim süreci içinde oyuncu ve seyircilerin rolleri ile birlikte ticari mantıkla endüstriyel bir niteliğe dönmesi, onu ticari bir iş kolu haline getirdi. Bugün bu yapısal değişim ve gelişim, kendi ekonomisini de yaratmakta pek gecikmedi. Örneğin “günümüzde sportif sektörlerin Avrupa’da ve dünyada yarattığı ekonomik

getiriler hiç de küçümsenecek düzeyde değil. Avrupa futbol sektörünün yıllık getirisi 13 Milyar USD olarak tahmin ediliyor. Yalnızca İngiliz kulüpleri 1.5 Milyar sterlin üzerinde getiri yaratıyorlar. En zengin kulüp Manchester United'ın yıllık geliri 150 milyon sterlin üzerinde" (Merih, 2004d).

"Yeni futbol ekonomisi olarak nitelendirilebilecek bu gelişme, doğal olarak kendi mali değerlerini de peşi sıra yarattı. Dünyanın ekonomik olarak az gelişmiş ülkelerinde bile spor olayları ve bunlara bağlı tüketim malları ticareti giderek ekonomide önemli bir sektör haline dönüştü. Bugün gelinen noktada, sporla ilişkili endüstriler (spor techizatı, spor giyimi, araçlar, ayakkabılar, gıdalar v.s.) giderek toplumların sıradan tüketim kalemleri haline geldiler" (Merih, 2004c).

Merih'in bahsetmiş olduğu değişimi Akşar da şu şekilde belirtmektedir,

"Futbol piyasası günümüzün en geçerli borsası. Futbolcular da en değerli yatırım ve sermaye araçlarıdır. Futbol bugün sadece heyecan verici bir sportif karşılaşma olmaktan kopmuş, oluk oluk para getiren gelir kaynağına dönüşmüş durumdadır. Başarısız çalıştırıcı işinden oluyor, bekleneni veremeyen futbolcu kadro dışı kalıyor. Başarılı olanın ise, bu piyasada her zaman borsası yükselmektedir. Eski dönemlerde spor beden gücü sayılırdı. Günümüzdeyse para gücü sayılmaktadır. Futbol kulüpleri bugün birer ticari işletme gibi yönetiliyor. Kulüpler endüstriyel futbolun

gereği, bugün salt sportif örgüt olmaktan çıkıp, hızla ekonomik bir örgüt haline dönüşmektedirler. Bu gelişmeye en büyük destek ise dünyanın en büyük, en etkin firmalarından geliyor. Bu firmalar, neredeyse futbol formatlar hale gelmiştir” (2005:2-3).

Bu bağlamda futboldaki değişim futbola olan bağımlılığı arttırmış firmaların futbola ilgisini değiştirmiş, bunun sonucu olarak da futbol karşımıza bir meta olarak sunulmuştur. “Bugün futbol; sırtımızdaki forma, boynumuzdaki kaşkol, soframızdaki tabak, yatağıımızdaki çarşaf, cebimizdeki kredi kartı, milyarlar verdiğimiz yıllık kombine kart, evimizdeki tv, aylık abonesi olduğumuz dergi, umudumuzu bağladığımız bir şans oyunu, milyon dolarların döndüğü yayın ihaleleridir. Kısacası, futbol yaşamımızın her alanında ve her anında yanı başımızda gördüğümüz bir meta olmuştur” (Akşar, 2005:3). Bununla birlikte, “Futbol artık toplumların sosyal ve kültürel dokusunda oldukça önemli bir yer işgal ediyor. Ayrıca futbol ile ilgili çıkar guruplarının da hükümetler üzerinde doğrudan veya dolaylı bir etki etme güçleri var. Artık taraftar ve oyuncu organizasyonları giderek futbolun ve toplumun karar mekanizmaları üzerinde anlamlı etkiler yapabilmeyi başarmaktadırlar” (Merih, 2004a).

Futbol günümüzde artık dünya da en az 3 milyarın üzerinde insandan aynı yoğunlukta ilgi ve talep görebilen popüler bir yapıya bürünmüştür. Bu bağlamda Authier’e göre, ABD’de benimsetilmesinde zorluklarla karşılaşılrsa da dünyanın en popüler ve en birleştirici sporu futboldur. Başka

hangi spor dalı, Lens'li bir işçi ile Tokyo'daki "high-tech" bir kadroyu, Rio gecekondularından bir çocuğu, Abicanlı bir askeri, Milano'dan bir medya patronunu, aynı kült içinde bir araya toplayabilir. Tam bir dünya sporu olan futbolun, küreselleşmenin somut etkilerini ilk yaşayan dallardan birisi olması da bu nedenle son derece doğaldır (2002:13).

## **2.2.Endüstriyel Değişimin Futbola Yansımaları**

"Bugün tamamen meta haline gelen seyirlik futbol dünyada ve tabii ki Türkiye'de, statları dolduran on binlerin yanı sıra TV karşısındaki milyonlara satılan; trilyoner starları, borsada işlem gören şirketleri, yıllık milyon dolarları bulan kulüp/şirket ciroları, trilyonluk reklam gelirleri, yıldız futbolcu borsası, sponsorları, royalti ödeyen lisansiyeye şirketleri, formel ve enformel piyasasıyla hatırı sayılır bir eğlence endüstrisi alt dalıdır" (Sönmez,2002).

Futbol endüstrisinin küreselleşmesi ve evrensel bir nitelik taşıması, futbolun artık gösteri kısmının, giderek yerini ticari bir sektöre bırakmaya başladığının bir göstergesidir. Bu durumda futbolun göze hoş gelen seyirlik kısmının azalmasına daha çok sadece kazanmaya odaklı bir sektörün oluşmasına sebep olacaktır.

Akşar bu durumu şöyle dile getirmektedir, "gerçekten de 50'li veya 70'li yılların coşkulu ve seyir zevki en üst noktalarda olan tavan yapmış futbolunun yerini, bugün çok daha mekanik ve yaratıcılıktan uzak, sıkıcı ve giderek de tekdüzeleşen bir futbol almaya başladı. Bu tespiti çoğu

turnuvada, çoğu futbol maçında gözlemlemek olasıdır. Buna paralel günümüz futbolcusu da artık bir "sanat icracısı" olmaktan çok, daha çok koşan, mücadele eden bir yapıya dönüşmüştür" (2005:9).

Son yirmi yılda ortaya çıkan değişiklikler futbolun çehresini önemli ölçüde değiştirmiştir. Futbolda değişen sadece oyun sistemi, futbolcu profili, oyun alanları değildir. "Bunların yanında artık futbol denince , bahisçiler tarafından ayarlanmış üçüncü lig maçlarında satın alındığı iddia edilen hakemlerden, sponsorların baskısıyla oynatıldığı öne sürülen sakat futbolculardan, başlama vuruşu saati televizyona göre ayarlanan maçlardan, yada kısaca 200 milyar doları aşan bir pazardan bahsediliyor" (Günaydın, 2002:1).

Futbolun bir spor olmaktan çıkıp, endüstriyel bir üretim biçimine dönüşmesi, doğal olarak, futbolun o kendine özgü, seyir zevkini de yavaş yavaş öldürmeye başladı. Daha önceleri spor amaçlı ve boş vakitleri doldurmu amaçlı düzenlenen futbol müsabakaları günümüzde milyon dolarların döndüğü dev organizasyonlardır. Dolayısıyla estetik amaçlı oynana oyunlar artık sadece kazanma amaçlı oynanmaktadır. "Bu amaçla ruhsuz, tamamen mekanik bir görev anlayışıyla kurgulanmış, her biri farklı bir milliyetten olan toplama takımların bugünlerde boy göstermesi, bilinçli bir stratejinin ürünüdür" (Akşar, 2005:8). Nitekim 1998 Dünya kupasını kazanan Fransa Milli takımı tam bir milletler topluluğu gibidir (Authier, 2002:103-104).

Oysa geçmişte futbolun izlenmesinde en büyük keyif veren faktörlerden birisi, her 'ülkenin ya da kıtanın takımlarının kendilerine özgü futbol stillerinin bulunmasıydı. Yerleşmiş gelenekleri, yaratıcı yenilikleri ve devrim niteliğindeki sürpriz ve şaşırtıcı buluşları ile sıra dışı oyuncu ve teknik adamlarıyla, yeşil sahalarda sadece futbol vardı. Brezilyalıların futbolu dansları gibi estetiği ön plana çıkaran, Almanların futbolu yaptıkları arabalar gibi yeterince teknik olmayan ama güçlü tam saha pres yapan, İtalyanların sert ve top geçirmeyen yapısı ile bilinir ve seyredenlere seyir zevki sunardı. Günümüz futbolunda her geçen gün saha içinde bu ekoller veya karakterler törpülenmekte ve birbirinden ayırt edilemeyen mücadeleler ön plana çıkmaktadır.

Authier'de endüstriyel dönüşümün futbola etkisini şöyle dile getirmektedir, "futbolun bir sanat olduğu dönemde, yukarıda sayılan ulusların birbirlerini kıyaslayan, "karşılıklı üstünlükleri" vardı. Bu ülkelerin oynadıkları farklı tarz ve stiller sonucunda, her ülkeye özgü çeşitli oyuncu profilleri yaratılmıştı. Almanya, yeterince teknik olmayan, çok güçlü ve etkili, tam saha pres yapabilen, santrforlar ile şık ve soylu liberolar çıkarırdı. Fransa dünya futboluna üç efsanevi oyuncuyu Kopa, Platini ve Zidane'ı armağan etmişti. Yugoslavya her zaman futbolcularının teknik kapasitesi ve forvetlerinin golcülüğüyle sivrilmisti. Topla oynamayı ve çalım yapmayı seven Brezilya, birkaç istisna dışında asla büyük bir kaleci çıkaramamıştı" (2002:43).

Galeano da "Futbolun öyküsü, zevkten zorunluluğa uzanan hüznünlü bîr öyküdür. Spor sanayi dalına dönüştüğü oranda, iş olsun diye oynandığı zamanki güzelliğinden bir şeyler kaybetmiştir. Yüzyılın sonlarını yaşadığımız bu günlerde futbol, işe yaramaz her ögeyi reddetmektedir, kar getirmeyen her öge de 'işe yaramaz' olarak kabul edilmektedir" (1998:9). şeklinde, endüstriyel futbolla birlikte futbolda ortaya çıkan değişimi ortaya koymaktadır.

Yukarıda açıklamaya çalıştığım farklılaşmayla günümüzün futbolunun artık pür bir futbol olmadığı aşîkar. Geçmişte sadece bir spor olan futbol bugün daha karmaşık bir yapıya bürünmüştür. Varlığından bu yana içinde taşımış olduğu boş zaman geçirme, eğlence kültürünün yanında ilerleyen zaman içinde endüstriyel çağın gereği olan gösteri ve ticari sektörel yapısını da bünyesine kattı. Bununla birlikte sınıfsal toplumların varlığından bu yana politik söylemlerinde merkezi konumu olmayı sürdürmektedir.

Endüstrileşme ile futbolda meydana gelen değişim sadece ekonomik bir değişim değildir. Kitle iletişim araçlarının gelişimi ile meydanın toplumu etkileme gücü kullanılarak politik bazda yükselen bazı ideolojiler, tarihin belirli dönemlerinde futbolu halkların sosyal gerçekleri algılamasının önünde bir paravan olarak bile görmüşlerdir. Bu bağlamda Kuper'in, Futbol Asla Sadece Futbol Değildir" isimli kült çalışmasında da ortaya koyuyor ki; gelişim tarihi boyunca futbol politikadan ayrı düşünülmemiş ve birbirlerini etkilemişlerdir. Bu etki günümüzde de çok yoğun bir şekilde devam etmektedir.

Bugün dünyanın bir çok bölgesinde futbola, amacının ve anlamının dışında farklı anlamlar yüklenmektedir. Kimi zaman dini motiflerin, kimi zaman ideolojik faktörlerin, kimi zaman çeşitli örgütlerin, kimi zaman medyatik unsurların ön plana çıktığı ortamlarda futbolu, bu amaçlara ulaşmada bir araç olarak kullanmaya çalışanların sayısının günden güne giderek artması, futbolu futbol olmaktan çıkartmaktadır.

“Günümüzde ulaştığı çok yaygın kitleleri büyüdü altına alan futbolun sosyal bir olgu haline gelmesi çıkar çevrelerinin, bu toplumsal yapıyı fütursuzca kullanmasına sebep olmuştur. Bir yandan endüstriyel çarkın içine giren futbol, diğer yandan da her türlü suç örgütlerinin bir şekilde el attığı bir Pazar halini almıştır” (Akşar, 2005:11). Bunun neticesinde gerek sektör patronları gerek organize suç örgütleri ve gerekse istismar amacıyla dîni, siyasal ve diğer başka motiflerin etkisiyle, giderek kirlenmektedir.

### **2.3.Futbol Kulüplerinin Şirketleşmesi**

Ekonomik değere sahip bir sektör belirli bir tüketim talebinin karşılanması amacı ile belirli ürün ve hizmetlerin üretimi, pazara sürülmesi, tanıtımı ve bunun için bir işgücü yaratılması olarak düşünülürse spor ve özellikle futbol bu tanımdaki özellikleri üzerinde taşıyan bir sektör durumuna gelmiştir. Diğer bir deyişle futbol artık çeşitli pazarlar arasında köprü sağlayan, yatırım ve kar olanakları yaratan bir sportif-ekonomik kompleks diyebileceğimiz kombine aktivitedir.

Yeni futbol ekonomisi, diğer sektörlerde olduğu gibi kendi gelirlerini yaratarak, ekonomik değerler çağına girdi. Artık futbol endüstrisinin ana geliri, bundan otuz-kırk yıl öncesinde olduğu gibi sadece maç günü gelirlerinden ibaret değildir. Günümüzde futbol seyircisi yerini giderek her biri, kulübüne ciddi harcamalar yapan müşterilere bırakmaya başlamıştır. Ya da eskiden sadece televizyonlarda yayınlanan maçlara sponsorluk yapan birkaç firmadan sağlanan cüzi miktardaki gelirlerin yerini, şimdi değeri milyon dolarlarla ifade edilen yayın gelirleri almaktadır. “Bugün itibariyle, eski maç günü geliri gibi klasik gelirlerin, toplam gelirler içindeki payı %90'lar dan %40 düzeylerine gerilemiştir. Bu anlamda bir yandan, seyircinin profili değişirken diğer yandan da parasal gelirlerin yapısı değişmektedir. Biletle sağlanan maç hasılatının yerini bugün yıllık olarak satılan kombine kart gelirleri almaya başlamıştır. Logolu ürünlerin satışı olarak nitelendirilebilecek merchandising gelirleri, yine Avrupa'da gerçek anlamda endüstrileşmiş kulüplerin bütçe kalemleri içinde ciddi bir yere sahiptir” (Akşar, 2005:3-4).

Günümüzde futbol, 1 Milyar fazla seyirciye oynanmakta, Avrupa'da yılda 12 Milyar USD gelir sağlamakta ve Dünya Kupası karşılaşmalarında toplam 36 Milyar TV seyircisine hitap ettiği düşünülmektedir. Futbol sektöründeki büyük kulüplerin yıllık ciroları 100 milyon USD civarındadır. Türkiye Futbol Federasyonu bütçesi son on yılda 6 milyon USD düzeyinden 50 milyon USD düzeyine yükseldi. Buna göre “futbol dev bir sportif-ekonomi kompleksinin itici gücü, olağanüstü bir kitle tüketimi olayı ve bir çok dışsal ekonominin merkezidir. Futbol sayesinde kulüpler, federasyonlar, sporcular, devlet

kuruluşları, taraftarlar ve çeşitli ekonomik sektörler katma değer yaratan dev bir sektör haline dönüşmektedir” (Merih, 2004a).

Futbolun ekonomik bir sektör olması ile birlikte yeşil sahalardaki şampiyonluk yarışı şimdilerde borsada işlem gören hisse senedi piyasalarında yapılmaktadır. Futbolu borsaya sokan ilk kulüp başkanlarından olan Lazio Romanın başkanı Sergio Cragnotti 18 temmuz 2000 tarihinde L'Equipe'e verdiği demeçte “küreselleşme ve eğlence sanayisinin zafer çağında, en küresel işi futboldur. Başka hangi malı 3 milyar kişi alır. Coca cola bile bu rakama ulaşamaz” (Authier, 2002:56) demektedir.

Futbolun endüstriyel bir süreç içine girmesiyle, giderek devasa boyutlara ulaşan kulüp bütçeleri, bu rekabet ortamında futbol kulüplerini zorunlu olmamakla birlikte şirketleşmeye yöneltmiştir. Aslında bu gelişme, yeni futbol ekonomisinin kaçınılmaz sonuçlarından birisidir şeklinde duyurulmuş ancak plansız yapılanma ve profesyonel olmayan kulüp yönetimleri sayesinde futbol ekonomisinin olumsuz şekillenmesine sebep olmuştur.

Şirketleşen kulüpler elinde endüstriyel bir niteliğe bürünen futbolda, klasik gelirlerin yerini, daha farklı nitelikte gelirler almaya başlamıştır. Yıllar öncesine kadar bir kulübün en önemli kaynağını, sadece maç bileti satışı ve maç günü gelirleri oluştururken, bugün bu gelir kaynağına ilaveten, medya yayın gelirleri, sponsorluk ve reklam gelirleri ciddi gelir kaynakları olarak ortaya çıkmıştır. Bu anlamda gelir kaynaklarının ve örgütlenme yapısının,

gelişmelere uygun bir evrimsel değişikliğe uğraması, futbolun artık kolay yönetilebilir bir olgu olmaktan çıkmasına neden olmuştur.

Futbol ekonomisinin toplum üzerindeki etkilerini ve büyüklüğünü keşfeden televizyon şirketleri, sponsorlar, daha genel anlamda hem futbol kulüplerine hemde televizyon kanallarına sahip olan çok uluslu şirketler futbola, toplumsal üstünlüğü ve evrenselliği nedeniyle, her yıl çok büyük paralar dökmektedirler. Örneğin “Sylvio Berlusconi patronu olduğu multimedya grubu fininvest ile birlikte AC Milan takımının iplerini elinde bulundurmaktadır. Adidasın eski yönetim kurulu başkanı Robert Luis Dreyfus aynı zamanda Marsilya takımının da başkanıdır ve bu kulübü de adidas giyindirmektedir. Avusturalyalı iletişim devi Rupert Murdoch ise yıllardır dünyanın en zengin kulübü olan manchester united takımına göz koymuş ve televizyon haklarının denetimi için büyük yatırımlar yapmıştır” (Authier, 2002:13).

Futbolun endüstriyel bir niteliğe bürünmesiyle, futbol kulüpleri birer ekonomik organizasyonlar olup çıkmıştır. Zaten Futbol endüstrisi varlığını devam ettirebilmek, nüfuz gücünü arttırabilmek için, gelir yelpazesini geniş tutmak perspektifinde gösterinin dışında bir sanayi gibi faaliyet dışı gelir de yaratmanın arayışı içine girmiştir. Buna bağlı olarak, milyon dolarlık bütçelere sahip kulüpler, bir çok mali yatırımcının da ilgisini çekmiştir. Mali yatırımcıların artan ilgisi karşısında, ciddi büyüklüğü olan futbol kulüpleri, borsaya üye olarak, sermayelerinin belirli bir kısmını halka arz ederek, önemli gelirlere ulaşmışlardır.



Süzer futbolun ekonomik bir sektöre sahip olduğunu şöyle dile getirmektedir,

“Futbol da bir oyun olarak görülse de aslında tekstil gibi başlı başına bir sektördür. Futbol sektöründe her şey diğer sektörlerle aynı. Şirketleri, çalışanları, tesisleri, cirosu, hatta ihracatı da var. Rakamları, en azından pazar büyüklüğüyle ilgili olanları kesin bulmak zor. Ancak, çalışanlarını oluşturan futbolcu, hakem, antrenör, gözlemci nüfusu açık. Profesyonel olmayanlarla birlikte milyonları buluyor. Üstelik tekstilden turizme, hızlı tüketimden esnafa, her alanı olumlu yönde etkiliyor. Neredeyse bir şirket gibi, bulundukları ilin ekonomisini de kalkındırıyor. Üstelik futbolcusundan, malzemecisine, yöneticisinden, menajerine çok sayıda insanı istihdam ediyor. Kulüpler de birer şirket gibi faaliyet gösteriyor. Hisseleri borsada işlem görüyor, iyi haberlerde değer kazanıyor. Reel ekonomide olduğu gibi, kulüpler de tesis ve futbolcu yatırımına gidiyor. Gelecek yatırımını ise futbolcu yetiştirmede, yeni gelir kaynakları yaratmada bulunuyor” (2002).

#### **2.4.Sponsorluk ve Futbol Kulüpleri**

Futbolun endüstrileşmesinde ve şirketleşmesinde rol oynayan faktörlerin başında sponsorluk kurumu gelmektedir. Sponsorluk kurumu

futbol birikiminin giderek daha da büyümesine olanak sağladığı gibi, aynı zamanda futbol endüstrisinin kendisini de yeniden üretmesine imkan vermektedir. Sponsorluk kurumu “bir yandan, bir futbol kulübüne formasından başlamak üzere sportif ve mali olarak, her alanda maddi destek sağlayan bu kurumlar, diğer yandan da kendi markalarının reklamını ve promosyonunu yaparak, futbol kulüpleri sayesinde milyarlarca kişiye ulaşmış olmaktadır. Yani bugün futbol kulüpleri birer pazarlama/satış noktası durumundadırlar” (Akşar, 2005:7). Futbolun endüstrileşmesinin en belirgin yönü, sponsorluk kurumunun oluşumudur. Klasik futbol kulüp gelirlerinin dışında bir gelir kalemi olan sponsorluk gelirleri, futbolun gelişimine ciddi katkı sağlamıştır. Bu gelişimin sponsor kurum tarafındaki yansıması ise milyarlarca futbolsevere, kendi ürününü, kendi markasını ulaştırabilmesi şeklinde olmuştur. Dolayısıyla böyle bir ortak etkileşim iki kurumunda gelişimini sağlamaktadır.

Sponsorluk genel anlamıyla taraflara karşılıklı fayda sağlamak amacıyla sporun, sportif faaliyetlerin, spor organizasyonlarının ve müsabakalarının dışarıdan bir kurum veya kişi tarafından desteklenmesidir. Dolayısıyla futbol kulüplerinin reklam gelirleri ile sponsorluk gelirleri birbirinden farklıdır. Bir futbol takımının sponsorluğunu üstlenmek, geniş kitlelere ulaşmada oldukça uygun bir yoldur. Şirketler bir çok ürün çeşidiyle futbol takımlarına sponsor olabilirken, takımlarda sponsorluk sayesinde ciddi gelir elde edebilmektedirler.

İTÜ öğretim üyesi ve spor yazarı Metin Tükenmez, dünyada futbol endüstrisinin büyüklüğünün, her transfer döneminde yaklaşık 200 milyar dolara ulaştığını söylüyor.

“Bu dev endüstri bugün dünyada yaklaşık 1 milyar insanı istihdam ediyor. Şirketleşen ve borsaya açılan futbol kulüplerin değeri milyar dolar düzeyine yaklaşıyor. Dünyanın en zengin futbol takımı olan İngilizlerin efsanevi Manchester United’ın bugünkü değeri 1 milyar sterlin, yaklaşık 982 trilyon TL’yi buluyor. Barcelona, Real Madrid ve Juventus gibi Avrupa’nın önde gelen takımlarının bütçeleri de bugün neredeyse pek çok ülkenin bütçesinden yüksek. Kulüpler elde ettikleri gelirlerin önemli bir bölümünü sponsorlardan sağlıyorlar. Dünyada sponsorluk harcamaları yılda yaklaşık 25 milyar doları buluyor. Bunun yüzde 65’i spor organizasyonlarına yapılan harcamalardan oluşuyor. Organizasyona yapılan sponsorluk harcamaları da her geçen yıl artıyor. 2000 yılında spor alanına yönelen sponsorlukların pazarı toplamı 26.1 milyar dolar iken, 2005 için tahmin edilen rakam 42 milyar dolar civarındadır” (Süzer, 2002).

Yine “Türkiye Futbol Federasyonu, toplam 8 sponsorundan yılda nakit 6 milyar dolar elde ediyor. Aynı sponsorlardan elde edilen barter toplamının değeri yılda 2 milyon dolar olarak tahmin ediliyor. Kriz nedeniyle pek çok kulübün sponsor bulma konusunda zorluk çektiği söylene de, sponsorlar

tarafında futbola ilginin giderek arttığı görülüyor. Türk Milli Takımı ana sponsoru Efes Pilsen, Dünya Kupası 2002 ve Avrupa Kupası 2004'ü kapsayan 3 yıllık dönem için Milli Takım'a 3.5 milyon dolar destek vermişti" (Süzer, 2002). Nike ile yapılan anlaşmaya göre de, 2005-2006 sezonundan itibaren Türkiye'deki tüm takımlar Nike'ın özel üretim toplarını kullanacaklardır. Böylelikle Türk futbolu için 1 milyon dolarlık bir katma değer yaratılmış olacaktır.

Günümüzde sponsorluk için harcanan paralar, futbolun kitlelere ulaşmadaki başarısı sayesinde gerek firma tanıtımı gerekse pazarlama avantajları sayesinde futbola yatırım yapan şirketlere kat kat geri dönüyor. Bu kazancı Coca Cola ürün satışlarında ve tanıtım başarısında görebilmekteyiz. Öte yandan İspanya'nın ünlü kulübü Barcelona 105 yıllık tarihinde ilk kez formasına reklam almak için ciddi pazarlıklar içinde İspanya'nın Katalonya bölgesinin temsilcisi olan "Barcelona'nın formasına adını yazdırmak için 100 milyon euro dolayında bir parayı gözden çıkardığı söylenen taraf ise yeni zenginleşmekte olan bir ülkenin komünist hükümeti. Çinliler, Beijing'de (Pekin) yapılacak 2008 Olimpiyat Oyunları'nın tanıtım programı çerçevesinde Barcelona formasında "Beijing 2008" ibaresinin yer alması için kesenin ağzını açmış durumdadır" (**Milliyet**, 16.05.2005).

Türkiye liglerinden Fenerbahçe'nin ve Galatasaray'ın ana sponsorluğunu Avea, Beşiktaş'ınkini ise Beko üstlenmiştir. "Avea ile yapılan 2003-2004/2006-2007 sezonlarını kapsayan ana sponsorluk bedeli olarak, Fenerbahçe ve Galatasaray yıllık 3'er milyon dolarlık ana sponsorluk ücreti

almaktadırlar. Beşiktaş'ın ana sponsorluk ücreti belirlenemediğinden, yıllık toplam sponsorluk ücretinin 2003-04 sezonu için 8.115.130\$ dırAvrupanın beş büyük liginde sponsorluk gelirlerine baktığımızda ise, bu işten mutlak anlamda en fazla geliri alan İngiliz kulüpleri çıkmasına karşın nisbi anlamda (toplam gelirler içindeki payına göre) %22 ile Alman kulüpleri ilk sırayı almaktadır" (Akşar 2005:285-286).

## **2.5.Naklen Yayın Gelirleri ve Futbol Kulüpleri**

Televizyon günümüzde futbol ekonomisinin, futbolun küreselleşmesi sonucu ortaya çıkan ilgiyi paraya çevirme yönünden en çok kullandığı ve en önemli araçtır. Bugün televizyonların naklen yayınladığı maçları, dünya üzerinde üç milyardan fazla kişinin izlemesi bununla doğru orantılı olarak parasal gelirlerin artmasına ve yeni satış stratejilerinin ortaya çıkmasıyla birlikte yeni gelir kaynakları yaratmanın da yolunu açmıştır.

Merih'e göre "spor programlarına televizyon şebekelerinin özel bir ilgi, göstermeleri, ulusal ve uluslararası karşılaşmaların bütün dünyada fakat özellikle Avrupa da giderek artan bir gelir kaynağı haline gelmesine yol açtı. Spor programlarının çektiği seyirci ilgisi TV şebekeleri için giderek yaşamsal bir hal aldı ve yayım sözleşmeleri de giderek yükselen miktarlar haline geldi. Bir çok şifreli kanal programlarına futbol maçlarını alabildikleri için müşteri kazandılar" (2004c).

Klose'ye göre günümüz endüstriyel futbol yapılanması yeni bir ürün olarak "televizyon futbolu"nu üretmiştir. "Show-business dünyasının güzide sektörlerinden biri olmuş olan futbol, gözle görünür bir şekilde televizyonun önceliklerine tabii olmaktadır. Futbol oyununun medyatik yeniden üretimi gerçekleşmekte, bu sürecin sonucunda kendine özgü bir televizyon gerçekliği meydana gelerek yeni bir ürün yaratılmaktadır" (Klose 1993:374). Üretilen bu ürün yalın bir spor etkinliği değildir. Seyir zevkini artırıcı bir şölen, aynı zamanda sportif arenada mal satışını sağlayacak bir yapılanmadır.

Bu bağlamda "stadyumdaki izleyicilerin oyunu daha yakından seyredebilmelerinden ziyade televizyonların gösteriyi daha iyi oluşturabilmelerine yönelik onlarca kameranın daha iyi konuşlandırılabilmesi için tribünler ve saha arasındaki atletizm pisti kaldırılmıştır. Böylelikle milyonlarca tüketicinin görmesi beklenen saha kenarındaki reklam panolarının saha ve seyirci arasında çok daha net görülebilmeleri sağlanmıştır" (1993:382).

Futbolun kitleselleşmesini sağlayan en önemli gelişme medya ve özellikle televizyondur. Kitle iletişim araçlarındaki gelişmeyle doğru orantılı olarak futbolun bir eğlence ve gösteri alanı olarak daha çok popülerleşmesi medyadaki/televizyondaki yaygın temsili ile gerçekleşmiştir. Bu gelişme ile birlikte futbol kulüplerinin en önemli gelir kaynağını da televizyon yayın hakkı ücretleri oluşturmuştur. "Giderek artan televizyon yayın hakkı gelirleri futbolu sponsorlar ve takım

sahipleri nezdinde daha karlı hale getirmektedir. Televizyon şirketleri ise hem düzenli olarak devasa izlenme oranına sahip olarak reklam gelirlerini maksimize etmekte hem de döngüsel olarak futbolun toplumsal alandaki ağırlığının ve popülerliğinin artmasına neden olmaktadır". (Gökalp, 2005:121)

Yapılan araştırmalar, "günümüzde futbol sektörünün küresel anlamda yıllık 250-300 milyar dolara yakın bir ciro ve katma değer yarattığını ortaya koymaktadır. Bu devasa sektörün doğal olarak paylaşımı da başlı başına bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Futbol bu pastanın paylaşımını sağlayacak kurumları da tesis etmekte gecikmemiştir. Futbol karşılaşmalarının dünya genelinde organizasyonunu, yönetimini ve denetimini gerçekleştirecek FIFA gibi bir kurum tesis olunurken; futbol pastasının Avrupa'da paylaşımını sağlayan kurum olarak ta UEFA oluşturulmuştur". (Akşar, 2005:7)

Bu organizasyonların düzenlediği ve yüksek rakamların döndüğü organizasyonlardan biri 2002 yılında Milli Takım'ın üçüncülüğü ile sonuçlanan Dünya Kupası oldu. "Organizasyonun dünya ekonomisine 45 milyar dolarlık gelir sağladığı tahmin ediliyor. Bu gelirlerin içerisinde televizyon yayın haklarından reklamlara, sponsorluktan turizm hareketlerine, bilet satışlarından forma satışlarına hediye eşyadan gıdaya kadar pek çok ayrı kalem yer alıyor" (Süzer, 2002). Reklam gelirlerinden ve bilet satışlarından kazanılan paralar nispeten daha az.

---

\* Afrika ve diğer kıtalarda farklı örgütlenmeler bulunmaktadır.

Dünya Kupası'nda reklam gelirlerinden elde edilen para 12 milyon dolar, bilet satışlarından elde edilen gelir ise yaklaşık 155 milyon doları buluyor. Televizyon yayın hakları için ödenen paralar ise futbol ekonomisinin en önemli gelir kalemi olarak kabul ediliyor. Bunun en büyük örneğini ise Dünya Kupası'nın yayın hakları için 3.1 katrilyon TL ödeyen Alman Kirch Sport verdi. TRT ise aldığı yayın hakkı karşılığında bu şirkete 8 milyon dolar ödedi. Yine "amerikan futbol liginin şampiyonluk maçı Orange Bowl'u naklen yayınlayan tv kanalı CBS, sadece ABD'de 140 milyon kişinin izlediği bu karşılaşma sırasında yayınladığı her 30 saniyelik karşılaşma için 2,25 dolarlık tarife uygulamıştır" (Ünsal, 2005:400).

Futbolun anavatanı sayılan İngiliz Liglerinde yayın hakkını 1983'te BBC ve ITV iki yıl için 5,2 milyon sterlin ödeyerek almıştı. Asıl patlama Rupert Murdoch'a ait BSkyB kanalı pazara girince yaşandı. BSkyB, 1992'de beş yıl için 191.5 milyon sterlin, 1997'de 670 milyon sterlin, 2001'de ise 1.1 milyar sterlin verdi. Geçen yılki ihaleyi de kazanan BSkyB, üç sezon için İngiliz Premier Ligi naklen yayın bedeli olarak 1.650 Milyon Euro ödeyecek. Yani sezon başına naklen yayın geliri olarak yayıncı kuruluşun ödeyeceği bedel tek sezon için 550 milyon sterlindir.

Türkiye futbol liglerinde de yukarıda saydığımız yapılanmalar doğrudan görülebilmektedir. Futbol yaşamı televizyon formatına ve mantığına göre şekillenmektedir. Seyircinin en çok ilgi gösterdiği dört büyüklerin maçlarının saatleri televizyon karşısına en fazla seyirci çeken prime-time zamanına göre ayarlanır, stadyumlardaki pistler endüstrileşen futbolun

yapısına uygun olarak kaldırılır. Ünsal'a göre "Türkiye'deki oligarşi takımlarının toplam gelirlerinde ürün satış gelirleri % 5, bilet satış gelirleri % 30-35 dolaylarındayken, medya gelirleri % 45-50 'ye ulaşmıştır.2003-2004 sezonunda üç büyük takımın Digitürk'ten 13,24 milyon dolar havuz payı almıştır". (2005:416-417)

Türkiye futbol federasyonu ve kulüplerin anlaşması sonucu futbol maçları gelirlerinin artması, futbolda şike, teşvik primi gibi durumların önüne geçilmesi ve büyük kulüplerle küçük kulüplerin gelirleri arasındaki farkın iyice artmaması amacıyla 2005-2006 sezonunda havuz sistemi değişmiştir. Yeni havuz sistemi tamamen futbol kulüplerinin performansına göre daha fazla kazanç sağlayacakları bir şekil almıştır. Yaklaşık 54 milyon Ytl olan yeni havuz sisteminin ekonomik yapısını Güvenal şöyle belirtmektedir,

"Takım başına dayanışma payı 3 milyon YTL olacak.

Bu rakam geçen sezon Akçaabat Sebatspor'un aldığı toplam para seviyesindedir. Yüzde 44 ise takımların sezon içi performansına göre puan başına dağıtılacak rakamdır. Puan başına yaklaşık 78 bin 500 YTL dağıtılacak. Yani bir puan 78 bin 500 YTL, 3 puan alan takım ise 234 bin YTL para alacak. Sezon sonunda ilk 6'ya giren takımlar, 152 milyon YTL'nin yüzde 7'sini paylaşacak. Birinci olan 10 katsayı, onu takip eden 5 takım sırasıyla 8, 6, 4, 2 ve 1 katsayı alacak. İki sene sonunda performans payı yüzde 51'den yüzde 53'e çıkarken, katılım payı yüzde 49'dan yüzde 47'ye düşecek. Bu sezonun

şampiyonu Fenerbahçe, önümüzdeki sezon aynı puan performansıya tekrar şampiyon olduğunda, bu sene aldığı sabit rakamdan 2.2 milyon YTL daha fazla alacak. (Bu sene 19.7 milyon YTL aldı). Galatasaray şampiyon olduğunda ise 1.7 milyon YTL geçen sezona göre daha fazla alacak. Dört büyükler dışında bir takım örneğin Gençlerbirliği şampiyon olursa 12.7 milyon YTL alacak. Geçen sezonu 5. bitiren Gençlerbirliği, aynı puan performansla yine 5. olursa yeni sezonda geliri 1.7 milyon YTL (Yüzde 25) artacak. Geçen sezon 7. olan Büyükşehir Belediyesi Ankaraspor, aynı puan performansıya bu başarıyı tekrarlarsa geliri 2.3 milyon YTL (Yüzde 51) oranında artmış olacak. Sivasspor ve Vestel Manisaspor gibi Süper lige ilk defa çıkan takımlar dahi ligu 4. bitirirlerse 9.8 milyon YTL kazanacaklar” (Radikal, 05.07.2005)

## **2.6.Bosman Kararlarının Futbol Sektörüne Yansımaları**

Yeni futbol ekonomisi olarak nitelendirdiğimiz futbol kapitalizmi, her ne kadar 80'li yılların başında endüstriyel sürece ilk adımını atmaya başlamışsa da, futbolun bir endüstri olarak gerçek atılımını yapmaya başladığı yıllar 1990'ların başıdır. Bu atılımın esas belirleyici mihengi de, Avrupa Adalet Divanı'nın Aralık 1995'te verdiği "Bosman Kararı"dır.

“Bosman kararı, Avrupa’da Liberal futbol devriminin de başlamasına neden oldu. Aslında, hızla endüstriyel süreç içine giren yeni futbol ekonomisinin, kapitalist üretim ilişkilerini bu sektörde de egemen kılmasından başka bir çıkar yolu da kalmamıştı. Çünkü, Yeni Pazar Ekonomisi’nin serbest piyasa koşullarının dışında varlığını devam ettirebilmesi, küreselleşen futbol endüstrisinde, futbol işgücünün serbest dolaşımını zorunlu kılmaktaydı. Sermayenin uluslararası serbest dolaşımı ve kar transferi serbest iken, aynı şeyin futbol işgücünde sınırlandırılmış olması zaten düşünülemezdi. Nitekim de öyle oldu. İşte bu gelişme, futbol imparatorluğunun sınırlarının da genişlemesine etki eden en önemli faktör oldu” (Akşar, <http://fesam.org/uzman/ta.php>).

Bosman kararını biraz irdelleyecek olursak, Belçikalı bir futbolcu olan Jean-Marc Bosman, 1990 yılında ülkesindeki FC Liege kulübünden, Fransız takımı Dunkirk’e transfer olmak istediğinde; FC Liege’in yüksek bonservis bedeli istemesi üzerine, bu transfer çıkmaza girmiş ve Bosman, hukuksal bir mücadeleye girdi. Lüksemburg Yüksek Mahkemesi’nin 1995’te aldığı “Bosman Kararı” ile “kulübüyle sözleşmesi biten” futbolcular, bu karar çerçevesince istedikleri kulüple yeni sözleşme yapabilme serbestisine sahip oldular. Bu kararla, özellikle yabancı futbolculara verilen “serbest dolaşım” hakkı, futbolda devrim niteliğinde gelişmelere yol açtı. Futbolcuların sözleşmeleri bitiminde serbest kalmaları ve AB futbolcularının AB ülkelerindeki liglerde yabancı sınırlamasının dışına alınması gibi bir çok yenilik Belçikalı futbolcunun girişiminin ürünü oldu.

Authier'e göre Bosman kararları, "futbol çevresinde alttan alta işleyen bir akımı da hızlandırmıştır. Maçların naklen yayın haklarını, sadece kendilerine ait olmak üzere almak için rekabete giren, özel televizyon kanallarının artışıyla bağıntılı olarak, bu özgürlük en büyük Avrupa kulüplerini hızla mali ve spekülatif değerli kağıtlara dönüştürmüştür" (2002:15). Futbolun liberalleşmesine büyük katkısı olmasının yanısıra, Bosman kararları futbol işgücünün serbest dolaşım özgürlüğüne kavuşmasını sağlamıştır.

### **3.TÜRKİYE'DE FUTBOL**

#### **3.1.Futbolun Türkiye'ye Gelişi**

Osmanlı devleti öncesinde Anadolu toplumlarındaki spor anlayışı Osmanlı'da da sporun gelişim ve yapılma amacıyla paralellik arz etmiş dolayısıyla spor savaşa bir hazırlık ve idman olarak gelişmiştir. Fişek'te bu durumu şöyle dile getirmektedir, "Ekonomileri savaşa beslenen, kültürleri at avrat silah üçgenine dayanan, askeri devlet makinelerinde sporun hem savaş eğitimi hem de eğlence olarak gelişmesi doğaldır" (1985;25). Tanzimat fermanı Osmanlının siyasal ve toplumsal yaşamında kavramsal ve kurumsal yenilikler getirmekle beraber spor alanında da kendisini göstermiştir. Tanzimat fermanı sonucunda sporda yapılan değişiklikler biçimsel olmakla birlikte bireysel sporların yerini takım sporları almış, otoriter örgütlenme biçimleri bırakılarak batıya özgü "kulüp" modeli benimsenmiştir. (1985;32)

Futbol, Osmanlı topraklarına 19.yy sonlarında Osmanlı topraklarında yaşayan İngiliz ailelerinin aracılığıyla gelmiştir. İlk kez 1890 yılında İzmir'de oynanmıştır. 1894 yılında İngilizler tarafından İzmir spor kulübü kurulmuştur. Bir yıl sonrada İstanbul moda çayırında futbol oynanmaya başlanmıştır. Bu dönem de İsyan çıkma olasılığının büyüklüğü korkusu nedeniyle Abdülhamit tarafından futbolun oynanması yasaklandığından futbolla ilgilenen Türk

geçleri yabancı isimlerle futbol kulüpleri kurmuşlardır. Bunlardan ilki 1899 yılında Fuat Hüsnü Kayacan'ın ve Reşat Danyal'ın kurmuş olduğu Black Stockings spor kulübüdür. Daha sonraları yabancı spor kulüpleri ile mücadele edebilmek için spor kulüpleri kurulmuştur. Galatasaray spor kulübü'nde "İngilizler gibi toplu halde top oynamak, bir isme ve renge sahip olup, Türk olmayan takımları yenmek amacıyla" (Atabeyoglu, 1991;50) 1905 yılında İstanbul'da kurulmuştur. İlerleyen tarihlerde Osmanlı da iktidarın tüm yasaklamalarına rağmen futbol tüm dünyada olduğu gibi yine iktidara yakın okullarda yeşermiş ve topluma yayılmıştır. Futbolun Türkiye'ye gelişiyile birlikte politikleştiğini belirten Çubukçu şöyle demektedir:

"Futbol, Türkiye'de daha henüz oynanmaya başladığı yıllarda ister istemez politik bir kimlik kazanmıştır. Mütareke ve işgal yıllarında bir yabancı oyunu olarak Türkiye'ye girmiş bu oyun, Türk-Müslüman gençlerine tepkilerini ortaya koymalarının bir fırsatı olarak görülmüştür. Türk futbolunun tarihi, ulusal kurtuluş savaşının tarihine nesnel olarak bağlanabilir özellikler göstermektedir. Sporun tarihi büyük ölçüde siyasetin tarihi gibi gelişir Türkiye'de. KSK bunun prototipidir. "Kaf Sin Kaf" on yıl Türk gençliğinin yabancı egemenliğine karşı direnişinin simgesi olmuş ve cumhuriyetin ilanından sonra aynı KSK bu kez "Kemalist devrimin" bir savunucusu olarak gençliği Atatürk'ün işaret ettiği ilkeler doğrultusunda güçlü, dinamik, kültürlü, çağdaş ve batıcı yetiştirmek için kolları sıvamıştır" (1994:11-12).

Meşrutiyet'le birlikte getirilen dernek kurma özgürlüğü Türk gençlerine daha rahat kulüp kurma fırsatını sunar. Toplu futbol maçlarının oynanmaya başlanmasıyla topluluklar futbol oyununa ilgi göstermeye başlamıştır. "Yine de futbol Cumhuriyet'in ilk yılları ve devletçilik döneminde amatör bir ruhla oynanan, henüz metalaşmamış bir oyundur. Gizli bir profesyonellik yok değildir ama, amatörlük başat durumdadır. Ekonomik gelişmeye lokomotiflik yapan KİT'ler, bünyelerinde müessese takımlarına da yer vererek futbolun gelişimine katkıda bulunurlar. Uzun yıllar başarılarla imza atan Ankaragücü

(MKE), PTT, Ankara ve Adana Demirspor (DDY), Toprakspor (TMO), Şekerspor (T. Şeker şirketi), Beykoz (Sümerbank), Çaykur (Rize) Anadolu'da Yolsporlar (Karayolları), hatta Silahlı Kuvvetler'in takımları (Karagücü, Denizgücü, Havagücü) hep kamu kuruluşlarının kaynak sağladıkları futbol kulüpleri oldular ve bazıları bugüne kadar ulaşabildiler” (Sönmez, 2002:23).

Türkiye 21 Mayıs 1923 yılında FİFA'ya üye olmuş ve ilk milli maçını Romanya Milli Takımı ile yapmıştır. 1937 yılında İstanbul, İzmir ve Ankara takımlarının katılımı ile deplasmanlı lig oynanmaya başlandı. “Futbolda endüstrileşmenin ilk adımları 1951'de atılır ve Ulvi Yenel'in başkanlığını yaptığı Türkiye Futbol Federasyonu profesyonelliği kabul ve ilan eder. Profesyonelliği önce İstanbul kulüpleri, ardından Ankara ve İzmir kulüpleri uygular ve ilk profesyonel lig maçları 1951-1952 sezonunda oynanır. Deplasmanlı bir lig değildir söz konusu olan. Üç büyük kentin kulüpleri kendi liglerini oluşturmuş ve kendi kentlerinde oynamaktadırlar. Bu durum ulusal lige geçilen 1959'a kadar böyle sürecektir” (Sönmez, 2002:25).

Bu dönemde Türkiye'de sporun ve özellikle de futbolun dönüşüm geçirerek kitleleşmesini, Türkiye toplumunun geçirdiği değişimlerden ayrı değerlendirmek mümkün değildir. Türkiye toplumu, bu dönemde Marshall Planları çerçevesinde mekanize olan tarımsal üretimin giderek ticarileşmesinden, sanayileşmenin hızlanmasına, büyük devlet fabrikalarının yanı sıra küçük ve orta ölçekli endüstriyel tesislerin kurulmasından, karayolu ağının genişlemesine kadar uzanan bir dizi altyapısal dönüşüm yaşamıştır (Keyder, 1989). Bu iktisadi dönüşüm köyden kentlere göçü tetiklemiş, kentsel yaşamı değiştirmiş, siyasetin kitleleşmesini sağlamıştır. Ortaya çıkan bu değişimlerin ortaya çıkarttığı farklılaşan sosyal ihtiyaçlar, ayrı iktidar grupları, farklı toplumsal yapılanmalar spor politikalarını da değiştirmiştir. Bununla birlikte toplumsal yaşamda kitle iletişim araçlarının kullanılmaya başlanması, okur yazarlığın artması, kentsel yaşamdaki sirkulasyonun hızlanması sporu yalnızca siyasi elitlerin kaygısı olmaktan çıkarmış insanların günlük hayatının bir parçası haline getirmiştir. “1960'lı yılların ortasında yatırım ve hizmetlerin bölgesel olarak orantılı dağıtılmaya başlanması ile Anadolu burjuvazisi güç

kazanmaya başlamıştır. İstanbul sermayesine karşı kendisine destek olabilecek tüm araç ve simgelere sarılmıştır. Futbol özellikle Anadolu'da kadın-erkek, genç-ihtiyar, herkesin konuştuğu konu olmuştur. Kısa zamanda büyük ilgi ve rağbet gören futbol, aynı zamanda amansız bir rekabete dönüşürken Türkiye ligleri ile Türk futbolunun yeni bir süreç kazandığı görülmüştür. Bu gelişmeler sonrasında futbol yurt çapında yayılmış ve kitleleri peşinden sürüklemiştir" (Fişek, 1983:272)

Bu dönemde gelişen kapitalizmin yarattığı sosyal dokuda gerekli gelişme zeminini bulan futbolun endüstrileşme serüveni hızlanmıştır. "İstanbul'un üç büyük kulübünde, siyaset ve ekonomi dünyasının egemenleri yönetimi elinde tutarak bu kitlesel "merak"ı imaja, siyasi nüfuza, biraz da paraya tahvil etmeye başlarlar. Anadolu'da kentin siyasileri ve gelişen kent burjuvazisi kulüp yönetimi için mücadeleye tutuşurken, futbol henüz değer üreten bir uğraştan ziyade kaynak yutan, ama karşılığında siyasi nüfuz, imaj ve ekonomik nüfuz, prestij, dolayısıyla meşruiyet sağlayan bir alan olmuştur" (Sönmez, 2002:27).

### **3.2.Küreselleşme ve 1980 Sonrası Türkiye'de Futbol**

Dünya petrol krizi sonrası ortaya çıkan kriz bütün ülkelerin ekonomilerini vurmuş ve kapitalist sistemin pazar yapısının etkileşimi değişmiştir. Dünya kapitalizminin geçirdiği dönüşümler sonucu oluşan yeni sistemin temel niteliği, 'ulusal kapitalizmlerin eklemlendiği' bir düzenden, uluslar ötesi aktörlerin yönlendirdiği bir düzene geçilmiş olmasıdır. Büyük teknolojik atılımlarla birlikte, dünya kapitalizminin dönüşmesine yol açan yeni aşamanın adı Küreselleşmedir. Küreselleşme sonucunda dünya üzerinde serbest piyasa ekonomisi gelişmiş, ulusal düzeydeki rekabet yerini uluslar arası rekabete bırakmıştır. Bununla birlikte teknolojik gelişmeler işsizliğin artmasına, ücret düzeylerinin düşmesine neden olmuş ve gelir dağılımındaki dengesizlikler giderek artmıştır.

20. yüzyılın son yıllarında, sporun dünya çapında rastlanan bir fenomen olduğu düşüncesi küreselleşme kavramıyla bir meşruluk kazanmıştır. Appadurai, “Dolaşım halindeki dünyada, kültürel sınırlar boyunca akan devingen küresel görünümünün etnik, teknolojik, finansal, ideolojik ve medyayla ilişkili beş boyutu olduğunu vurgulamaktadır. Bu görünüm beraberinde insan, makine, para, imge ve ideolojilerin kültürel sınırlar boyunca küresel ölçekte akışını olanaklı kılmaktadır” (2001:6). Bu bağlamda, sporda böylesi bir küreselleşme, spor dallarının onları oluşturan kurallar ve örgütlenmenin, spor dalının uygulanmasına yönelik yeni teknolojilerin ya da ekipmanların, sporcuların, antrenörlerin, onların kazandıkları ve kazandırdıklarının, seyircilerin, sporun medyadaki temsillerinin ve bunu olanaklı kılan alt yapının küresel ölçekte dolaşımı biçiminde algılanabilir. Bu durum sporun kapitalistleşmesine ve kapitalist toplumsal yapı içinde metalaşmasına sebep olmuştur.

Türkiye’de dünya üzerindeki bu değişime 1980 yılında ayak uydurmuş kurduğu yeni yapılanma ile serbest piyasa ekonomisine geçilmiş, toplumun bir kesimi iyice zenginleşirken diğer bir kesim daha da fakirleşmiştir. Bununla birlikte köyden kente göç hızla devam etmiş kent etrafında varoşların oluşmasına sebep olmuş ve toplumla bütünleşememiş bir kesim ortaya çıkmıştır. Yine bu geçiş döneminde teknolojik ürünlerin tüm ülkede hızla yaygınlaşmasıyla ve özel televizyonlarla birlikte tamamen tüketim toplumuna yönelik ve yeni ekonomik anlayışın reklamlar aracılığıyla kitleler üzerinde etkisini arttıran medya toplumsal hayatta boy göstermeye başladı. Medyada hazırlanan programların çoğu insanların tüketime güdülenmesi üzerine kuruntulandı. Böyle bir yapı içinde magazinleşmeye başlayan toplumsal hayat yeni imgelerin oluşmasına veya olguların yeniden üretilmesine sahne olmuştur. Dolayısıyla medya yoluyla yeni starlar, yeni hobiler, popülerleşen davranış şekilleri ortaya çıkmıştır. Futbolda böyle bir yapı içinde yeniden üretilen bir olgu olmuştur.

Futbol, 1980’li yıllarda toplumsal yapıdaki değişiklikler sonucunda spor içinde başat bir konuma gelmiştir. Futbolun 1980’li yıllarda ön plana

geçmesinde dünyada yaşanan ekonomik gelişmelerle birlikte bu gelişmeleri sağlayan ideolojik yapıyla futbol arasındaki etkileşimin önemli bir yeri vardır. “1980’lerde tüm dünyada yaşanan liberal dalga futbolu da etkilemiş ve futbolun metalaşma sürecinin hızlanmasına neden olmuştur. Kültürel olanın ekonomik olandan ayrı tutulamadığı bu yeni , dönemde kültür sanayileri (kitle iletişim araçları, turizm, boş zaman faaliyetleri, spor) ekonomi açısından vazgeçilmez faaliyetler haline dönüşmüşlerdir. Tüketim ideolojisi ve yaşam tarzının kitlelere benimsetilmesinde, kitleleri etkileme gücü hayli yüksek olan futboldan yararlanılmıştır” (Talimciler, 2005:153).

Türkiye’de futbolun 1980 askeri hareketi sonrasında kitleleri depolitize etmek amacıyla kullanılmış ve yerine getirdiği bu işlev sayesinde geniş kitleleri eğlendirerek mevcut iktidar tarafından var olan toplumsal sorunlar üzerinde düşünmeleri engellenmiştir. Bununla birlikte Türkiye’de futbolun geniş kitleler nezdinde yerine getirdiği işlevin 1980 sonrasında önem kazanmasında dönemin ekonomi politikalarının ve medyanın büyük etkisi olmuştur.

“Turgut Özal’ın iktidarı ile hayata geçirdiği ekonomik liberalizasyondan futbol da kendi payına düşeni almıştır, Serbest piyasa ve liberalizm tek dünya düzeni haline getirilirken, onun spordaki uygulaması futbolla yapılmaktadır. Bu düzende tüketim mantığı ağır basmakta ve kitleler isteseler de istemeseler de oraya doğru yönlendirilmektedirler. Futbolun, ülkemiz için her dönem en popüler spor dalı olması bu gidişi hızlandırmıştır. 1980 sonrası medyadaki dönüşüm futbolun popülaritesini daha da artırmış, uluslararası alanda diğer takımlarla rekabet etmek isteyen Türk takımları için seyirci gelirlerinin yanı sıra taraftarlara yönelik lisanslı ürünlerin pazarlanması, sponsorluk anlaşmaları, televizyon gelirleri, elektronik ortama yönelik düzenlemeler gibi yeni gelir kapıları açılmıştır” (2005:155).

Yine bu dönem içinde hükümetin ekonomik yeni yapılanmalara girmesi, serbest piyasa ekonomisinin uygulanması, çeşitli iş kollarının yeniden üretilmesi, 1980 darbesinden önce çeşitli suçlardan dolayı yakalanarak illegal oluşum içinde bulunan ve bir nevi mafya kimliğiyle tanınan veya zamanın mafya söylemi içinde yer alan kişilerin toplum üzerindeki illegal görünüşlerini temizleyerek, temiz toplumda temiz kişiler olma girişimine sebep olmuştur. Bu durumda üzerinde devletinde etkisinin güçlü olduğu, toplumsal yapıda söz sahibi olan spor/futbol bu kişilerce legalize olma, popülerleşme, eski kirli kimliklerinden arınarak toplum içinde daha temiz bir birey görünümüne bürünmeleri için iyi bir araç olmuştur.

“1980’ler futbolun/sporun oyunsal halinin ortadan kalkmaya buna karşılık endüstriyel boyutlarının ağırlığının artmaya başladığı dönem olmuştur. Futbol metalaşma sürecinin hızlanması tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de kendisini hissettirecek ve futbola yüklenen anlam ve değerler de değişime uğrayacaktır. Bu değişimin yaşanmasında en büyük katkıyı ise hiç kuşkusuz medya sağlayacaktır. Futbolun televizyon ile kurmuş olduğu yeni birliktelik çerçevesinde, futbol maçları adeta bir televizyon prodüksiyonuna dönüştürülmekte, yapılan canlı yayınlar ve bağlantılar ile sahada oynanan futbol, ekran başındakilere yeniden yapılandırılmak sureti ile aktarılmaktadır. Futbolun metalaşması beraberinde futbol seyircisinin bir müşteri gibi algılanmasını ve müşterilere yönelik birtakım tüketim konseptlerinin oluşturulmasını getirecektir. Taraftarlara yönelik markalı ürünlerin pazarlanma süreci hızlanacak, marka ürünlerin satışından kulüpler önemli gelirler elde edeceklerdir. Ayrıca stadyumlar bu süreçte tüketim araçları olarak yeniden tasarlanmışlardır. Stadyumlar futbol oynanan ve izlenen yerler olmanın ötesinde restoranlardan, sinema salonlarına, kafeteryalara, toplantı salonlarına kadar uzanan bir çeşitliliği barındıran yeni yapılarıyla çok işlevli mekânlar haline dönüşmüşlerdir” (Talimciler, 2005:157-158).

1990'lardan itibaren Türkiye'de basın ve televizyon desteğiyle ortaya çıkan gerçek anlamda bir kitleselleşme ve bu kitleselleşmeyle birlikte yaşanan yoğun bir ticarileşme/endüstrileşme olgusu spor olgusunu içine alarak toplumsal yaşamın mihenk taşı haline getirmiştir. Dolayısıyla her sektörde olduğu gibi spor politikaları üzerinde de ticarileşme ve kitleselleşme eğiliminin baskısı hissedilir. “Bu baskının en açık göstergesi bütün fiziki kültür alanında futbolun rolünün tartışılmayacak kadar baskın hale gelmiş olmasıdır. Türkiye'de sporun giderek futbola endekslenmesi ve futbolun da geniş halk kitleleri için yalnızca televizyondan izlenebilen (o da şifreli yayınların bedelini karşılayabilme ön koşuluna bağlı olarak) bir eğlence haline dönüşmüş olması, futbolun bütün dünyada geçirdiği büyük dönüşümle yakından ilişkilidir” (Akın, 2005:83).

Günümüzde ki bu büyük dönüşüm futbolun uluslar arası pazarda bir sektör olmasını doğurmuş, küresel futbol ekonomisinin büyük bölümünü medya, reklam ve sponsorluk gelirleri oluşturmaya başlamış ve bu değişiklikler kulüplerin yapısını, taraftar ve oyuncu özelliklerini değiştirdiği gibi yeni bir oyun anlayışını da beraberinde getirmiştir. Türkiye'de bu dönemde özellikle futbol, önemli bir iktisadi yatırım ve politik güç gösterisi alanı haline gelmiştir. Futbol maçları, futbol takımları ve oyuncularını da, artık genel olarak medyanın, özel olarak da televizyonun gözdeleleridir. Seyircilerin ilgisi, yüksek ratingler, bol reklam derken, futbol maçlarının yayını, televizyon kanallarının en rağbet ettikleri yapımlar haline gelmiştir.

Futbol Federasyonu'nun 1992'de Gençlik ve Spor Bakanlığı organizasyonundan ayrılarak mali ve idari özerkliğe kavuşması Türk futbolundaki 1990'lardan sonraki değişimde büyük pay sahibidir. Futbol Federasyonu özerkliğe kavuştuktan sonra kendi maddi gelirlerini çeşitlendirmiş, yılda milyon dolar kazanç elde eden bir kuruma dönüşmüş ve ortaya çıkan endüstriyel futbol yapısına uygun idari ve hukuki alt yapıya sahip olmuştur.

Öte yandan spor ve özellikle futbol, genişleyen maddi ölçeği ve artan toplumsal etkisi yüzünden elitler arası iktidar kavgalarının tam merkezine oturmuş ve çok tesirli politik bir faktör haline gelmiştir. “1990’lar Türkiye’inde spor yöneticiliği yapmak her şeyden önce bir ticari reklam, şöhret ve sosyal prestij meselesidir. Tam da bu yüzden spor idareciliği her türlü mafyatik ilişkinin kurumsallaştığı, suç dünyasıyla iç içe geçmiş bir haldedir. Bugün spor, çoğu kez siyasi ya da ticari hasımlar ya da devlet bürokrasisinin çeşitli kademeleri üzerinde baskı kurmanın, en alınamaz ihaleleri almanın, en görüşülemeyecek kişilerle görüşmenin en etkili yollarından biri haline gelmiştir” (Akın, 2005:83).

Türkiye’de spor, bugün bütün dünyadaki gelişmelere paralel olarak yoğun bir kurumsallaşma, ticarileşme ve kitleselleşme surecini yaşamaktadır, başta futbol olmak üzere sporun çeşitli dalları, giderek toplumun bütün sınıflarının ortak ilgi alanı haline gelirken, çeşitli iktidar ilişkilerinin üzerinde cereyan ettiği bir alana dönüşmektedir. Türkiye’de sporun toplumsal hayatta bu denli merkezî bir konuma oturması uzun, uzun olduğu kadar da karmaşık sosyal, kültürel ve siyasal süreçlerin neticesidir.

## BÖLÜM 2

### ORGANİZE SUÇLULUK TANIMI

#### **1.ORGANİZE SUÇLULUK TANIMLARI, KRİTERLERİ VE SUÇ TİPLERİ**

##### **1.1. Organize Suç Terimleri**

Her tür suç toplum bireylerindeki sapmaları ifade eder. Araştırma konusu içinde olan organize suçlar günümüzde bir çok ülkenin sosyal, ekonomik ve demokratik yapısına etki ederek bunları olumsuz yönde zedelemektedir. Bundan dolayı toplumsal yapıyı tehdit eden organize suçlar artık toplumsal gündemimizde yer almakta ve önlenilmesi için ulusal ve uluslar arası alanda bilimsel kriminolojik araştırmalar yapılmaktadır.

Organize suç terimi, ilk kez 1920'li yıllarda ABD'de sosyal, ekonomik, hukuki ve siyasi açıdan yeni bir fenomeni tanımlamak için kullanılmıştır. 1960'lı yıllardan itibaren ise 'mafya' ve 'organize suç örgütleri' terimleri, eşanlamli olarak kullanılmaya başlanmıştır (Michael, 1993:8).

Ancak "günümüz kriminolojisinin en ilgi çekici konularından biri olan" (Demirbaş, 1998:109;Beşe, 2002:154) organize suçluluk kavramının "yere ve zamana göre sürekli olarak değişime uğraması faaliyet alanlarının çeşitliliği, üzerinde herkesin fikir birliği yaptığı ortak bir tanım yapılmasını imkansız kılmıştır" (Erdem, 2001:154). Diğer bir deyişle "organize suçluluğun ortaya çıkış biçimleri her ülkede değişik bazı özellikler gösterdiğinden kavramın tanımlanmasında farklı farklı görüşler ortaya çıkmış" (Sözüer, 2001:25), tanımlar Ülkeden ülkeye değişiklik gösterdiği gibi, bazı ülkelerde ne kadar yazar var ise o kadar organize suçluluk tanımı ifade edilmiştir. Bu yüzden

ceza hukukunda organize suçluluk kadar belirsiz bir kavram bulunmadığı ve organize suçluluğun bilimsel açıdan aydınlatılamamış bir alan olarak kaldığı ileri sürülmektedir.

Bu nedenle “organize suçluluk çok yönlü olduğu kadar çok da isimlidir” (Yücel, 200:172). Organize suçluluğun “isimlendirilmesinde de bir kavram kargaşası yaşanmakta olup” (Canpolat, 1995:69), organize suçluluk terimi yerine mafya, çete\* organize suç veya çıkar amaçlı örgütlü suçluluk gibi terimler kullanılmaktadır.

Bu terimlerinden olan mafya (mafia) “İtalya'ya özgü bir fenomen olup” (Ziegler, 1999:46), sözlük anlamı kahramanlık, cesaret, kendine güven, kibirdir. “Mafya kavramı, günümüzde hemen hemen her ülkede organize suçlulukla eş anlamlı olarak kullanılmasına rağmen mafya, organize suçluluğun ortaya çıkış biçimlerinden sadece birisidir. Çünkü mafya dışında da organize suç örgütleri vardır” (Erdem, 2001:36;Sözüer, 2002:5). Ancak genel görüşe göre, organize suçluluk kavramı daha ziyade hukuki, mafya kavramı ise sosyolojik bir olguyu tanımlamaktadır (Beşe, 2002:154).

Mafyanın ne olduğunu tanımlamak için sayısız çalışma yapılmıştır. Ancak bu tanıklamayı yapmak hemen hemen imkansızdır. Mafya başlangıçta İtalya'nın Sicilya adasında yuvalanmış ve daha sonra tüm ülkeye yayılmış, genelde ekonomik temele dayanan ve siyasi hedeflere de yönelen karmaşık ve gizli bir suç organizasyonudur.

---

\* Çete mafya kavramları daha çok halk arasında kullanılmaktadır. Bkz. AŞIK Metin “Organize Suç ve Ankara Emniyet Müdürlüğü Organize Suçlar, Silah ve Kaçakçılık Şube Müdürlüğü”, EGM Polis Dergisi, Sayı23, Nisan-Mayıs-Haziran 2000, s.148.

Ancak mafya, “organize suçluluğun dünyada ilk çıkış biçimi olması”<sup>\*</sup> ve “ülkemiz dahil, dünyanın bir çok ülkesinde organize suçluluğa örnek oluşturması” (Sözüer, 2002:4-5) bakımından organize suçlulukta önemli bir unsurdur.

Daha çok ülkemizde hukuksal açıdan organize suçluluğu tanımlamak için kullanılan “örgütlü veya Örgütlenmiş suçluluk terimleri, organize suçluluğun yalnız Örgütle ilgili boyutunu ortaya koyduğu ve hangi suçların bu suçluluk alanına girdiğini vurgulamadığı için bu tür suçluluğu tanımlamada yetersiz kalmıştır” (Tezcan, 2000:9).

Suç örgütleri organize suçluluğun hareket noktası, bu suçluluk biçiminin çeşitli faaliyetlerinin doğduğu odak ya da yapılardır. Bu nedenle suç örgütü ile suç örgütlerini temel almakla birlikte, daha karmaşık sosyal faktörleri içeren organize suçluluğu ayırt etmek gerekir (Kocasakal, 2000:42).

Konumuz olan suçluluğun tanımlanması ve isimlendirilmesi organize suçluluk terimine karşılık gelmektedir. Ancak genellikle "organize suçluluk" terimi yerine öğretilerde "organize suç" ifadesi kullanılmaktadır. “Suç bireysel bir insan davranışını ifade eder. Suçluluk kavramı ise belirli suçlar bütünü, bu

---

<sup>\*</sup> Mafya kavramının nereden ve nasıl ortaya çıktığı konusunda birçok değişik düşünce söz konusudur. Örneğin, Dönmezer'e göre, mafya tipi suçluluğun menşei sicilya olup, italya'nın geri kalmış, ilkel tarım ekonomisine bağımlı güney bölgesinde ortaya çıkmış ve 1960'lı yıllarında çeşitli ekonomik faaliyetlere yönelmiştir. Mafyanın Amerika Birleşik Devletlerindeki uzantısı La Cosa Nostra ise içki yasağı sebebiyle ilk zamanlar alkollü içkiler kaçakçılığında yoğunlaşmış, daha sonra ise fuhuş, uyuşturucu maddeler ve kumar gibi hukuk ve ahlak dışı faaliyetlere yönelmiştir. Bkz. Dönmezer, Sulhi, "Çağdaş Toplumda Şiddet ve Mafya Suçları" COGITO, Sayı:6-7, 1996, s.217-218. Daragenli'ye göre mafya, 1800'lü yıllarda ödünç para vererek dayanışma amacıyla Sicilya'da kurulmuştur. Ancak daha sonra bozularak bir suç örgütüne dönüşmüş, zamanla Sicilya'nın sınırlarını aşarak İtalya'ya yayılmıştır. 19. Yüzyıl sonlarında ve 20. Yüzyıl başlarında Sicilya'dan ABD'ye göç ile bu ülkeye de yayılmış ve 1930'lardan sonra ABD'de etkili olarak tüm dünyada sesini duyurmaya başlamıştır. Bkz. Daragenli, Vesile Sonay, "Organize Suçluluk", Ceza Hukuku Günleri, 70. yılında Türk Ceza Kanunu-Genel Hükümler-(26-27 Mart 1997), İstanbul 1998, s.247. Ziegler de mafya kelimesinin Arapça kökenli bir kelime olduğunu ve ilk kez 10.Yüzyılın sonlarına doğru, Sicilya'nın Güney bölgelerinde ortaya çıktığını belirtmektedir.

suçlar bütünü'nün sosyal ve siyasal yanlarını, sosyal tepki ile suçlu arasındaki karmaşık ilişkileri içerir. Bu nedenle organize suçluluk terimi organize suç terimine göre daha doğru ve uygundur" (2000:42). "Organize suçlulukta söz konusu olan farklı biçimlerde ortaya çıkan bağımsız tek tek bireysel faaliyetlerin toplanmasından ziyade, bir dizi suç faaliyetlerinin bütünü, bunların kolektif bir bilinç ve işbirliği içinde değerlendirilmesidir" (2000:42).

Yenisey'e göre "organize suçluluk üst bir kavramdır ve çıkar amaçlı suç Örgütlerini de terör örgütlerini de kapsamına alır" (1998:23). Ancak tehdit boyutları yönünden organize suç örgütleriyle terör örgütleri benzerlik göstermesine rağmen işlenen suçların tarifleri bakımından önemli farklılıklar vardır. Terör örgütlerinde suçun işleniş motivasyonu ideolojik, organize suç örgütlerinde ise ekonomiktir. (Bal, 2000:53). "Mukayeseli hukukta organize suçluluk terimi pek çok ülkede uzun zamandır sadece çıkar amaçlı örgütlü suçluluk için kullanılmaktadır" (Tezcan, 2000:9).

Ayrıca "organize suçluluk terimi yerine profesyonel organize suçluluk veya suç endüstrisi gibi terimler de kullanılmasına rağmen organize suçluluk teriminin kullanımı daha yaygındır" (Erdem, 2000:24).

Organize suçluluk kavramının ilk olarak kullanıldığı ve kapsamlı bilimsel çalışmaların yapıldığı yer ABD'dir. "Organize suçluluk kavramı kökeninde sosyolojik ve kriminolojik bir kavramdır. Ancak zamanla hukuksal bir anlam kazanmıştır" (Plazzo, 1996:818), böyle bir hukuksal anlam "ilk olarak ABD'de telaffuz edilmiş olup kaynağı itibariyle daha çok emniyet görevlilerince kullanılmıştır" (Kocasakal, 2000:48). 1920'lerde alkol yasağı

döneminde polis raporlarında kullanılmış, suç örgütlerinin strateji değiştirerek kazançlarını genişletmek için uyuşturucu madde kaçakçılığı ve bunun dışında bazı sektörlere el atmasıyla 1970 'lerde kriminoloji ve ceza biliminde incelenmeye başlanılmıştır.

Özellikle organize suçun tarifi uluslararası işbirliğinin zorunlu bir sonucu olarak çok tartışmalı olmamaktadır. Tartışmalar çoğu kez suçun niteliği, kapsamının çizilmesi ve yeni teknolojik bulguların bu suç alanını genişletmesiyle oluşmaktadır. Dolayısıyla organize suçlulukla ilgili bugüne kadar herkesin üzerinde fikir birliğine vardığı, bilimsel açıdan tatmin edici, ortak bir tanım yapılamamıştır. Erdem'in deyimiyle "Tam ve kesin, ortak, evrensel bir tanımlı olmayan" (2000:159) organize suçlulukla ilgili olarak bazen tanımlar yapılmakta bazen ise, tanım yapmak yerine bu kavram içinde yer alan suçlar yada belirli kriterler sayılmak suretiyle organize suçluluk kavramı açıklanarak ortaya konulmaya çalışılmaktadır\*.

## 1.2.Organize Suçluluk Tanımları

---

\* Kocasakal Ümit, organize suçluluğu tanımlamada üç büyük kategori tanım türüne rastlandığını ifade ederek bunları polisiye (kriminalistik), hukuki, ve kriminolojik tanımlar olarak saymaktadır. polisiye tanımların belirleyici unsurlara yer vermekten çok, soruşturmalarda göz önünde bulundurulacak belirti ve kriterleri belirlemek amacını güden, toplum için yarattığı tehlikelere , geniş pratik tanımlar olduğunu ve bu tanımlarda örgütlü bir yapılanma, ekonomik bir gelişme ve faaliyetlere uyum gösterme, önemli miktarda yatırım yapma, profesyonel faaliyet biçimlerini kullanma, İş bölümü ve uzmanlara başvurma, yüksek kazançla yönelme, karapara aklama ihtiyacı, sınır tanımama, hiyerarşi, bazı pazarlarda tekel oluşturma, medya üzerinde baskı ve etkide bulunma, faaliyetlerdeki çeşitlilik, belirli şiddet biçimlerini kullanma gibi hususlar üzerinde durulduğunu belirtmektedir. Hukuki tanımların ise, daha çok kovuşturma ve cezalandırılabilmenin altyapısını oluşturmaya yönelik, kısmi tanımlar şeklinde ortaya çıktığını belirtmekte ve ülkeden ülkeye değişebilen bu tanımlarda görülen ortak unsurları, organize suç örgütlerinin iki ya da üçten fazla kişinin oluşturduğu devamlı birleşme veya gruplaşmalar olmaları, suç işleme amacı için oluşturulmaları, belli yöntem veya yollar kullanma, Önemli miktarda gelir sağlama amacı, kamu düzeni için tehdit oluşturmaları şeklinde sıralamaktadır. Kriminolojik yaklaşımın ise, olgunun sosyal yönlerini Öne çıkardığını ifade etmektedir. Bkz.Kocasakal Ümit, a.g.e, s.43-44.

Birinci bölümde organize suçluluğun isimlendirilmesinde ortaya çıkan terim kargaşası ortaya konulmaya çalışıldı. Böylelikle organize suç kavramının organize suçluluk şeklinde ifade edilmesinin doğruluğu ortaya konuldu. Bu bağlamda organize suçluluğun ortaya çıkış şekli ülkeden ülkeye değişiklik gösterdiğinden organize suçluluğun tanımının yapılması da ülkeden ülkeye değişmektedir. Bu bölümde de değişik ülkelerden bazı akademisyenlerin organize suçluluk tanımlarına yer verilerek organize suçluluğun tüm unsurlarına vurgu yapmaya çalışılacaktır.

“Organize suçluluk, işbölümüne dayalı olarak belirsiz bir süre için birden fâzla kişinin olabildiğince hızlı, yüksek ekonomik kazançla ulaşmak amacıyla ve modern alt yapılardan yararlanmak suretiyle, suç işlemek için işbirliği içerisinde girmesidir” (Erdem, 1995:25).

Diğer bir tanımlama da ise organize suçluluk, "birlikte büyük kazançlar sağlamak üzere gerek yasal gerekse yasadışı yollara başvuran ve bu faaliyet ve kazançlarını korumak için rüşvet ve şiddet kullanan üst derece yapılanmış teşekkül olarak tanımlamaktadır" (Reid, 1996:358)\*.

Daragenli ise, organize suçluluğu, “ekonomik veya siyasal bir yarar elde etmek için, bir organizasyon tarafından gerçekleştirilen suçlar” (1998:245) olarak tanımlayarak organize suçluluk kapsamındaki suçların hem ekonomik hem de siyasi bir amaç için işlenebileceğini vurgulamıştır.

---

\* Yazar bu tanıma rağmen organize suçluluğun evrensel bir tanımının bulunmadığını, ancak ayırt edici Özelliklerinin süreklilik, hiyerarsik yapı, sınırlı üyelik, suç işleme, şiddet kullanma, güç sahibi olma, yasal ticari faaliyetlerde bulunma ve uzmanlardan yararlanma olduğunu belirtmektedir. (Aktaran: Kocasakal,a.g.e, s.48)

Diğer bir yazar Maltz da, “organize suçluluğun rüşvet ve şiddet kullanılması, karmaşık bir yapı, devamlılık, disiplin, ideoloji, birden çok işletmeye sahip olma, yasal-meşru işletmeler ile karışma, belli bir törensellik gibi unsurlardan oluştuğunu belirtmektedir” (Kocasakal, 2000:47).

Organize suçluluğun mutlaka hiyerarşik bir yapılanma içinde gerçekleştiğini vurgulamaya yönelik olarak İçel organize suçluluğu şöyle tanımlamaktadır, "birden çok kişinin, hiyerarşik düzende, belirli bir disiplin uygulayarak süreklilik özelliği içinde, çoğunlukla aynı amaca yönelik bulunan ve kamu düzenini bozduğu varsayılan suçları işlemek için oluşturdukları örgütlenme" dir (2002:7).

Jansen ise, “sistemli olarak toplum için ağır sonuçlara neden olan suçlar işleyen, üyelerinin, özellikle fiziksel şiddet veya rüşvet ile kişileri etkisiz hale getirmek suretiyle faaliyetlerini örtbas edebildikleri, asıl amacı yasadışı kazanç elde etmek olan grupları” (2000:11) organize suç Örgütü olarak tanımlamakta ve bu örgütlerin üyelerine işadımı gibi düşünen suçlular denilebileceğini ifâde etmektedir.

Organize suçluluğun “son yıllarda ön plana çıkan ‘büyük ölçekli suç’ kavramının bir alt unsuru olduğunu belirten” (2000:22) Arlacchi ile doğru orantılı olarak Yetim, organize suç Örgütlerini "devlet yönetimindeki boşluğu dolduran, ekonomik ve siyasal güce sahip çok yönlü yasadışı işletmeler veya çıkar sağlamaya yönelik yada suç işlemek için oluşturulan suç örgütleri” (2000:74) olarak tanımlamaktadır.

Tüm bu tanımlamalarla birlikte Abadinsky' nin organize suçluluk tanımı da dikkate değer şekilde organize suçluluğun çoğu unsurunu içinde barındırmaktadır. Abadinsky'e göre organize suçlar ise,

“Legal ve illegal yöntemlerle para ve gücü ele geçirmek maksadıyla, en az üç seviyeli hiyerarşik bir yapı sergileyen ve belirli bir grup hiyerarşik disiplinde hareket eden ancak ideolojik amaçlı olmayan kişilerin yapmış olduğu eylemlere denir. Hiyerarşik sıralamada ki yerler, bireyin örgüt içerisindeki performansına göre belirlenmesinin yanında örgüt içindeki akrabalık aynı soydan veya boydan gelme ve yakın arkadaşlık gibi durumların da belirleyici olduğu ifade edilebilir. Örgütteki makamları elinde tutabilmek bireylerin tasarrufunda olan bir durum değildir. Ancak örgüt hiyerarşisinde yer edinen kişiler örgütü bir arada tutabilme ve örgütün hedeflerini gerçekleştirebilmeleri ölçütünde durumlarını sürekliliğe taşıma şanslarını sürdürebilirler. Organize örgütler endüstri veya sanayi veya alan olarak bir monopoli ve faaliyet alanları yaratma içerisinde olurlar ve birbirleri ile savaştan yarıştan kaçınırlar. Organize suç örgütleri faaliyetlerini gerçekleştirmek ve örgüt içi disiplini sağlamak bakımından şiddet kullanmayı ve rüşvet vermeyi yaygın bir yöntem olarak benimsemişlerdir” (1997:6).

Organize suçluluğu tanımlamak Üzere daha bir çok tanım yapılabilir. Ancak organize suçluluğun ortaya çıkış biçimlerinin ülkeden ülkeye farklılık göstermesi, kavramın yere ve zamana göre sürekli değişime uğraması veya organize suçluluğun faaliyet alanlarının çeşitliliği gibi nedenlerden dolayı bu tanımlardan hiçbiri organize suçluluğu tek başına açıklamaya yeterli değildir. Ancak burada vermiş olduğumuz tanımlamalarda ki unsurların hepsinin bir arada kullanılmasıyla geçerli bir tanımlama ortaya konulabilir.

### **1.3.Organize Suçluluğun Kriterleri**

Organize suçluluğun varlığının ve tipik organize yapısının tespiti, bu suçluluk türünün gizli ve illegal çalışması nedeniyle, çok zor olmaktadır. “Organize suç örgütleri genellikle legal bir görüntü içerisinde faaliyet göstermekte, fiillerinde maskeleye, kamuflaj yöntemleri kullanmakta, yasal girişimciliğin imkanlarından yararlanarak suçlardan elde ettikleri kazançları, meşru kanallara akıtmakta böylelikle illegal yönlerinin keşfedilmesi zorlaşmaktadır” (Aksoy, 1998:31).

Erman’a göre “son yıllarda suç örgütlerinin çeşitli açılardan değişim geçirmekte oldukları, hiyerarşik yapılarının giderek güçlendiği, uzmanlaşmış suç kadroları oluşturdukları ayrıca eskiden olduğu gibi tekelleşme yerine kendi aralarında dayanışmaya gitmekte ve gizli anlaşmalar yapmayı tercih ettikleri gözlemlenmektedir” (1999).

Organize suçluluğun tespit ve teşhis edilmesinin zorlaşmasının nedenlerinden biri de, faillerin sürekli olarak suç işleme metotlarını

değiştirmesi ve organize suç örgütlerinin iç bünyelerine müdahale veya sızmayı önleyen ve çok iyi işleyen savunma, engelleme ve sızdırmazlık mekanizmalarına sahip olmalarıdır. “Gerçekten savunma mekanizmaları yasadışı eylemlerin iyi bir şekilde düşünölüp planlanmasına ve icrasına, hiyerarşik grupsal bir yapılanmaya, uluslararası irtibat kurmaya, profesyonel biçiminde işleyen bir lojistiğe, yasadışı kazançların değerlendirilmesi ve meşrulaştırılmasına hizmet etmekte, dışarıdan gelecek müdahaleleri engellemektedir. Ayrıca bu mekanizmalar sayesinde ceza kovuşturmalarına karşı özel önlemler alınmakta, komplocu taktikler uygulanmakta, tutuklu sanıklar örgüt taktikleri doğrultusunda bilgilendirilmekte, tutuklu sanıklara avukatlar tutulmakta ve yakınlarının ihtiyaçları giderilmektedir” (Geleri, 1998:84).

Artık toplumsal yapı içinde kurumsallaşmaya başlayan ve her geçen gün etki alanını genişleten organize suçluluğun kriter ve endikatörleri bir çok ülkede yapılan inceleme ve araştırmalarla belirlenmeye çalışılmıştır\*. Bu bağlamda Sözöer, organize suçluluğun yedi karakteristik unsuru olduğunu belirtmekte ve bunları aşağıdaki şekilde sıralamaktadır (2002:56-59):

“1-Organize suç Örgütleri, genellikle kanunen yasaklanmış olan ve toplumun bazı kesimlerince talep edilen mal ve hizmet ihtiyacını karşılamaktadırlar.

---

\* Organize suçluluğun endikatörleri konusunda Vasilićević, şunları saymaktadır; çok sayıda kişinin oluşturduğu kalıcı ve sürekli bir birleşmenin, ortak amaçların, Örgütü bir yapının, planlama ve görev dağılımının bulunması, gerekli bilgilerin elde edilebilmesi, devlet organları da dahil az veya çok sayıda bir grup insanın ihtiyaçların karşılanması, suç işleme dahil hukuk kurallarının ihlali ve bir takım suçların işlenebilmesi vasıta ve yollarının sağlanabilmesi. Bkz. Vasilićević Vladan A., "Prealable a de meilleures prevention et repression du erime organise", Ricpi, 1992, No:4, s.487 (Aktaran.Kocasakal, a.g.e, s.48).

2-Kazanç ve güç sağlamak için fonksiyonel işbölümü ve hiyerarşik bir düzen içinde fâaliyet göstermekte, stratejik ve taktik planlar çerçevesinde, rasyonel bir hareket tarzına göre suç işleyen ve çeşitli suçlar bakımından uzmanlaşan faillerden oluşmaktadır. Ancak her suç örgütü aynı biçimde katı bir hiyerarşik yapılanma içinde olmayabilir.

3-Kısa zamanda ve hızlı bir biçimde kazanç sağlayabilecek maliyeti düşük, riski az kriminal faaliyeti tercih etmekte ve yakalanıp cezalandırılma ihtimalini azaltmak için görünüşte mağdurları olmayan suçluluk alanlarında uzmanlaşmaktadırlar. Zira uyuşturucu madde ve illegal şans oyunları gibi suçlarda mağdurlar suçun işlenmesinde kendi katkılarından dolayı suçu ihbar etmekten kaçınmaktadırlar.

4-İllegal ve legal faaliyetlerini sıkı bir biçimde bağlamlandırarak, hukuka aykırı fiillerin gizlenmesi ve kazançlarının legal hale getirilmesi amacıyla “karapara” aklamaktadırlar.

5-Amaçlarına ulaşmak için şiddet kullanmaktadırlar. Ancak her zaman açıkça cebir şiddet kullanmazlar. Kamuoyunun dikkatini çekmemek için önce tehdit, son çare olarak cebir ve şiddete başvururlar. Şiddete veya şiddet kullanma tehdidine örgütün normlarını ayakta tutmak, örgütün denetimini sağlayan ve kuralları ihlal eden üyelerini cezalandırmak, örgütün

korunmasını veya amaçlarına ulaşmasını sağlamak için başvururlar.

6-Etkili bir suç kovuşturmasından korunmak, organize suçlulukla mücadele edecek kişi ya da kuruluşları nötralize ederek hareketsizleştirmek, hukuki yardım almak, hukuka aykırı yollarla elde edilen kazançlarının aklanı iması veya toplumda kendi haklarında olumlu bir imaj yaratılmasını sağlamak için siyaset, polis, adliye, basın ve ekonomi çevrelerine nüfuz etmeye çalışırlar. Böylelikle kamu makamları veya toplumda önemli konuma sahip çevrelerde bulunan kişilerin güç ve prestijinden yararlanmak isterler. Zira bu çevrelerden destek görmeden organize suç örgütlerinin varolması mümkün değildir.

7-İllegal mal ve hizmetlerin elde edilmesi ve dağıtımı için ulusal ve uluslararası planda işbirliği yapmak suretiyle dayanışma ve karşılıklı bağımlılık içinde ortak bir çıkar topluluğu oluştururlar. Ayrıca üyeler arasında suç örgütüne aidiyet duygusu ve bu üyeler için gerekli olan örgüt kuralları yaratılır”.

Sözöer’ in belirtmiş olduğu kriterler bu konuyla ilgilenen farklı hukukçu ve yazar tarafından da belirtilmektedir. Erman’a göre “organize suçluluğun ortaya çıkış biçimleri her ülkede değişik bazı özellikler gösterdiğinden bir ülkede ekonomik sosyal ve politik koşullar durumuna göre şu veya bu kriterler zaman zaman öne çıkabilmektedir. Bu yüzden günümüzde uluslararası organize

suçluluk için geçerli olabilecek kriterler belirlenmeye çalışılmaktadır” (1999:265). Bu sebeple aşağıda uluslararası alanda geçerli olabilecek ortak kriterler belirleme amacıyla açıklanmış olan leipzig ve Avrupa Birliği organize suçluluk kriterleri işlenecektir.

### 1.3.1.Leipzig Kriterleri

Uluslararası alanda geçerli olabilecek ortak kriterleri belirlemek amacıyla Avrupa Organize Suçlulukla Mücadele Çalışma Grubu, 28-31 Mart 1996 tarihlerinde Almanya'nın Leipzig şehrinde toplanmış ve toplantı sonucunda organize suç örgütlerinin kriterlerini şu şekilde belirlemiştir\*.

“1-Aralarında kazanç temin etmek için fonksiyonel işbölümü yapılmış olan elamanlar bakımından hiyerarşik bir yapının bulunması (Özsoylu, 1998:5)\*,

2-Suç organizasyonu içerisinde bir yaptırım sisteminin bulunması (Erdem-Özben-Öztürk, 1998:614),

3-Kamuya ve özel sektöre nüfuz edilmesi (Jansen, 2000:17),

4-Şiddete başvurulması (Arlacchi, 2000:111),

---

\* Leipzig kriterleri için Bkz. Öztürk-Erdem-Özbek, Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 5. baskı, Ankara, 1998, s.612-616; Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2000, EGM-KOMDB Yayınları 2001/3, Ankara, 2001, s. 114; Coşkun, Atilla, Örgütlü Suçlar ve Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Kanunu, İstanbul, Şubat, 2002, s.20; Özsoylu, Ahmet Fazıl, Suç Ekonomisi, İstanbul, Ocak 1998, s.53; Aytaç, Önder-Bal, İhsan, a.g.m., s.126;

\* Birden fazla kişinin bazı fiilleri işlemek için bir araya gelmeleri bunların suç organizasyonu oluşturdukları anlamına gelmemektedir. Zira disiplinli, sistemli hiyerarşik bir yapı bulunmalıdır. Bkz. Daragenli, a.g.m, s.245, 246; Özsoylu, a.g.e, s.5.

5-Suç işlemenin süreklilik arz etmesi (1998:616),

6-Suç İşleyerek kazanç temini,

7-Paravan firmalar kurulması (Erman, 1999:274),

8-‘Karaparanın’ aklanması”.

### **1.3.2. Avrupa Birliği Organize Suçluluk Kriterleri**

Avrupa Birliği organize suçlulukla ilgili kriterleri belirleyerek, bunları zorunlu ve seçimlik kriterler olmak üzere ikiye ayırmıştır.

#### ***1.3.2.1. Zorunlu Kriterler***

- Üç veya daha ziyade kişinin işbirliği,
- Çok uzun veya belirsiz bir süre için,
- Ağır suçlardan mahkum veya şüpheli olma,
- Kazanç ve/veya güç elde etme amacı taşıma

#### ***1.3.2.2. Seçimlik Kriterler***

- Örgüte her katılanın belirli bir görevi veya rolünün bulunması,
- Belirli bir iç disiplin veya denetimin varlığı,
- Şiddet veya tehdide müsait diğer araçların kullanılması,
- Siyaseti, medyayı, kamu idarelerini, güvenlik güçlerini, yargıyı veya ekonomiyi yolsuzluk veya diğer yöntemler kullanarak etkileme çabası,

- Ticari yapılanma görüntüsü,
- Karapara aklama faaliyetlerini yürütmek,
- Uluslararası düzeyde fâaliyet gösterme,

#### **1.4.Organize Suçluluk Kriterleri Kapsamında Kabul Edilen Suç Tipleri**

Organize suçluluğu belirli suçların işlenmesi bakımından tanımlamak çok zordur. Çünkü organize suçlulukta amaç, “hukuken korunan belirli değerlere zarar vermek değil bir kazanca ulaşmaktır ve kazanç sağlayacak bütün yollara başvurulur. Kazanç sağlama olanağı veren bütün suçluluk alanlarına girildiği organize suçlulukta, suçluluk konusunda hayaller sınır tanımamaktadır” (Sözüer, 1995:59). Bu yüzden kazanç sağlamayı mümkün kılan her suç, organize suçluluğun konusu olabilir.

Organize suçluluk çerçevesinde tipik olarak kabul edilen suçlar şöyle sıralanabilir;

- Yasadışı uyuşturucu madde ticareti (Kaçar, 1999:96)
- Yasadışı silah ticareti (Özsoylu, 1998:52;Canpolat, 1995:69)
- Kıymetli evrak sahtekarlığı (Kocasakal, 2000:59;Daragenli, 1998:247)
- Altın kaçakçılığı (Mavral, 2001:202)
- Nükleer madde kaçakçılığı (Beşe, 2002:158;Sözüer, 2002:60)

- Tarihi eser kaçakçılığı
- Sermaye yatırım dolandırıcılığı (İpek, 2000:12;Aksoy, 1998:34)
- “Karapara aklama” (Kaçar, 1999:97;İpek, 2000:11;Kocasakal, 2000:59)
- Sübvansiyon, ihale ve kredi yolsuzlukları
- Ödeme araçlarının kötüye kullanımı ve sahtekarlığı
- Kalpazanlık
- Sigorta şirketleri aleyhindeki dolandırıcılıklar
- Yüksek değerdeki motorlu taşıtlara ilişkin hırsızlık ve kaçakçılık
- Çöplerin illegal imhası veya başka ülkelere gönderilmesi, çevre suçları
- Illegal organ ticareti (Daragenli, 1998:247;İpek, 2000:12;Sözüer, 2002:60)
- Illegal teknoloji transferi
- Elde edilen eşyanın merkezi bir sistemde değerlendirildiği hırsızlık türleri
- Yabancı ülkelere kaçak işçi ve illegal mülteci gönderilmesi, insan kaçakçılığı.
- Fuhuş, beyaz kadın ve illegal pornografi ticareti
- Tehdit yoluyla koruma parası veya haraç alınması
- Illegal şans oyunları

- İlegal Kumar
- Rüşvet ve Yolsuzluk,
- Karaborsacılık
- Silahlı gasp ve soygun
- Fidyeye için adam kaçıırma
- Çocuk Pornografisi
- Tehdit ve şantaj.
- Yaralama ve cinayet
- Tefecilik
- Marka sahteciliği
- Bilişim Suçları

## **2.TÜRKİYE'DE ORGANİZE SUÇLULUK**

Ülkemizde organize suçluluk 1960'lı yıllardan itibaren görülmeye başlar. “Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk döneminin kabadayılarının 1960'lı yıllardan sonra mafya ve çeteleşmeleri, 1970'li yıllarda ise gerek terörizmin gelişmesi sonucu oluşan illegal yollardan silah ve benzeri gereksinimleri karşılaması ve gerekse ekonominin kapalı sisteminin ürettiği karaborsanın rantını paylaşarak büyümesiyle, mafyalaşma ve suç örgütleri ülkemizde ki ağırlığını iyiden iyiye hissettirmeye başlamıştır” (Aytaç ve Bal, 1999:123). Yine bu dönem de “devlet otoritesinin sarsılması, zayıf koalisyon hükümetlerinin iş başına gelmesi, ekonomik reformların gerçekleştirilmesi ve gelir artırımının sağlanması yerine hantal ve

işlemesi yavaş devlet ağırlıklı bürokrasinin artması, gelir dağılımının adaletsizleşmesi” (Bal, 2000:52) çeteleşme ve mafyalaşmayı arttırmıştır.

Emniyet Genel Müdürlüğü Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı’na göre, aynı yıllarda “ülkenin içinde bulunduğu ekonomik sıkıntılar ve ülke içindeki ekonomik sınırlamalar, halkın ihtiyaç duyduğu bir çok tüketim malının darlığına ve dolayısıyla bu malların karaborsasının oluşmasına neden olmuştur. Bulunması zor veya hiç bulunamayan bu malların temin edilmesinin getireceği kar, organize suç örgütlerinin ilgisini çekmiş ve onları harekete geçirmiştir” (KOMDB 2002-2). Ayrıca bu dönem “ülke ekonomisinin dar boğazlar yaşadığı, zayıf koalisyon hükümetlerinin iş başına geldiği, devlet otoritesinin sık sık sarsıldığı, hantal ve işlemesi yavaş devlet ağırlıklı bürokrasinin arttığı, gelir dağılımının giderek adaletsizleştiği ve köylerden kentlere hızlı nüfus hareketlerinin yaşandığı” (Bal, 2000:51) kısaca organize suçluluğa müsait bir zeminin oluştuğu bir dönemdir. Ancak yine de “organize suçluluk 70’li yıllarda silah, döviz, demir, saat, yabancı içki ve sigara kaçakçılığı ve haraç toplama faaliyetleri ile sınırlıdır” (Yılmaz, 1998:161).

1980’li yıllar mafyanın strateji ve yöntem değiştirmesini gündeme getirmiş “1980’li yılların başlarında özellikle ekonomide alınan bazı radikal dönüşüm kararları, gümrük mevzuatındaki bazı düzenlemeler ve benzeri uygulamalar ülkemizdeki karaborsa düzenine ve böylelikle organize suç örgütlerine önemli bir darbe vurur” (Bal, 2000:51). Ancak organize suç

örgütleri bu yeni döneme uyum sağlamakta pek bir zorluk çekmezler. “Bir süre sonra o zaman ki hükümetin ihracatın arttırılması için verdiği teşvikler sayesinde, organize suç Örgütleri yurt dışında bulundurdıkları dövizleri, ihracat karşılığı kazanılmış gibi göstererek ülkeye getirmeye başlar” (Aytaç ve Bal, 1999;125).

1986 yılına gelindiğinde ülke ekonomik bîr kriz içindedir. Ve serbest piyasa ekonomisine ve dışa açılmaya ayak uyduramayan birçok şirket ve işadami borçlarını ödeyemez duruma gelir. Yargının sağlıklı ve çabuk işlememesi yüzünden alacaklarını yasal yollarla tahsil edemeyen veya etse bile bu sürecin çok uzun süre alması nedeniyle, alacakları yüksek enflasyon karşısında eriyen alacaklılar organize suç örgütlerine başvurmaya başlarlar (**Siyah Beyaz**, 1997). Böylelikle bu yıllarda silah kaçakçılığının yerini altın kaçakçılığı almış bununla birlikte çek senet tahsilatı organize suç örgütleri için bir sektör haline gelmiştir.

“1987 yılından itibaren ülkenin yoğun bir şekilde terör örgütlerinin eylem ve faaliyetlerine maruz kalması, devletin dikkatini terörle mücadeleye yöneltmiş, ülke insanının refahı için harcanması gereken ekonomik kaynaklar zorunlu olarak bu alandaki mücadeleye sevk edilmiştir. Terörün gölgesinde yeniden yapılanmasını tamamlayan organize suç örgütleri, globalleşmeyle birlikte seyahat imkanlarının artması, hızla gelişen teknolojinin kendilerine sağladığı imkanlarla dış dünyaya açılmaya” (Bal, 2000:52) ve diğer ülke organize suç örgütleriyle bağlantılar kurmaya başlarken, diğer yandan da paravan şirketler kurma, sahte ve şişirilmiş

faturalar kullanma, yabancı bankada bloke edilmiş parayı teminat göstererek yerel bankadan kredi almak, kamuya ait arazi işgal etme, devlet ihalelerini yönlendirme ve gelir düzeyi yüksek işadamlarından tehdit veya baskı yoluyla haraç alma faaliyetleriyle uğraşmaktadır (Aytaç ve Bal, 1999:125).

Bal'a göre zamanla organize suç örgütleri bir kısım üst düzey kamu görevlilerinin bazı kişisel ve ahlaki zaafalarını kullanarak, devletle organik bir bağ kurmaya ve kurulan bağlarını da pekiştirmeye çalışır. Fakat ülkede de organize suç örgütlerinin oluşması için müsait bir ortam vardır. Zira büyük hayalleri gerçekleştirmenin yolu alın teri olmaktan çıkarak, köşe dönmece olmuş, ahlaklı olmak yerine ahlaksızlar, yeni ahlak ve etik kurallar olarak değiştirilmiş ve bu durum topluma empoze edilmeye çalışılmaktadır. Toplumda doğrular ve yanlışlar yer değiştirmiş, normal ve sağlıklı norm ve değerler, yükselen değerler olmaktan çıkarak her türlü negatiflik yeni kozmopolit kültür erozyonunda yükselen değerler olarak ifade edilmeye başlanılmıştır. Bütün bunlar organize suç örgüt lider ve üyelerinin toplumda saygın kişiler olarak görülmelerine yol açarak bir nevi toplumsal kabul görmelerine neden olmuştur (2000:53).

Yılmaz'a göre "1990'lı yılların ortalarına gelindiğinde organize suç örgütleri çek-senet tahsilatı, devlet ihaleleri, kiralık suç, hırsızlık mal pazarlama, zorla senet imzalatma, kasa hırsızlığı, oto hırsızlığı, fuhuş, göçmen kaçakçılığı, işçi simsarlığı ve kara para aklama gibi alanlarda faaliyet göstermektedir" (1998:162). Yine 2000 KOMDB raporlarına göre; 1999 yılında polis bölgesinde meydana gelen 393 organize suç olayında

2413 sanık yakalanmış ve bu olaylarda 464 tabanca, 17 adet uzun namlulu silah, 9 adet gaz tabancası, 18 adet el ve gaz bombası ele geçirilmiştir. Aynı zamanda sahte pasaportlar, kimlikler, sahte çek ve senetler, hesap cüzdanları ele geçirilmiştir. Bu veriler organize suç örgütlerinin Türkiye'deki yapılanışını ortaya sermektedir. (2000-3)

“1999 yılında çıkarılan 4422 sayılı Çıkar Amaçlı Suç Örgütleri ile Mücadele Kanununun yürürlüğe girmesiyle yürütülen soruşturma ve kovuşturmalarda, Türkiye'deki organize suçluluk büyük Ölçüde ortaya çıkarılmış olup, organize suç örgütleri zorunlu olarak değişik zemin ve fırsatlar aramaya yönelmiştir. Bu durum ise organize suç örgütlerinin faaliyetlerinin legal görünümünü daha da artırarak suçun tespit edilmesini bir hayli zorlaştırmıştır” (KOMDB 2002-3).

Yine Emniyet Genel Müdürlüğü KOMDB raporlarına göre son zamanlarda, organize suç örgütleri legal yapılanmaya yönelmiş olup, daha çok çevre yapısına önem vermektedirler. Özellikle toplumda önemli konuma sahip kişilere nüfuz etme ve bu konumlarda statü kazanma gayreti içindedirler. Zira bu kişilerin ve makamların güç ve prestijlerinden faydalanmak istemektedirler (KOMDB 2002-3).

Ülkemizde organize suçluluğun boyutu ve yapısı hakkında gerek kriminolojik gerekse sosyolojik araştırmalar yok denecek azdır. Bu durumda toplum içinde tanımlanamamış bir olgu durumunda bulunan mafya, organize suçlulukla aynı anlamlandırılmakta ve toplum içinde ortaya çıkan aksaklıklar ve kural dışılıklar mafya adı altında isimlendirilmektedir. “Kamu kurumlarında

verilen rüşvet, kredi ve ihale yolsuzlukları, uyuşturucu ve silah kaçakçılığı aynı kefedede değerlendirilerek her aksayan işin başına mafya tabiri konularak otopark mafyası, uyuşturucu mafyası, çek-senet mafyası, ihale mafyası, arazi mafyası, gecekondü mafyası, vize mafyası, hastane mafyası, taksi plakası ve dolmuş hattı mafyası veya pazaryeri mafyası gibi kavramlar ifade edilmektedir” (Canpolat, 1995:69).

Çalışma Konusu içinde bulunan spor kulüplerini yöneten veya yönetiminde bulunan bazı kişiler iş adamı kisvesi altında herhangi bir mafya örgütlenmesi içinde olmamalarına rağmen nitelik bakımından organize suçluluk kapsamına giren bir yapılanma içinde bulunabildikleri gibi yine organize suçluluk kapsamında takip edilen faaliyetler içinde bulunabilmektedirler. Ancak sadece toplumumuz içinde, popüler olmuş ve baba olarak birçok medya kuruluşunda ismi kullanılmış kişilerin organize suç örgütü kurabileceğine dair yanlış kanının kaldırılması organize suçluluğun anlaşılmasına yardımcı olacağı gibi organize suç örgütleri ile mücadelede de etkin çözümler üretecektir.

### **BÖLÜM 3**

## **TÜRKİYE’DE FUTBOL MEDYA VE ORGANİZE SUÇ ÖRGÜTLERİ ÜZERİNE**

### ***1-MEDYA VE FUTBOL***

#### **1.1.Medya ve Spor/Futbol İlişkisi**

Yirminci yüzyılın ikinci yarısında ulaşım ve kitle iletişim araçlarındaki gelişmeler toplumları birbirine yaklaştırmıştır. Gelişen teknoloji spor araç ve gereçlerinde daha yüksek performansın oluşmasına katkıda bulunmuştur. Toplumların birbirine yaklaşması ve boş zaman süresindeki değişiklikler spor ile ilgilenen kitlenin artmasına neden olmuştur. Milyonlarca insanı peşinden sürükleyen spor etkinliklerinin televizyon aracılığıyla canlı yayınlarla tüm dünyaya aktarılması kültürel anlamda bir kaynaşmayı sağlarken, ekonomik anlamda dev bir endüstrinin doğmasına yol açmıştır.

Bugün spor karşılaşmalarının medya kuruluşları aracılığıyla yayınlanması sayesinde dünyanın en geniş izleyici kapasiteli aktiviteleri spor karşılaşmaları olmaktadır. Olimpiyat oyunları, dünya kupası, şampiyonlar ligi gibi organizasyonları milyarlarca insan ekranları başında izleyebilmektedir. "Amerikan televizyon tarihinde yoğun ilgiyle izlenen her 10 programdan 8'i sporla ilgilidir. Bu ülkede kitlelere sunulan program yelpazesi tek bir spor dalıyla sınırlı kalmamaktadır. Ülkemizde televizyondan yapılan spor yayınları ile ilgili genel kanı bu yayınların yazılı basının bir kopyası olduğudur. Klişeleşmiş yayın anlayışı içindeki Türk basını için spor, futboldur. Spor haberlerinde ya da programlarında sunulan haberler, futbolumuzun dört büyük kulübü BJK-GS-FB-TS' la ilgilidir" (Çetin, 1996: 271).

İnsanlar güncel olayları, kitle iletişim araçları sayesinde öğrenir ve takip ederler. Bu yüzden günümüzde kitle iletişim araçları, yasama, yürütme ve yargı organları yanında dördüncü bir güç olarak kabul edilmektedir. Türk sporundaki değişikliklerle birlikte 1990'dan sonra kitle iletişim araçlarının da etkisiyle gerçek anlamıyla bir spor medyası ortaya çıkmıştır. Daha önceleri gazetelerin sadece arka sayfalarında yer bulan spor haberleri günümüzde Türkiye'de sadece spor haberi yapan günlük bir kaç tane gazete ve diğer gazetelerde de birkaç sayfa haber şeklinde yayınlanmakla birlikte, televizyonlardaki spor programları en çok izlenen yayınlar haline gelmiştir.

Kitle iletişimi, çağımızın yeni olgusudur. Günümüzde giderek sosyopolitik bir güç haline gelmiştir. Bu bağlamda iletişimle, kitle iletişimi kavramları arasındaki farklılık açıklanmalıdır. İletişim, insanlıkla birlikte var olan bir kavramdır. Buna karşın kitle iletişimi, ancak teknolojik gelişmeler ile çağımızın özellikle geliştirdiği, ortaya çıkardığı teknik araçlarla gerçekleştirilen bir olgudur. Kitle iletişim olgusunu, yazılı basının gelişmesi ve okumanın bireyselleştirilmesi ile de başlatmak mümkündür. Kitle iletişimi, toplumsal değişim süreci içerisinde toplumsal yapının diğer kurumları ile birlikte etkileşen, onlarla birlikte karşılıklı bir süreç içerisinde etkileşerek, değişerek, hem onlar üzerinde etkilerde bulunan hem de onlardan etkilenen bir süreç içerisinde biçimlenmiştir.

Kitle iletişim araçları denildiğinde tüm yazılı ve görsel basın (gazete, dergi, radyo, televizyon, film vb. ) anlaşılır. Ancak radyo ve özellikle televizyon her evde bulunduğu ve günümüzün gelişmiş teknolojisi sayesinde çok uzaklardaki olayları bile canlı olarak tüm ayrıntısıyla görüntülü olarak karşımıza getirdiği için en etkili olanlarıdır. Basında spor haberciliğinin başlaması ilk önce spor olayların bildirilmesi daha sonraları da gerek futbolcuların gerekse takımların şimdiki ve gelecekteki durumları ile ilgili haberlerin yayınlanmasıyla devam etti. Radyonun çıkışıyla canlı yayın ve yorum sporu atmosferinin uzak dinleyicilere ulaştırılmasını sağladı. Televizyonun ortaya çıkmasıyla eş zamanlı olarak ses ve görüntünün aynı anda yayınlanması futbol sahasında bulunma duygusunu evlere taşıdı ve bu durum spor medyasının etkinliğini arttırdı. Televizyonun bu etkisi spor faaliyetlerine olan ilgiyi de arttırmıştır. Hayatlarında hiç spor yapmamış insanlar bile televizyon sayesinde spor karşılaşmalarına ilgi duymaya başlamışlardır.

Sağlıklı kalmak ve beden gücünü geliştirmek için yapılan spor zaman içinde kazandığı yeni işlevlerle gösteriye dönüşerek eğlence endüstrisinin önemli bir kolu haline gelmiştir. Sporun, oyundan eğlence endüstrisinin bir sektörüne dönüşmesinde kitle iletişim araçlarının rolü, spora ilişkin enformasyonu geniş kitlelere ve hızla yayarak ilgiyi artırma yönünde olmuştur. Kitle iletişim araçları, bir yandan sporun seyirlik özelliğini vurgulamış, sporun kitlesel bir eğlence biçimine, bir tüketim malına dönüşmesinde işlev görmüş diğer yandan da sporun kendisini pazarlamasının alt yapısını hazırlamıştır. Böylece, spor endüstrisi ile medya endüstrisi arasında sıkı ekonomik bağlar kurulmuştur

Geçmişten günümüze, hem sporun medyaya hem de medyanın spora etkisi görülmektedir. Özellikle sporun tüm dünyada bir sosyal olgu olarak gelmiş olduğu konumda kitle iletişim araçlarının büyük rolü olmuştur. Medya spordaki endüstrileşme sürecini yoğunlaştırmış ve bu sürecin sonucunu genişletmiştir. Bununla birlikte günümüzde medya toplum üzerinde büyük etkisi olan sporu kullanarak daha çok kitleye ulaşabilmekte onları

etkileyebilmektedir. 1980'lerden sonra dünya üzerinde yadsınamaz bir gerçek spor/futbolun ve medyanın gelişimi ve değişimidir. Bu gelişim ve değişim birbirine bağlı bir etkileşim içinde ilerlemektedir. Sporla medya arasında karşılıklı bir ilişki vardır. Her biri diğerini etkiler ve diğerinin popülerliğine ve ticari başarısına bağlı olarak büyür.

Spor medya ortak ilişkisini tanımlarken sporun varlığı medyaya bağlı değildir, ancak sporun ticari bir eğlence sektörü olarak başarısı medyaya bağlıdır. Gazetelerin spor sayfaları yokken veya televizyon olmadan çok öncede insanlar çeşitli sporlarla uğraşmışlardır. Ancak Uluç'un deyiimiyle, "spor ertesi günü tartışılmazsa popülerliğini kaybeder" (1997:187). Dolayısıyla futbol eğer ticari bir eğlenceye dönüşmüşse medyaya bağımlıdır. Bununla birlikte gazetelerin ve televizyon şirketlerinin ticari başarıları için kısmende olsa spora bağımlılığı vardır. Çünkü günümüzde spor haberleri birçok gazetenin en az %25'ini oluşturur hale gelmiştir. ABD'de yayın yapan USA Today gazetesi üzerine yapılan araştırmada "spor haberleri tüm gazetenin %25'ini, çeşitli günlük haberlerinde %90'nını oluşturmaktadır" (Coakley, 1994:337).

Kuzey Amerika'da yayınlanan büyük gazetelerde, "spora iş dünyası ve siyaseti de içeren diğer konulardan daha fazla yer ayrılmaktadır. Spor bölümü, gazetenin en geniş okuma bölümüdür ve bazı tahminlere göre büyük kent gazetelerinin toplam trajının %30'unu garanti etmektedir" (1994:337).

"Türkiye'de kitle iletişim araçlarının sporla tanışması yazılı basın yoluyla ilk defa 1891 yılında yayınlanan eskrim ile ilgili bir yazıyla başlamıştır. Bunu Selanik'te çıkan Asır gazetesinin spora yer vermesi ve 1911'de Tasviri Efkar'da ilk maç yazısı takip etmiştir. 1933'de Haber gazetesi ilk spor sayfasını yapmıştır. 1952'de ise Türk Spor adlı ilk günlük spor gazetesi çıkarılmıştır. 1968 yılında Tercüman gazetesi renkli ve çok imzalı spor ekini yayınlamıştır. Bu tarihlerde spor basını %90' a varan bir oranda futbola yöneliktir" (Karasüleymanoğlu, 1986:49). Bugün ise Türkiye'de günlük spor gazetesi sayısı 4'dür. Bununla birlikte otuzun üzerinde günlük gazete

yayınlanmakta ve her birinde 1 ila 4 arasında değişen spor sayfası yer almaktadır.

“Radyo spor yayıncılığı 1933 de İstanbul’daki Türkiye-İtalya güreş müsabakasının naklen verilmesiyle başlamış, 1934 de Fenerbahçe-Avusturya WAC takımı arasındaki maç telefon aracılığıyla naklen verilmiştir. Radyo spor yayıncılığı 1950’li yıllardan itibaren hızla ilerlemiştir” (Tolay, 1986:67).

Televizyon ise Türkiye’de 1968 de yayın hayatına başlamıştır. 1971 Akdeniz Oyunlarıyla televizyonda ilk naklen yayın gerçekleştirilmiş ve bunu takip eden yıllarda ise yurt içi ve yurt dışı spor yayınlarında çok hızlı bir gelişme göstermiştir. “1995 yılında televizyondaki spor programlarıyla ilgili yapılan bir araştırmada yine futbol branşının ağırlıkta olduğu görülmektedir. TRT 1 %59.8, Kanal D %75, ATV %66, Star %86.7, Show TV %62, Kanal 6%50.6 oranında spor programlarını futbola ayırmışlardır” (Karaküçük, 1996).

Medya sayesinde spor/futbol toplumsal tüketimde standartlaşmıştır. Bu bağlamda gelişim ve değişimini toplumsalı oluşturan dinamiklerle birlikte sürdürmektedir. Günümüzde tüketim odaklı ekonomi ve yeni iletişim teknolojilerinin farklı yaşam tarzlarına bağlı farklılaşmış spor tercihlerini sunabilme yeteneği sayesinde medya herkesin ilgi alanına ve yaşam standardına uygun spor çeşidini tüketici toplumuna sunabilmektedir.

1990’lı yılların başlarından günümüze uzanan süreçte futbol medyasının Türk sporu üzerinde yarattığı önemli etkilerden söz etmek mümkündür. Birincisi, spor alanının tamamen futbola endekslenmesini hızlandıran en önemli sebeplerden biri günlük futbol medyasının ortaya çıkmış olmasıdır. Bütün hayatı her gün yeniden ve sadece futbol üzerinden kuran bu gazetecilik anlayışı futbolun sadece spor alanını değil, günlük hayatın diğer bölümlerini de işgal etmesini beraberinde getirmiştir, ikincisi futbol basını kullandığı dil itibarıyla spor kamuoyundaki hegemonik normları belirleyen bir rol oynamıştır. Bu dil şovenizmle, erkek egemen bir vurguyla, güçlüden/iktidardan yana bir tavırla ve sıradan, sözel şiddet öğeleriyle

yoğrulmuş son derece etkili bir unsurdur (Talimciler, 2003). Bu unsurlar perspektifinde konumuz açısından önem arz etmekte olan spor medyası, toplumsal dinamikleri etkileme yönünden sporun etkisini kullanarak tüm toplumlara spor üzerinden yeni popüler kimlikler oluşturma aracı olarak kullanılmıştır.

Küresel yapılanma ile birlikte metalaşan spor toplum içinde herkesim tarafından talep edilen bir ürün haline gelmiştir. Dolayısıyla geniş talep kitlesine sahip spor, medya tarafından içinde barındırdığı farklılıkları ile birlikte herkesin kendisine göre anlamlandırabileceği yönleriyle tekrar tekrar üretilmektedir. Böylelikle farklılık adına yeni spor faaliyetleri ve buna uygun beğeniler icat edilir. Yeni beğeniler daha önce gerçekleşmiş beğenilerle karşılaşma yoluyla kendilerini tanımlayarak diğer beğeniler arasında yer edinecektir. Böylelikle beden kültürüne, yeni bedensel pratikleri ifade eden yeni spor dalları ya da faaliyetler eklenecektir. Böylelikle yeni spor dalları küresel ölçekte ya icat edilerek ya da eskilerin canlandırılması ve yeniden tanımlanması yoluyla küresel ölçekte dolaşıma giren, sunuldukları sınıfların beğenilerine uygun tüketime hazır 'ürünler' haline getirilecektir.

## **1.2. Medyanın Sporu/Futbolu Sunum Biçimi**

Sporun giderek artan ticarileşmesi, profesyonelleşmesi ve eğlence endüstrisiyle kaynaşması önemli bir gösteri haline gelmesine ve spektaküler bir nitelik kazanmasına yol açmıştır. Karşılıklı olarak birbirini besleyen bu süreçte özellikle futbol gibi gösteri sporlarının artan "stratejik önemi" ve futbolun medyaya artan bağımlılığı, bu ikisini sembiyotik bir ilişki içine sokmuştur. Böylelikle, tüm dünyada reklam endüstrisi için muazzam bir hedef kitle konumunda olan spor seyircileri hedeflenerek spektaküler sporların daha çok kitleselleşmesi sağlanmıştır. Gerçekten de, "insanlık tarihinde aynı anda tek bir faaliyetle uğraşmak üzere biraya gelen insan kalabalığı, Olimpiyat oyunlarını ve Dünya kupasını izleyen televizyon izleyicileridir" (Rowe, 1995: 253).

Sporun/futbolun endüstrileşmesindeki en önemli unsur medyadır. Günümüzde egemen toplumsal söylem ve temsil aracı olarak bilhassa televizyonun bu süreçteki rolü tartışmasıdır. Bugün yüz milyonlarca insan için spor/futbol ne doğrudan içinde yer alınan ne de stadyumlarda birebir seyredilen bir etkinlik değil, medya özellikle de TV dolayısıyla yaşanan bir deneyimdir. Sporcu ile izleyici arasındaki bu kopuşun ve stadyum seyircisi ile televizyon izleyicisi arasında ayrışmanın sonucunda yüz milyonların sporun/futbolun televizyondan izleyicileri olarak konumlanması spor/futbol endüstrisi ve medya endüstrisini bir diğerinden vazgeçemez kılmıştır,

Sporlar, medyada yer aldıklarında izleyici, dinleyici ve okuyuculara seçilmiş imge ve iletiler aracılığıyla sunulur. Bu imge ve iletiler medyayı denetleyen ve örgütleyen yani medya iktidarını elinde bulunduran insanların ideolojileri üzerinde şekillenmektedir. Bu durumda medya da yayınlanan enformasyon medya çalışanlarının izleyicinin neyi duymasını yada görmesini istediğinin bir ifadesidir.

Medyanın spora ilişkin olarak yaydığı imge ve iletileri inceleyen araştırmaların bir değerlendirmesini yapan Coakley, ABD’de, medyanın spora ilişkin olarak yaydığı imge ve iletilerin dünyanın nasıl olduğu ve olması gerektiği konusundaki yaygın ideolojiyi ve yaygın idealleri yeniden üreten temaları vurguladığını belirtir. Bu konumlandırmada düzen, denetim ve sıkı disiplin esastır; cinsiyet ve ırk ayrımları fiziksel ve doğaldır, ulusun önceliği korunmalıdır, bireyler sorumlu olmak ve diğerleriyle verimli ve rekabetçi biçimde çalışmak zorundadır ve tüketim mutluluk için esastır (1994:349). Bu temalar medya ideolojisi içinde iktidar odaklarının çıkarları perspektifinde spor sunumunda yeniden biçimlenerek okuyucuya/izleyiciye aktarılır.

“İnsanların her birisi medyanın yaymış olduğu imge ve iletileri farklı yorumlamasına karşın, izleyiciler medyanın sporu sunum biçimini, toplumsal yaşam ve toplumsal ilişkiler konusundaki idealarını genişletmek ve yeniden biçimlendirmek için referans olarak kullanmaktadır” (1994:342 ). Dolayısıyla

günümüz spor kitlesi medya merceğinden sporu okumakta ve bu perspektifte spor olgusunu ve sporu oluşturan unsurları anlamlandırmaktadır.

Coakley, “medyanın spor sunumunun insan yaşamındaki etkisinin, spor hakkında medyadan alınan enformasyonla, dolaysız deneyimler aracılığıyla elde edilen enformasyon arasındaki ilişkiye bağlı olduğunu belirtir” (1994:356). Spora ilişkin dolaysız deneyimler, kişinin medyada okuduklarını ve izlediklerini algılama ve yorumlama biçimini etkiler. Kişi medyadan aldığı iletimleri yeniden yorumlar ancak eğer sporla ilgili dolaysız deneyimleri az ise kişi medyanın sunduğu imge ve iletilere daha çok bağımlı hale gelir. Dolayısıyla medya yoluyla spor üzerinden üretilen iletişimde kişilerin spor deneyimleri doğrultusunda tamamen medyanın şekillendirdiği bir spor olgusu toplumsal yaşama aktarılabilmekte ve toplumsal yaşamda tüketilmesi istenen unsurlar bu yıldız bir sporcu, benimsenmesi istenen yeni bir ürün olabildiği gibi tanınması gereken yeni bir sosyal kimlikte olabilmektedir topluma empoze edilerek toplumsal yaşama uyarlanabilmektedir.

### **1.3.Türkiye’de Spor/futbol Medyası ve Etkinliği**

Osmanlı İmparatorluğu'nun son yıllarında sporun ilk kez yer almaya başlamasıyla birlikte sporla ilgili yazılar da yayınlanmaya başlamıştır. Türk spor basınında ilk spor yazısı 1890'lı yıllarda yayınlanmıştır ve İmparatorluğun yıkılıp, yerine Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması sırasında yaşanan toplumsal değişim ve dönüşümlere koşut olarak Türk Spor Basını da gelişmelere ayak uydurmuş spor sektöründe kendine yer edinmiş, toplumsal gelişmelere koşut biçimde kendi iktidarını oluşturmuştur.

‘Türk spor kurumu dergisi’ devlet tarafından çıkarılan ilk spor dergisidir. 1937 yılından itibaren spor basınında ilk kez taraflı dergiler yayınlanmaya başlanmıştır. ‘Sarı lacivert’ dergisi bu dergilerdendir. Bu gelişmelerle birlikte spor yazarlığı 1950’li yıllarda önemli bir meslek olmaya başlamış ve 1953 yılında ilk spor ajansı kurulmuştur. Gündelik ilk spor

gazetesi ise 'Türkiye Spor' adlı gazete olmuştur. Bu gazetenin traji 50 binleri bulmuştur. 1960 yılında Spor Yazarları Derneği kurulmuştur. "1968 yılına gelindiğinde ise hemen hemen bütün gazeteler artık sayfalarında spora geniş yer vermeye başlamışlardır. Bu gelişmelerden sonra 1970'li ve 80'li yıllar önemli spor dergilerinin çıkarıldığı yıllar olmuştur. Radyo ve daha sonra televizyonun ortaya çıkmasıyla sportif olaylar görsel medyada daha geniş kitleler tarafından takip edilmeye başlanmıştır. Özellikle televizyon yayınlarının yaygınlaşması ile birlikte spor medyasında önemli değişimler yaşanmıştır" (Zünbülbağcı, 2003:56).

1990'lar Türk toplumundaki değişim sürecinin hızlandığı yıllardır ve ülke gündemini medya belirlemekte, toplumsal hareketlilik ve gelişmeler medya üzerinden takip edilmektedir. Türk futbol takımlarının Avrupa kupalarında ve milli maçlarda başarılar elde etmesi ile ülkemizdeki çok kanallı televizyonların yayın hayatına başlaması aynı döneme rastlar. Bu yıllarda hafta sonu oynanan maçlardan dolayı Pazar geceleri tüm televizyonlarda ilk sırada yer alan programlar futbol maçlarıyla ilgilidir. Takımlarımızın Avrupa'daki müsabakalarının oynandığı çarşamba geceleri ve ertesi gün ülke gündemini futbol belirlemeye başlamıştır.

Ülkemizde yayınlanan gazetelerde spor haberleri uzun yıllar bir iki sütun halinde verilmiştir. Daha sonra spor haberleri için sayfa ayrılmaya başlandı. Bu sayfaların tiraj getirmeye başlaması ile spor muhabirliği ve yazarlığı gazetelerde kendisine yer buldu. Spor gazetelerinin geçmişi ise son on yıllık periyodu kapsamaktadır. Fotospor'la başlayan spor (futbol) gazeteleri dönemi spor gazetesi Taraftar, Fotomaç, Fotomaçtaraftar, Fanatik gibi gazetelerle sürdürülmektedir. Bu gazetelerin elde ettiği tiraj ise yarım milyonun üzerindedir ve bu rakam Türk basını için hiç de azımsanmayacak bir orandır.

Futbolun en çok izlenen ve takip edilen spor dalı olması onun medya tarafından daha çok kullanılmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla medya için iyi bir tüketim aracı olan futbol rating ve traj malzemesidir. Türkiye'de

televizyonlarda Cuma, Cumartesi ve Pazar günleri haftanın maç görüntüleri, pazartesi ve Salı günleri bunların kritikleri, Çarşamba ve Perşembe günleri eğer varsa Avrupa kupa maçları veya milli maçlar yayınlanır ve bu maçların yorumları ve önemli olayları gerek tv gerekse gazetelerde haftalarca konuşulur. Bununla birlikte bazı kanallarda haftanın bazı günlerinde televole programları, Avrupa'dan Futbol, Football Mundial gibi programlarında yayınlanması futbolun medya için ne kadar önemli bir potansiyeli içinde barındırdığını ve toplumda ilgi gören önemli bir meta olduğunu göstermektedir.

“Toplumsal yaşam içinde sporun rolünün artması, medyanın sporla daha çok ilgilenmesine yol açmıştır. Spor olayının yalnızca 'şimdiki zaman' süreci içerisinde cereyan ediyor olması, bize yapılandırılmış bir gerçeklik sunan medyanın bunu seçici gerçeklik konstrüksiyonları aracılığıyla gerçekleştirmek suretiyle milyonlarca spor seyircisinin zihinlerindeki sportif anlam haritalarının oluşturulmasında ve şekillendirilmesinde etkili olmaktadır. Gösteri toplumunun spordaki uzantısı futbol maçlarıdır; bu karşılaşmaların yaratmış olduğu imgeler, insanlar arasındaki toplumsal ilişkinin kurulmasında etkili olarak gösteri toplumunun sürdürülmesine katkıda bulunmaktadır” (Talimciler, 2003:77).

Kitle iletişim araçları ile oluşturulan bu ortam spor üzerinden yeni söylemlerin gelişmesine futbol tüketicileri üzerinde farklı davranışların oluşmasına sebep olmaktadır. Sporun toplumlar üzerindeki birleştirici özelliği medya tarafından kullanıldığında ve ortaya şiddet eğilimli söylemler döküldüğünde stadyumlarda takımı için ölümü göze alan, diğer takım taraftarlarını döven, şiddete meyilli bir taraftar topluluğunun oluşmasına sebep olmakta bununla birlikte medyanın söylem değiştirmesiyle de üstü örtük bir biçimde ideolojik öğeleri de kitlelere aktararak özellikle uluslar arası maçlarda bir millete ait olma hissi uyandırarak tarihsel gelişimden gelen eski söylemler o gün için futbol karşılaşmaları üzerinden yaşatılabilmektedir.

"Türkiye'de medyatik futbol söylemi milli kimliğin yeniden kuruluşunda ihmal edilmez bir paya sahiptir. Oyun hakkında basitçe haber veriyormuş, sadece sahada olup biteni aktarıyormuş gibi yapan medya, aslında bunu yapılaşmış bir ideolojik-söylemsel kompleksin içine yerleştirerek sunar. Bunun en güzel örneklerinden biri, uluslararası maçların milliyetçi bir bağlamda yeniden kurulmasıdır. Medyatik futbol söylemi, uluslararası maçları Türk milleti açısından 'ölüm-kalım' meselesi (beka davası) havasında sunarken, lig maçlarında da kullandığı askeri söyleme özgü lügatçeye daha sık başvurarak milletlerarası 'savaş' efektini pekiştirir. 'Dinamit gibiyiz, Frankfurt'u parçalayacağız', 'Sonuna kadar savaşıyoruz', 'Öldüren taktik' diye duyurulur. Galatasaray'ın Roma ile karşılaşması 'Osmanlı'nın çocuklarının Roma imparatorluğu, ile çarpışması' diye sunulur, kurada GS ile eşleştiklerini öğrenen Romalı Haessler'e 'Anneciğim Türkler Geliyor' dedirtilir" (Erdoğan ve Bora, 1993:228-229).

Ayrıca medya dönemin değerlerini yüceltmede iktidar odaklarının baskısı altındadır. Günümüzde Türk Spor Basınına baktığımızda spor gündemini oluşturan gazeteler Türkiye'de iki büyük gazete devi olan Doğan Holding ve Sabah Yayıncılık Grubunun elindedir. Dolayısıyla spor basınında iktidar bellidir, gündemi ve toplumsal yaşantıdaki spor olgusunu ve bu olgunun toplum içindeki değerlerini de bu iktidarlar belirlemektedir.

Sert'e göre, "Spor alanından yalnızca futbolun, büyük oranda bu grupların gazetelerinin, dergilerinin spor sayfalarında ve televizyonlarının spor programlarında yer alması, Futbol iktidarının nasıl oluşturulduğunun izlenmesini kolaylaştırmaktadır. Bu iktidardan çıkarı olanlar futbolcular, yöneticiler, spor basını çalışanlarının tümü, daha çok da futbol eleştirmenleri, spor malzemesi üreticileri, reklamcılar, siyasetçiler ve futbolun kitleler tarafından uygulanmasından çok, konuşularak kendi iktidarlarının yeniden

üretilmesini, bir birleriyle girdikleri sıkı ilişkilerle sağlamaya çalışırlar” (2000:132).

Günümüzde kitle iletişim araçlarının gelişimi ile birlikte milyarlarca insan televizyon karşısında bir maçı izlemek için toplatılabilmekte yine milyonlarca insanda gazetelerden maçlarla alakalı bilgileri okuyabilmektedirler. Dolayısıyla böyle büyük bir kalabalığı aynı anda toplayabilen bir olgu olan futbol dönemin iktidar odaklarının etkisi altına girebilmektedir. örneğin Siyasetçiler maçlara gidip, hem stadyumda hem de TV’de görünerek tüm vatandaşların sempatisini kazanırlar ve siyasi güçlerini bu sempati yoluyla arttırmaya çalışırlar. “Öte yandan kulüp başkanlarının ve/veya kulüp yöneticilerinin, bu politikacılarla birlikte tribünlerde yan yana görülmeleri - göreceli de olsa - büyük bir güç ve saygınlık göstergesidir. Kişisel olarak özel yaşamda ya da iş yaşamında değil görüşmen, bir randevu almanın bile zor olduğu başbakanlarla, bakanlarla veya vali ve yüksek bürokratlarla, iki saat diz dize oturmak ancak futbolun bu gizemli dünyasında gerçekleşebilecek bir olasılıktır” (Sert, 2000:133).

1958 yılında Fenerbahçe kulübüne başkanlık yapan Agah Erozan çarpıcı açıklaması ile bu koltuğun gücünü gözler önüne seriyor;

"Beni, Fatih'in ve Kartal'ın kaymakamı olarak 'Topal Agah' diye yüz kişi tanırdı. Mebus oldum, beş yüz kişi tanırdı. Meclis reis vekili oldum, meclisin iç tüzüğünü ezberledim, bu sefer bana 'Hafız Agah' dediler, beni bin kişi tanırdı. Fenerbahçe'ye başkan oldum, tuvaletten çıkarken bile resmimi çektiler, şimdi beni bütün Türkiye tanıyor. İnsan kendisinin reklamını yapmak istiyorsa, bir yolunu bulup Fenerbahçe'ye başkan olmalı. Türkiye'de tanınmak ne imiş, ben Fenerbahçe'ye başkan olunca öğrendim” (Sert, 2000:133) demektedir. Bu örnekleri çoğaltmak mümkün çünkü spor/futbol, medya sayesinde milyonlara hitap etmektedir ve Türkiye’de popüler olmak isteyen herkes bir şekilde spor dünyası içinde yer almaya çalışmaktadır. Yine spor yazarı Kazım Kanat karizma dergisine yaptığı röportajda Türkiye’de futbol üzerinden popüler olan bir kişiyi şöyle tanımlamaktadır;

“Şimdi ben size bir şey anlatayım, ilk defa burada size açıklıyorum. Bir kulübün şu an ülkede çok kahraman olan eski bir başkanı. Birisinin yanına geliyor. Ben bu ülkeye geldim, Türk vatandaşım ve çok da param var, diyor. Bu ülkede artık popüler olmak istiyorum. Bana yardım et. Yanına geldiği kişi de, "Şimdi ben seni, Galatasaray'a götürsem olmaz. Çünkü Galatasaray camiası Galatasaray başkanın popüler olmasını istemez. Kahraman olamazsın. Seni Beşiktaş'a götürsem, Beşiktaş'ın medyada gücü yok. Seni başkan olacağın kulüp Türkiye'de en iyisi Fenerbahçe. Adam gitti Fenerbahçe'nin başkanı oldu. Fenerbahçe'nin sevgisiyle, o tanınmışlığıyla başbakanlarla, cumhurbaşkanlarıyla kol kola gezmeye başladı ve bugün bu ülkenin en önemli işadamlarından biri haline geldi. Düşünebiliyor musunuz, bir dönemin mahallenin manavı iken, birden kısa zamanda bir ülkenin en büyük sanayicisi haline geliyor, bir işadamı oluyor, bir kulüp başkanı oluyor” (2005:21).

Bu örnekler göstermektedir ki kitle iletişim araçlarının gelişmesiyle medyanın toplumsal yapıdaki etkinliğinin artması, medya tarafından yeniden üretilen futbolun toplumsal yapı da daha çok tüketilmesine sebep olmuştur. Dolayısıyla bir şekilde futbolla ilişkili olan kişiler artık toplumsal yapı içinde daha çabuk popülerleşmeye başlamaktadırlar.

## ***2- ORGANİZE SUÇ ÖRGÜTLERİ VE FUTBOL***

### **2.1.Türkiye’de Futbol Sektörü ve Organize Suç Örgütleri İlişkisi**

#### **2.1.1.Futbolun Ticarileşmesi ve Kulüp Yönetimi**

Spor ve özellikle futbol faaliyetleri günümüzde geniş kitleleri etkileyen, uluslararası ilişkileri geliştirerek dünya barışına katkıda bulunan evrensel bir faaliyet alanıdır. Dünya genelinde ve ülkemizde hızlı bir değişim süreci

yaşanmaktadır. Sporun tarihi gelişimi sonucu ortaya çıkan profesyonel spor, sadece zevk için boş zamanları değerlendirme faaliyeti olma dışında kazanç elde etme amacı güdülen bir uğraş haline gelmiştir. Sanayileşme ve kentleşme süreci, sporun meslek olarak seçilmesini gündeme getirmiştir.

Artık bütün spor oyunları içerisinde futbol, elde edilen rant ve ülke yönetimlerinin kitleler üzerinde baskı unsuru olarak gördükleri bir gerçekliktir. Bundan dolayı her türlü tanıtımının yapılması için hiçbir fedakarlıktan kaçınılmayan bununla birlikte çıkar çevrelerinin bundan optimum bir şekilde faydalandığı bir spor oyunudur.

Futbolun tarihsel gelişim süreci ve trendine baktığımızda, futbol artık gösteri yada boş zaman geçirme faaliyetinden iş sektörü olmuştur. Futbolun 'İş'ten sonra nereye gideceği gibi belirsiz bir gelişmeyle neredeyse karşı karşıyayız. Bu bağlamda "Finansal mantığın spor dünyasında giderek yerleşmesi ile birlikte, spora destek sağlayan değer ve standartların çarpıldığı, bulanıklaştığı ve yozlaştığı gözlenebiliyor. Spora destek veren ticari ve finansal kuruluşların spora yön veren ve düzenleyen küresel, ulusal ve yerel otoriteleri giderek kendi finansal ve ticari yörüngelerine çektikleri görülüyor" (Merih, 2004b). Bu değişimle birlikte sporun nasıl düzenleneceği, yönetileceği veya sporun doğasından gelen standartların nasıl korunacağı önem arz etmektedir.

Akşar'a göre, "Futbol sektöründeki bu değişim gösteri endüstrisinin sonunu getirebilecek bir gelişme gibi görünmektedir. Çünkü, giderek gösteri ve spordan, bir iş koluna doğru yönelim içine giren futbol da bu kez de

futbol dışı unsurlar türemeye başlamıştır. Futbol giderek kirlenmeye başlamış ve spor olmanın ötesinde, futbola farklı anlamlar yüklenmeye başlanılmıştır” (2005:11).

Futbol sektöründeki bu dönüşümün nedenini Merih seçkin iş adamlarının bu sektöre ekonomik bir ilgi göstermesi ve yönetimlerine geçmesiyle açıklamaktadır. “Bu eğilimin örneklerine hemen hemen bütün Avrupa ülkelerinde rastlanmaktadır. Ülkemizde de en tepedeki kulüplerin yönetiminde genellikle iş adamları bulunmaktadır. Bu tür yöneticiler futbol sektörüne yeni bir bakış açısı getirmiş, sektörün finansal olarak daha dinamik bir hale dönüşmesine katkıda bulunmuştur. Bunun açık bir göstergesi önceleri sadece hafta sonlarında futbol seyretmek için tasarımılanan stadyumların bu gün haftanın her günü hizmet verebilecek spor, iş ve eğlence merkezleri haline dönüşmesidir” (2004c). “Futbolda ortaya çıkan bu parasal ve mantıksal değişim futbol gerçeğini başka bir kılığa sokmaktadır. Artık futbol adamların gösteri tutkunlarını çevrelerine toplamak için yaptığı bir spor değil, neticesi para ile ölçülen bir tür oyun söz konusudur” (Authier, 2002:15).

Artık endüstrileşmiş futbolu yöneten iş adamı yöneticileri taraftarları yalnızca birer seyirci değil, potansiyel bir spor müşterisi olarak değerlendirmek istemektedir. Bunun için futbol sektörüne yeni anlayışlar, bilgi ve beceri transfer edilmektedir. Authier kulüp yöneticilerinin değişmesinin futbol üzerindeki etkisini şöyle vurgulamaktadır.

“Gerçekten de artık ideal seyirci şarkılar söyleyip çırpınan proleterler değil, stadyum localarına kurulan VIP’lerdir. Sponsorların, firmaların veya şahıs ortaklarının yıllık olarak kiraladıkları bu geniş ve konforlu bölmeler kulüpler için önemli bir gelir kaynağıdır, ve Fransa’da ikinci kümedeki bazı kulüplerin bile stadlarında locaları vardır. Bir düzine davetli alabilen localar hostesler veya gastronomik yemek servisleri, şampanya ve televizyon ekranları ile beraber kiralanabilmekte, pozisyonlar ekranlardan tekrar izlenebilmektedir. Meşin yuvarlağın yeni yatırımcılarının istediği ve düşlediği yeni seyirci budur;ileri gelenler, hissedarlar, güzel insanlar, akıllı uslu, iyi yetiştirilmiş insanlar. Örneğin İngiliz Chelsea kulübü kendi vipleri için lüks localar yaptırmıştır. 20001-2002 sezonunda açılan 17 milenyum locasının tarifesı, yılda 10 milyon franktır ve taahhüt edilmesi zorunlu asgari kiralama süresi 10 yıldır” (2002:17).

Bu bağlamda günümüzde küresel bir niteliğe bürünen futbol, uluslararası şirketlerin çalışma alanlarına konu olmuş ve uluslararası şirketler tarafından yönetilir hale gelmiştir. Dolayısıyla bu şirketler para kazanmak için diğer sektörlerde uyguladıkları işlemleri futbol sektörü üzerinde de uygulamışlardır. Aydoğan uluslararası şirketlerin yapısını şöyle dile getirmektedir, “Uluslararası şirketler çalışma koşullarını kendilerinin belirlemesini, yarı-yasal ya da yasal olmayan her türlü kazancın meşru sayılmasını isterler. Bu nedenle günümüzde, legal ve illegal işler hep içiçedir.

Dünyanın bütün bankalarında üretim ve ticaret kârlarıyla kaçakçılık gelirleri aynı işlemi görür. İş çevreleriyle mafya örgütleri, uyumlu birliktelikler oluştururlar. Özellikle azgelişmiş ülkelerde iş çevreleri kayıt dışıcılığa kayarken, yasadışı oluşumlar iş çevreleri haline gelirler” (2001:124). Dolayısıyla uluslararası şirketlerin illegal ve legal işlemleri futbol sektörüne yansıtılmaktadır.

Bu perspektifte Dünyadaki futbol kuruluşları kendi ulusal federasyonlarının, UEFA'nın ve dünya futbolunu yöneten FIFA'nın otoritesi altında çalışırlar. Dünya üzerinde futbolu yöneten bu kuruluşların şeffaf olmayışları ve gizli gündemleri nedeniyle futbol üzerindeki bu otorite sürekli olarak tartışmalı bir durumdadır. “Bu kuruluşlara taraftarların, oyuncuların, antrenörlerin ve yöneticilerin katkı sağlaması hemen hemen olanaksızdır. Bu kuruluşların yönetimleri zor değişmekte ve stratejik planlarından kendileri dışında kimsenin haberi olmamaktadır. Bu durum bir çok medya ve ticaret baronunun kendi ticari çıkarları için avantajlar sağlamalarına olanak vermektedir. Futbolun yarattığı olağanüstü rantlar bu kesimler arasında rahatça paylaşılabilir” (Merih, 2004a).

Günümüzde futbol olgusunun ticari ve endüstriyel bir bakış açısıyla anlamlandırılması futbolun kurallarını, idari, hukuki ve kurumsal statüsü ile birlikte yönetimini de değiştirmiştir. Futbol kulüpleri daha çok ticari bir firma şeklinde yönetilir hale gelmiş ve yöneticilerinin belli bir kısmının yöneticilik, bankacılık, finans gibi konularda uzman kişiler olması zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır.

Bunun yanında toplumda denetlenmeme veya kendi kurulları içinde denetim yapısının yozlaşması, futbol sektörünün artık büyük parasal değer yaratan bir marka olması, paranın organize suç örgütlerinde bulunması sonucu ortaya çıkan bu durum yapılanış amacı para kazanmak olan organize suç örgütlerini futbola hükmeden kişiler, kurullar ve kuruluşlarla birlikte hakem, futbolcu, teknik adam gibi futbolun unsurlarıyla iletişime sokmuştur.

### **2.1.2.Futbol Kulüplerinde Organize Suç Örgütleri İlişkisi**

Yıllık 200 milyar dolar ciro gibi devasa bir büyüklüğe ulaşan futbol sektörüne organize suç örgütleri de kayıtsız kalamamıştır. Amacı sadece para kazanmak olan bazı kesimlerin sahip olmak istediği bu büyüklük maalesef futbolun da endüstriyellesmesine paralel, giderek kirlenmesine yol açmıştır. Ulusal ve uluslararası bazda, bu işten çıkar sağlayan güç odakları, futbol sektörü üzerinde iktidar sahibi olmaya çalışmaktadırlar. Bu amaçla siyasal iktidarlarını egemen kılma mücadelesi içinde olanlar, futbol üzerinden rant kazanmaya çalışanlar, futbolu amacının dışında daha farklı mecralara çekmenin yolunu aramaktadırlar.

Gerek köşe yazarı gerekse kitap yazarlarının artık sık sık dile getirdiği cümleler organize suç örgütü üyelerinin futbol sektörü ile iletişimlerinde bizlere ipuçları vermektedir. Sedat Güner'in tespitleri doğrultusunda "organize suç örgütlerinin spor ve spor adamlarını neden kullandığına dair üç önemli neden bulunmaktadır:

“1-Mafya spordan para kazanıyor. Bu bağlamda kumar ve bahis mekanizmasını kullanarak elindeki parayı akıyor.

2-Spor kulüpleri ve adamlarını kullanarak kendisini ve elemanlarını meşrulaştırıyor. Mafya bahis oynatarak ta futbolda para topluyor. Bu noktada içeride maçlar ayarlanıyor ve para kazanılıyor.

3-Spor kulüplerinin altyapı teşkilatını kulüplerin organizasyonlarını gerçekleştiren gençleri ele geçirerek militan kadrolarını oluşturuyor. Stadyumlarda izleyicileri sürüklemek, yönlendirmek görevini de bu kadrolar yerine getiriyor. Spor kulüplerinin yönetim kadrolarında mutlaka mafyanın adamları yer alıyor. İstenmeyen yöneticiler, futbolcular bu militan kadro yoluyla elimine ediliyor” (2003:264).

Kılıç futbolda dönen paranın büyüklüğüne değinerek, “Futbolda dönen para bu kadar büyük olunca, doğal olarak da organize suç örgütleri bu pastadan pay almak istiyor. Bu nedenle yer altı dünyasında ne kadar lider varsa, futbol kulüplerine yönetici olmaya çalışıyor. Çoğu da bunda başarılı oluyor. Yönetime giremeyenlerde yakınlarını, adamlarını etkin görevlere getirmeye çalışıyorlar ve bunu başardıkları ölçüde de ne yazık ki Türkiye’de mafyanın futbolla ilişkisinin geliştiği ve karmaşıklaştığı bir sistem ortaya çıkıyor” (2004:9) demektir.

Yine spor yazarı Erman Toroğlu “Senelik altı yüz milyon dolar paranın döndüğü yerde mafya da olur siyaset de olur. Hep vardı hep de olacak. Biz eski spor adamları olarak özerk olmasını çok istedik ama maalesef Türkiye’ de futbol özel oldu. Futbol da başarı için her şey mubah oldu” (**Hürriyet**, 24.01.2004) diyerek futbolun çıkar ilişkilerinin döndüğü bir sektör olduğunu ve bu sektörden pay almak için gerek mafya olsun gerek siyaset olsun güç dengelerinin futbol sektörüne el attığını söyleyebilmektedir. Durum böyle gelişince, organize suç örgütleri de yeni bir kazanç yolu olarak gördükleri futbolun içine girmeye başladılar. Futboldan para kazanmak isteyen örgüt liderleri futbol kulüpleri ile ilişki kurmak için başkan ya da yönetici olarak akrabalarını ve tanıdıklarını kulüp yönetimine getirmeye başladılar veya kendileriyle ortak çalışacak kişilere kulüp yönetiminde destek verdiler.

Sporda şiddet, şike, rüşvet ve haksız rekabet iddialarını inceleyen TBMM Araştırma Komisyonu Başkan Yardımcısı, CHP İzmir Milletvekili Ahmet Ersin, 21.02.2005 tarihinde basına yaptığı açıklamada "Bugüne kadar edindiğimiz bilgilere bakıldığında şu görülüyor ki futbol, şike, teşvik primi ve mafya cenneti olmuş" demektedir ([http://www.haberturk.com/habermetni.haberturk?@=177328&c\\_id=110](http://www.haberturk.com/habermetni.haberturk?@=177328&c_id=110) , 21.02.2005).

Bu bağlamda ‘Karapara’ aklamak yani kirli işlerden kazandıkları paraları yasal hale getirmek, sosyal sermaye oluşturma yani popüler olmak ve kulüp yöneticisi ya da başkanı olarak dokunulmazlık kazanmak için organize suç örgütleri futbolla ilişkiye girmektedir.

Aslında mafya futbol ilişkisi uzun süredir var. Bunu mafyanın kökenini oluşturan kabadayılar zamanında bile görmek mümkündür. Ancak futbol

üzerindeki değişime bağlı olarak futbol organize suç iletişimi de değişmiştir. Zaman zaman mafya futbolu kullanırken kulüp yöneticileri de mafyayı kullanmıştır. Yani karşılıklı bir memnuniyet var. Kulüpler mafya liderleri sayesinde transfer yapabiliyor, maddi yardım alabiliyor, hatta maç kazanmada mafyanın gücünden yararlanabiliyor. Mafya da futbol sayesinde para kazanıyor, popülerleşiyor, dokunulmazlık kazanıyor, ihalelere girebiliyor, bankalardan yüksek meblağlarda kredi alabiliyor,

Erdoğan da bu durumu şöyle dile getirmektedir, “Bugün, şikelerden, anlaşmalı maçlardan, bahislerden, teşvik primlerinden artık çok rahatlıkla bahsedilebiliyor. Türkiye pazarında milyon dolarlarla ölçülen payı olan futbolun. Gerek mali gerekse başka etkenlerden ötürü futbola ister istemez mafya ve benzeri organizasyonlar kayıtsız kalamamış. Zaman içinde ortaya dökülen ilişkiler öylesine karmaşık ve iç içe hale geliyor ki bazen bütünün parçalarını bir araya getirmek çok zor olsa da ipuçları gözler önüne serilebilmektedir” (<http://www.sonbaski.com/sayi6cuma.htm>, 24.06.2005).

Ülgen’e göre de, “Mafya ile futbol yakın ilişkide. Türkiye’de büyük kulüplerin bile mafyayla ilişkisinin olduğunu söyleyebilmekteyiz. Futboldan tanıdığımız pek çok isim bunlarla görüşüp sohbet ediyor, geziyor. Doğal menajer gibiler. Kalburüstü kulüplerin tribünlerle birebir ilişkisi var. Tribün terörü nasıl engellenir panelleri yapılıyor ama komedi bence. Herkes neyin ne olduğunu çok iyi biliyor. Kulüp yöneticileri , idarecileri bunları besliyor” (Kılıç, 2004). Yine Özkan, “Türkiye’de spor kulüpleri, mafyanın kimlik ve para kaynağı olmaya başlamıştır. Tipik kontrgerilla örgütlenmesinin, çetelerle desteklenmiş durumunu Türkiye’de spor kulüplerinde görüyoruz” (**Milliyet**, 15.03.2001) demektedir. Bu söylemlerden şunu görmekteyiz ki Türk

futbolunda artık organize suç örgütlerinin varlığı ve etkinliği gözardı edilememektedir.

Futbol ülkemizde, kitleleri harekete geçiren, birleştiren yeri geldiğinde de karşı karşıya getiren büyük bir güç, futbol dünyasının yöneticileri, sporcuları ise adeta Musa'nın asasına sahip birer güç odaklarıdır.

“Başbakandan veya bir bakandan ya da bir emniyet görevlisinden, bir iş adamı bile zar zor randevu alıp görüşme imkanına sahip iken bir futbolcu veya futbol kulübü yöneticisi dilediği an, dilediği makama ulaşp krallar gibi karşılanır, her türlü işi kolayca halloluverir. Bankalar futbolun krallarına teminatsız, limitsiz kredi açar, politikacılar onların emrine amadedir. Kimi zamanda kanunsuz işlerle kamu oyunun gözü önünde zedelenen prestijini düzeltmek, belirli bir kitleyi arkasına almak için, kimi zaman da kara paraları aklamak için bu işe girdiler. Futbolun kişilere sunduğu bu gücün bir diğer yansıması ise elbette ekonomik. Futbolla bir yıllık rant, yaklaşık 500 trilyon lira civarındadır” (Kömürcü, 2001:134).

02.08.2000 tarihinde sabah gazetesinde yayınlanan bir haberde, futbolu Türkiye'nin en çok sevilen ve büyük ilgi gören sporu olarak tanımlamış, artık her alana el atan organize suç örgütlerinin etkin olduğu bir sektör haline geldiğini vurgulamış. Ve şimdiye kadar spor klüplerinde görev alan tanınmış simaları şu şekilde sıralamıştır:

“Karag mr kspor: Nuri ERGÜN’in kardeşi Nejat ERGÜN  
(Başkanlık yaptı)

D zcespor: Yaşar  Z (yöneticilik yaptı), Ferda SEVEN  
(Başkanlık yaptı)

Licespor: Behçet CANTÜRK (Başkanlık yaptı)

Sarıyerspor: Dündar KILIÇ, Metin Kaya ÇAĞLAYAN  
(Yöneticilik yaptılar)

 aykur Rize Spor: Sedat PEKER’in kardeşi Vedat PEKER  
(Genel sekreterlik yaptı)

Malatyaspor: Turan  EV K, Nurettin GÜVEN, Metin Kaya  
ÇAĞLAYAN, Oral  EL K (Başkanlık yaptılar)

 z Sahrayıcedidspor: Ali Fevzi B R (başkanlık yaptı), Sami  
HOşTAN (Yöneticilik yaptı)

Arsinspor: Alaattin ÇAKICI’nın kardeşi Gencay ÇAKICI  
(Başkanlık yaptı)

Gaziantepspor: Nurettin GÜVEN, Halil HAVAR (Başkanlık  
yaptı)

Bursaspor: Erol EVC L (Yöneticilik yaptı)

Balıkesirspor: Ergün G R (Başkanlık yaptı)

Samsunspor: Fehmi SA LAMER, Hasbi MENTEşO LU  
(Başkanlık yaptılar)

Orduspor: 1977 yılında Ordu’lu Alucralı Sami “Kral Sami”  
(Başkanlık yaptı)”

Tüm bu yazılanlarla birlikte diğer bölümde ‘spor (futbol) kulüpleri üzerinden para nasıl kazanılıyor’ sorusuna örnek teşkil etmesi için futbol üzerinden kara para aklanması konusuna değinilecektir.

### **2.1.3.Futbol Kulüpleri Aracılığıyla Kara Paranın Aklanması**

Organize suç örgütlerinin futbola ilgisinin son yıllardaki en önemli nedeni para kazanmaktır. Dolayısıyla organize suç örgütleri, artık milyarlarca dolarlık bir sektör haline gelen futbolu tamamen ele geçirmek istiyor. Ama önce kamuoyundaki kirli imajlarını yok etmeleri gerekir. Bunun da en iyi yolu mafya lideri kimliğinden kurtulup, işadamı sıfatını kapmaktır. Emniyet Genel Müdürlüğü, 2001 yılında yayınladığı raporda, mafya liderlerinin illegal işlerini daha rahat yürütebilmek amacıyla işadamı kimliği edinmeye çalıştıklarını belirtmektedir (KOMDB 2001-3).

Spor kulüplerinin kurulması ve işletilmesi veya yönetiminin de ele geçirilmesi suretiyle de kara paranın aklanması uygulamasına, Türkiye’de de olduğu gibi, hemen hemen bütün ülkelerde karşılaşılmaktadır. Organize suç örgütleri, golf, basketbol, futbol ve uzak doğu sporları gibi alanlarda faaliyet gösteren kulüp kurmakta ve kulüplere üyelik için yüksek aidatlar alınmakta ve üye sayısı ile orantılı olarak, kara paralarına yasallık kazandırmaktadırlar (Kömürcü, 2001).

Futbol çok büyük mali boyutlara sahip bir endüstri haline gelmiştir. Yasal anlamdaki bu derece geniş sınırlara sahip mali yapı kara para aklayıcıları için önemli bir fırsattır. Zira daha başka yöntemlerle para

aklanırken aklayıcı grup dikkatleri üzerine çekme tehlikesiyle karşı karşıyadır. Ayrıca yasal anlamdaki denetim mekanizmaları nedeniyle de kara paranın aklanma yolculuğu belirli bir prosedüre uymak durumunda dolayısıyla da kara para belli duraklara uğramak zorundadır.

İşte tam bu noktada futbol kara para aklayıcıları için önemli bir cazibe merkezi olmaktadır. Çünkü futbolun sahip olduğu avantajlar kara paranın aklanmasını daha kolay ve daha hızlı bir duruma getirebilmektedir. Ayrıca futbol kulüpleri aracılığıyla kara para aklanırken mevcut denetim mekanizmalarının yetersizliği nedeniyle risk normalden çok aza indirilmektedir.

“Kayıt dışı ekonomi, kara para ekonomisi ile vergi dışı bırakılmış ekonominin toplamından oluşmaktadır. Kara para ekonomisi, uyuşturucu ticareti, örgütlü suçlar ve terörizm vasıtası ile yapılan faaliyet ve kazançları içermektedir. Belirtilen bu faaliyetler yasadışıdır. Vergi dışı bırakılmış ekonomi, yasal olan faaliyetlerden, vergi kanunları veya mükellef iradesi ile vergilenmemiş faaliyet ve kazançları içermektedir” (Şengül, 1997:225).

Burada kara parayı sağlayan suç ekonomisi oluşturan iki temel sac ayağı illegal sektör ile kriminal sektördür. Futbolun yakın geçmişimizde daha da açık bir şekilde görülen mafya ilişkisi; her futbol topu içinde temizlenen paranın daha çok kriminal sektör sonucu elde edilen kara para olduğu kanaatini güçlendirmektedir. Zira mafyanın futbolla olan yakın ilişki ağı, kriminal sektörün bu önemli taşeronunun elde ettiği kara parayı futbol yapısı içerisinde akladığı fikrini uyandırmaktadır.

Futbol kulüpleri aracılığıyla kara paranın aklanma şekillerini anlatmadan önce şu noktaya değinmek gerekmektedir. Açık ve ayrıntılı bir şekilde futbolda kara paranın aklanmasını anlatan temel bir kaynak bulunmamaktadır. Çeşitli dönemlerdeki münferit araştırmalar, yapılan bazı haberler ve operasyonlar sonucu ortaya çıkarılan bazı bulgular yap-boz'un parçacıkları olarak karşımıza çıkmaktadır. Gün ışığına çıkan futbol ile kara paranın aklanması şekilleri az olmakla beraber bu yolların konunun içerisinde olan kişiler tarafından bilindiği de bir gerçektir.

Futbol yoluyla kara para aklanırken esasında yapılan faaliyet temiz para ile kirli paranın yerini değiştirmektir. Yani yasal anlamda gelir – gider tablosundaki oyuncuların fark ettirilmeden aslında sahada olmaması gereken oyuncularla değiştirilmesi sağlanmaktadır. Hemen şunu belirtelim ki sadece futbol değil bütün spor dallarında faaliyet gösteren spor kulüpleri aracılığıyla da bu tür faaliyetlerde bulunabilir. Bu noktada en önemli faktör mali anlamdaki büyüklüktür.

Belirtmek istenilen kara para aklama usulleri bütün kulüplerin kullandığı ve içerisinde olduğu usuller değildir. Bu usullerin kullanıldığı futbol camiası tarafından bilinmekle beraber bütün kulüplerimizin de bu şekilde kara para akladığını söylemek veya iddia etmek çok büyük bir haksızlık ve iftira olur. Belirtilen noktalar yapılmış faaliyetler ile yapılması muhtemel ve yasal boşlukların ortaya çıkardığı zafiyet oluşturabilecek unsurları kapsamaktadır.

Futbol kulüpleri aracılığıyla kara paranın aklanma şekilleri şu şekilde sıralanabilir:

#### **2.1.3.1.Banka Kredileri Aracılığıyla**

Geniş bütçelere sahip olan kulüpler gelir – gider yapılarında zaman zaman banka kredilerini kullanmaktadırlar. Alınan bu krediler ödenirken öncelikle yöneticiler veya ilişki ağı içersindeki organize suç örgütleri tarafından ödenmekte daha sonrasında da elde edilen gelir yönetici ya da organize suç örgütüne verilmektedir. Yani alınan banka kredisini ödemek için ayrılan gelir bu parayı ödeyen yönetici veya çeteye verilmektedir. Böylelikle yasal çerçevedeki bir mali faaliyete kara para sokularak temizlenmektedir. Bu noktada yöneticilerin kulübe ne kadar para verdiklerinin açıklamalarını sağlayacak bir uygulamanın olmaması kara paranın aklanmasının önlenmesi bakımından çok önemli bir faaliyettir. Öyle ki bu yolla kontrol mekanizması ortadan kaldırılmaktadır.

Alınan banka kredileri yönetim tarafından ödendikten sonra bunun için ayrılan gelir alınarak, parayı ödeyen kişi ve grubun elinde tuttuğu kara para yasal anlamdaki kulüp geliriyle yer değiştirerek aklanmış oluyor. Parayı ödeyen yapı kulübün aslında krediye karşılığı verilen gelirini kendisi kullanmaktadır.

Aklanan para görünümünde kulüp kontrolünde olabileceği gibi, parayı ödediği gözükken kişinin kontrolünde de olabilir. Organize suç örgütleri,

kontrol her kimde gözükürse gözüksün paranın gerçek hükmedicisi ve sahibi durumundadırlar.

#### ***2.1.3.2.Kişi Veya Grupların Kulübe Verdikleri Paralar Aracılığıyla***

Özellikle kulüp yönetiminin önde gelenlerinin kulübe vermiş oldukları paraların aslında organize suç örgütleri tarafından verilmiş olabileceği de olası bir ihtimaldir. Zira Dernekler Kanunu'na tabi olan spor kulüplerine yönetimleri tarafından verilen paralar açık ve net bir şekilde açıklanmamaktadır.

Bu durum daha açık bir şekilde anlatılacak olursa şu kurgulamanın verilmesi yanlış olmayacaktır.

Başkan, başkan yardımcıları veya yönetimden her hangi bir kişi kulübe kendi bütçesinden para vermekte ve daha sonrada kulübün gelirlerinde ödediği paranın tamamını veya bir kısmını geri olmaktadır. Yasal anlamda elde ettiği geliri belirli olan yöneticinin kendi iradesiyle yapmış olduğu ödeme yine yasal bir faaliyettir. Kulübe verdiği bu parayı “borç” olarak kabul eden yönetici daha sonra bu paranın tamamını veya bir kısmını geri olarak kulübe bir para alış verişinde bulunmaktadır.

Parayı gerçekte veren organize suç örgütleri vermiş oldukları, kara parayı böylelikle aklayarak yönetici kontrolünde gözükme kaydıyla geri almaktadırlar.

Futbol camiası kimi yöneticilerin takımlarına çok büyük paralar verdiklerini, çok önemli maddi katkılar sağladıklarını bilmektedirler. Özellikle de daha rahat gözlemlenebilen amiyane tabiriyle bu durum daha açık olarak bilinmektedir. Büyük başkanlar kulübe bir baba şefkatiyle yaklaşmakta ve ellerinden geldiği ölçüde (ki bu azımsanmayacak kadar büyük boyutlardadır) evlatlarına para sağlamaktadırlar. Aynı durum bazı büyük yöneticiler için de geçerlidir. Ancak gerçekte bazen bu durum gözükttüğü masum bir fedakarlık portresi oluşturmamaktadır.

Yönetimle ilişkisi olan mafya grupları bu yolla hem kara paralarını aklamakta hem de maşa (aracı) olarak kullandıkları yöneticileri sempatik göstererek onları güçlü hale getirmektedirler. Böylelikle destek verdikleri kişiler güçlenmekte, nüfuzları artmakta, popülerleşmekte doğru orantılı olarak kendi nüfuzları da artmakta hem de para kazanmaktadırlar.

Unutulmaması gereken bir nokta da bazen kara parayı aklayan mafya kişiliğinin bizzat yöneticinin kendisi olmasıdır. Bir diğer ifadeyle bizzat yöneticinin kendisini organize bir suç örgütü mensubu olarak kara paranın aklanması durumu da olası bir ihtimaldir.

Bu durumu güçlendiren gelişmeler de yaşanmaktadır. Buna en önemli örnek bazı büyük başkanların veya yöneticilerin çeşitli baskılar altında kalmalarına rağmen kulüplerine ne kadar para verdiklerini bir türlü kamuoyuna açıklamamaları bir başka deyişle açıklayamamalarıdır.

Son olarak belirtmeli ki bu durum bütün kulüplerde ortaya konulabilecek somut bir nokta değildir.

#### ***2.1.3.3.Futbolcu Transferi Aracılığıyla***

Bu usulde yönetim – futbolcu – mafya üçgeni kurulmaktadır. Kamuoyuna belirli fiyatlarda alındığı duyurulan futbolcu aslında kendisine verilen paranın bir kısmını iade ederek kara para aklanmasına alet olabilmektedir. Şöyle bir örnekle konu daha rahat anlaşılacaktır.

Senelik 4 milyon dolara anlaşıldığı duyurulan bir futbolcu aslında kedisine verilen bu paranın yarısını bir başka kişi veya gruba vermektedir. Bu oyuncuyla gerçekte senelik 2 milyon dolara anlaşılmış fakat görünürde 4 milyon dolar ödenmiştir. Daha sonradan verilen bu paranın yarısı geri alınarak eldeki kara paranın aklanması sağlanmıştır. Kara para bir anda buharlaştırılmıştır. Böylesi bir durumda futbolcu bir aracı olarak kullanılmakta ve paranın esas sahibi gibi gösterilmektedir.

Esasında kulüplerin yasal anlamda futbolcularına gerçekte ödediklerini beyan ettikleri rakamlara bakıldığında çok düşük olduğu gözükmektedir.

#### ***2.1.3.4. Gider Göstergesinde Gerçek Dışı Bilgilerin Sunulması Aracılığıyla***

Bu usul bütçeleri onlarca milyon dolarları bulan futbol kulüplerinin gelir gider faaliyetlerinin kontrolünde yasal anlamda yaşanan bir zafiyetin eseridir. Dolayısıyla ne kulüp yöneticilerinin ne de başka bir kişinin kulübe ne kadar para verdikleri, ne kadar bağışta bulunduklarını açık ve net bir biçimde açıklamalarını sağlayacak bir durum bulunmamaktadır. Bu da gerçekte

yaşanan gelir gider resminin ortaya çıkmasını engellemekte, gerçekte paranın yaşadığı yolcuğun ortaya çıkmasını önlemektedir.

Bu usulde kulüp yönetimi gerçekte başka bir şekilde elde ettiği parayla yaptığı bir harcamayı aslında kendi gelirlerinde yapmış gibi göstererek bunun karşılığında çıkan bir parayı harcama olarak göstererek ya organize suç örgütlerine vererek kara para aklanmakta ya da aslında yapmaması gereken şike, rüşvet vb. harcamalarda kullanmaktadır. Örneğin 2 milyon YTL karşılığında kulübe 5 tane araç alındığı gösterilmekte ve kulübün kasasından bu rakam gider olarak çıkarılmaktadır. Oysa ki bu araçlar gerçekte kulübü çok seven “bir büyük” tarafından hediye edilmiştir ve bu futbol camiası tarafından da çok iyi bir şekilde bilinmektedir.

Gerçekte normal bir harcama gibi gösterilen bu paraya bir kara para aklamak operasyonunda kullanılmış yada şike, rüşvet, teşvik primi gibi illegal faaliyetlerde kullanılmıştır. Bu durum genelde sadece tahmin edilen bir gerçek niteliğini taşımakla beraber yasal anlamda gelir – giderini açıklamakla sorumlu yapılarda daha açık ve kesin bir niteliktedir.

Özellikle son zamanlardaki şirketleşme çalışmalarının futbolumuzun daha şeffaf hale gelmesinde etkili olacağı düşüncesindeyiz. Zira mali anlamda daha çok denetime tabi olacak kulüpler gelir gider defterlerini daha gerçekçi olarak ortaya koymak zorunda kalacaklardır.

#### ***2.1.3.5. Şike Ve Bahis Yoluyla Kara Paranın Aklanması***

Son günlerde oldukça fazla gündeme gelen ve devlet tarafından da resmileştirilen bahis kurumu da kara paranın aklanmasında kullanılmaktadır.

Şike yani önceden anlaşma yoluyla maçların belirlenen skorların neticesinde elde edilecek bahis gelirleri yasal bir niteliktedir. Kara para aklanması durumu bazen çift taraflı bahis oynanmasını gerektirmektedir. Kaybedecek tarafa yüklüce yatırılan para, kazanılan taraftan yüklü bir şekilde geri alınmaktadır.

#### **2.2.Türkiye’de Meşruiyet Kazanma ve Popülerleşme Aracı Olarak Futbol**

1980 sonrasında Türkiye’de kitle iletişim araçlarının gelişmesine paralel olarak daha popülerleşmeye başlayan spor devlet yönetimindeki ve toplumsal yaşam içindeki iktidar güçleri tarafından gerek siyasal reklam aracı olarak, gerek gündem değiştirme ve bütünleştirme aracı olarak, gerekse siyasal çatışma alanı olarak daha çok kullanılmaya başlanmıştır. Sporun iktidar kesimleri tarafından ideolojik denetim ve üretim sorunlarını gidermede bir araç olarak görülmesi sporun daha çok tüketilmesini ortaya çıkarmıştır.

Spor günümüzde ideolojik işlevlerini büyük ölçüde medya aracılığıyla gerçekleştirmekte, medyadan geçerek ideolojik işlev görmektedir. Medyada sporu kendi ideolojik denetim ve yeniden üretim işlevini yerine getirecek biçimde kullanmaktadır. Medya spora yüklediği anlamla spora farklı bir popülerlik kazandırmakla birlikte sunumuyla da bu anlamı manipüle ederek egemenlik ilişkilerini yeniden üretmektedir. Böylelikle siyasal iktidarın sporu, toplumsal bütünleşme ve denetimi sağlaması medya üzerinden olmaktadır.

Öte yandan sadece siyasal iktidarlar değil, siyasal gücünü arttırmak isteyen toplum kesimleri ve toplumsal rol ve statü değişikliği amacı güden şahıslar da meşruiyetlerini sağlamada sporu kullanmaktadır. Spor toplum içinde yapısal değişimlerin yaşandığı dönemlerde ortaya çıkan meşruiyet krizlerinin aşılmasında popüler bir araç olarak kullanılmıştır. Konumuz açısından organize suç örgütü yapılanması içinde olan yada yaşamında organize suçluluk bağlamında faaliyetler gösteren kişi yada gruplar sporu özellikle 1980 yılından sonra Türkiye’de ortaya çıkan ekonomik, siyasal ve sosyal yaşamdaki yapısal değişiklikler ve dönüşüm içinde toplumsal yaşamdaki kötü imajlarını, temizleme, yeni rol ve statü kazanma yolu olarak kullanmışlardır.

1980 sonrasına baktığımızda yer altı dünyasının tanınmış isimleri meşruiyetlerini sporda aramaya başlamışlardır. “Organize suç örgütlerinin Türk futboluna girmesi 1980’li yılların sonlarına rastlamaktadır” (Bayatlı, 1998:105). Bu yıllarda hayali ihracat skandalları ve kaçakçılık olaylarında isimleri geçen bir çok isim kulüp başkanlığı yapmıştır. Hasbi Menteşoğlu Samsunspor başkanlığı Nurettin Güven ise Malatyaspor başkanlıklarını yapmıştır. Bu bağlamda Öztürk ve Şık 25.06.2000 tarihinde Radikal gazetesinde yayınladıkları yazılarında, “prestij kaynağı olan kulüp yöneticiliğinin çekiciliği\* ve dönen paranın büyüklüğünün futbola çetelerin girmesini hızlandırdığını” vurgulamışlardır.

1980’li yılların sonlarına gelindiğinde organize suç örgütlerinin bütün kirli ve yasadışı işlerdeki ilişkileri açığa çıkmaya başladı. Bu durum, onların kirli ilişkilerini sürdürmelerini zorlaştırmıştır. Dönem itibari ile futbol toplum ve devlet katındaki itibar gören bir yapıya sahiptir. Futbolun bu özelliğini gören Örgüt liderleri bu prestijden faydalanarak Çek-senet tahsilatçılığı, uyuşturucu,

---

\* Kulüp yöneticiliğinin avantajları konusunda değişik dönemlerde kulüp başkanlığı yapmış patronların söyledikleri çarpıcıdır. Fenerbahçe Kulübü Başkanlığı yapmış olan Tahsin Kaya, "Ben Fenerbahçe Kulübü başkanıyken, ihaleler her taraftan ayağıma gelirdi. Gelen ihaleler arasından seçimi ben yapıyordum. Başkanlıktan ayrıldıktan sonra ihale için akla kararı seçiyordum" diyordu..Şu bilanço futbol kulüplerinin spor için mi, yoksa kar için mi kurulduğunu yeterince açık anlatır: "Üç büyüklerin yöneticilerinin hemen hemen tamamı otel sahibidir, ticaretçidir ya da sanayicidir. Üç takımın yönetiminde toplam 46 kişi vardır. Bunlardan sadece dördü işadamı değildir.

kadın ticareti ve kumarhane gibi işler yapmakla, doğan kötü imajlarını futbolla yok etmek istediler (Kılıç, 2003:66).

1990'lı yıllar terörün artması, ekonomik krizlerin ortaya çıkması gibi sebeplerden devlet içindeki çatışmaların gündemi belirlediği, devlet içinde yasal kurumlaşma ile birlikte illegal yapılanmaların olduğu bir dönem olmuştur. Böyle bir yapı içinde yer altı dünyasının isimleri ve cinayet sanıkları futbolla açıkça ilgilenmeye başlamışlardır. 1998 yılında Apdi İpekçi cinayeti sanıklarından Oral Çelik Malatyaspor Başkanı seçilmiştir, 1997 yılında Bayrampaşa spor kulübü başkanı Muhammet Kurtuluş eroinle yakalanmıştır. Yine Eski Fenerbahçe başkanı Güven Sazak'ın ismi Kutlu Savaş'ın hazırladığı Susurluk raporunda Abdullah Çatlı ile birlikte Baysa adlı şirketin ortağı olarak görülmektedir (Uzun 2001:145).

Bu dönem içinde "Profesyonel futbol kulüplerinin yönetimleri patronların, belediye başkanlarının, polis şeflerinin, milletvekillerinin, bakanların, mafyanın çiftliği halindedir. Holdingler için futbol kulüpleri iyi birer reklam aracı olduğu gibi, tüm bu sayılan kişiler açısından da birçok imkana ulaşmada kapalı kapıların açılması anlamını taşımaktadır" (<http://www.kurtulus-online.com/eskisayilar/>).

Bu bağlamda Trabzonspor Kulübü eski Başkanı Faruk Özkan kulüp yöneticiliğın ayrıcalıklarını şöyle anlatır, 'Kulüp Başkanlığı bana göre milletvekilliğinden daha önemli. İstesem kendi çıkarım için kullanabilirim. En basit örnek bugün hastaneye gittim. Kapılar ardına kadar açıldı. Trafik polisi yakalıyor ceza ödemiyorum. Bakanlıkta işim var, yapıyorlar. Bunun ayıbı da yok' demektedir. Ali Şen ise, 'Fenerbahçe Kulübü'ne hep ünlü olmak isteyen insanlar geliyor, başkanlığa, yönetime talip oluyor ve Fenerbahçe Kulübü'nü basamak olarak kullanıyordu, yani devletten ihale, bankalardan kredi alması kolaylaşıyordu' derken, kendisi dahil kulüp patronlarının durumunu gözler önüne sermektedir.

Organize suç örgütlerinin futbol sektörünü kullanarak gelir elde etme, popülerleşme, futbol üzerinden nüfuz sahibi olma amaçları doğrultusunda gerek futbol kulüpleri gerekse federasyon çalışmalarına müdahale ettikleri ortaya çıkmaktadır. Çeşitli şekillerde gün yüzüne çıkan organize suç örgütlerinin bu faaliyetleri aşağıda belli başlıklar altında toplanarak organize suçluluk bağlamında futbol iletişiminin daha iyi anlaşılacağı düşünülmektedir.

### **3.ÖRNEK OLAY İNCELEMELERİ**

#### **3.1.Futbol Federasyonu Başkanlık Seçimleri**

22 Aralık 1997 günü Futbol Federasyonu Başkanlık seçimleri Ankara Elektrik idaresi Misafirhanesi'nde yapıldı. Seçimlere eski Beşiktaşlı futbolcu Mustafa Kefeli, Haluk Ulusoy ve eski Galatasaray Kulübü Başkanı Alp Yalman aday oldu.

Seçimlerin yapıldığı dönemi Kılıç şu şekilde anlatmaktadır, “Çakıcı yurtdışındaydı ve çeşitli davalardan aranıyordu. Çakıcı futbol federasyonunda dönen rantın büyüklüğünün farkındaydı ve bu ranta talip olmuştu. Kendisi federasyonda yer alamayacağına göre, bu göreve kendi adamlarını getirerek bu rantı elde edebilirdi. Federasyon başkanlığı için Mustafa Kefeli'nin aday olmasında büyük rol oynadı ve destekçisi oldu” (2004:71 ).

Mustafa Kefeli, “1971 yılında Samsunspor'dan Beşiktaş'a transfer oldu. Beşiktaş'ta 6 yıl top koşturdu. Futbol yaşamı boyunca mücadeleci yapısı ve hırslı futboluyla tanındı” (**Radikal**, 02.12.200). İş dünyasında lakabı

'Topçu' olan Mustafa Kefeli, 1971-1976 yılları arasında futbol oynadığı Beşiktaş'ta büyük başarılarla imza attı. Türkiye Kupası, Türkiye Spor Yazarları Derneği Kupası, Cumhurbaşkanlığı Kupası gibi birçok kupa gördü. Yılmaz'ın Akşam Gazetesinde yazdığı yazısında "Futbolu bıraktıktan sonra 1994 yılında Kıbrıs'ta Tuncabank'ı kuran Bursalı işadamı Nesim Malki'ye aracı olan Kefeli, daha sonra komisyonunu vermediği gerekçesiyle Musevi işadamıyla arası açıldı. 1998 yılında Ankara Ulucanlar Cezaevi'nden kaçan çek-senet tahsilatçısı Hüseyin Başak'ın adamları Kefeli'yi bacağından vurdu. Mustafa Kefeli Türkbank ihalesi soruşturması kapsamında 1998 yılında gözaltına alındı. Çakıcı'yla olan ilişkisi ve Türkbank ihalesi hakkında sorgulandı. Serbest bırakıldıktan sonra ise yurtdışına kaçtı" (<http://www.aksam.com.tr/arsiv/aksam/2001/10/02/guncel/guncelprn3.html>).

Yine Kılıç'a göre seçimlerden önce "Mustafa Kefeli'nin Çakıcı'nın adamı olduğu biliniyordu. Daha sonraları mahkemelere taşınan dosyalarda Çakıcı'ya yakın bir kişi olduğu daha net anlaşılacaktı. O dönemde Çakıcı'nın işlerini takip eden Kefeli, özellikle büyük ihalelerde Çakıcı'nın mesajlarını taraflara iletiyordu. Nitekim Kefeli, yıllar sonra Çakıcı'nın kurduğu çeteye üye olmaktan yargılandı" (Kılıç, 2003:73).

Uluç'a göre de, "Çakıcı, Türkiye'de futbol üzerinde dönen rantın o zaman çin 500 trilyon olduğunu tahmin etmekte ve bu rantı sahip olmak için Kefeli'yi federasyon başkanı seçtirmeyi düşünmektedir" (**Sabah**, 12.10.1998).\*

---

\* Hincal Uluç yazısında Mustafa Kefeli ve erol evcilin Futbol Federasyonu üyelerine telefon ederek 'Cep telefonunuzu açık tutun, sizi Alaattin arayacak!.'

Şeklinde telkinde bulunduklarını vurgulamaktadır. Bkz. Sabah Gazetesi 12 kasım 1998

Kefeli savcılığa vermiş olduğu ifadesinde federasyon seçimlerindeki olayları şu şekilde anlatmaktadır, “Çakıcı, ilk önce eski devlet bakanı ve Trabzonspor Başkanı Mehmet Ali Yılmaz ile iletişim kurdu. Yılmaz'dan Kefeli'yi desteklemesini istedi. Yılmaz, Çakıcı'ya 'evet' demekle kalmadı Gaziantepspor Başkanı ve Belediye Başkanı Celal Doğan'ı arayarak, Kefeli'ye destek istedi. Celal Doğan da destek vereceğini söyledi” (Ek-1). Ayrıca Kefeli'nin savcılık ifadesinde Delegelerin kaldığı otelde Kendisini Çakıcı'nın talimatıyla destekleyenlerin arasında Prof. Dr. Kaya Çilingiroğlu, Şadan Kalkavan ve Ayhan Bermek'in yanısıra, Çakıcı'nın kardeşi Gencay Çakıcı'nın da olduğunu anlaşılmaktadır (Ek-1).

Kefeli'yi destekleyen başka bir isim de yeraltı dünyasının tanınan isimlerinden Sedat Peker'di. Peker, Çakıcı ile ilginç bir şekilde anlaşmış ve Kefeli'de karar kılmıştı (**Radikal**, 09.03.2000).

“Yine delegelerin kaldığı otelde Trabzonspor'un 2. Başkanı Atilla Yıldırım, Kefeli'nin odasına gidip, 'Sedat Peker otelin en üst katında bulunuyor. Seninle görüşmek istiyor' diyor. Kefeli, Yıldırım'la birlikte Sedat Peker'in yanına çıkıyor. Peker, o dönemde milletvekili olan Hayri Doğan'ın da aralarında bulunduğu kalabalık bir grup ile oturuyordu. Peker, Kefeli'ye 'Hayırlı olsun, biz elimizden geldiği kadar seni destekleyeceğiz' dedi” (Kılıç, 2003:75). Atilla Yıldırım da olayla ilgili Cumhuriyet Savcısı'na verdiği ifadede Peker ile Kefeli arasındaki görüşmeyi doğrulayarak, kendisinin de aracı olduğunu kabul etmekteydi.

Seçimlerden bir süre önce Fenerbahçe'nin eski başkanı Ali şen ile federasyon başkan adayı Haluk Ulusoy arasında bir telefon görüşmesi gerçekleşiyor. Görüşmede Ali şen, Ulusoy'a kendisini destekleyeceğini söylüyor. İki gün sonra Ali şen yeniden Haluk Ulusoy'u arıyor. nceki görüşmenin aksine şen, bu kez kendisini destekleyemeyeceğini söylüyor. Hatta, aday olmamasını da tembih ediyordu.

Ulusoy, 14 Aralık 1998 tarihinde olayla ilgili Cumhuriyet Savcısı'na verdiği ifadede “şen'le aralarındaki görüşmeyi şöyle anlatmaktadır: ‘Ali şen bana biz seni destekleyecektik. Ancak Kefeli aday olunca onun kazanması için çalışacağız dedi. şen ayrıca aday olmamamı da istedi. Seçimlerde kötü şeyler olacağını ve bana da kötü şeyler yapılacağını söyledi” (EK-4).

Ali şen'in telkinleri Haluk Ulusoy'u vazgeirememiş ve Ulusoy seçimlere katılmıştır. 25 kasım 1998 gününde Cumhuriyet gazetesine O dönemde yalnızca milletvekili olan eski içişleri ve Adalet Bakanı Mehmet Ağar, ‘Genel Kurul kulislerini tetikilerin doldurduğu haberini alınca Korkut Eken'i otele gönderdim. Tetikiler çekildi’ şeklinde bir açıklama yapmıştır. Bu durum Ağar'ın Ulusoy'u desteklediği ve delegelerin kaldığı otele emekli yarbay Korkut Eken'i göndererek Eken'in delegelere Ulusoy'a oy vermeleri yönünde baskı yaptığı şeklinde yorumlanmıştır.

“Seçimlerde sadece delegelerin oylarına güvenerek aday olan tek aday Alp Yalman idi. Uzun yıllar Galatasaray Başkanlığı yapan Yalman, delegelerle olan ilişkilerine güvenerek seçilebileceğini umut ediyordu. Yalman da seçim çalışması için delegelerin kaldığı otelde kalıyordu. Seçimlerden bir

gün önceki gece, geç saatlerde Yalman'ın otel odasının kapısı çalındı. Kapıyı açan Yalman karşısında siyah takım elbiseli daha sonra Çakıcı'nın adamları olduğunu öğreneceği kişileri gördü. Çakıcı'nın adamları Alp Yalman'a adaylıktan çekilmesini söyledi" (Kılıç, 2003:78; **Sabah**, 12.10.1998).

Bu olaydan çok etkilenen Alp YALMAN seçimlerden çekilmedi ancak ilişkilerin karmaşıklaştığı seçim ortamında yalnızca beş oy alabildi. Böylece seçimlere basına yansıdığı şekilde "Çakıcı ve Peker'in adayı Mustafa Kefeli ile Mehmet Ağar'ın adayı Haluk Ulusoy girdi" (Kılıç, 2004:80). "Yapılan federasyon seçimleri sonucunda Kefeliyi Alaattin Çakıcı ve Sedat Peker tarafından desteklenmesine rağmen seçimi Haluk Ulusoy kazandı" (**Radikal**, 02.12.2000).

Haluk Ulusoy'un seçimleri kazanması Çakıcı'nın federasyon üzerine düşüncelerini değiştirmemiş ve Çakıcı Haluk ulusoyu rahat bırakmamıştır. "Seçimlerden sora Çakıcı, Ulusoy 'un hemen istifa etmesini istiyordu. Ulusoy, seçimlerde kendisini destekleyen Mehmet Ağar'a başvurdu. Ama bu kez Mehmet Ağar da bir şey yapamıyordu. Çünkü Çakıcı, Ağar'ı da karşısına almıştı" (Kılıç, 2003:79).

"Ulusoy Çakıcı ile anlaşabilmek için araya 'hatırı sayılır kişileri' sokarak Çakıcı'yı ikna etmeye çalıştı. Sonunda Ulusoy'un imdadına Galatasaraylı yönetici Ergun Gürsoy yetişti. Çakıcı ile Gürsoy'un arası iyiydi. Fesat karıştırılan Türkbank ihalesinde Çakıcı'nın "çekilin" mesajlarını ihaleye katılan şirketlere Gürsoy iletmişti. Gürsoy, uzun bir süre Ulusoy'un istifa

etmemesi için Çakıcı'yı ikna etmeye çalıştı" (TELCİ, 1999; **Radikal**, 07.01.1999).

"Uzun uğraşlar sonunda Çakıcı, Ulusoy'u affetmiş. Ancak iki şart öne sürmüştür. Birincisi, Ulusoy görevi belli bir süre sonra bırakacaktı, ikincisi Ulusoy, kefareti olarak 100 koyun kestirecekti. Ulusoy şartları 3 ayda olsa başkanlık yapmak için kabul etti. Ancak, ortada küçük bir pürüz vardı. Ulusoy, 100 koyunun fazla olduğunu bunun azaltılmasını istedi. Çakıcı, bu isteği kabul etti. Çünkü, Çakıcı'nın asıl istediği Ulusoy'un başkanlığı bırakmasıydı. Anlaşma gereği Ulusoy ilk önce Çakıcı'nın kendisini affetmesinde aracı olan Ergun Gürsoy'u yanına alarak Eyüp Sultan'a gitti. Burada Çakıcı'nın kefareti olarak 50 koyun kestirdi" (Çetinkaya, 1998;Telci, 1999).

Ayrıca savcılık ifadelerinde ve iddianamelerinde Futbol Federasyonu başkan vekili seçilen Hadi Türkmen'in görevden istifa etmesi için Çakıcı tarafından tehdit edildiği yer almıştır. Hadi Türkmen'in de istifa etmesini isteyen Çakıcı, önce Türkmen'in yakın arkadaşı olan Birleşik Fenerbahçeliler Vakfı Başkanı Aziz Yılmaz'ı aradı. Çakıcı Yılmaz'a 'Hadi Türkmen'e söyle istifa etsin. O'na bir hafta süre veriyorum. Bu süre içinde istifa etmezse Türkmen'i öldürtürüm' demektedir (EK-4).

Uluç ve Kılıç'a göre "Yılmaz hemen Türkmen'i arıyor, Çakıcı ile yaptığı görüşmeyi aktarıyordu. Türkmen, hemen araya birilerini koymaya çalışarak Çakıcı'nın kendisini affetmesini istiyordu. Ama kimseyi bulamıyordu.Türkmen bu arada Haluk Ulusoy'a başvuruyordu. Bu sırada kendisi de Çakıcı ile

göreve biraz daha devam etmek için pazarlık yapan Ulusoy, Türkmen'e 'Başının çaresine bak' diyor. Çakıcı'nın ikna edilememesi üzerine Türkmen çaresiz olarak 15 Haziran 1998 tarihinde istifa ediyordu. Böylece Türkmen ölümden kurtulmuş oluyordu” (Kılıç, 2003:82;**Sabah**, 12.10.1998).

Futbol federasyonu seçimlerinde meydana gelen bu gelişmelerin basında çıkmasıyla Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı, Futbol Federasyonu seçimleri öncesinde gerçekleştiği iddia edilen bazı olaylarla ilgili olarak soruşturma başlattı. Başsavcılık, Hikmet Çetinkaya'nın 6 Kasım 1998'de Cumhuriyet Gazetesinde, 'Evcil'in arkadaşı', Hıncal Uluç'un, 12 Kasım 1998'de Sabah gazetesinde 'Seçkiner uyuyor mu, korkuyor mu?' başlıklarıyla yayımlanan köşe yazılarındaki iddiaları ihbar kabul etti. “Başsavcılık, resen başlattığı soruşturma kapsamında, konu ile ilgili olarak Uluç ile Çetinkaya'nın ifadelerine başvurulması amacıyla 13 Kasım 1998 günü İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı'na yazı gönderdi. Cumhuriyet Başsavcılığı, köşe yazılarında isimleri geçen Futbol Federasyonu Başkanı Haluk Ulusoy, Futbol Federasyonu eski Asbaşkanı Hadi Türkmen, seçimlerde başkanlık adaylığından çekilen Galatasaray Kulübü eski Başkanı Alp Yalman, Gaziantepspor Kulübü Başkanı Celal Doğan ve Trabzonspor Kulübü Başkanı Mehmet Ali Yılmaz'ın da tanık olarak ifadelerinin alınması için bulundukları illerin cumhuriyet başsavcılıklarına birer talimat yazdırmıştır” (**Radikal**, 12.07.1998).

### 3.2.Malatyaspor Örneği

Malatyaspor çete yada organize suç örgütü üyesi olarak nitelendirilen kişiler tarafından yönetilen ve “Karapara” aklayıcılarının hedeflerine en çok maruz kalan takım olarak bilinir. “Bu takıma sırasıyla Nurettin Güven, Turan Çevik ve Mete Kaya Çağlayan başkanlık yaptı. Ayrıca ülkücü mafya lideri olarak gazetelerde ismi geçen Oral Çelik de bu görevde bulundu” (Şık ve Erdem, 2000).

Malatyaspor, 1984-85 sezonunda 1. Lig'e çıktı. Ligde geçirdiği 6 senede başarılı bir grafik çizdi. Brezilyalı yıldızları Carlos, Sergio ve Eder ile lige renk katan Sarı-Kırmızılılar, 1987-88 sezonunda ligu üçüncü sırada bitirerek dikkat çekti. Ancak başkan Nurettin Güven'in kirli işlere adının karışması Malatyaspor'u daha sonra zora soktu. Ve takım uzun yıllar özlemini çekeceği 1. Lig'e 1990 yılında veda etti.

Malatyaspor'un dikkat çeken başkanlarından ilki Nurettin Güvendir. Ecevit Kılıç kitabında Nurettin Güvenin illegal yollarla kazandığı paraları aklamak için Malatyaspor kulübünü kullandığını belirterek şunları söylemiştir, “Türkiye'de Nurettin Güven, naylon faturalarla trilyonlarca lira kazandı. Hayali ihracatlarda kazandığı bu paraları aklamak için Malatyaspor'u kullanmıştır. Güven, hayali ihracattan o kadar para kazandı ki Brezilya'nın dünyaca ünlü futbolcuları Eder, Carlos ve Serginho'yu Malatyaspor'a getirdi. Bu transferlerin üzerine Güven'in kara para akladığı tüm dünya basınında yer aldı. Maliye Bakanlığı da soruşturma başlattı” (Kılıç, 2003:135).

Nurettin Güvenin başkanlığı zamanında Malatyaspor birinci lige yükselmiştir. “Nihayetinde Birici Lig’te top koşturan futbol takımının başkanı olmanın vermiş olduğu itibarı arkasına alan Güven, yalnızca hayali ihracat değil, uyuşturucu kaçakçılığı işini de yürüttü. Güven uyuşturucu madde kaçakçılığı suçundan Fransa da 16 yıl hüküm giydi” (Akyol, 2005:26). Nitekim, Güven Ahmet Bahadır Parlak’ı öldürmeye azmettirmek iddiasıyla yargılandığı Bakırköy 1. Ağır Ceza Mahkemesi’ndeki duruşmasında açıkça uyuşturucu ticareti yaptığını itiraf ediyordu. “Güven, duruşmada, ‘30 kilo eroini Avrupa’ya kaçıracaktık, İrfan Parlak’ın tırları vardı. Uyuşturucuyu götürmesi için onunla anlaştık, İstanbul’dan ayrılmamızın üzerinden bir ay geçmesine karşın İrfan’dan ses çıkmadı. Almanya’da tutuklandığını söyleyerek bizi oyalamaya çalışıyordu. Bunun üzerine İrfan’a verdiğimiz parayı ağabeyi Ahmet Bahadır Parlak’tan istedik. Onlar da bizi polise ihbar etti’ diyordu” (**Hürriyet**, 18.06.1997).

Yine zamanın Malatya valisi Kutlu AKTAŞ “Güven’in Malatyaspor başkanlığını ikinci kez kazanması üzere emniyete hakkında araştırma yaptırdığı araştırma sonucunda güvenin kirli işlere bulaştığının belirlenmesi sonucunda zamanın Malatyalı bakan ve bürokratlarına başkan yapılmasının hatalı olacağını söylediğini belirtmektedir” (Gürdal, [www.gunestv.com/default.asp?syf=dosya/gor2.asp &gds=6097&trx=1](http://www.gunestv.com/default.asp?syf=dosya/gor2.asp &gds=6097&trx=1)).

Yine Malatyaspor’un başkanlığını yapan diğer bir isimde Turan Çeviktir. “Turan Çevik medya da hayali ihracat suçundan yargılanan Türkiye’nin ilk en büyük hayali ihracatçısı olarak tanımlanmaktadır” ([www.nethaber.com/haber/haberler/0,1082,57734\\_3,00.html](http://www.nethaber.com/haber/haberler/0,1082,57734_3,00.html)). “Çevik olmayan malları ihraç etmek için çok sayıda şirket kurdu. Zamanla Çevik’in

bu hayali golleri ortaya çıktı. O da hemen futbola sarıldı. Bir süre sonra Malatyaspor'un başkanı oldu" (Kılıç, 2003:136). Bu sayede operasyonlardan kurtulmuş oldu. Turan Çevik ayrıca uyuşturucu bulundurmak suçundan Yunanistan'da 14 ay tutuklu kalmış 1990 yılında Türkiye'ye iade edilmiştir.

Malatyaspor'un başkanlarından üçüncü isim Metin Kaya Çağlayan'dır. Çağlayan, arazi mafyasının en önde gelen isimlerinden biridir, İstanbul Boğazı 'nda özellikle Sarıyer sırtlarında büyük arazi ele geçirdiği. Ancak, bununla yetinmek istemediği. Daha fazla arazi sahibi olmak için malatyaspor kulübü başkanı olduğu ve böylelikle sahip olduğu bir nevi dokunulmazlık sayesinde elindeki arazileri iki katına çıkardığı çeşitli yayınlarda yer almıştır. Gürdal'a göre "Metin Çağlayan malatyaspor Kulübünü şirketleştirdi, gelirleri artırdı. Hisselerin çoğunu alan Metin Çağlayan ile kulüp yöneticileri arasında anlaşmazlıklar çıktı, anlaşmazlıklar sonucu kulüp başkanlığından ayrılmak durumunda kaldı" ([www.gunestv.com/default.asp?syf=dosya/gor2.asp&gds=6097&trx=1](http://www.gunestv.com/default.asp?syf=dosya/gor2.asp&gds=6097&trx=1)). Malatyaspor Kulüp başkanlığından ayrılan Çağlayan daha sonra Sarıyer Spor'un başkanlığını yaptı.

### **3.3.1982 Beşiktaşspor Kulübü Başkanlık Seçimleri**

"Futbol tarihi büyük parlaklıklarla dolu olan Beşiktaş Kulübü, Süleyman Seba döneminde 'karapara aklayıcılarının', MIT'çi ve polislerin buluşma noktası haline geldi. 1982 yılında Beşiktaş Kulübü'nün başkanlık seçimleri vardı. Mehmet Üstünkaya ve Süleyman Seba aday oldu" (Kılıç, 2003:143).

1982 yılında yapılan Beşiktaş kulübü başkanlık seçimlerinde işadamı Erdoğan Demirören kilit isim olmuştur. Özkan Radikal Gazetesindeki yazısında bu durumu şöyle dile getiriyor, "Demirören 40 milyon lira ile Beşiktaş'ı destekleyeceğini açıklayınca ve bu desteğin yönü de bir başka

işadamı Mehmet Üstünkaya'yı işaret edince, Süleyman Seba adaylıktan çekildi. Mehmet Üstünkaya Beşiktaş'ın başına geçti. Sık sık yeraltı dünyasıyla anılan Üstünkaya silah ticaretinden gümrüksüz mağazalara, madencilik sektörüne kadar uzanan geniş bir yelpazede, siyasi bağlantılarıyla da ön plana çıkan bir kişidir” (09.03. 2000).

İki yıl sonra 1 Nisan 1984 yılında yeniden kongre yapıldı. Seba bu kez başkanlığı almak için Demirören'den destek istedi ve beklediği desteği de aldı. Bunun yanında Süleyman Seba kulüp üzerinde nüfuzu bulunan zamanın iş adamlarından da destek aldı ve bu iş adamlarından bazıları Süleyman Seba ile birlikte Beşiktaş Kulübü yönetiminde bulundu.

“Seba'nın o dönemde Beşiktaş yönetimini birlikte üstlendiği kişiler dönemin karanlık isimlerinden oluşuyordu. Kulüp'ün temel sorunu olan parasal yükünü hayali ihracatçılar Ertan Sert ve Turan Çevik üstlenmişlerdi. MiT'in istanbul bölgesinde personel işlerini yürüten Seba mesai arkadaşlarını da kulübün yönetimine getirdi. Esat İnanc ve Mesut Fandır Seba'nın en yakın mesai arkadaşlarıydı. Seba, polis desteğini de unutmadı. Seba, polislerin desteğini sağlamak için kadroya Affan Keçeci'yi de aldı” (**Radikal**, 09.03.2000;Kılıç, 2003:144).

Gazeteci Tuncay Özkan, bu süreci şöyle anlatıyor;

"Beşiktaş yönetimini bir araya getiren önemli isim MiT'in istanbul Bölge Başkanı Nuri Gündeş'tir. Gündeş, haraç vermekten bıkan Ertan Sert'in yanına bir emekli MÎT'çi olan Nihat Yıldız'ı yerleştirmekle kalmayıp Sert'in Seba'nın

listesine alarak buradan sağlanan parasal destekle Beşiktaş operasyonunu başarıyla sonuçlandırmıştı. Ertan Sert o dönemlerde istanbul Emniyet Müdürü Şükrü Balcı'nın parasal taleplerinden ve baskılarından o kadar bunalmıştı ki çareyi MiT'e sığınmakla bulmuştu. Bu isimlerin bir araya gelmesiyle Gündes'in, Beşiktaş operasyonu Seba aracılığıyla başlamış oldu” (**Radikal**, 09.03.2000).

Başkanlık seçimi ile ilgili ilginç diğer bir konu daha vardır. Şan Sineması'nda yapılan kongrede Seba ile Mehmet Üstünkaya yarıştı. Seba, büyük farkla başkan seçildi. Üstünkaya 'nın listesinde yalnızca Niyazi Adıgüzel yönetime girmişti. Buna rağmen Üstünkaya yönetimi tamamen Süleyman Seba'ya bıraktı.

Başkanlık seçimlerinde salonun güvenliğini Alaattin Çakıcı sağlamaktaydı. Bu durum salonda bulunan delegeleri rahatsız etmiş dolayısıyla Seba'nın başkanlığı kazanması salonda bulunan herkesi rahatlatmıştı. “Süleyman Seba işini şansa bırakmak istemiyordu. Bunun için Çakıcı'yı devreye soktu. O dönemde işleri iyice büyüten Çakıcı, MiT adına salonun güvenliğini sağlıyordu. Bunun için yaklaşık 50 adamını salonun her tarafına yerleştirmişti. Seba aleyhine bir durum geliştiği takdirde olaya müdahale edeceklerdi. Yani her halükarda Saba'nın kazanması gerekiyordu. Aksi takdirde kötü şeyler yaşanacaktı. Saba'nın kazanmasıyla kazanan da kaybeden de sevindi. Çünkü, kaybedenler de Çakıcı'dan kurtuldukları için mutluydular”. (Kılıç, 2003:147)

Aksiyon dergisinden 26.07.2004 de Faruk Mercan'ın akıcı ile yaptığı söyleşide akıcı 1 Nisan 1984 yılında Süleyman seba'nın başkan seçildiği salonun güvenliğini seba lehine koruduğunu doğrulamıştır (2004:20). Ayriyetten Alaattin akıcı BJK Kongre Üyesidir. Süleyman Seba'nın başkan olduğu dönemde kulübe üye olarak katılan akıcı'nın 27 Aralık 1984 tarihinde 4058 üye numarasıyla kaydolmuştur (<http://www.sonbaski.com/sayi6cuma.htm>).

Bunlarla birlikte akıcının Beşiktaş kulübü ile ilişkisi bir kez daha 2004 yılında gazetelere yansıdı. Erdoğan yazısında, "Organize suç örgütü lideri olduğu gerekçesiyle mahkûm olan ve 8 ay daha cezaevinde yatması gereken Alaattin akıcı hakkında, Yargıtay'ın kararı sonrasında 3 Mayıs 2004 akşamı yakalama müzekkeresi çıkarıldı. Ancak akıcı'nın, karardan 7 saat önce, Antalya'dan "Brutus" isimli yatla Rodos'a kaçtığı ortaya çıktı" (<http://www.sonbaski.com/sayi6cuma.htm>).

Polis, 5 Mayıs'ta İzmir Foça'da akıcı'yı yakalamak için operasyon yaptı ancak akıcıyı yakalayamadı. Bu operasyonda sadece Nesim Malki cinayeti sanığı işadamı Erol Evcil'le, akıcı'nın yeğenleri Barış ve Adem akıcı'nın da aralarında bulunduğu bazı kişiler gözaltına alındı.

Olayla ilgili olarak ifadesine başvurulanan yat sahibi Mehmet Salih Hantal ise akıcı olduğunu bilmediği kişinin sakal bırakıp şapka taktığını, Rodos'a yaklaştığında da tıraş olup kıyafet değiştirdiğini anlattı. Hantal, DGM'den serbest bırakıldı.

Polis tarafından akıcı'nın yurtdışına kaçarken, iki pasaportu olduğu belirlendi. İbrahim Arı adına çıkarılan pasaportu, yurtdışına çıkışta kullanmıştı. Diğer pasaport ise Alaattin Albayrak adınaydı. Asıl bu olayda Beşiktaş spor kulübü ile akıcının ortak noktası pasaportlara vize alınması işlemleridir.

“Şengen vizesi, Başkan Serdar Bilgili imzalı, BJK antetli referans yazısıyla alınmıştı. "Beşiktaş Travel" imza ve mührünü de taşıyan yazıda, "İbrahim Arı, kulüp yöneticisidir. Kendisi bilğimiz dahilinde İtalya'ya gidip dönecektir" deniliyordu. Bilgili, vize işleminden haberi olmadığını açıklarken, araştırma sonrasında, vize formuna imza atan Kerem Eymür'ün işine son verildi. İstanbul Organize Suçlar Şube Müdürlüğü, akıcı'nın kaçışıyla ilgili soruşturmayı sürdürürken, BJK Menajeri Engin'le ilişkilerini ortaya çıkardı. Alaattin akıcı ile defalarca telefon konuşması yapan Engin'in, Gençğa ve Adem akıcı ile de son 2 ay içinde 62 kez telefon görüşmesi yaptığı belirlendi. Sinan Engin ise DGM'de konuyla ilgili ifade verdi”. (Milliyet, 20.05.2004)

### **3.4.Karagömrükspor Lokalinin Kurşunlanması**

Türkiye'nin en eski futbol kulüplerinden olan, Birinci Lig olmak üzere birçok başarıya imza atan Karagömrükspor da organize suç örgütlerinin markajına maruz kalan takımlardandır. “Karagömrükspor'un mafyanın hedefi olan diğer takımlardan farkı, iki ölkücü mafya lideri olan Alaattin akıcı ve

Nuri Ergin arasındaki çatışmaların merkezi haline gelmesiydi” (Kılıç, 2003:175).

Gazeteci Oğuz Karagömrüksorun 1.Lig serüvenini şöyle anlatır, “1926 yılında semtin gençleri tarafından kurulan Karagömrükspor en güçlü dönemini 1957-1958 döneminde yükseldiği birinci lig'de yaşadı. Büyük kulüplere kök söktürdü. Galatasaraylı Kadri Aytaç'ı 57 bin 500 liraya renklerine bağlayarak dönemin en astronomik transferini gerçekleştirdi. 1982-1983 sezonunda yükseldiği birinci lig'e bir yıl sonra veda etti” (**Milliyet Pazar Eki**, 13-19.06.1999).

1. Lig'den düştükten sonra basında yer alamayan Karagömrükspor'la basında mafya lideri olarak ismi kullanılan Nuri Ergin'in ilgilenmesiyle yeniden gündeme geldi. Ergin, Karagömrükspor'un başına ağabeyi Nejat Ergin'i getirdi. Üstelik Ergin'in kurduğu çetenin ismi de basında Karagömrük çetesi olarak anılmaktadır.

“Nuri ve kardeşi Vedat Ergin, isimlerini ilk kez 12 Ağustos 1998'de Eyüp Adliyesi'ndeki bir duruşmaya getirildikleri sırada cezaevi aracından firar ettiklerinde duyurdu. Ayrıca Karagömrük çetesinin ismi şarkıcı Sibel Cana şantaj yapılması ve sabancı suikastı sanığı Mustafa Duyarın öldürülmesi olaylarıyla da gündeme geldi” (<http://netbul.com/superstar/ozeldosyalar/sicakhaber/kimkimdir/nuriergin.asp>).

Fransa'dan Türkiye'ye gelen Çakıcı Ergin kardeşlerin bulunduğu Kartal cezaevine nakledildi. Aynı cezaevinde Erol Evcil de kalıyordu.

Erginlerin, Çakıcı'nın eski dostu Erol Evcil'den haraç istemesi ve Çakıcı'nın da Erol Evcil'e sahip çıkması üzerine Çakıcı Erginlerle karşı karşıya gelmek zorunda kaldı.

Çakıcı ve Ergin arasındaki bu kavga, cezaevi dışına da taşdı. 26 mart 2000 tarihinde Çakıcı'nın adamları, Karagömrük'te Ergin kardeşlerin adamlarına ait olduğunu bildikleri, bir lokali kurşunladı. Ancak bu lokalin sonradan, Erginler'e ait olmadığı, Karagömrükspor Kulübü Lokali olduğu anlaşıldı. Böylece ilk kez bir futbol kulübü mafyanın hesaplaşmasına ev sahipliği yaptı. Saldırıda 15 kişi yaralandı. Saldırının asıl hedefi olan Nejat Ergin, ertesi gün, kısa ve net konuşuyordu: 'Saldırının intikamı alınacaktır. Nuriş, intikam alınacak dediyse sözünü tutar' (Kılıç, 2003:180).

Karagömrük Lokali baskını davasında Çakıcı'ya çete kurmak ve yönetmek suçundan mahkeme üç yıl dört aylık hapis cezası verdi. "Çakıcı ve 15 sanık hakkında, Ergin kardeşlerle çekişmeleri yüzünden 26 Mart 2000'de Karagömrük Lokali'ne düzenledikleri baskın davasında verilen hapis cezalarıyla ilgili Yargıtay 1. Ceza Dairesi, sanıklar Alaattin Çakıcı, Ahmet Çelik, Ömer Koç, Okan Erünel, Cihan Çakıcı, Müştak Çimenci, Erdoğan Öner, Başar Barış Çakıcı, Muradiye Güler, Yakup Çakıcı ve Cem Korkmaz'ı, 'çete kurmak ve çete adına faaliyette bulunmaktan suçlu buldu" (**Radikal**, 09.04.2004).

### 3.5.Özsahrayıcedidspor Örneği

Özsahrayıcedidspor kulübü, istanbul Anadolu Yakası'nın en eski kulüplerinden biridir. Takımın renkleri Fenerbahçe'nin olduğu gibi sarı-

laciverttir. Bu kulübün başkanlığına 1997 yılında Susurluk davasında 4 yıl ağır hapis cezasına çarptırılan Ali Fevzi Bir getirildi. “Eski ortağı olan Kumarhaneciler Kralı Ömer Lütfü Topal’ı öldürmekten yargılanan ancak delil yetersizliğinden beraat eden Bir’in daha sonra hakem ve teknik direktörlerle birlikte çete oluşturup maçlarda şike yaptığı tespit edildi” (Kılıç 2003:153). “Bir’in başkanlık yaptığı dönemde kendisinin eski kumarhane ortağı ve Susurluk davasında birlikte yargılandığı Sami Hoştan da takımda yöneticilik yaptı. Hoştan’ın adı uyuşturucu kaçakçılığına karıştı” (<http://www.haberbilgi.com/haber/yolsuzluk/ntm-0011/susurluk.html>).

Özsahrayıcedidspor 1998 yılı Mayıs ayında oynanan şaibeli\* amatör küme final maçı sonrası 3. lige çıktı. Özsahrayıcedidspor’un bu maçta rakibi Pursaklar Belediyesporudur. Pursaklarspor maçta idialıdır ve maçta favori gösterilmektedir çünkü şampiyonaya namağlup gelmiştir. “Ama karşılarındaki İstanbul takımı Özsahrayıcedidspor’un başkanı, susurluk davası sanıklarından Ali Fevzi Bir’dir. Tribünde de kader arkadaşları Ayhan Çarkın ile Sami Hoştan oturmaktadır. Pursaklar 1-0 öne geçmesine karşın oyuncularının üstüste gördüğü kırmızı kartlarla dağılır ve ilk yarıyı 3-1 yenik kapar. Maçın ikinci yarısı için takımların sahaya çıkmaları beklenirken, Pursaklar yöneticilerinin açıklaması gelir, gazeteci Ulugay yazısına bu açıklamayı şöyle yansıtır, ‘Bizim zaten kazanma umudumuz yok. Sahadan çekilmeye karar verdik.’ Tribünde, oradaki bazı kişilerin Pursaklar takımını sahadan çekilmeye ikna ettiği, uzun süre konuşulur” (Hürriyet, 02.05.2004).

Aynı olayı Armutlu yazısında şöyle anlatır, “21 hafta boyunca mağlubiyet yüzü görmeyen Pursaklar Belediyespor ilk yarıyı 3-1 yenik kapattı. Devre arası takım yöneticileri hakemi Özsahrayıcedidspor yanlısı maç yönetmekle suçlayıp ikinci yarı sahaya çıkmama kararı aldı. Böylece Özsahrayıcedid 3. lige çıktı. Özsahrayıcedidspor bir yıl sonra 2. lige çıktı.

---

\* Arda armutlu yazmış olduğu yazısında “Özsahrayıcedidsporun Pursaklar Belediyespor ile yaptığı maçı nasıl kazandığına bakılmalıdır diyerek. Pursaklarsporlu bir futbolcu kendilerinin tehdit edildiğini, maça asırlırlarsa başlarına neler geleceklerini düşünmelerinin istendiğini söylediğini aktarmaktadır. Yine Kılıç kitabında Pursaklar Belediyespor Başkanı Hacı Şahin, Özsahrayıcedid’in şike yaparak kazandığına yer vermiş, Şahin, “Hakem bizi yaktı. Daha maçın başında iki oyuncumuza kırmızı kart gösterdi. Kırıkkale Tedaş maçını da şike yaparak kazanmışlardı. Bu kişiler futbolda karanlık güçlerini kullanıyorlar” diyordu.

Daha sonra Ali Fevzi Bir'in başkanlığını yaptığı Özsahrayıcedidspor'un ismi değişti ve Anadolu Üsküdar 1908 oldu” (<http://www.evrensel.net/02/03/10/kose.html#6>).

### **3.6.Şike, Teşvik Primi ve Müşterek Bahis**

Futbol gündemini en çok meşgul eden konulardan bir tanesi de yine gerek kişisel gerekse organize suç örgütü üyesi kişilerin futbol üzerinden şike yapması, teşvik primi vermesi ve maçlar üzerine anlaşmalı bahis oynatmalarıdır.

Günümüzde Türkiye liglerinde şaibe yaşanmayan sezonumuz hemen hemen yok ama son yıllardaki anlayış değişiklikleri, olayın boyutunu korkunç noktalara getirdi. Akdağ'a göre “sporun ana felsefesine ve ahlakî değerlere ters düşen futboldaki bu çirkin olaylardaki negatifliği bir nebze olsun yumuşatmak amacıyla, önceleri mutlaka bir yolu bulunarak ya da pişkinliğe vurularak üzeri örtülen şikenin önüne günümüzde ‘hatır ve gönül’ kelimeleri eklendi. Ardından ‘hemşehri dayanışması’ ve ‘Anadolu birliği’ gibi kavramlar üretildi. Şuan da yabancı olmadığı ‘teşvik primi’ kavramı vitrine kondu” (2004:28).

Başaran’a göre, “şike ve teşvik primi ile birlikte günümüzde ülkemizdeki stadyumlarda uluslararası müşterek bahis şirketlerinin ve bu şirketlere ait internet site adreslerinin reklamlarını görür olduk. İnternet üzerinden bu siteleri kullanarak müşterek bahis oynayanlar ile Spor Toto Teşkilat Müdürlüğü tarafından organize edilen son zamanların popüler oyunu

'İDDİA' oynayanlar, bu sektöre henüz birikimsel olarak tahmin edemediğimiz boyutta değer aktarmaktadırlar. Oyun, ekonomik boyutunun yanı sıra sportif yarışmaların, kendi iç dinamikleri ve masumiyetine dair tartışmaları da başka bir biçimde alevlendirmiş oldu" (<http://www.fesam.org/index.php?eylem=makale>).

Futbolun 'karapara', şike, teşvik primi gibi yadsınamaz bir gerçeği de maçlar üzerinden müşterek bahis oynatılmasıdır. Yurtiçinde ve özellikle yurtdışında ortada trilyonlarca liranın döndüğü maçların sonuçlarına göre bahisler oynanıyor. İngiltere'nin Liverpool kulübünde futbol oynayan Michael Owen'ın kendi maçları da dahil olmak üzere internet üzerinde bahis oyunlarına 2.7 milyon pound yatırması ile popüler gündem malzemesi olan "Sanal ortamda spor karşılaşmaları üzerine oynanan müşterek bahislere", katılım, 2001 yılından itibaren ülkemizde de büyük bir artış göstermiştir. Özellikle İngiltere ve bağlı toprakları, müşterek bahis şirketlerinin gözdesi durumundadır. Liverpool yakınlarındaki bir bölgede bu tip oyunlardan vergi alınmaması bu şirketlerin bir arada toplanmasına neden olmuştur (**Hürriyet**, 14.02.2003).

Bu konu ile alakalı Tuncay Özkan'ın iddiaları ilgi çekici, "Mafya internet teknolojisi üzerinden bahis oynatarak futbolda para topluyor. Bu noktada içeride maçlar ayarlanıyor ve para kazanılıyor". Özkan bu bahislerin internet üzerinden nasıl oynandığını da şöyle anlatmaktadır:

"Oysa internette şöyle bir dolaşınca örneğin  
[www.willhill.com](http://www.willhill.com), [www.intertops.com](http://www.intertops.com), [www.easybet.com](http://www.easybet.com),

www.superbahis.com, www.bahis.com, www.easybahis.com, www.turkbetonline.com, www.bahsegir.com, www.megatoto.com adreslerine ulaşmak mümkün. Sitelere üye olmak, mail adresi almak kadar kolay. İsim, adres, kişisel bilgiler giriliyor, kredi kartı numarası veriliyor. Sonra kazanınca para kredi kartına yatırılıyor. Örneğin superbahis.com'un ana sayfasında "Devlet lisanslı ve yasal" olduğu yazılı. Bahsegir.com merkezi Luxemburg'da bulunan ve 1981 yılından beri müşterek bahis oynatan Beteurope firmasının yan kuruluşu. Megatoto.com Lloyds of London adlı büyük bir sigorta kurumunun yan kuruluşu, merkezi Londra'da. Turkbetonline.com BAS Communications'a bağlı. 1994'te kurulmuş, Jersey Adası'ndan tescilli, KKTC'de faaliyet gösteriyor. Bu hatların Türk mafyasına ayda 100 milyon marka yakın para kazandırdığı tahmin ediliyor. Reklamlarını internet siteleri üzerinden yapıyorlar, örneğin herhangi bir server'dan maillerinize bakmak için girdiğinizde reklamı çıkabiliyor. Oynamak için 2 yöntem var; Birincisinde onların verdiği hesap numarasına para yatırılabilir. İkincisinde oynayan kişinin kredi kartı numarası veriliyor. Oynayan kişinin isteğine göre site sahipleri kredi kartından para çekiyorlar. Buralarda bahis oynamanın parasal bedelini dolar üzerinden ödemek gerekiyor. Alt limit 1 - 10 dolar arasında değişiyor. Üst limit ise sınırsız. Genellikle maille yazıldığı için tartışmalı durumda açık adresleri bulunamadığından

müşterinin bahisçilere ulaşma şansı yok”

(<http://www.hursertekinoktay.com/sike2.htm>).

Şike ve türevleri futbolun oynandığı her yerde az ya da çok gündemde. Her şey gözler önünde meydana geliyor. Bu çok önemli hastalık, sadece, yüz milyonlarca kişiyi cazibesi altında bırakan futbolu değil, toplumsal yapıyı, ülke ekonomilerini ve sosyal barışı da çürütüyor. Spor yazarı Zeki Çol, ‘Teşvik primiyle rüşvet arasında ne fark var?’ diye soruyor. Ama soru rüşvetin kanıksandığı, işlerin yürümesi için adeta meşrulaştığı bir ülkede havada kalıyor. Şike ve teşvik primiyle ilgili tartışmalar öylesine arttı ki, sonunda Diyanet İşleri Başkanlığı da devreye girip açıklama yapma ihtiyacı hissetti ve “Diyanet İşleri Başkanlığı, şikenin ve başka takım oyuncularına teşvik primi verilmesinin yanlış olduğunu bildirdi” (Akdağ, 2004:29).

Bununla alakalı olarak Kılıç’ın şike hakkında açıklamaları ilgi çekici “Aslında şike gerçeği futbolda kurumsallaşmış durumda. Ancak, yetkili ağızlar, şike gerçeğini bugüne kadar hep inkar ettiler, yok dediler” (2003:82). Bununla birlikte gazeteci Özkan da şike meselesinin Türk futbolunun yadsınamaz gerçeği olduğunu vurgulayarak yazısında şunları söylemektedir. “Spor ve mafya, Türkiye’de mafyanın spor kolları o kadar uzun ki, anlatmakla bitmez. Bugün ortaya çıkan şike skandalı, Türkiye’de aslında bilinen, görmezden gelinen o büyük buz dağının su üstündeki küçücük bir noktası. Spor adamlarımız yıllık 500 milyon dolarlık bu rantı büyük sektörde, mafya ile birlikte olmayı çok önemsiyorlar. O kadar önemsiyorlar ki, sporcu

sporculuktan, hakem hakemlikten, alıştırıcı hoca adamlıktan çıkıyor”  
(<http://www.hursertekinoktay.com/sike.htm>).

Futbol Federasyonu eski yöneticisi ve Türkiye Futbol Adamları Vakfı  
Başkanı Hadi Türkmen, şike konusunda şunları söylemektedir.

“Türkiye’de 3 çeşit şike var. Bunları devlet gözetiminde,  
mafya ve değnekiler bünyesinde olmak üzere ayırabiliriz. Yani  
devlet kendi zehirini akıtabilecekse, n ayak olduğu ve rejimin  
güvencesi kabul ettiği şikeyi ancak o zaman önleyebilir. Küçük  
grupların karıştığı, hatır-gönül ve ufak çıkarlarla oluşan şikelerin  
kahve köşelerinde yapıldığını herkes biliyor. Orta boy mafya bu  
bahsedilen gruptaki şike olaylarına karışmaktadır. Ama büyük  
mafya ise st katlarla kucak kucağa olduğundan sorunlar hiçbir  
zaman için çözüm bulamaz. şike ve teşvik primlerinin sonucu  
futbolumuz bataklığa sürüklenmiştir. Bu bir gerçektir. Bugün  
belki çok ağır olacak ama borsa, müşterek bahis oyunları kara  
para aklanması futbolumuzu interpollk noktalara taşımıştır.  
Bunun da belgeleri vardır” (**Sabah**, 29.10.2004).

Bu bağlamda 2001 yılında İstanbul Emniyet Müdürlüğünün yapmış  
olduğu çalışma sonucunda İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi’ne yaptığı  
bir başvuru, yıllardır örtbas edilen futbol liglerinde şikeyi, maçlar üzerinde  
oynanan oyunları, gözler önüne serdi. İstanbul Emniyet Müdürlüğü Organize  
şubesinin hazırlayarak 3 Ocak 2001 günü İstanbul DGM’ye yolladığı dosyada  
hakem, kulüp yöneticisi, teknik direktör ilişkilerinin futbol liglerinde kötü

amaçlı nasıl ortaya döküldüğünü gözler önüne serdi. İstanbul DGM de bu dosyayı kendi eline geçtikten sonra içinde şiddet ve baskı unsuru olmadığı için, şike yapanlar gönüllü ortak oldukları için, "Görevsizlik" kararıyla dosyayı Kadıköy Cumhuriyet Başsavcılığı'na yolladı. Savcılık eski hakemlerden Sadık İlhan'ı çıkar amaçlı suç örgütü, rüşvet almak suçlarından tutukladı. "Dosya, savcıların bakmak istememesi nedeniyle uzun bir süre adliyeler arasında dolandığı için dosyada ismi çetenin lideri olarak geçen Ali Fevzi Bir yurtdışına kaçtı. Bir hakkında gıyabi tutuklama kararı veren Savcılık, ardından Bir, İlhan, teknik direktörler Samet Aybaba ve Erdoğan Arıca'nın da aralarında bulunduğu 11 kişi hakkında dava açtı. Dava sürecinde Ali Fevzi Bir ve Sadık İlhan bir süre sonra tahliye edildi" (Kılıç, 2003:87). Cumhuriyet savcılığına gönderilen dosyada futbol üzerinde döndüğü iddia edilen şike konularından bazıları şöyle sıralanmaktadır" (Özkan, <http://www.hursertekinoktay.com/sike.htm>).

"12.12.2001 günü Ali Fevzi Bir ile Aydın isimli şahıs arasında geçen görüşmede Gaziantep -Yozgatspor maçının hakeminin Harun isimli bir şahsın olduğu, maçın ayarlandığı anlaşılmışsa da hangi takım adına ayarlandığı anlaşılmamış, Türkiye Futbol Federasyonu'nun resmi internet sitesi [www.tff.org](http://www.tff.org) adresinde yapılan detay sorgulaması sonucu yapılan incelemede söz konusu karşılaşmanın 15.12.2001 tarihinde oynandığı, maçın orta hakeminin Harun Yiğit olduğu, karşılaşmayı Gaziantep'in 3-2 kazandığı anlaşılmıştır".

“21.12.2001 günü Ali Fevzi Bir ile Erdoğan Arıca (Gençlerbirliği Teknik Direktörü) arasında geçen görüşmede, Gençlerbirliği’nin Bursaspor deplasmanına gittiği, daha önceki Erdoğan Arıca’ nın Aliço ile yaptığı görüşmelerden Erdoğan Arıca’nın hakemler konusunda yardım istediği bilindiğinden Türkiye Futbol Federasyonu’nun resmi internet sitesi www.tff.org adresinde yapılan detay sorgulaması sonucu yapılan incelemede söz konusu karşılaşmanın 22.12.2001 günü oynandığı, maçın hakeminin Serdar Tatlı olduğu ve karşılaşmayı Gençlerbirliği’nin 1 - 0 kazandığı anlaşılmıştır.”

Bu konunun gelişimini irdelediğimizde İstanbul organize suçlarla mücadele polisi, Susurluk davasında 4 yıl ağır hapis cezasına çarptırılan Ali Fevzi Bir’in lig maçlarında şike yaptığı duyumunu alıyor. Organize Suçlar Şube Müdürlüğü, Bir’in telefonlarını dinlemek için İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi Başsavcılığı’na başvuruyor. Telefonların dinlenmesi yanı sıra Bir’i tam anlamıyla izlemeye alan polis, Bir’in çete oluşturarak, maçların istediği gibi sonuçlanmasını sağladığını tespit ediyor. Daha sonra da bu telefon görüşmelerinin kayıtları\*, delilleri ve diğer tüm belgeleri dosya haline getiriyor.

Bu dosyaya göre “Ali Fevzi Bir, Türkiye’deki futbol maçları üzerinde Avrupa’da bahis oynuyor. Karşılaşmaların istediği gibi sonuçlanması için hakem Sadık İlhan ve kadın pazarlamacısı Dilek Uzun ile işbirliği yapıyor. Ayrıca Bir’in arkadaşı olan teknik direktörlerin takımlarının kazanması için de

---

\* Bkz. Ek-3

Sadık İlhan ve Dilek Uzun devreye giriyor. Sadık İlhan, hakemlerle konuşup maçların Bir'in istediği gibi sonuçlanmasını sağlıyor. Dilek Uzun da hakemlerle birlikte olarak ya da birlikte olacak kadınları ayarlayarak yardımcı oluyor" (Kılıç, 2003:84).

Kadın satıcısı Dilek Uzun'un poliste verdiği ifade, Ali Fevzi Bir, hakemler ve teknik direktörler arasındaki kirli ilişkileri tamamen açığa çıkarmaktadır.

"Para karşılığı fuhuş yapıyorum. 1.5 yıl önce 4. Levent'te Semiha Yıldız adlı kişiyle birlikte ev kiraladım. Semiha Yıldız beni Aliço lakaplı Ali Fevzi Bir ile tanıştırdı. Benim tanıştığım dönemde Kıbrıs'ta kumarhanecilik yapıyordu. Bir gün Aliço telefonla beni aradı. Bana "Yanına 3 kız al ve Taksim'deki Euro Plaza Otel'i'ne gel" dedi. Ben, kardeşim ve Tuba Demirtaş otele gittik. Otelin restoranında Aliço, hakemler Sadık İlhan, Cafer Kuştepe, Hasan Serdar Çakıroğlu ve Volkan Uymankuy vardı. Sonra Semih adlı kişi bir kız daha getirdi. Ben hemen kızların erkeklere göre dağıtımını yaptım. Buna göre ben Sadık İlhan'la, tanımadığımız kız Volkan Uymankuy'la birlikte olacaktı. Hasan Serdar Çakıroğlu ertesi gün erkenden kalkacağını bahane ederek kimseyle birlikte olmak istemedi. Kardeşim Derya, Tuba ve hakem Cafer Kuştepe grup seks yapacaklardı. Daha sonra herkes odasına çıktı. Aliço cebinden para çıkarttı ve kişi başına 300 dolar parayı bana verdi ve otelden ayrıldı. Ben de kızların

parasını dağıttıktan sonra Sadık ilhan'ın yanına gittim. Sadık ilhan'la cinsel ilişkiye girdim. 2 saat sonra otelden ayrıldık. Aliço 1-2 hafta sonra yeniden aradı. Yanına 4-5 bayan arkadaşını al aynı otele gel dedi. Ben de kızları alıp otele gittim. Otelde Aliço, hakemler Sadık ilhan, Kenan Nurhan Altınsaat, Ferhat Gündoğdu ve Kenan Koçak vardı. Bu kez kızların erkeklere dağılımını Sadık ilhan yaptı. Ben yine Sadık ilhan ile birlikte oldum.

Biz otel görevlileriyle hiç muhatap olmuyorduk. Doğrudan Ali Fevzi Bir'in yanına gidiyorduk. Otele girişimizle ilgili herhangi bir kayıt tutulmuyordu. Duyduğum kadarıyla Aliço benim gibi Ebru Güzel, Ebru Şancı ve Pınar adlı bayanları da arıyordu. Bu kadınlardan da benden istediği gibi futbol hakemleriyle ilişkiye girecek bayan istiyordu (Ek-2).

Türkiye liglerinde şike ile mücadeledeki ilk adım 1968'de atılıyor. Altınorduspor ile Kasımpaşaspor arasında oynanan ve 8—0 biten maçta mahkeme şike yapıldığına karar veriyor. Ama Danıştay, kararı şekil şartları açısından bozuyor. Böylece, temiz lig adına atılan ilk adım inkıtaya uğruyor. Yine 1986-87 sezonunda Bursaspor ve Kocaelispor küme düştüler. Ancak bu iki kulüp Zonguldakspor-Boluspor maçında şike yapıldığını iddia ederek mahkemeye başvurdular. 1987-88 sezonunda Bursaspor ile Kocaelispor 2.ligte bir maç yaptıktan sonra mahkeme kararı ile 1.lige döndüler ancak Zonguldakspor ve Bursaspor küme düşürülmedi (**Sabah**, 28.10.2004). Özal döneminde çıkan yeni futbol yasasıyla Futbol Federasyonu özerkleşiyor,

futbolun mahkemesi de Tahkim Kurulu oluyor. Futbol adına bütün iddialar beş üyeli bu kurul tarafından karara bağlanıyor. Ancak, kurul hayata geçtiğinden bu yana 1990'lı yılların başında bir defa şike hükmüne varıyor. Adana Demirspor ile Boluspor maçına dair şike kararı 3'e karşı 2 oyla alınıyor. Alınıyor ama ardından çok ilginç bir gelişme yaşanıyor. 17 ayrı kanıtla belgelenen şike kararı, kurul başkanı Ekrem Amaç'ın yerine, aleyhte oy kullanan iki kişiden biri başkan olunca yeni bir kararla düşürülüyor.

Yine 2003-2004 futbol sezonu Türk Futbol tarihinin en şaibeli sezonu oldu. Türkiye'nin yüz yıllık futbol tarihinde şike, teşvik primi yolsuzluk vb. gibi konuların bu kadar ayyuka çıktığı başka bir sezon olmadı. Düşme potasındaki Akçaabat Sebatspor'un deplasmanda Çaykur Rizespor'u 1—0 yendiği maç ve Yılmaz Vural'ın şike imalı istifası. Diyarbakırspor'un, Avni Aker'de Trabzon'a karşı sergilediği agresif futbol. "Gençlerbirliği yöneticileri ile Trabzonlu eski idarecilerin 1—0'a işi bağladıkları iddiası. Rize'nin, misafir ettiği lider Fenerbahçe'ye karşı, yenemezse ligden düşecekmiş gibi oynaması. Samsunspor'un Kadıköy'de Fener'e ecel terleri döktürmesi. Maç bitiminde Samsunsporlu Celil'in, teşvik priminin bir gerçek olduğunu, ama kendilerinin bu maç için prim almadıklarını söylemesi. Geçen sezon sonunda Diyarbakır ile Elazığ'ın 'dostça' bir maç ortaya koymaları ve İstanbulspor'un Altay'ı yenmesiyle son anda Bursaspor'un ligde kalması. Bunlar kafa karıştıran maçlardan sadece birkaçı" (Akdağ, 2004:30).

Yine Almanya'da hakem Robert Hoyzer'in bazı maçları manipule etmesi ile ortaya çıkan hakem skandalıyla ilgili olarak tutuklanan ve daha

sonra kefalet karşılığı serbest bırakılan Hırvat bahisçi Milan S.'nin Türkiye'de 2004 yılında Ankaragücü ile Galatasaray arasında oynanan maçı manipule etmeye çalıştığı ortaya çıktı. "Milan S., savcılığa verdiği ifadesinde, 2004 yılının Nisan ayında Türkiye'ye gittiğini ve 10 Nisan 2004 tarihinde Ankaragücü ile Galatasaray arasında oynanan maçta Ankaragücü'nün kaybetmesini sağlamak için 15 bin avro rüşvet vermek istediğini söyledi. Ankaragücü takımından bir orta saha oyuncusu ile bir arkadaşını 15 bin avro karşılığında ikna etmek isteyen Milan S.'nin, sözkonusu oyuncunun kadroya alınmaması üzerine manipule olayını gerçekleştirememiş ve sözü edilen Türkiye Süper Ligi 29. haftasında oynanan karşılaşmanın 1-0 Ankaragücü'nün galibiyeti ile sonuçlanmıştı" (Milliyet, 08.06.2005).

2004-2005 Futbol sezonu da şike ve bahis söylentileriyle bitirilmiştir. Ligin 27. haftasında 4 Akcaabatsebatsporlu, 1 Kayserisporlu ve 1 Trabzonsporlu futbolcunun adının geçtiği bahis skandalı sonucunda Futbol Federasyonu Şike Tahkik Kurulu oluşturmuştur. Küme düşme potasındaki Kayserispor'un, ligden düşmesi kesinleşen Sebatspor'la deplasmanda oynayacağı karşılaşmadan önce Sebat'ın, Kayseri'ye maçı vereceği dedikoduları çıkmış. Ayrıca İDDAA kuponlarında yoğun şekilde 2 oynanması dikkat çekmişti. "Bir grubun bu karşılaşma dahil, Schalke - Stuttgart ve Galatasaray - Trabzonspor maçlarıyla yüksek miktarda kupon yapması üzerine İDDAA şirketi Sebat - Kayseri maçını tahtadan çıkartmış, ardından da Sebat kalecisi Hakan, şike teklif edildiğini açıklamıştı. Bu üç maçı bağlayanlar, kuponların büyük bölümünü Trabzon'da oynarken, Kayseri ve

Galatasaray'ın galibiyetine, Schalke maçının ise 9 ihtimale oynanması ayrıca dikkat çekmişti. Sebatspor'un o maçta Kayseri ile berabere kalmasının ardından, Trabzonspor da deplasmanda Galatasaray'ı mağlup etmişti" (**Milliyet**, 02.06.2005).

Yine aynı sezon Samsunspor Kulübü Başkanı İsmail Uyanık "sezonun son haftalarında oynanan Diyarbakırspor Samsunspor maçı öncesi İstanbul'daki Şampiyonlar Ligi finalinde Fenerbahçe Başkanı Aziz Yıldırım'dan Beşiktaşlı yönetici Murat Aksu'ya kadar birçok kişinin kendisinden Diyarbakırspor maçını vermeleri konusunda ricada bulunduğunu ve Diyarbakırspor maçından önce futbolcularından Erginin tehdit aldığını, Trabzonspor maçında bilerek kırmızı kart gördüğünü söylediğini. Bu nedenle kendilerinin onun sözleşmesini hemen feshettiklerini açıklamıştır" (**Milliyet**, 04.06.2005).

Futbolda şike konusunda 23 kasım 2004 tarihli milliyet gazetesinde çıkan haberde Erdal Kılınç "Polisin dinlemesine "şike diyalogları" da takıldı. Sedat Peker ve adamlarının Samsun, Rize, Diyarbakır ve Beşiktaş maçlarına müdahale ettiği ortaya çıktı" şeklinde haber yapmış lig'te küme düşmek durumunda olan kulüplerin maçlarında şike olaylarının döndüğünü vurgulamıştır.

UEFA as başkanı Şenez Erzik basına yaptığı açıklamalarında Türkiye'de şike olduğu gerçeğini dile getirerek, "Türkiye'nin en ciddi gazetesi Milliyet'te bu ithamlar ve telefon kayıtları yer almışsa, Ali Aydın 'Bana bir torba altın getirdiler' demişse, en önemlisi bu dönemin sorumluları ortaya

çıkıp "Şike yoktur" demiyorsa, maalesef Türkiye'de şike vardır" demiştir (Demircan, 2004).

Son olarak Türk sporunda şiddet, şike, rüşvet ve haksız rekabet iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla kurulan meclis araştırma komisyonu raporunda, Türkiye Profesyonel Futbol Ligleri ile Amatör Futbol Liglerinde teşvik primi ve şike olaylarının her dönemde var olduğu vurgulanmış. Ancak ne yazık ki bu liglerde gerçekleşen teşvik primi ve şike olaylarının çok az bir bölümü cezalandırılabilirdi, büyük bir bölümünün ise kanaat oluşturacak yeterli delil olmadığı gerekçesiyle cezasız bırakıldığı ve spor dünyasında federasyonların şike ve teşvik primi iddialarının üzerine ciddiye ve kararlılıkla gitmediği düşüncesinin hakim olduğu belirtilmiştir (2005:257).

Artık Türk futbolunda şike ve teşvik primine ilişkin çok sayıda iddianın ortaya atıldığı, çok azının kanıtlanabildiği, pek çoğunun kanıtlanamadığı için sonuca ulaşamadığı ortadadır. İddiaların kanıtlanması futbol düzeninin korunmasını sağlayabileceği gibi asılsız iddialarında önüne geçecektir. Şike ve teşvik priminin söz konusu olmasının en önemli etkenleri futbol kulüplerinin ekonomik yapılarının kayıt altına alınamaması ve bazı kulüplerin ekonomik yönden zayıflığıdır. Günümüzde kulüplerin, futbolcu ve hakemlerin gelir giderlerinin ortada şike ve teşvik primi iddialarının incelenmesi sırasında dahi kontrol edilememesi diğer bir olumsuzluktur.



## SONUÇ

Spor ve özellikle futbol faaliyetleri geniş kitleleri etkileyen ve kitlesel hareketlerden etkilenen, toplumsal yapı içinde ulusal ve uluslararası ilişkilere konu olan, mali yapı içinde ekonomik bir boyutu olan evrensel bir faaliyet alanıdır. Spor faaliyetleri gerek dünya da gerekse ülkemizde hızlı bir değişim süreci yaşamaktadır. Sporun tarihi gelişimi sonucu ortaya çıkan profesyonel spor, sadece zevk için boş zamanları değerlendirme faaliyeti olma dışında kazanç elde etme amacı güdülen bir uğraş haline gelmiştir.

19. Yüzyılda gerçekleştirilen sanayi devrimi, toplumsal yaşamı dönüştürürken, spor evrenindeki oluşumun da başlangıç noktasıdır. Hızlı kentleşme ve teknolojik yenilikler toplum yaşamını biçimlendirirken sporun meslek olarak seçilmesini gündeme getirmiştir. Bu perspektifte bedenin nesneleştirilmesi, meta haline dönüştürülmesi, kısaca sistem içinde bir kâr rejimi haline sokulması üretimin ve dağıtımın kitleselleşmesi ve sınıfsal ayrımın belirginleşmesi; bunların kültürel, siyasal ve ekonomik çatışmaları sonucunda, kişiler arasında ve kişiler ile kurumlar arasında yeni olguları, oluşumları yapısal ve işlevsel düzeyde ortaya çıkarmıştır.

Sporun sanayi devrimi ile ortaya çıkan yeni toplumsal yapı içinde, güç odakları tarafından fark edilmesi, sistem içinde iki yönlü durum ortaya çıkarmıştır. Birinci bilim ve teknolojinin spor evrenine uygulanıp, kitlelerin spora olan yoğun ilgisinin maddi kâra dönüştürülmesi, ikincisi ise sınıflar arası çatışmalarda ya da daha geniş bir açıdan bakıldığında, hakim gruplar ile tabi gruplar arasında çıkan siyasi, ekonomik ve kültürel çatışmalarda gerilimin spora yönlendirilip, kontrol altına alınmasıdır. Sporun bu durumu bazı

evrelerce kendi çıkarları yönünde kullanılırken ortaya çıkan asıl gerçek sporun aralaştıırılması ve toplumsal yapıda büyük bir fenomen halini almasıdır.

Futbolun gelişim süreci içersinde, her zaman tekelci bir yaklaşıım vardır ve bu yaklaşımın arkasında, her zaman siyasi güç odakları bulunmaktadır. Böyle bir durum da futbolun ilk yıllarında kralların bu oyunu isyan çıkma korkusu ile yasaklamalarına, ülke yönetimlerinde söz sahibi aristokratların, kendi çocuklarının, ideolojileri doğrultusunda yetiştmesi için araç olarak kullanmasına ve sanayi devrimi ile yaşanan büyük toplumsal değişim sonrasında ekonomik, siyasal ve kültürel odakların spor faaliyetleri içinde özellikle futbolu kullanıp, bir yandan kendi kr düzenlerini sağlarken, diğer yandan direniş odakları oluştıurabilecek kitleleri denetim altında tutmalarına olanak sağlamıştır.

Futbol, beşii İngiltere başta olmak üzere her geçen yıl biraz daha endstrileşerek, alınır satılır bir mal olmuştur. Bu endüstri içinde yıldız futbolcular işçi, halk kitleleri tüketici, işadamları da endüstrinin girişimcileri olmuştur. Endüstrinin yarattığı rantın paylaşımında futbolcular, takım alıştıırıcıları, vergiler ve diğer çalışanlara ödenen paraların dışında kalan paralar özelde kulüplerin genelde sektörün birikiminin büyümesi için harcanmıştır. Kulüp yöneticileri de bu birikim sürecini yöneten biri olarak medyadan, bankalardan, devletten, borsadan büyük itibar görür. Böylece o da futbola yaptığı yatırımın karşılığını bu yoldan geri almış olur.

Endüstrileşen futbol gelişen yeni yapısı içinde formel sektörünün yanında yeraltı ya da enformel sektörünü de yaratarak karşılaşmalar üstüne oynatılan büyük meblağlı bahisler, şike, hakem ayarlamaları gibi futbol dışı

ilişkileri de sektöre eklemlenmiştir. Yeraltı futbol ekonomisinde dönen paranın çok büyük meblağlara ulaştığı ve kayıtdışı “karaparalar” yarattığı da açıktır.

Bugün dünya üzerinde tamamen meta haline gelen seyirlik futbol, statları dolduran on binlerin yanı sıra TV karşısındaki milyonlara satılan, trilyoner starları, borsada işlem gören şirketleri, yıllık milyon dolarları bulan kulüp/şirket ciroları, trilyonluk reklam gelirleri, sponsorları, formel ve enformel piyasasıyla hatırı sayılır bir eğlence endüstrisi alt dalıdır.

Böyle büyük bir yapının toplumsal ilişkileri etkilememesi ve toplumsal yapıdaki değişimlerden etkilenmemesi mümkün değildir. Zaten toplumsal yapı iletişim sürecinin özelliği olarak dinamik bir yapıya sahiptir. Bu bağlamda İletişim her insan faaliyetinin bütünüleşik bir parçasıdır. İnsanların var olduğu her yerde, insan faaliyetleri, dolayısıyla iletişim vardır. İletişim süre giden insan ilişkileridir ve gerçek zaman ve mekanda olur. Doğru anlamlandırma ve anlaşılması ancak iletişimin olduğu sosyal, ekonomik, siyasal ve tarihsel bağlam çerçevesi içinde ele alınırsa olur. İletişim, üretim biçimi ve ilişkilerinin kesintisiz pratiğidir; olduğu düzenin gerçekleşmesinin zorunlu gereğidir. Egemenliğin ve egemenlik mücadelesinin belli bir an ve yerdeki sonucunun ve durumunun ifadesidir.

Dolayısıyla halk kitleleri ‘seyirci,taraftar,delege’ gibi statülerle, şirketler ‘sponsor firma, futbol ürünleri kaynaklı üretim yapan firma’ gibi statülerle, resmi kurumlar ‘bakanlık, federasyon’ gibi kurumsal statülerle futbolla ilişkilidir ve iletişim içindedir. Çalışma konusu itibariyle, organize suç örgütleri de toplumsal yapıyı oluşturan dinamikler arasındadır ve diğer dinamikler gibi futbolla ilişkili ve iletişim içindedir. Bu iletişim para kazanmak amaçlı olabildiği

gibi toplum içinde meşruiyet kazanma ve popülerleşmek amaçlı da olabilmektedir.

Kitle iletişim araçlarının gelişimi doğrultusunda medya toplum içinde etkinliğini arttırmıştır. Futbolun endüstriyel bir sektör olmaya başlaması futbol kulüplerinin ticari bir mantıkla yönetilmesini doğurmuş ve tüm sporlar gibi futbolunda medya ile yeniden üretilerek toplumda tüketilmesini ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda kulüp yöneticiliği medyadan geçerek toplum içinde popülerleşme ve meşruiyet kazanma yolu olarak görülmüştür. Bu durumda organize suçluluk bağlamında faaliyetlerde bulunan kişi veya gurupları futbolla ilgilenmeye, futbol kulüplerinde yönetici olmaya veya ilişkisi oldukları kişilerin kulüp yönetimine gelmelerinde destek olmaya itmiştir.

Devlet rejimlerinde örgütlü yaşam siyasal güç tarafından kurallara bağlanmıştır. Örgütlü yaşamın ticaret ve eğlenceyle ilgili bir parçası olarak spor kulüpleri siyasal gücün yasal düzenlemeleri ve kontrolü dışında değildir. Bu yapı içinde futbol da sosyal bir fenomendir. Dolayısıyla spor, ekonomi, finans, sağlık ve kamu güvenliği, çevre, kamu mekanlarının kullanımı yasaları ve düzenlemelerini etkileyen kamu politikalarının da konusu olur. Sporun ulusal ve uluslararası ilişkiler, ekonomik gelişme ve bireysel çıkarlarının gerçekleşmesi için siyasal önemi nedeniyle birçok ülkede sporla ilgili bakanlıklar, spor otoriteleri ve kuruluşları vardır.

Günümüzde medya sayesinde hızla popülerleşen endüstriyel futbol yapısına ayak uydurulamaması, futbol kulüp yönetiminde yasal ve kurumsal mekanizmaların rasyonel tasarımlarının yapılamaması, futbol kulübü kavramının içinin doldurulamayarak vizyon ve misyonunun yeni sektörel yapıya uygun olarak yeniden çizilememesi, oluşturulan tüm yeni yönetim anlayışları içinde taraftar duygu ve beklentilerinin tatmin edilememesi, futbol sektöründe sorunların meydana gelmesine sebep olmaktadır.

Mevcut spor yapısı içinde futbol kulüplerimizin ciddi yönetsel, finansal ve ekonomik problemleri var ve bu sorunların çözümüne bilimsel yaklaşılmıyor. Bugün futbol kulüplerinin yönetiminde olan kulüp yöneticileri profesyonel olmadıkları için futbol kulüplerinin yönetiminde sıkıntılar var. Artık futbol yönetiminin sadece taraftar kulüp yönetimi ilişkileri veya futbolcu taraftar ilişkilerinin dışında ciddi şekilde ele alınarak finansal ve ekonomik yapısı da dikkate alınarak yeniden yapılandırılması gerekmektedir.

Son zamanlarda futbol kulüplerindeki yönetsel ve finansal sıkıntılar sonucunda bir çok kulüp çok ciddi borç, iflas ve tasfiye sorunları yaşıyorken bir çok kulüpte batmakla yüz yüze gelmiştir. İspanyada Real Madrid para bulmak için tesislerini satarken, İtalyan ve İngiliz bir çok kulüpten iflas sesleri yükselmektedir. Kulüpler halka arz adı altında halka borçlanmış ve henüz kazanmadıkları paraları harcıyorlar. Sektör cirosunun çok yüksek ve tamamen katma değer olması yer altı güçlerinin de sektörle ilgilenmesine yol açıyor. Sektörün genel olarak vergi muafiyeti olması kara para aklama faaliyetlerinin de konusu olmasına neden oluyor.

Futbol dünyasında yaşananlar göstermektedir ki bu durumlarda futbol kulüplerinin yönetici kadrolarına zengin ancak çalışma alanları olarak organize suç unsurlarını barındıran yapılanmalar içinden şahıslar gelmektedir. Kuruluş amaçları para kazanmak olan organize suç örgütleri, futbol kulüpleri üzerinden imaj ve itibar kazanmak, kara para aklamak, yapacakları faaliyetlerde kullanmak üzere militan kadrolarını oluşturmak, futbol üzerinde büyük ranttan pay alabilmek ve mafya liderlerinin illegal işlerini daha rahat yürütebilmek amacıyla işadamı kimliği edinebilmek için bu

sektöre yönelmişlerdir. Bu gelişme spor kulüplerini sadece para kazanmak için oluşturulmuş yapılar haline gelmesine ve sporun ahlak ve meslek etiğinden uzaklaşılmasına sebep olmuştur.

Böyle bir yapı içinde sporun, boş zaman etkinliği, eğlence, vücut ve ruh sağlığını geliştirme girişimi olarak bireysel alana indirgenmesinde, spor kulübünün kendi iç dinamiğine bakarak açıklanmaya çalışılmasında yada sadece maç kazanma veya kaybetmeye endekslenmesinde, şahane bir gösteri aracı olarak açıklanmaya çalışılmasında sporun doğru açıklanması ve anlamlandırılması olanaksızdır. Sporun mevcut Pazar yapısı ve ilişkileri içinde ele alınması gerekmektedir. Dolayısıyla pazarda parasal ilişkilerin ne olduğu, kimin neyi neden nasıl, ne kadara aldığı ve sattığı ve bu ilişkideki organizasyon, yani sporcuyu cezalandırma, ödüllendirme, spor takımı alıp satmaktan, kara para aklamaya, dış piyasadan kaliteli oyuncu ithal etmeye kadar çeşitlenen Pazar ve ücret politikaları günümüz sporunu anlamlandırmada ve sorunlarını ortaya çıkarmada incelenmesi gereken konuları oluşturmaktadır.

Spor kulüplerinin sahipliklerine bakıldığında tamamıyla özel sermayenin mülkiyetinden, kar amacı gütmeyen örgütlenmelere kadar değişebilmektedir. Spor faaliyetlerinin gerçekleştirildiği ligler, günümüzde tamamıyla özel sermayenin sahipliğindedir. Bazı kulüpler tek bir kişinin mülkiyetinde olurken, bazıları da şirket ortaklığı, bir firma veya holdingin sahipliği, ya da bir kamu kurumunun sahipliği olarak biçimlenmektedir. Ve bu oluşum içinde kazanç maç kazanma ve ekonomik kar temel öğeleri etrafında toplanmıştır. Kulüp mülkiyet yapılarında bir tek en iyi formun olduğunu

söylemek olası değildir. Bir çok durumda kulübün nasıl yönetileceği tarihine, taraftar tabanına ve yerel yönetimle olan ilişkilerine aşırı bağlı olmaktadır. Bazı kulüpler zenginler topluluğu şeklinde yönetilirken bazıları taraftarları ile oldukça demokratik ilişkiler içinde çalışabilmektedir. Yönetim modellerinde önemli nokta kulüplerin futbol dışı amaçlar için kullanılabilmesini engelleyecek formların seçilip uygulanabilmesidir. Burada yine taraftarların uygun gözetim ve denetim mekanizmalarını oluşturabilmesi özel bir önem taşımaktadır.

Son olarak futbol, ileriki yıllarda bir endüstri olmayı doludizgin sürdürecektir. Futbolun sağlıklı gelişmesi ve kulüplerin sağlıklı yönetilebilmesi için yasa ve yönetmeliklerin bu amaca uygun olması birinci önceliktir. Yasa ve yönetmelikler kulüplerin özel ellerde futbol dışı amaçlar için kullanılmalarını önleyecek koşulları sağlayabilmelidir. Bunun için federasyonlar dışında futbol sektörü için uygun gözetim ve denetim mekanizmaları oluşturmanın önemi açıktır.

Bu bağlamda futbolda ticari ve finansal sorunların yoğunlaşmasına ek ve belki de bir önlem olarak, UEFA 2004-2005 sezonundan başlayarak geçerli olmak üzere bir Kulüp Lisans Sistemi uygulaması başlatmıştır ve lisans kriterleri 2006-2007 sezonundan itibaren daha da ağırlaştırılıyor. UEFA yayınladığı ve uygulanmasında titiz davrandığı Kulüp Lisans Sistemi ile bir anlamda futbol sektöründe Kurumsal Yönetişim ilkelerinin uygulanmasını bekliyor. Her kulüpteki genç oyuncuların eğitimi ve geliştirilmesi için öncelik ve ivme kazandırmak, kulüplerin ekonomik ve finansal kapasitelerini, daha fazla şeffaflık ve kredibilite sağlayarak geliştirmek, kredi verenlerin

korunmasına önem kazandırmak, bir sezondaki uluslararası karşılaşmaların sürekliliğini garanti etmek, bu karşılaşmalarda finansal “fair play” i gözetmek\* seyircileri ve medyayı rahat ettirecek iyi donanmış, iyi kadrolanmış ve güvenli stadlar sağlamak, bir kulübün uygun düzeyde bir yönetim ve organizasyon düzeyine sahip olmasına güvence getirmek gibi amaçlar barındıran yeni sistemin ulusal federasyonlarca uygulanması kulüp denetimini sağlayarak kulüplerin formel ilişkilerinin daha düzenli olmasına futbolcu ücretlerinden başlayarak vergilerini düzenli ödemelerine kadar bir çok yükümlülüklerini yerine getirmelerini sağladığı gibi futbol sektörünü kirleten enformel yapılanmaların önüne geçebilecektir.

Sonuç olarak çalışma futbolun tarihsel gelişimi içinde toplumsal yapıdaki değişimlerle birlikte değişmesini ve toplum tarafından algılanışını açıklamaktadır. Bu kapsamda anlamlandırılan futbolun sosyal yaşantıda meydana gelen gerek ekonomik gerekse sosyolojik etmenlerle birlikte yeni bir boyuta bürünmesi ve toplumsal yapı içinde hem ekonomik hem de siyasi bir statü kazanması üzerinde durmaktadır. Aynı zamanda futbolun siyasal ekonomik ilişkileri üzerinde durarak organize suç örgütlerinin popülerleşen ve endüstriyel bir sektör olan futbolu popülerleşme, meşruiyet kazanma ve ekonomik gelir elde etme aracı olarak kullanmasını konu etmiştir.

Bu bağlamda çalışma, futbolun popülerleşmesi ve endüstriyel bir sektör olmasının Türkiye’de futbol kulüplerinin yapısını, toplumsal ve ekonomik rolünü değiştirirken organize suç örgütlerinin de futbolu bir iletişim, para kazanma ve popülerite aracı olarak kullandığı varsayımını test etmiş ve futbolun endüstriyel

---

\* Burada kulüplerin maç sonuçlarına bakarak şampiyonlar belirleniyor ancak kulübün ekonomik yapısına baktığınızda kulübün futbolcularına olan borçlarını ödemediği, vergilerini ödemediği, v.s sektöre ekonomik sıkıntılar çıkaran bir yapısı varsa bunun engellemesine çalışılmaktadır.

bir sektör olmaya başlamasıyla birlikte futbol kulüplerinin artık ticari bir mantıkla yönetildikleri, organize suç örgütlerinin veya örgütlü suç kapsamında değerlendirilen faaliyetlerde bulunan kişilerin futbolu popülerleşme, meşruiyet kazanma ve ekonomik gelir elde etme aracı olarak kullandıkları sonucuna varmıştır.

## ÖZET

Toplumsal yapıyı oluşturan yapılar iletişim sürecinin özelliği olarak dinamik bir yapıya sahiptir. Dolayısıyla birinde meydana gelen değişimler toplumsal yapı içindeki diğer yapıları da etkileyerek onlarında değişimlerine ve gelişimlerine sebep olmaktadır. Spor da böyle bir gelişim sürecinde sanayileşme ile birlikte toplumsal yapıdaki gelişmelerden özellikle de kitle iletişim araçlarında meydana gelen değişimlerden etkilenmiştir.

Sporun tarihi gelişimi sonucu ortaya çıkan profesyonel spor, sadece zevk için boş zamanları değerlendirme faaliyeti olma dışında kazanç elde etme amacı güdülen, milyonlarca insanı peşinden koşturan, aynı zamanda milyonlarca insanın da geçimini sağlayan çok büyük bir sektör haline dönüşerek endüstriyel bir görünüm kazanmıştır. Bununla birlikte spor faaliyetleri geniş kitleleri etkileyen ve kitlesel hareketlerden etkilenen, toplumsal yapı içinde ulusal ve uluslararası ilişkilere konu olan, mali yapı içinde ekonomik bir boyutu olan evrensel bir faaliyet alanı haline gelmiştir. Günümüzde spor deyince toplumun çoğunluğunda futbol akla gelmektedir. Futbol günümüz dünyasında büyük paraların döndüğü, pazarın diğer sektörlerini etkileyen ve bu sektörlerden etkilenen, arz ve talep oluşturan bir konuma gelmiştir.

Kitle iletişim araçlarının gelişimi doğrultusunda medya toplum içinde etkinliğini arttırmış toplumsal yaşamın etkilenmesinde ve yönlendirilmesinde en etkin güç olarak kullanılmaya başlanmıştır. Futbolun endüstriyel bir sektör olmaya başlaması futbol kulüplerinin ticari bir mantıkla yönetilmesini doğurmuş ve tüm sporlar gibi futbolunda medya ile yeniden üretilerek toplumda tüketilmesini ortaya çıkarmıştır. Bu gelişmeyle birlikte futbol toplum içinde hem ekonomik hem de siyasal bir statü kazanmıştır. Bu bağlamda futbol toplum içinde popülerleşme ve meşruiyet kazanma yolu olarak da görülmüştür.

Futbolun toplumsal yapı içindeki ekonomik ve siyasi statüsü, oluşum amaçları para kazanma ve çıkar sağlama olan organize suç örgütlerini bu sektörle ilişkiye sokmuştur. Bu durum organize suçluluk bağlamında

faaliyetlerde bulunan kişi veya gurupları futbolla ilgilenmeye, futbol kulüplerinde yönetici olmaya veya ilişkisi oldukları kişilerin kulüp yönetimine gelmelerinde destek olmaya itmiştir. Dolayısıyla organize suç örgütleri gerek para kazanma, gerekse popülerleşme ve meşruiyet kazanma amacıyla futbolla iletişime girmektedir.

## SUMMARY

The components that form social structure are dynamics as a feature of communication process. Thus, any change in one of these components also effect other structures and cause them to change and develop. During development process, sport is also effected with the industrialization by advances in social structure especially the changes in means of mass communication.

Besides leisure time activity, professional sport which has appeared as a result of historical development of sport has a visual of a big sector that aims to profit and provide millions of people with employment. Nonetheless, sport activities have a global scope that influences big range of people and is influenced by massive actions, become the subject of national and international relations in social structure, have an economic dimension in financial structure. At the present time, when sport is mentioned, what comes to mind is football. The stage football has reached is that circulation of huge amount of money exists, it effects other sectors of industrial market and is effected by these sectors, determine the supply-demand.

Media raised its capability of effecting social life through the development of means of mass communication and has started to be used as the most effective means in influencing and directing daily life. The fact of becoming industrial sector of football enabled football clubs to manage themselves with commercial mentality and to be consumed by reproducing with media just like all other sports. By means of this advance, football gained both economic and political statute among public. Therefore, football was also seen as the methods of becoming popular and obtaining justification.

Economic and political statute of football in social structure makes organized crime groups whose aim is to make money and get advantage,

have relationship with this sector. This situation makes people and group that are involved in organized crime activities be interested in football, be the chairman of football clubs or support the individuals they want to promote to executive committee of football clubs. Consequently, organized crime groups get contact with football in order to make money, to be popular and to get justification.

## KAYNAKÇA

### YARARLANILAN KİTAPLAR

ABADİNSKY, Howard (1997), **Organised Crime**, Fifth Edition, USA.

AKŞAR, Tuğrul (2005), **Endüstriyel Futbol**, literatür, İstanbul.

ARLACCHI, Pino (2000), **Mafya Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu**, çev. Bahadır Sina Şener, İletişim Yayınları, İstanbul.

ATABEYOĞLU, Can (1991), **Türk Spor Tarihi(1453-1991)**, Fotospor, AN Grafik Basın Sanayi ve Ticaret A.Ş, İstanbul.

AUTHIER, Cristian (2002), **Futbol A.Ş.**, Kitap Yayınevi, İstanbul.

AYDOĞAN, Metin (2001) **Bitmeyen Oyun Ve Türkiye'yi Bekleyen Tehlikeler**, Otopsi Yayınevi, İstanbul.

BOURDIEU, Pierre (1994), **Pratik Nedenler**, çev. Hülya Tufan, Kesit Yayıncılık, İstanbul.

COAKLEY, J. J. (1994), **Sports in Society**:Issues and controversies, (4th ed.), MO: Mosby-Year Book, St. Louis.

COŞKUN, Atilla (2002), **Örgütlü Suçlar ve Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Kanunu**, İstanbul.

ÇUPI, İslam (2002), **Futbolun Ölümü**, İletişim Yayınları, İstanbul.

ERDEM, Mustafa Ruhan (2001), **Ceza Muhakemesinde Suçlulukla Mücadelede Gizli Soruşturma Tedbirleri**, Seçkin Yayıncılık, Ankara.

FİŞEK, Kurthan (1983), **Spor Yönetimi**, SBF Yayınları, No;525, Ankara.

FİŞEK, Kurthan (1985), **100 Soruda Türk Spor Tarihi**, Gençlik Yayınevi, İstanbul.

FİŞEK, Kurthan (2003) **Devlet Politikası Ve Toplumsal Yapıyla İlişkileri Açısından Spor Yönetimi Dünyada Ve Türkiye'de**, Ygs Yayınları, İstanbul.

FICHTER, Joseph (1996), **Sosyoloji Nedir**, çev. Nilgün Çelebi, Atilla Kitabevi, Ankara.

GALEOANO, Eduardo (1998), **Gölgede ve Güneşte Futbol**, Can Yayınları, İstanbul.

GİLLET, Bernard (1975), **Spor Tarihi**, çev. Mustafa Durak, Gelişim Yayınları, İstanbul.

GÜNER, Sedat (2003), **Organize Suç Örgütleri, Kara Para ve Aklanması**, Bilgi Yayınevi, İstanbul.

HARGREAVES, John (1985), **Sport, Culter and İdeology**, Routledge, Londra.

İPEK, Halim (2000), **Önemli Bir Sorun; Karapara ve Karaparanın Aklanması**, Beta Yayınları, İstanbul.

JANSEN, Hank (2000), **Organize Suç Üzerine Bir İnceleme; Hollanda'da Karapara Aklamayla Mücadele**, MASAK Yayın No:3, Ankara.

KARASÜLEYMANOĞLU, Aydın (1986), **Basın Açısından Spor, Yeni boyutlarıyla Spor**, Engin Yayınları, Ankara.

KEYDER, Çağlar (1989), **Türkiye'de Devlet ve Sınıflar**, İletişim Yayınları, İstanbul.

KILIÇ, Ecevit (2004), **Futbol ve Mafya**, Bilge Karınca Yayınları, İstanbul.

KILIÇ, Ecevit (2003), **Kirli Kramponlar**, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul.

KIZILÇELİK Sezgin, ERGEN Yaşar, (1996), **Açıklamalı Sosyoloji Sözlüğü**, Saray Kitabevleri, İzmir.

KÖMÜRCÜ, Güler (2001), **Şubat 2001 Krizinin Ardındaki Yolsuzlukların Çetelesi**, Su Yayınları, İstanbul.

LOUIS, Althusser (1994), **İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları**, İletişim Yayınları, İstanbul.

MAVRAL, Ülker (2001), **Karapara Kayıtdışı Ekonomi İlişkisi ve Türkiye'ye Yansımaları**, Vergi Denetmenleri Derneği Yayını, Ankara.

ÖZSOYLU, Ahmet Fazıl (1998), **Suç Ekonomisi**, TÜGİAD Yayınları, İstanbul.

ÖZTÜRK, Bahri, ERDEM, M.Ruhan, ÖZBEK, V.Özer (1998), **Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, 5.baskı, Ankara.

POLAT, Halim (1995), **Türk Futbolunda 50 Yıl**, Afşaroğlu Matbası, Ankara.

REID, Sue T. (1996), **Crime and Criminology**, Baraun&Benchmark, New York.

ROWE, David (1993), **Sport, culture and Media**, Maidenhead:Open University Press

SERT, Mahmut (2000), **Gol Atan Galip**, Bağlam Yayınları, İstanbul.

STEMMLER, Teo (2000), **Futbolun Kısa Tarihi**, çev. Necati Aça, Dost Yayınları, Ankara.

ŞENGÜL, Selami (1997), **Bir Hurafe-Kayıt Dışı Ekonomi-Vergi Sistemi ve Vergi İdaresinin İç Yüzü**, İmaj Yayınevi, Ankara.

TALİMCİLER, Ahmet (2003), **Türkiye’de Futbol Fanatizmi ve Medya İlişkisi**, Bağlam Yayınları, İstanbul.

TANİLLİ, Server (2000), **Devlet ve Demokrasi**, Adam Yayınları, İstanbul.

TANIL, Bora, HORAK, Roman, REİTER, Wolfgang (1993), **Futbol ve Kültürü**, İletişim Yayınları, İstanbul.

TOLAY, Ahmet (1986), **Sportif Dallar ve Spor Yazarları**, TRT Yayınları, No;169, Ankara.

ÜNSAL, Artun (2005), **Tribün Cemaatinin Öfkesi;Ticarileşen Türkiye Futbolunda Şiddet**, İletişim Yayınları, İstanbul.

YETİM, Sedat (2000), **Karapara’nın Aklanması, Boyutları ve Mafyokrasi**, Detay Yayıncılık, İstanbul.

YILDIZ, Doğan (2000), **Çağlarboyu Türkler’de Spor**, Telebasım Yayıncılık, İstanbul.

YILMAZ, Halil (1998), **Organize Suç ve Ceza Adalet Sistemi**, EGM Asayiş Daire Başkanlığı Yayınları, No;4, Ankara.

ZİEGLER, Jean (1999), **Suçun Derebeyleri**, çev. Ali Cevdet Akkoyunlu, Doğan Kitapçılık, İstanbul.

## YARARLANILAN MAKALELER

AKDAĞ, Emin (2004), “Altın Düdük Bize de Lâzım”, **Aksiyon Dergisi**, sayı:491, s.24-30

AKIN, Yiğit (2005), “Cumhuriyet Döneminde Beden Terbiyesi ve Spor”, **Toplum ve Bilim Dergisi**, sayı:103, s.53-93

AKŞAR, Tuğrul (2005), “Avrupa’da Naklen Yayın Gelirlerinin Dağıtım Modelleri”, <http://www.verkac.org/?p=303>

AKŞAR Tuğrul (2005), “Bosman Kararlarının Futbola Etkisi”, <http://fesam.org/uzman/ta.php>

AKYOL, Fuat (2004), “Nejat Daş Olayının Perde Arkası”, **Aksiyon Dergisi**, sayı:474, s.25-32

AKTAY, Aydın (2004), “Futbol Fanatizmi, Popüler Kültür Ve Farklı Kültürlerin Futbolu”, **Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi**, yıl:5, sayı:57, s.17-30

ARMUTLU, Arda (2003), “Şeref ve Açıklık”, <http://www.evrensel.net/02/03/10/kose.html#6>

AŞIK, Metin (2000), “Organize Suç ve Ankara Emniyet Müdürlüğü Organize Suçlar, Silah ve Kaçakçılık Şube Müdürlüğü”, **EGM Polis Dergisi**, Sayı:23, s.144-149

AYTAÇ Önder, BAL İhsan (1999), “Medyanın Gözüyle Organize Suçlar ve The Best Of Police”, **Kamu Hukuku Arşivi**, s.122-132

BAL, İhsan (2000), “Türkiye’de Organize Suçlar ve Terörizm Üzerine:İdeolojik,Sosyal ve Ekonomik Bir Değerlendirme ve Mücadele Yöntemleri”, **Polis Bilimleri Dergisi**, C.2, Sayı:7-8,s.47-73

BAŞARAN, Murat (2005), “10 Kusurlu Hareketten Biri; Müşterek Bahis”,  
<http://www.fesam.org/index.php?eylem=makale>

BAYATLI, Togay (1998), **Cumhuriyetin 75.Yılında Spor Medyası Semineri**,  
TSYD Yayınları, Ankara.

BEŞE, Ertan (2002), “Polis ve Organize Suç Kapsam ve Genel Nitelikleri”,  
**Türkiye’de Devlet, Toplum ve Polis**, Ankara.

BRANKO, E (1993), “Teknik Taktik Sistem Futbol Oyununun Karakteristiği  
Üzerine”, R. Horak,W. Reiter, ve T. Bora, **Futbol ve Kültürü**, İletişim  
Yayınları, İstanbul.

BOURDİEU Pierre (1991), “Sports and Social Class”, C.Mukerji ve  
M.Schudson, **Rethinking Popular Culture**, University of California Press,  
Los Angeles. s.147-156

CANPOLAT, Hasan (1995), “Uluslararası Organize Suçlar, Yerel Suçluluk  
Mafya ve Yolsuzluk Kavramları Üzerine Bir inceleme”, **Polis Dergisi**, Yıl:1,  
Sayı:3, s.45-60

ÇETİN, C (1996), “Türk Televizyonlarında Spor ve Olimpiyat Oyunları”,  
Turam, E., **2000’li Yıllara Doğru Türkiye’de Tv.**, Altın Kitaplar, İstanbul.

ÇUBUKÇU Aydın (2003), “Futbol ve Politika 1”, **Evrensel Kültür**, sayı:34,  
s.22-27

DARAGENLİ, Vesile Sonay (1998), “Organize Suçluluk”, **Ceza Hukuku  
Günleri, 70. yılında Türk Ceza Kanunu**, İstanbul.

DEMİRBAŞ, Timur (1998), "Organize Suçlarda Yakalama ve ifade Alma  
Tekniği", **Organize Suç**, EGM Asayiş Daire Başkanlığı Yayını No:4, Ankara.

DOĞAN, İsmail (1999), “Türk Futbolunda Potansiyel İstanbul Ruhu ve Şiddet”, **Düşünen Siyaset**, sayı:2.

DOĞAN, İsmail (2003), “Türk Futbolunda Potansiyel İstanbul Ruhu ve Şiddet”, **Futbolda Şiddet ve Önlenmesi**, EGM Basımevi, Ankara.

DÖNMEZER, Sulhi (1996) “Çağdaş Toplumda Şiddet ve Mafia Suçları”, **COĞİTO**, Yapı Kredi Yapı Kredi ayınları, Sayı:6-7,

DUNNING, E (1986), “The Dynamics of Modern Sports:Note an Achivement-Striving and Social Significiance of Sports”, **Quest for Excitement: Spor and Liesure in the civilicing Process**, Oxford:Blacwell. S.53-70

ERDEM, M. Ruhan (1995), “Ceza Muhakemesinde Tehlikede Bulunulan Tanıkların Korunması”, **İzmir Barosu Dergisi**, Sayı:3,

ERDEM M. Ruhan (2000), “Organize Suçluluk”, **Hukuk Kurultayı 2000**, C.2,

ERDOĞAN, Cuma (2004), “Futboldaki Susurluk”, <http://www.sonbaski.com/sayi6cuma.htm>

ERDOĞAN Necmi, BORA Tanıl (1993), “Dur Tarih Vur Türkiye”, Bora T, Horak R, Rester W, **Futbol ve Kültürü**,İletişim Yayınları, İstanbul.

ERMAN, R. Barış (1999), “Almanya ve Avusturya’da Organize Suçlulukla Mücadele Kapsamında Kabul Edilen Malvarlığıyla İlgili Cezai Yaptırımlar”, **Prof.Dr.Sahir Erman’a Armağan**, İstanbul.

GELERİ, Aytekin (1998), “Organize Suçlarla Mücadelede Elektronik Takibin Rolü”, **Organize Suç**, EGM Asayiş Daire Başkanlığı Yayını, No;4, Ankara.

GÖKALP, Emre (2005), “Medya ve Spor Yada Spor/Futbol Medyası”, **Toplum ve Bilim**, sayı:103, s.121-138

GÜNAYDIN, Kürşat (2002), “Futbol Sadece Futbol Değildir”, **Activeline**,  
[http://www.makalem.com/Search/ArticleDetails.asp?bWhere](http://www.makalem.com/Search/ArticleDetails.asp?bWhere=true&nARTICLE_id=1805)  
[=true&nARTICLE\\_id=1805](http://www.makalem.com/Search/ArticleDetails.asp?bWhere=true&nARTICLE_id=1805)

GÜREL, Çağrı (2004), “Futbol üzerine e-Söyleşi”, **Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi**, Yıl:5, Sayı:57

İÇEL, Kayıhan (2002) “Avrupa Birliğine Uyum Süreci Bağlamında Organize Suçlulukla Mücadele”, Panel (05 Ekim 2001), Bildiriler ve Tartışmalar, İstanbul.

KAÇAR, Hamza (1999), “Organize Suç Örgütleri Nedir?Çıkar Amaçlı Örgütlü Suçlar Kanununda Neler Öngörülmektedir?”, **Yaklaşım Dergisi**, Yıl:7 Sayı:80

KARAKÜÇÜK, S. YENEL, F. YAMAN, M. (1996), “Sporun Topluma Yaygınlaştırılması Bakımından Televizyon Programlarının Etkinliği”, **Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi**, sayı; 3, Ankara.

KLOSE, Andreas (1993), “Televizyon Futbolu, Medya Yapımı Bir Ürün Gerçeği Nasıl Değiştiriyor”, BORA T. ve HORAK R, REİDER W, **Futbol ve Kültürü**, İletişim Yayınları, İstanbul.

MERCAN, Faruk (2004), “Asala Operasyonunda Yoktum”, **Aksiyon Dergisi**, sayı:503, s.17-21

MERİH, Kutlu (2004a), “Futbol Kulüpleri İçin Mülkiyet ve Yönetişim Opsiyonları”, <http://www.ntvmsnbc.com/news/295048.asp>

MERİH, Kutlu (2004b), “Finansal Mantiğın Çıkmazı”, <http://www.ntvmsnbc.com/news/293154.asp>

MERİH, Kutlu (2004c), “Futbolun Küreselleşmesi”, <http://www.ntvmsnbc.com/news/294049.asp>

MERİH, Kutlu (2004d), "Futbolun Ticarileşmesinde Paradoksal Sorunlar",  
**<http://www.ntvmsnbc.com/news/302640.asp>**

MİCHAEL, Woodiwiss (1993), "Crime's Global Reach," Frank Pearce,  
Michael Woodiwiss, **Global Crime Connections, Dynamics and Control**,  
The Macmillan Press, London. s. 1-31

ÖZTÜRK, Bahri (1997), "Organize Suçlulukla Mücadele, Modern Adli  
Soruşturma Yöntemleri ve insan Hakları", **Polis Akademisi Seminer,  
Konferans, Sempozyum Bildirileri Dizisi:2**, Ankara.

PALAZZO Francesco (1996), "Organize Suçluluğa Karşı İtalyan Mevzuatı",  
çev. Ümit KOCASAKAL, **İstanbul Barosu Dergisi**, Cilt:70, Sayı:10-11-12,

SNYDER, E.E. (1990), "Sociology of sport", **Sports and Fitness  
Managemant**, s.71-97

SOKULU, A. Füsün (2002), "Organize Suçların yapısı ve Türkiye'deki  
Boyutları", **Avrupa Birliğine Uyum Süreci Bağlamında Organize  
Suçlulukla Mücadele**, Panel (5 Ekim 2001), Bildiriler ve Tartışmalar,  
İstanbul.

SÖNMEZ, Mustafa (2002), "Futbolun Ekonomi Politikası", **Toplumsal Tarih  
Dergisi**, sayı:102, s.23-28

SÜZER Hande (2002), "Futbol Sektörü", **Capital Aylık İş ve Ekonomi  
Dergisi**, [http://www.capital.com.tr/haber.aspx?HBR\\_KOD=1442](http://www.capital.com.tr/haber.aspx?HBR_KOD=1442)

SÖZÜER, Adem (1995), "Organize Suçluluk Kavramı ve Batı ülkelerinde Bu  
Suçlulukla Mücadele ile İlgili Gelişmeler", **Hukuk Araştırmaları**, C.9, Sayı:1-  
3, İstanbul. s.37-63

SÖZÜER, Adem (2002), “Çıkar Amaçlı Suç Örgütü Kavramı ve Özel Yargıma Önlemlerinin Türkiye’deki Boyutları”, **Avrupa Birliğine Uyum Süreci Bağlamında Organize Suçlulukla Mücadele**, Panel (5 Ekim 2001), Bildiriler ve Tartışmalar, İstanbul. s.22-34

TALİMCİLER, Ahmet (2005), “Bir Meşrulaştırma Aracı Olarak Türkiye’de Futbol”, **Toplum ve Bilim**, sayı;103, s.147-163

TEZCAN, Durmuş (2000), “Organize Suçlukla Mücadelede Özel Muhakeme Hukuku Tedbirleri”, **Hukuk Kurultayı 2000**, C 2, Ankara.

TEZCAN, Durmuş (2000), “Organize Suçlar ve Bu Suçlarda Mağdurun Hakları ve tanıkların Korunması”, **Adalet Dergisi**, Yıl:91, Sayı:3

ULUÇ, Hıncal (1997), **Futbol, Medya ve Olimpizm Semineri**, TSYD Yayınları, Ankara. s.185-188

YENİSEY, Feridun (1998), “Mukayeseli Hukukta Organize Suçla Mücadele”, **Organize Suç**, EGM Asayiş Daire Başkanlığı Yayın No:4, Ankara.

YENİSEY, Feridun (1999), “Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele”, **Çıkar Amaçlı Suç Örgütleri ile Mücadele Kanunu(Seminer 02.09.1999)**, Adalet Bakanlığı, Ankara. s.46-47

YÜCEL, M.Tören (2000), “Çıkar Amaçlı Suç örgütleriyle Mücadele Kanunu Üzerine”, **Hukuk Kurultayı 2000**, C. 2, Ankara. s.165-179

#### YARARLANILAN YAYINLANMAMIŞ TEZ ÇALIŞMALARI

AKSOY, İsmail (1998), **Uyuşturucu Maddeler Konusunda Organize Suç**, Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, İ.Ü. Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, İstanbul.

KOCASAKAL, Ümit (2000), **Karapara Aklama Suçu**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İ.Ü.Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Bölümü, İstanbul.

UZUN, Ruhtan (2000), **Türkiye’de Spor Basını**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

ZÜNBLBAHÇE, Deniz (2003), **Türkiye’deki Basın İşletmelerinde Spor gazetelerinin Yeri ve Önemi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

#### YARARLANILAN RAPORLAR

Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 1999 Raporu (2000), EGM-KOMDB yayınları 2000/2, Ankara.

Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2000 Raporu (2001), EGM-KOMDB Yayınları 2001/3, Ankara.

Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2001 Raporu (2002), EGM-KOMDB Yayınları, 2002/3, Ankara.

Türk sporunda şiddet, şike, rüşvet ve haksız rekabet iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla kurulan meclis araştırma komisyonu raporu (2005), T.B.M.M Yayını, Dönem.22, Yasama Yılı.3, Ankara.

#### YARARLANILAN GAZETE VE İNTERNET YAZILARI

ARMAĞAN Mustafa, “Eyvah, Afyon Etkisini Yitiriyor!”, **Zaman**, 09.07.2002

“Bahisci Yıldız Belli”, **Milliyet**, 02.06.2005

“Bizde Bir şey Olmuyor”, **Sabah**, 28.10.2004

“Çakıcının Görüşmeleri”, **Milliyet**, 20.05.2004

“Çakıcı Resmen Çete Reisi”, **Radikal**, 09.04.2004

ÇETİNKAYA Hikmet, “Evcilin arkadaşı”, **Cumhuriyet**, 6.10.1998,

DEMİRCAN Mehmet, “Bu Kir İmajı Zedeliyor”, **Milliyet**, 29.10.2004

DURMA Edoğan, “Galiba Her şey Eskisi Gibi”, <http://haberbilgi.com/haber/yolsuzluk/ntm-0011/susurluk.htm>

“Düzenin Nefes Boruları: Spor Kulüpleri”, <http://www.kurtulus-online.com/eskisayilar/>

“Futbolda Mafya Varmı?” (2005), [http://www.haberturk.com/habermetni.haberturk?@=177328&c\\_id=110](http://www.haberturk.com/habermetni.haberturk?@=177328&c_id=110)

“Futbolun Tarihi”, [www.gencbilim.com/odev/gencbilim\\_sosyoloji\\_000033.html](http://www.gencbilim.com/odev/gencbilim_sosyoloji_000033.html)

GÜRDAL Necati (2004), “Dünden Bugüne Malatyaspor”, [www.gunestv.com/default.asp?syf=dosya/gor2.asp&gds=6097&trx=1](http://www.gunestv.com/default.asp?syf=dosya/gor2.asp&gds=6097&trx=1)

“Hırvat bahisçiler G.Saray-A.Gücü maçını manipüle etmek istemiş”, **Milliyet**, 08.06.2005

“İlk Hayali İhracatçı Turan Çevik Uyuşturucudan Gözaltında”, [www.nethaber.com/haber/haberler/0,1082,57734\\_3,00.html](http://www.nethaber.com/haber/haberler/0,1082,57734_3,00.html)

“İşte Yeni Havuz Sistemi”, **Radikal**, 05.07.2005

KORKMAZ Bülent, “Neyin Nesi Bu Futbol”, <http://www.sansursuz.com/default.asp?h=67974&yz=39>

“Mafya Sahaya İndi”, **Sabah**, 02.08.2000.

“Malatya’da Özlem Bitecek mi”, <http://212.154.21.40/2001/06/02/spor/spor.htm>

“Mustafa Kefeli'nin rüyası”, **Radikal**, 02.12.2000

“Nuri Ergin”, <http://netbul.com/superstar/ozeldosyalar/sicakhaber/kimkimdir/nuriergin.asp>

OĞUZ Serhat, “Nezih Semt Tanınmaz Hale Geldi”, **Milliyet Pazar Eki**, 13\_19.06.1999

“Ölümün Gölgesinde Futbol”, <http://www.milliyet.com.tr/ozel/worldcup/kolombiya01.html>

ÖZKAN Tuncay; “Spor ve Mafya Perde Arkası”, **Milliyet**, 15.03.2001

ÖZKAN Tuncay, “Utanmazdan Nasıl Spor Adamı Olur”, <http://www.hursertekinoktay.com/sike2.htm>

ÖZKAN Tuncay, “Mafyanın Spor Günleri”, **Radikal**, 09.03.2000

ŞIK Ahmet, ÖZTÜRK Erdem, “Futbolun Karanlık Yüzü”, **Radikal**, 25.06.2000

“Şok İddia”, **Milliyet**, 04.06.2005

TELCİ Gülçin, “Türkbank sorgusunda ilginç ifadeler”, **Hürriyet**, 09.01.1999

TURGUT Serdar, “Futbolun Kurallarını Reklamcılar Belirleyecek”, **Hürriyet**, 25.04.2002

“Türk Mafyası”, **Siyah Beyaz**, 10.01.1997

ULUÇ Hıncal, “Seçkiner uyuyor mu Korkuyor mu”, **sabah**, 12.10.1998

ULAGAY Osman, “Futbol Para Oyunumu”, **Milliyet**, 16.05.2005

ULUGAY Alp, “Şikelerden şike beğen”, **Hürriyet**, 02.05.2004

ULUĞ Yiğiter, “Zalimin Zulmü Varsa Mazlumun Futbolu Var”, **Vatan**, 06.06.2004

“Üç Çeşit Şike Var”, **Sabah**, 29.10.2004

Spor Ansiklopedisi, Çağımızın Oyunu Futbol, **Tercüman** , C.1, İstanbul

YILMAZ Mehmet, “Fado, Fiesta, Futbol”, **Radikal**, 07.05.1998

YILMAZ Yıldray, “Döndü Tutuklandı”, <http://www.aksam.com.tr/arsiv/aksam/2001/10/02/guncel/guncelprn3.html>

## **EKLER**

- EK.1 : Mustafa Kefeli'nin Organize Şube Müdürlüğü İfadesi
- EK.2 : Dilek Uzun'un 22 Şubat 2002 Tarihli Organize Suçlar Şube Müdürlüğü'ndeki İfadesi
- EK.3 : Basında Yeralan Şike Konuşmaları
- EK.4 : Konumuzla İlgili Savcılık ve Emniyet Müdürlüğü Tutanakları

## EK.1

### MUSTAFA KEFELİ'NİN ORGANİZE ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ İFADESİ

**Soruldu: Alaattin Çakıcı ile ne zaman, nerede, kimin vasıtası ile tanıştınız, birlikte yapmış olduğunuz eylemleri anlatınız.**

**Cevap:** Alaattin Çakıcı ile 1984 yılında Etiler'de Şamdan Restoranı'nda ailemle otururken masama geldi, ismini söyleyerek benimle tanıştı. Alaattin Çakıcı o dönemlerde cezaevine girmiş çıkmış etrafında adamları olan kabadayı tipli birisiydi, o zamanlar ismi basında geçmiyordu. Beni herkes tanıdığından bir Karadenizli olarak benimle tanışmak için masama geldi bende kartımı verdim daha sonra büroma gelmesini istedim. O geceden sonra bir hafta veya 10 gün sonra Hisarüstü Nispetiye Caddesi Günaydın Sitesi ikizler Apartmanı Kat:4 Daire: 16 adresindeki büroma geldi. Çayımı içti. Ben köken olarak Trabzon Sürmene ilçesi'nden Samsun'a yerleştiğimiz için oda Sürmeneli olduğunu Gültepe'de kahvesinin olduğunu söyledi.

İlk tanışmamız sadece hemşeri olmamızdan dolayı oldu. Alaattin Çakıcı ile görüştüğümüz yerlerde selamlaşıyorduk, sonraki tarihlerde kendisi ile daha samimi olduk ve benim Türkiye genelinde üst düzeyde ilişkilerim iyi olduğundan bu ilişkilerden faydalanmak için yanıma gelip giderdi ve telefonlar açardı.

Ben de çoğu zaman isteklerini yerine getirirdim. İfademin ileriki safhalarında bunları anlatacağım. Alaattin Çakıcı ile tanışmamızdan iki sene kadar sonra büromda Mersin Milletvekili Mehmet Kocabaş'ta bulunurken Alaattin Çakıcı geldi. Çakıcı'yı Mehmet Kocabaş ile tanıştırdım. O dönemde Çakıcı'nın basında ülkücü baba olarak ismi sıkça geçiyordu. Mehmet Kocabaşla tanıştıktan sonra her ikisinin görüşmeleri devam etti. Samimi görüşmeye başladılar, Alaattin Çakıcı Ankara'ya yanına gitmiş, devamlı münasebet içinde idiler.

Çakıcı ile görüşmelerim devam etti. Bir işi olduğunda yaptım veya yaptırdım. 1995 yılında Hüseyin Başak ve yanındaki iki şahıs tarafından işyerinin önünde vurulmam sonucu, yaralandım. Çakıcı beni arayarak o zaman Hüseyin Başak yakalanmamıştı seni vuranları ben bulurum demişti. Beni sürekli bundan dolayı arıyordu.

Beni vuran şahıslardan Hüseyin Başak'ı polis daha sonra yakaladı. Yakalanan şahsın polis ifadesinde tutarlı ifadesi yoktu, çünkü alakası yoktu. İfadesinde benim yanımdaki kızıma laf attığını bende sinirlenerek elimi belime attığımı bu nedenle korktuğu için beni vurduğunu söylemiş. Bu ifadesi gerçeği yansıtmamaktadır.

Alaattin Çakıcı bir konuşmasında senin vurulmam benim yüzümden oldu demişti.

Bende senin yüzünden beni neden vursunlar dedim, daha sonraki günlerde Dünder Kılıç benim vurulmamda ismi geçtiği için polis tarafından gözaltına alınmış. Kılıç, çıkınca beni aradı yemin ederek 'senin vurulmada benim ilgim yoktur' dedi. Sonraki günlerde Osman Dönmez'in ismi geçiyordu. Osman Dönmez'i hiç görmedim tanımam, bu şahsın daha önceleri Alaattin Çakıcı ile arkadaş olduklarını, araları açılınca Alaattin'in adamlarına Osman'ı vurdurduğunu, bu nedenle Alaattin'den intikam almak amacıyla Osman Dönmez'in Alaattin'in peşinde dolaştığı ancak Alaattin yurt dışına çıkmış olması nedeniyle ona ulaşamayınca, onun yerine beni para kasası olarak düşünüp vurduklarını öğrendim. Alaattin Çakıcı yurtdışına çıktıktan sonra görüşmelerim devam etti.

**Soruldu: Alaattin Çakıcı'nın kurmuş olduğu suç örgütüne mensup kişilerden tanıdıklarınızı ve konumlarını anlatınız?**

**Cevap:** Benim Alaattin Çakıcı'nın adamlarından tanıdıklarım sırasıyla,

- 1) **Gencay Çakıcı:** Alaattin'in kardeşi olur. Yurtdışında ve cezaevinde iken işleri takip eder, zaman zaman ofisime gelir gider. Futbol Federasyonu Başkanlığı

seçimlerinde bana destek amacıyla kaldığım otele gelmiştir.

- 2) **Mehmet Kocabaş:** Eski milletvekilidir. Alaattin Çakıcı ile benim ofisimde tanıştılar, daha sonra çok samimi olup sıkça görüştüklerini biliyorum. Alaattin Çakıcı'nın bürokrat kesimindeki işlerini takip eder.
- 3) **Korkmaz Yiğit:** İş adamı olup Alaattin Çakıcı'nın para finansörlüğünü yapar.
- 4) **Erol Evcil:** Bursalı Zeytin Kralı olarak bilinen şahıstır, Nesim Malki cinayetini azmettirmek suçundan yargılanıyor. Alaattin Çakıcı'nın para kaynaklarından birisidir.
- 5) **Muradi Güler:** Alaattin Çakıcı'nın en iyi adamlarındandır. Alaattin Çakıcı ile yurtdışında birlikte yakalanıp yargılandılar.
- 6) **Muhtar Metin lakaplı şahıs:** Alaattin Çakıcı'nın korumalığını yapıyordu. Dünder Kılıç'ın oğlu tarafından öldürüldü.

Alaattin Çakıcı ile tanıştıktan sonra, basında da ismi sıkça ülkücü baba olarak çıkmaya başlamıştı, etrafında adamlarıyla dolaşıp, tahsilat işleri yapmakta idi, bende durumunu bildiğim için Alaattin Çakıcı benim çevremde bulunan insanlardan faydalanmak için sürekli benimle görüşür beni ara bulucu olarak kullanırdı.

Benim Alaattin Çakıcı'nın adamlarından hatırlayabildiğim bunlar ancak bunların haricinde devamlı kendisiyle dolaşan 4-5 kişilik silahlı koruma grubunun olduğunu biliyorum, fakat bunların isimlerini bilmiyorum.

**Soruldu: Nesim Malki ile nasıl ve ne zaman tanıştınız aranızdaki ilişki nedir? 15.06.1994 tarihinde Nesim Malki'nin otosunu Hasan Akdoğan ile Tuncay Şeker tarafından kurşunlanması ve korumasının silahının gasp edilmesi olayını detaylı olarak anlatınız?**

**Cevap:** Ben Nesim Malki'yi 1992 yılında eski Bakanlardan Cavit Çağlar vasıtası ile Yeşilköy'de balıkçı Hasan'ın restoranında tanıdım. Nesim

Malki'nin o tarihlerde iplik ticareti yaptığını öğrendim. Cahit Çağlar ile 1970 yıllarında ben Beşiktaş Futbol Kulübünde top oynarken kendisi Bursa Spor Kulübü 2. Başkanı ve bir sene sonra da başkanlığını yaptığı dönemlerde tanıştım. Kendisi işini ilerletti, siyasete atıldı bu arada bizim samimiyetimiz ilerledi, ifademin ileriki bölümünde anlatacağım üzere ben Amerika'da firar iken Cavit Çağlar'da Amerika'da firardaydı. Amerika'da kendisi ile görüşmelerim devam etti, cezaevine girene kadar kendisiyle sürekli görüşürdüm.

Nesim Malki'yi tanıdıktan belli bir zaman sonra, Nesim Malki'nin avukatı kanalı ile Kıbrıs'ta bir bankasının inşaatından dolayı bir probleminin olduğunu, bunu halledebilir miyiz diye bana söyledi. Yardımcı olduğunda DYP'ye hatırı sayılır miktarda yardım yaparız demişti. Daha sonra aynı konuyu Cavit Çağlar beni arayarak Mehmet Ali Yılmaz'a söyle bu konuda yardımcı olsun dedi bende tamam dedim, Mehmet Ali Yılmaz Trabzonlu'dur benim çok eski arkadaşımdır, o zamanlar Mehmet Ali Yılmaz DYP Partisi'nden milletvekili olup Kıbrıs'tan sorumlu Devlet Bakanı idi. Konuyu Mehmet Ali Yılmaz'a açtım, partiye yardım yapacaklarını söyledim, banka işi için Mehmet Ali Yılmaz Kıbrıs'ta bir bakanı aradı görüşmesini yaptı, işlerini halletti Nesim Malki'nin Kıbrıs'ta bulunan Tuncabank isimli bankası açıldı ve faaliyete geçti, ancak bu iş karşılığı partiye yardım edilecek olan parayı bana getireceklerdi getirmediikleri gibi de partiye de götürüp vermemişler, Mehmet Ali Yılmaz beni sürekli arayıp "Malki'nin işlerini yaptık. Partiye yardım edeceklerdi parayı getirmedi" diye beni sıkıştırıyordu.

Ben de beni Malki ile tanıştıran Cavit Çağlar'ı arayıp, durumu ona anlattım. Cavit Çağlar, "Ben Malki ile konuşur konuyu hallederim" dedi.

Yılmaz hâlâ beni sıkıştırıyordu. Ben de arada kaldığım için kardeşim Fikret'le bu konuyu gündeme getirdim. Kardeşime bu adam bizi kullandı, işini gördürdü ancak söz verdiği parayı getirmedi, bununla konuşmak lazım dedim. Bunun üzerine kardeşim Fikret de bunu bir talimat kabul ederek, o tarihte 5-6 senedir yanımıza takılan kendisinin kalp ameliyatını ve

çocuğunun bel ameliyatını yaptırdığım Gaziantep'li Hasan Akdoğan ve yine top oynadığım dönemlerde tanıdığım Tuncay Şeker'e Nesim Malki'ye bir ceza verilmesi gerektiğini söyledim. Ev ve işyerleri gösterildi, olay günü Hasan Akdoğan ile Tuncay Şeker evinin önünde Hasan Akdoğan'ın otosuyla gittiklerini Nesim Malki evinden çıktığında Tuncay Şeker silahla ateş ettiğini ancak, Nesim Malki'yi vuramadıklarını, Maliki'nin koruması ile boğuştuklarını, korumanın silahını gasp edip oradan ayrıldıklarını, otoyla kaçarken Etiler civarında otoyla kaza yapıp takla atmışlar, kardeşim Fikret ile görüşüp otolarını oradan kaldırdıklarını, Fikret'in yönlendirmesiyle aracı alıp Kocaeli'ye gittiklerini bana söylediler.

**Soruldu: Bu olayda tetikçilerin otosunun takla atması üzerine Kocaeli İli'ne gittiklerini beyan ettiniz. Tetikçilerin ne amaçla Kocaeli İli'ne gittiklerini ve burada bu konuyla ilgili olarak hangi emniyet görevlileri ile görüşüp yardım istediğini anlatınız?**

**Cevap:** Nesim Malki'nin otosuna Hakan Akdoğan ile Tuncay Şeker'in silahla ateş ettikten sonra otolarıyla Etiler'de kaza yapıp takla atmışlar, Kocaeli Emniyet Müdürü Nihat Camadan benim Samsun ilinden arkadaşım olur, samimi görüştüğümü kardeşim Fikret bildiği için Kocaeli Emniyet Müdürü Nihat Camadan'ı benim adıma arayıp yardım talebinde bulunmuş, takla atan otoyu Kocaeli'ye götürüp, Nesim Malki'nin otosuna silahla ateş edilmesinden bir öncesinden çalınmış gibi gösterilip otosunun bulunduğu şeklinde tutanak tutturuldu, benim haberim olunca Fikret'e kızdım otolarını tamir ettir gönder dedim, Hasan Akdoğan otosunu tamir ettirip Gaziantep'e gitti, Tuncay Şeker'i bir daha görmedim. Fikret bunlara para verip vermediklerini bilmiyorum, ancak Tuncay Şeker'in deniz motorunun tamirat masraflarını kardeşimin karşıladığını biliyorum.

**Soruldu: Tahir Güler'in şoförü olan Bayram Ali Kurt isimli şahsın ifadesinde Nesim Malki'nin otosunun kurşunlanmasından sonra bu olayla bağlantılı olarak şahsın Nesim Malki'den aldığı parayı gazete**

**kâğıdına sarıh olarak getirip size teslim ettiği beyan edilmektedir. Alman paranın miktarını ve alınma nedenini açıklayınız?**

Cevap: Yukarıda anlattığım gibi Nesim Malki'den Kıbrıs'taki bankasının işlerini halletmeme bağlantılı olarak partiye para yardım etmesi için istenmişti, otosunun kurşunlanmasından sonra ben tekrar Nesim Malki ile bu konuda muhatap olmadım, yukarıda söylemeyi unuttum, bu konuyla ilgili olarak Cavit Çağlar'la görüşmüştüm, Cavit Çalar'da bana bu adamla iş yapıyorum, bunun üzerine daha fazla gitmeyelim ben konuyu kendisiyle görüşür hallederim, gerekirse onun partiye yapacağı yardımı ben yaparım demişti. O nedenle de Cavit Çağlar araya girdiği için adı geçen şahıstan tekrar para isteyemedim. Ancak bu olaylardan 2-3 ay sonra benim arkadaşım olan Tahir Güler bana gelerek Nesim Malki'ye olan 2 milyon dolarlık borcu karşılığında kendisinden Nesim Malki 10 Milyon dolarlık aldığını kendisini sıkıştırdığını ve zor durumda olduğunu söyledi, bunun üzerine ben de Cavit Çağlar'ı arayarak durumu kendisine söyledim. Nesim Malki'nin hem geçmişte banka konusunda bize böyle bir yanlış yaptığını hem de şimdi arkadaşım olan Tahir'den 2 Milyon dolar borç karşılığı 10 Milyon dolarlık senet aldığını bunun çok yanlış olduğunu arkadaşımın senetlerini geri vermesini, sadece borcu kadarı olan ana para ve makul bir faiz alabileceğini söyledim, bu konuda Cavit Çağlar aracılık yaptı, bunun üzerine Cavit Çağlar beni arayarak senetleri Nesim Malki'den aldırabileceğimi ve gerekli düzenlemeler yaptıktan sonra sadece ödemesi gereken miktarı verebileceğimizi söyledim, bunun üzerine bende yukarıda adı geçen Tahir Güler'in şoförü Bayram Ali Kurt'u yanıma çağırdım Nesim Malki'nin yanına gönderdim, 83 parça iki paket halindeki senetleri ve ekstremleri aldırđım, bana getirip teslim etti. Bayram Ali Kurt'un esim Malki'den senetlerin haricinde para alıp almadığını bilmiyorum, böyle bir para almışsa benim haberim olmadan Tahir'e vermiş olabilir bana getirdiğı senetleri benim büromda Tahir Güler'e teslim ettim.

**Soruldu: 28.11.1995 tarihinde Nesim Malki'nin Bursa ilinde öldürölmesi olayı ile ilgili olarak şoförünüz Metin Gerigitmez'in ifadesinde, Nesim**

**Malki'nin öldürüldüğü gün sizi her günden farklı olarak erken bir saatte evinizden alarak Cavit Çağlar'ın sahibi olduğu Nergiz Holding'e götürdüğü burada Cavit Çağlar, Mehmet Ali Yılmaz, Tahir Güler ile birlikte saat: 21.00 sıralarına kadar dışarı çıkmadan oturduğunuz beyan edilmektedir, söz konusu tarihte Nergiz Holdingde bulunma nedeninizi, burada neler konuştuğunuzu ve Nesim Malki'nin kim tarafından ve neden öldürüldüğünü ayrıntılı olarak açıklayınız?**

Cevap: Cavit Çağlar bulunduğu Nergiz Holding binası Tahir Güler'e aitti kiracı olarak oturuyordu, Tahir Güler'in durumu bozuk olduğu için binayı satmak için bu tarihlerde 1.5 aydır sürekli Cavit Çağlar'ın işyerine Tahir Güler'le birlikte gidip bu konuyu görüşüyorduk, satış gerçekleşince Tahir Güler bir katın tamamını kendi kullanmak için istedi, Cavit Çağlar benim bütün şirketlerim buraya geleceği için yetmeyeceğini onun için yarım katı 3 seneliğine verebileceğini söyledi, bu şekilde anlaşılıp satış oldu, bahsedilen toplantı günü Nesim Malki Bursa ilinde silahlı saldırı sonucu öldürüldüğünü öğrenmiştik, bu konuda aramızda Cavit Çağlar bunu kim vurmuştur, düşmanı yoktu.Konuşmalar geçti, o zaman kimin vurduğunu bilmiyorduk. Ancak daha sonra bu konuyla ilgili olarak o dönemde Zeytinciler kralı olarak bilinen Erol Evcil'in ismi dolaşmaya başladı. Erol Evcil'i o tarihlerde ben tanıımıyordum, 1996 yılı sonlarında Cavit Çağlar'ın bir toplantısında oğlu Mustafa Çağlar vasıtası ile tanıdım, bir zamanlar Mustafa Çağlar iplik işini Nesim Malki'ye vermeyip Erol Evcil'e verdiğini bana çocukluk arkadaşı olduğunu söylemişti, tanıştığım tarihlerde Mustafa Çağlar beni arayarak Erol Evcil'in askeri suçtan Askeri Cezaevine gireceğini tanıdığımı olup olmadığını sordu bende tanıdığımı olmadığını söyledim, Erol Evcil ile tanıştıktan sonra görüşmelerim devam etti ifademin ilerleyen bölümünde detayını anlatacağım.

**Soruldu: istanbul DGM. Cumhuriyet Savcılığının HZ. 1997-666 talimatları gereğince Nesim Malki cinayeti soruşturması kapsamında arandığınız dönemlerde, şoförünüzün ve sekreterinizin teferruatlı ifadesinin alınması istenilmiş, 25.02.1999 günü yakalanan şoförünüz Metin Gerigitmez'in kullandığı ve size ait 34 BIU 94 plakalı 96 model S 600 marka oto içerisinde**

yapılan aramada DGM'nin tahkikat evrak suretleri ve size ait olduğu söylenilen 1 adet 9 mm çapında Smith Wesson marka pajj 8761 seri nolu taşanca 2 adet şarjörü ve çapına uygun 10 adet fişek, 1 adet Gloç marka 45 kalibrelik Bmb 423 seri numaralı tabanca, 2 adet şarjör, 16 adet fişek elde edilmiş bu tabancaların ruhsatı olup olmadığı sorulduğunda Pajj 8761 seri numaralı tabancanın kayıtlı olmadığı, diğer tabancayı can güvenliğinden Ankara'da Kemal Kotan'dan devralındığı ve ruhsatlı olduğu tespit edilmiştir. Bu konuyla ilgili ayrıntılı ifadenizi veriniz?

**Cevap:** 34 BIU 94 plakalı Mercedes oto bana aittir, Metin Gerigitmez yaklaşık olarak o tarihlerde 4-5 senedir makam şoförüm olarak çalışıyordu, yakalanınca oto içerisinde çıkan Korkmaz Yiğit ve diğer şahısların ifade suretleri ve DGM Savcılığı iddianamesini benimle ilgili konularda bilgi sahibi olmak için avukatım tarafından alınıp bana getirilmişti, yine otoda çıkan her iki silah bana aittir, her iki silah da benim adıma ruhsatlı silahlardır, daha sonra gerekirse ruhsatlarını ibraz edebilirim.

**Soruldu:** Türk Ticaret Bankası ihalesine istekli şahısların Alaattin Çakıcı tarafından tehdit edilmesi ve bu ihalenin Korkmaz Yiğit'e kalması için yapılan eylemleri ve tehdit edilen kişilerle yapılan görüşmelerinizi açıklayınız.

**Cevap:** Türk Ticaret Bankası'nın iki kez ihalesi oldu öncelikle birinci ihaleyi anlatmak istiyorum. Bu ihalenin hazırlıkları aşamasında bir gün avukatım Aydoğan Semizer telefonla beni aradı. Benimle görüşmek istediğini söyledi. Kendisi benim de avukatım olduğu için ofisime geldi. Bana Mustafa bey Türk Bank ihalesini Erol Evcil almak istiyor, bu konuda Alaattin Çakıcı'nın desteğini arkasına almış dedi. Ancak bu ihaleyi alabilecek kadar parası olduğunu da zannetmiyorum. Kendisi Türk Bank içerisinde yüzde 35-40 hisse sahibi emekli sandığının payının kendisi tarafından organize edilip alabileceğini söylüyor ancak ben bu konuda onunu başarılı olabileceğini zannetmiyorum. Çünkü bu hisselerin kendisine geçmişe konusunda emekli sandığını temsil eden Adil Öngen'in buna karşı çıktığını, bu nedenle de Alaattin Çakıcı

adamlarına Adil Ongen'i vurdurttuğunu duydum. Daha sonra Alaattin Çakıcı beni arayarak Adil Öngen'i vurdurttuğunu söyleyip, emekli sandığı işini engelleyen Adil Ongen ile görüşmemi aksilik çıkarmamasını daha önce vurdurduğu gibi sonunun iyi olamayacağını söyledi. Ben de araya girdim ve Adil Ongen ile yaptığım görüşmede kendisine aynısını anlattım. Adil de bana Erol Evcil'in parasının olmadığını, bu nedenle bankayı satın almasının mümkün olamayacağını söyledi. Ben de Alaattin'e bunları aktardım. Ancak sonraki tarihlerde Adil Öngen'den ses kesildi. Demek ki Alaattin'in tehdidi sonuç verdi. Daha sonra avukatım Aydoğan Semizer yanıma gelerek bana Alaattin Çakıcı'nın kendisini arayarak Erol Evcil'den Türk Ticaret Bankası ihalesi için 20 milyon dolar para istiyormuşsun diyerek kendisini tehdit ettiğini söyledi. Bunu Alaattin'e Erol'un söylediğini kendisinin böyle bir para istemediğini ve Alaattin'in beni araması halinde ona konuyu anlatmamı kendisini tehdit etmemesini istediğini söyledi. Ben de Aydoğan'a sen Erol'a söyle birlikte benim yazıhaneme gelin, gelirken de Erol Alaattin'i arasın ve sizin benim yanımda olduğunuzu söylesin, ben sizleri yüzleştireyim dedim. Daha sonra Erol Evcil ile avukatım Aydoğan Semizer benim ofisime geldiler. Belli bir süre sonra Alaattin, Erol Evcil'i aradı ben telefonu Erol'dan aldım.

Alaattin'e 'bak ben şimdi Aydoğan'a Erol'dan para isteyip istemediğini soruyorum o cevap verecek diyerek telefonu Aydoğan'a verdim. Aydoğan'da telefonda para istemediğini söyledi. Bunu Alaattin duydu ve Aydoğan'a telefonu Erol'a vermesini söyledi. Telefonda Erol'a 'neden yanlış işler yaptırıyorsun' diyerek hakaret etti.

Bu olay kapandıktan 15-20 gün sonra Alaattin Çakıcı beni telefonla arayarak 'ben Mehmet Üstünkaya'yı vurdurtacağım, sen bu adamı tanıyorsun. 20 milyon dolar parayı senin avukatın değil bu adam istiyormuş, hem de Özer Çiller adına istiyormuş' dedi. Ben de bunun üzerine eski Kulüp Başkanı'mız Mehmet Üstünkaya'ya telefon açarak yanına gittim. Kendisine senin Türk Bank ihalesiyle ilgili olarak böyle bir para talebin oldu mu diye sordum. O da bana talebinin olmadığını söyledi. Alaattin beni aradığında kendisine Mehmet

Üstünkaya ile görüştüğümü, Mehmet Üstünkaya'nın böyle bir talebinin olmadığını söyledim. Alaattin Çakıcı daha sonra Mehmet Üstünkaya ile görüşüp görüşmediğini bilmiyorum ancak basında Alaattin Çakıcı'nın Mehmet Üstünkaya ve Özer Çiller'i vurdurtmak üzere silahlı adamlarını gönderdiğini ve bunların da polisler tarafından silahları ile birlikte yakalandığını öğrendim. Bu ihale ise yapılmadan iptal oldu.

Bu olayla bağlantılı olarak başka bir olay anlatmak istiyorum. Benim memleketten arkadaşım olan Kamuran Çörtük ile yine Beşiktaş Futbol Kulübü'nden arkadaşım olan Turgay Ciner o zamanlar Petrol Ofisi'nin özelleştirilmesi kapsamında ihaleyi 725 milyon dolara aldılar. Ancak ilk taksitini ödediler, geri kalan taksitleri ödeyemeyince devlet Petrol Ofisi'ni geri aldı. Daha sonraki yapılan ihaleyle Petrol Ofisini Aydın Doğan İş Bankası'yla ortak olarak aldı, ihaleyi Turgay ile Kamuran'ın aldığı dönemler Alaattin Çakıcı beni yurt dışından aradı Kamuran'la Turgay'a söyle bana hiç olmazsa bir dostluk yapsınlar diye teklifte bulundu açıkça ne istediğini söylemedi ancak konuşmasında belli bir miktar para veya bir petrol istasyonu açılmasını istediği belli idi, ben kesinlikle kabul etmeyerek sen benim arkadaşlarımdan da haraç para istiyorsun diyerek karşı çıktım, bunun üzerine 11 ay kadar beni hiç aramadı bende ruh yapısını bildiğim Kamuran Çörtük ile Turgay Ciner'i arayıp Alaattin Çakıcı'nın sizinle ilgili planları var kendinize dikkat edin diyerek uyardım. Benim bu şekilde uyarmam Alaattin Çakıcı'nın kulağına gidip duyması üzerine aramızda belli bir soğukluk oldu. Bu dönemlerde 1998 yılı ilk yarısında Türk Bank ikinci kez ihaleye çıkartıldı, ihale öncesinde Alaattin Çakıcı'nın Korkmaz Yiğit isimli şahsı desteklediğini biliyordum. Bir gün Alaattin Çakıcı kardeşi Gencay Çakıcı'yi yanıma gönderdi, Gencay bana ağabeyim seni arayacak dedi, ofisimin numarasını verdim. Alaattin Çakıcı beni aradı, bu ihaleyi Kormaz Yiğit alacak ben onu destekliyorum, bu benim namus meselem oldu, Kamuran Çörtük de ihaleye girecek Kamuran Çörtük'e söyle ihaleden çekilsin, o devlette güçlü adamları var sakın ihaleyi almaya çalışmasın dedi. Bunun üzerine bende Kamuran'ı aradım durmu kendisine söyledim, Kamuran'da 300 Milyon dolara kadar girebileceğini, yukarı için girmeyeceğini söyledi bende aynı şekilde konuyu Alaattin'e aktardım,

Alaattin'de bana tekrar bu ihaleyi ne pahasına olursa olsun Korkmaz Yiğit alacak dedi, zaten daha sonra ihaleyi Korkmaz Yiğit kazandı.

**Soruldu: Korkmaz Yiğit'ten Alaattin Çakıcı'nın 2 daire alması ve sizinde 500-600 bin dolar tutarındaki daireyi alıp ödemediğiniz belirtilmiş, daireyi neye karşılık ve ne şekilde aldınız bu alınan dairelerin Türk Bank ihalesiyle ilgisi varmı açıklayınız?**

**Cevap:** Korkmaz Yiğit'ten daire alma olayım doğrudur ancak Türk Bank ihalesinden önce idi, bir gün Korkmaz Yiğit bana gelerek Alaattin Çakıcı'ya bir daire vereceğim sana da bir daire vereyim dedi. Yeşil Vadi isminde birinci Boğaz Köprüsü'ne bakan Ortaköy'ün karşısındaki yerde toplam 17 tane blok yapacağını bu bloklardan bir dairede sen al dedi, bir daire almak üzere 200 bin dolara anlaştım, 100 bin dolar verince bana yapılmayan kâğıt üzerinde bir dairenin tapusunu verdi, ben de bu tapuyu daha sonra Gönül Çakıcı'ya teslim ettim, borcumun geri kalan 100 bin doları da Vakıflar Bankası Mecidiye köy Şubesi'ne yatırdım. Yeşil Vadi olarak bilinen yerde halende inşaat yapılmadığını anlayınca Platin konutlarından iki daire aldığını bilmiyorum.

**Soruldu: 1997 yılında yapılan futbol federasyonu seçimlerinde sizi destekleyen Alaattin Çakıcı, Gencay Çakıcı, Sedat Peker ve diğer şahısların isimlerini açıklayınız, yapılan seçiverin Haluk Ulusal tarafından kazanılması üzerine bu şahsın Alaattin Çakıcı tarafından tehdit edilmesi ve daha sonraki girişimler sonucu barıştırılarak bedel olarak Alaattin Çakıcı adına 100 koyun kesilmesi olayını anlatınız?**

**Cevap:** 1997 yılında yapılan Futbol federasyonu seçimleri öncesi dorum'da bulunduğum esnada Mehmet Ali Yılmaz bana federasyon başkanlığına aday olmamı teklif etti ve bana Celal Doğan ile kendisinin adaylıktan çekildiğini oylarını bana vereceklerini söyledi, ben de bu teklifi kabul ettim ve Ankara'ya geldim. Daha sonra Trabzon spor yönetiminden olan Atilla Yıldırım beni telefonla aradı 17 oyunun olduğunu söyleyip beni desteklediklerini söyledi, benim karşımda diğer adaylar Haluk Ulusoy, Alp Yalman vardı, seçim Ankara'da Türkiye Elektrik idaresi Misafirhanesi'nde yapıldı, oy kullanacak

delegeler ise Ankara Shereton Otelinde kalıyordu. Kaldığım Shereton otelinde yanımda beni destekleyen Prof. Kaya Çilingiroğlu, Şadan Kalkavan, Ayhan Bermek vardı sonra Mehmet Ali Yılmaz ve Atilla Yıldırım geldi, oy verecek kişilerle kulis çalışmaları yapıyorduk. Atilla Yıldırım'ın Sedat Peker ile ilişkisini bildiğim için, bana 'Sedat Peker otelin en üst katında seninle görüşmek istiyor' dedi. Atilla Yıldırım ile birlikte yukarı çıktık. Sedat Peker'in yanında o dönemin milletvekillerinden Hayri Doğan ile ismini şuan hatırlayamadığım diğer bir milletvekili ile kalabalık bir grup ile oturuyordu. Sedat Peker ile daha önce hiç tanışmışlığım yoktu. Yalnızca adını duyuyordum. Bana 'Hayırlı olsun. Biz elimizden geldiği kadar seni destekleyeceğiz' dedi. Ben de teşekkür ettim. Biraz oturduktan sonra tekrar bulunduğum yere indim. Aynı günlerde Gencay Çakıcı yanında şuan adını hatırlayamadığım başka bir milletvekili ile dolaşıyordu. Gencay Çakıcı'nın gelme nedeni bana destek olmaktı. Alaattin Çakıcı, göndermişti.

Yapılan seçimler sonucu ben kaybettim, Haluk Ulusoy kazandı. Haluk Ulusoy'un kazanmasından sonra Çakıcı tarafından tehdit edildiğini ve ardından barıştırıldığını ve Ulusoy'un Alaattin adına 100 koyun kestirdiğini biliyorum.

**Soruldu: Nesim Malki öldürülmeden önce Alaattin Çakıcı tarafından tehdit edilmesinden dolayı sizden yardım talebinde bulunmasını anlatınız.**

**Cevap:** Ben bu konuda araya girmedim. Çakıcı tehdit ettiği kişilerle ilgili olarak yukarıda anlattığım üzere Mehmet Üstünkaya, avukat Aydoğan Semizer ve Kamuran Çörtük ile ilgili olarak yaptığım görüşmeleri detaylı olarak anlattım. Ancak, Nesim Malki ile ilgili tehdit olayında ben araya girmedim.

**Soruldu: Türkiye'den yurtdışına çıkışınızı ve ABD'de bulunduğunuz süre içerisinde kimler tarafından ziyaret edildiğinizi ve kimlerle sıklıkla görüştüğünüzü anlatınız.**

**Cevap:** 1998 yılı içerisinde Korkmaz Yiğit olayı patlayıp cezaevine girmesinden sonra benim de ismim geçmeye başladı. Hatta ofisime polis tarafından çekilen bir faksta DGM savcısına ifade vermem isteniyordu. Savcıya gittim. Ancak ifademi almayarak Organize Şube'ye gitmemi söyledi. Ben de öğün Ankara'da bir ihaleye gireceğim için şubeye gitmedim. Polis tarafından arandığımı öğrendim.

Kasım veya Aralık ayında Marmaris üzerinden yasal yollarla Yunanistan'a oradan da Amerika'ya geçtim. Arandığım için bugüne dek gelmedim. Amerika'da Kefeli Cooperation adlı şirketim vardı. Oradaki işlerimi düzene soktuktan sonra dönmeye karar verdim. Eski Bakanlardan Cavit Çağlar ile firardayken görüştüm. Ayrıca Ali Şen, Şadan Kalkavan ve Orhan Keçeli gibi dostlarımı arayıp görüştüm. Arandığım konularla ilgili avukatım ilgileniyordu.

**Soruldu: Şişli İlçesi'nin eski Emniyet Müdürlüğünü yapmış kişi kimdir, ilişkilerinizi anlatınız.**

**Cevap:** Şuan emekli olan eski emniyet müdürlerinden Sabahattin Yıldız benim yaptığım Sanatçılar Yapı Kooperatifi Yönetim Kurulu 2. Başkanı idi. Kendisiyle görüşmem evlerin bitmesinden sonra da devam etti. Amerika'da bulunduğum süre içerisinde telefonla arayıp görüşürdüm.

**Soruldu: Spor yazar Hıncal Uluç'la aranızdaki husumeti ve silahla vurulması olayını anlatınız.**

**Cevap:** Ben Hıncal Uluç'u yalnızca basından tanırım. Kendisiyle hiç görüşmedim. Şuan tarihini hatırlamıyorum ama Uluç silahla vurularak yaralandı. Çakıcı, tarafından vurdurulduğunu basından öğrendim. Sebebinin bilmiyorum. Daha sonra Çakıcı tarafından öldürülen eski eşi Uğur Çakıcı hakkında yazı yazdığından dolayı vurulduğunu duydum.

İFADE ALAN  
Necati Kurt  
Emniyet Amiri

İFADE ALAN  
Kemal KARADEMİR  
Polis Memuru

İFADE VEREN  
Mustafa Kefeli

## EK.2

### **DİLEK UZUN'UN 22 ŞUBAT 2002 TARİHLİ ORGANİZE SUÇLAR ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ'NDEKİ İFADESİ:**

**Soruldu: Özgeçminizi anlatınız?**

**Cevap:** Ben 1976 yılında Kırşehir ili Mucur ilçesinde doğdum, annem sağ babam trafik kazasında vefat etti. Aynı anne ve babadan olma dört kardeşiz.

ilk, orta ve lise öğrenimimi Kırşehir Mucur ilçesinde okudum, ilkokul üçüncü sınıfta okurken babam Kırşehir'de geçirdi trafik kazasında vefat etti. Liseyi bitirdikten sonra ailemle birlikte Alanya'ya göç ettik. Annem ev hanımıdır. Alanya'da Grand Zaman isimli otelde muhasebeci olarak çalışmaya başladım. Burada yaklaşık bir yıl çalıştım. Daha sonra Alanya'da çeşitli yerlerde yine muhasebeci olarak çalıştım. Yaklaşık 6-7 yıl ailemle burada yaşadıktan sonra üç yıl önce istanbul'a göç ettik, istanbul'a gelince kız arkadaşlarımın tavsiyeleri doğrultusunda kız kardeşim Derya Uzun ve diğer arkadaşlarımla birlikte tele kızlık yapmaya başladım. Hiç evlenmedim.

**Soruldu: 03 Ocak 2002 günü ilimiz DGM Cumhuriyet Başsavcdığı'ndan Türkiye liglerinde futbol karşılaşmaları öncesinde karşılaşmaları yönetecek hakemlere maddi menfaat sağlayarak maçın sonucunu etkilemek ve bu suretle oynanan bahisler üzerinden haksız kazanç temin etmek, rüşvet vermek ve almak, para karşılığı fuhuş yapmak ve yapılmasına aracılık etmek konusunda talimatları istenmiş. Daha sonra teknik takip no:2001/941 ve 1091 Sayılı iletişim dinlenmesi ve tespit edilmesine yönelik kararları doğrultusunda firari Ali Fevzi Bir isimli şahsin kullanmış olduğu 0532 296 19 09 ve 0216 369 69 80 numaralı telefonlar üzerinde yapılan teknik çalışmalar neticesinde adi geçen şahsin Türkiye futbol liglerinde oynanan ve tespit edilen futbol karşılaşmalarında şike uygulandığı, karşılaşmalardan önce Ali Fevzi Bir'in**

kazanmasını istediği futbol takımının ismini önceden belirleyerek Sadık İlhan isimli futbol hakemi aracılığıyla söz konusu müsabakaların hakemlerine ulaşarak maçın kendi istediği şekilde bitmesini sağladığı ve bu şekilde haksız kazanç temin ettiği. Bir'in Dilek Uzun isimli bayan arkadaşı aracılığı ile müsabakalar öncesi müsabakayı yönetecek olan hakemlere Beyoğlu Tepebaşı'nda bulunan Euro Plaza isimli otelde kadın sunulduğu, yine bu hakemlerin ilimizde yapmış oldukları harcamaların firari Ali Fevzi Bir tarafından karşılandığı, söz konusu haksız çıkar içerisinde bazı teknik direktörlerinde yer aldığı anlaşılmıştır.

Yapılan çalışmalar neticesinde olayda ismi geçen Dilek isimli şahsın Dilek Uzun isimli bayan olduğunuz ve sizin ilimiz Beşiktaş ilçesi Akatlar Mahallesi Tepecik Yolu Saraylar Beldesi Sitesi A-10 Blok Daire 11 sayılı yerde ikamet ettiğiniz tespit edilmiştir. Sizin yakalanmanıza yönelik olarak 20 Şubat 2002 tarihinde yapılan operasyonlarda bahse konu adreste siz Dilek Uzun ve Derya Uzun yakalanarak gözetim altına alınmış ikamete yapılan aramada 25 adet teyp kaseti, 2 adet DVD, 35 adet CD, 7 adet VHS video kaseti ve 1 adet masa üstü bilgisayar kasası zapt edilmiş.

Devam eden operasyonlarda aynı gün aynı gün Beşiktaş 19 Mayıs Mahallesi Hami t Kaplan Sokak numara 3 daire 11 sayılı yerde Çiğdem Balıkçı, Tuba Demirtaş, Tuncay Yasa, Habip Aslantürk, Pınar Korkut ve Semiha Yılmaz isimli şahıslar yakalanarak gözetim altına alınmıştır. Bahse konu olayla ilgili firari Ali Fevzi Bir isimli şahıs ile bağlananız nedir, bu konuda ayrıntılı olarak ifade veriniz.

Cevap: Yukarıdaki kimlik bilgileri bana aittir ve doğrudur. Ben yukarıda açık adresimi verdiğim mülkiyeti kira olan evde ailemle birlikte kalmaktayım.

Ben yukarıda öz geçmişimde de kısaca belirttiğim gibi İstanbul iline yaklaşık 3 yıl önce ailemle birlikte geldim ve yerleştik, İstanbul iline yerleşmeden önce Alanya'ya tatile gelen ve aynı zamanda Alanya'da kuyumcu dükkanı olan

Ermeni asıllı olan soyadını bilmediğim Nail isimli şahıs ile tanıştım. Bu Nail isimli şahsın aynı zamanda Kapalı Çarşı'da da kuyumcu dükkanı vardı. Ben bu şahıs ile arkadaş oldum ve birkaç kez bu şahıs ile cinsel ilişkiye kendi isteğimle girdim. Daha sonra Nail vasıtasıyla istanbul Beylikdüzü'nde bir ev kiraladık.

Akabinde tekstil işi ile uğraşan soyadını bilmediğim Ahmet isimli şahısla kardeşim Derya vasıtasıyla tanıştım. Daha sonra 1-2 ay kadar bu Ahmet isimli şahıs ile birlikte oldum, istanbul'a yerleştikten sonra herhangi bir işle uğraşmadım.

Yaklaşık iki buçuk yıl öncede Etiler de Çiğdem Balıkçı, Semiha Yılmaz, soyadını bilmediğim Ebru lakaplı Hatice Büyükbaş ve Melisa Samyeli ile tanıştım. Bu bayanlar kendileri para karşılığı fuhuş yapıyorlardı. Yani tele kızlık yapıyorlardı. Daha sonra ben de bu bayanlarla birlikte tele kızlık yapmaya başladım. Akabinde kardeşim Derya Uzun'u da bu bayanlarla tanıştırdım ve kardeşim de bizimle birlikte tele kızlık yapmaya başladı.

Birlikte olacağımız erkekler ile telefonla görüştükten sonra ya otelde ya da erkeğin evinde birlikte oluyor. Ücret olarak da sabit bir ücret aramıyordum. Ancak, gecelik olarak 200 ile 300 ABD doları arasında duruma göre erkek başına para alıyordum.

Yaklaşık bir buçuk yıl önce de 4 Levent Otoyolcular Sitesi'nde bir daire kiraladım ve bu evde Semiha Yılmaz da 8 ay kadar kaldı. Semiha Yılmaz benimle evde kaldığı zaman eve Aliço lakaplı Ali Fevzi Bir isimli şahıs geldi. Ben tanıştığım dönemde Bir'in Kibris'ta Kumarhanecilik yaptığını biliyordum. Semiha Yılmaz da Bir'i kumarhanesinde çalışan Yıldız Yağız vasıtasıyla tanışmış. Yıldız Yağız isimli bayanı ben de 2 yıl önce tanımıştım ve Taksim'de Rolans Restaurant Bar isimli yerde Halkla ilişkiler Müdürü olarak çalışıyordu.

Bu tarihten 6,7 ay önce de yaz aylarında arkadaş ortamında tanıştığım soyadını bilmediğim Pınar isimli bayan arkadaşımı 0535 339 59 91 numaralı

telefonda aradım. Pınar, bana Aliço ile birlikte restorantta yemek yediklerini söyledi.

Ben de kendisine hal hatır sormak için aradım daha sonra görüşürüz deyip telefonu kapatacağım sırada Pınar bana bir dakika kapatma Aliço senin cep telefonu numaranı istiyor vereyim mi dedi. Ben de verebilirsin her hangi bir sakıncası yok dedim.

Daha sonra bu tarihlerde ben yukarıda açık adresini verdiğim evimde bulunduğum esnada Aliço beni gizli numaralı bir telefonda aradı. Aliço, bana telefonda "Şenol Dede isimli bir şahıs var senin numaranı veriyorum. Bu arkadaşım la tanış iyi birisidir, kendisi ne istiyorsa yap, ilgilen. Bu da sana kıyağımdır" dedi. Ben de olur tamam dedim.

Bu görüşmeden birkaç saat sonra beni 0533 347 22 00 numaradan ismini Şenol dede olarak veren şahıs aradı. Bana "Aliço'nun arkadaşı ve iş ortağıyım. Görüşüp yemeğe çıkalım mı" diye sordu. Ben de olur dedim. Kadıköy Bağdat Caddesi üzerinde sahilde adını bilmediğim bir restorantta buluşup balık yedik. Akabinde birlikte Beşiktaş'taki Swisotel'e gittik. Burada Şenol Dede ile birlikte oldum, seks yaptık. Bu birliktelikten dolayı para almadım. Sabah saat 05.00 sıralarında otelden ayrıldım. Ben ayrıldığımda Şenol dede hâlâ oteldeydi. Görüşmemizde kendisinin Almanya'da yaşadığını, ara sıra Türkiye'ye geldiğini Almanya'da ikamet ettiği yerin telefonu olarak 00 491 060 286 88'i verdi.

Bu görüşmeden iki gün sonra beni arayan Şenol Dede'yi 0533 347 22 00 numaralı telefonda aradım. Evimin kirasını ödeyemediğim için para istedim. Şenol dede'de evimin adresini aldı ve tanımadığım bir kişiyle bana bin mark gönderdi. Daha sonra aynı gün Şenol Dede Almanya'ya gitti. Bir süre sonra yeniden Türkiye'ye geldi ve beni aradı. Kendisiyle tekrar Swisotel'de buluşup, birlikte olduk. Bu cinsel ilişki karşılığında bana bin mark verdi. Bu şekilde Şenol Dede ile birkaç kez daha birlikte oldum. Her ilişkiden sonra bana bin veya bin beş yüz mark veriyordu.

Bundan bir yıl önce gezmek için Ankara'ya gittim. Burada Ebru takma adını kullanan Hatice Büyükbaş vasıtasıyla hakem Sadık İlhan ile tanıştım. Ebru, beni Sadık İlhan ile birlikte olmam için tanıştırmıştı. Ayak üstü sohbet ettikten sonra o gece birlikte olmadan ayrıldık. Ebru da Sadık İlhan'ı Aliço vasıtasıyla tanımış.

Bu tanışmadan 2-3 ay sonra Aliço beni gizli numaralı bir telefonda aradı. Bana "yanına üç kız arkadaşını al ve Taksim'deki Euro Plaza Otel'i'ne gel" dedi. Ve bana kendi telefonu olan 0532 296 19 09 numarayı verdi. Ben de Çiğdem Balıkcı'yı aradım ve müşteri olduğumu ve eksik olduğumuz için gelmesini istedim. O da kendisinin müsait olmadığını Tuba Demirtaş adı kızını göndereceğini söyledi. Ve bana Tuba Demirtaş'ın numarasını verdi. Tuba da tele kızlık yapıyordu. Ben Tuba'yı aradım. Çiğdem de Tuba'yı aramış ve durumu kendisine anlatmış. Ondan sonra ben ve kardeşim Derya Uzun, Euro Plaza Otele gitmek üzere yola çıktık. Ben yolda tekrar Tuba Demirtaş'ı aradım. Nerede olduğunu sordum. O da otele yakın olduğunu söyledi. Sonra Tuba Demirtaş'la otelin yakınında buluştuk ve üçümüz birlikte otele girdik. Otelin restoranında Aliço, Sadık İlhan ve o zaman isimlerini bilmediğim ancak, bugün yaptığım fotoğraf teşhisinde tanıdığım, futbol hakemi olduklarını öğrendiğim Cafer Kuştepe, Hasan Serdar Cakıroğlu, Volkan Aymanıkuy isimli dört hakem bulunuyordu. Ben direk Aliço ve yanındaki şahısların bulunduğu yere yöneldim. Derya Uzun ve Tuba Demirtaş da arkamdan geldi. Ben Sadık İlhan'ı tanıyorum. Daha önce birlikte olmuşum. Kız kardeşim Derya da tanıyordu. O da daha önce Sadık İlhan'la birlikte olmuştu. Sadece Tuba tanımıyordu Sadık İlhan'ı. Akabinde soyadını bilmediğim Semih isimli şahıs, yanında ismini hatırlayamadığım bir bayan ile birlikte geldi ve bu bayanı yanımızda bırakıp gitti. Ben hemen kızların erkeklere göre dağılımını yaptım. Buna göre ben, Sadık İlhan ile, tanımadığımız kız Volkan Aymanıkuy ile birlikte olacaktı. Hasan Serdar Cakıroğlu, ertesi sabah erkenden kalkacağını bahane ederek, bayan istemedi. Bu nedenle bir bayan arttı ve sonradan ismini Cafer Kuştepe olarak öğrendiğim şahıs, artan bayan ile birlikte olmak istediğini söyleyince, kız kardeşim Derya ile Tuba ve Cafer Kuştepe, grup seks yapmak üzere

ayarlar yapıldı. Daha sonra Sadık İlhan haricindeki şahıslar, kızlarla birlikte odalarına çıktılar. Aliço cebinden para çıkardı. Kişi başına 300 dolar parayı bana verdi ve otelden ayrıldı. Ancak Tuba'yı beğenmemişti. Bu nedenle Tuba'ya az para vermemi söyledi. Ben de Tuba'ya az para verdim. Ben Sadık İlhan'la birlikte otel odasına çıktım. Otele gittiğimizde otel yetkilileriyle hiç görüşmedik ve otele kaydımız yapılmadı. Önce otel odalarına giderek, diğer kızların paylarına düşen 300'er dolar paralarını verdim.

Ben Sadık İlhan ile cinsel ilişkiye girdim. İki saatlik birliktelikten sonra odadan ayrıldım. Benimle birlikte gelen Derya Uzun da benimle birlikte çıktı. Diğer ismini bilmediğim kıza ne oldu bilmiyorum.

Bir iki hafta sonra Aliço beni cep telefonumdan aradı. Bana yanıma 4-5 bayan alıp Taksim'deki Euro Plaza Otel'i'ne gelmemi söyledi. Ancak kızların bir önceki sefer gibi paçoz olmasını istemedi. Önceki seferde Tuba hakemlere zorluk çıkarmıştı bu nedenle istenmemişti. Ben de bu kez Çiğdem Balıkcı, kız kardeşim Derya Uzun ve Melisa Samyeri ile otele gittim. Yine otelin restoranında Aliço, Sadık İlhan, yine futbol hakemi olan isimlerini o an bilmediğim ancak sonradan gösterilen fotoğraflar sonucu teşhis ettiğim ve isimlerinin Kenan Nurhan Altınsaat, Ferhat Gündoğdu ve Kenan Kozak olarak öğrendiğim üç hakem bulunuyordu. Ben ve yanımda bulunan arkadaşlarımla birlikte Aliço'nun bulunduğu masaya yöneldik Aliço beni ve yanımda götürdüğüm bayanları bu şahıslarla tanıştırdı. Restoran bölümünde fazla oturmadan kızların erkeklere dağılımını Sadık İlhan yaptı. Buna göre, ben Sadık İlhan'la birlikte olacaktım, Çiğdem ise Ferhat Gündoğdu ile birlikte oldu. Daha sonra Aliço cebinden bayan başına 300 dolar çıkarttı verdi. Sonra da otelden ayrıldı. Akabinde, ben almış olduğum parayı bayanlara dağıttım. Sonra, Sadık İlhan'la birlikte otel odasına gittik, yanımda gelen ismini belirttiğim kızlar da birlikte olacakları şahısların odalarına gittiler. Ben Sadık İlhan ile ilişkiye girdim birlikte 3 saat kadar vakit geçirdik. Odadan çıktıktan sonra lobide kızları bekledim. Onlar da çıkınca hep birlikte otelden ayrıldık. Yine yukarıda belirttiğim gibi ben ve yanımda gelen bayanlar otel yetkilileri ile hiç görüşmüyorduk, doğrudan Aliço'nun yanına gidiyorduk, yani

otele girişimizle ilgili herhangi bir kayıt yapılmıyordu. Ancak ben ve kardeşim Derya bunların hakem olduğunu biliyorduk, diğerleri hakem olduklarını bilmiyorlardı. Belki sadece Aliço'yu tanıyorlardı.

Yine benim duyduğum kadarıyla Aliço benim gibi Ebru Güzel, Ebru Sancı ve soyadını bilmediğim Pınar isimli bayanları da telefonla arıyor ve bu kişilerden de benden istediği gibi futbol hakemleri ile ilişkiye girecek bayan istiyor ve bu bayanlara Taksim'deki Euro Oteli'ne gelmelerini istiyor.

Yaklaşık 8 ay önce Aliço beni telefonla arayıp "Sadık İlhan seni arayacak, ne istiyorsan yap" dedi. Akabinde Sadık İlhan beni arayıp, Alaşehir'e gelmemi söyledi. Bende yalnız olarak Alaşehir'e gittim ve Sadık tekrar beni aradı. Telefonla bana evi tarif etti. Eve gittiğimde Sadık İlhan ile birlikte fotoğraf teşhisinde bulunduğum Kenan Kozak vardı. Başka kızlarda vardı. Ben Sadık İlhanla cinsel ilişkiye girdim. Sadık İlhan bu ilişkiden dolayı para vermedi. Kenan Kozak da diğer kızlardan biriyle ilişkiye giriyordu.

Benim bütün gelirim ve geçimimi fuhuş üzerine kazandığım paralardan olmuştur. Bu paralarla yakalandığım evin eşyalarını aldım. Buraya 600 milyon kira ve ortak gider olarak da 200 milyon lira para ödemekteyim. Ben yine fuhuştan elde ettiğim paralarla daha sonra 100 bin mark değerinde Alanya İskele Caddesi üzerinde inşaat halinde bulunan bir daireyi kendi adıma taksitle satın aldım. Bu konuyu Ali Fevzi Bir'e söyledim ve kendisinden zaman, zaman para alıyordum.

Yine fuhuştan kazandığım paralarla kendi adıma ruhsatlı 34 D 0772 veya 0773 plakalı 2001 model Metalik gri renkli Mercedes CLK Comproser marka bir araç ve 07 E 8213 plakalı Fiat Siena marka araç satın aldım. Her iki araç da bana aittir. Yukarıda belirttiğim gibi açık adresini verdiğim dairenin aylık kirası da 800 milyon liradır.

**Soruldu: Yukarıda beyan etmiş olduğunuz Antalya ili Alanya ilçesi iskele Caddesi üzerinde inşaat halinde bulunan ve 100.000 Mark değerindeki daireyi, 2001 model Mercedes CLK Compresor marka oto ve aylık**

**olarak oturduğunuz dairenin paralarını nereden ve nasıl elde ediyorsunuz, bu menkuller kimin adına kayıtlıdır?**

**Cevap:** Ben yukarıda da izah ettiğim gibi Antalya ili Alanya ilçesinde bulunan ve 100.000 Mark değerindeki daireyi 1 yıl kadar önce aldım. Tapusu benim adıma kayıtlıdır. Ancak halen inşaat halindedir, aylık olarak 1.000 Mark tutarında para veriyorum. Mercedes marka otoyu da 1 hafta kadar önce 50 milyar TL'ye satın aldım ve 25 Milyar TL'sini peşin, diğer 25 Milyar TL'yi 6 ay vadeli taksit ile aldım. Bu otonun ruhsatı benim adımadır. 07.E.8213 plakalı Siena marka otoyu da 2 yıl kadar önce sıfır olarak 9 Milyar TL ve taksitle almıştım. Oturmuş olduğum daire aylık 600 Milyon ancak apartman giderleri ile birlikte yaklaşık 800 Milyon TL ödemekteyim ve bu evde yaklaşık 8 aydır ikamet etmekteyim. Ben yukarıda belirtmiş olduğum menkulleri Tele kız olarak çalışarak biriktirdiğim paralarla satın aldım. Ancak paraya sıkıştığımda Ali Fevzi Bir'i arıyor ve kendisinden para alıyordum. Bu şekilde bu menkulleri aldım

**Soruldu: Sizinle birlikte yakalanan kardeşiniz Derya Uzun ifadesinde Aliço lakaplı Ali Fevzi Bir'in Tak-sim'de bulunan Euro Plaza Otel'de ilişkiye gireceğiniz futbol hakemlerinden alacağınız parayı sizin Aliço lakaplı Ali Fevzi Bir'den aldığınızı ve birlikte gittiğiniz bayanlara paralarını sizin verdiğiniz beyan etmiştir.**

**Cevap:** Ben yukarıda da izah ettiğim gibi Aliço beni arayarak benden bayan olarak Taksim'de bulunan Euro Plaza isimli Otel'e gelmemizi söylüyordu. Ben de temin ettiğim bayanlarla birlikte otele gidiyordum. Paraları Aliço'dan otelin restoran kısmından alıyordum ve getirmiş olduğum bayanlara bu paraları dağıtıyordum.

**Soruldu: Telefonunuza 115. sıradan kayıtlı bulunan ibne Hakem 265 97 78 numaralı telefon kime aittir? Bu konuda ifade veriniz.**

**Cevap:** Benim kendime ait olan 0532 383 44 85 numaralı telefonumu n 115. sırasında İbne Hakem 265 97 78 olarak kayıtlı bulunan numara Muğla ili Mar-

maris ilçesinde tekstil işi yapan soyadını bilmediğim Mutlu isimli erkek arkadaşına aittir, ibne hakem olarak kayıt etmemde bir amaç yoktur. Sadece bir şifre olarak yazmıştım. Bu şahıs hakem değildir.

**Soruldu: Ali Fevzi Bir'e ait 0532 296 19 09 numaralı telefonun DGM tarafından alınan izinle yapılan dinlemesinde size ait olduğu tespit edilen 0532 383 44 85 numaralı telefonunuzu 23.11.2001 günü saat: 1853 sıralarında, 23.11.2001 günü saat: 20.30 sıralarında, 23.11.2001 günü saat:2154 sıralarında, 07.12.2001 günü saat: 20.50 sıralarında, 07.12.2001 günü saat: 21.51 sıralarında size okunan şekilde aranızda konuşmalar geçtiği anlaşılmıştır. Bu konuşmaları siz mi yaptınız?**

**Cevap:** 0532 383 44 85 numaralı GSM kartı annemin adına kayıtlı olup 4 yıldır ben kullanmaktayım. Şu an siz görevlilerce yakalandığımda benden alarak zapt ettiniz. 0532 296 19 09 numaralı telefon Ali Fevzi Bir'indir. Ancak kendisi cep telefonunu taşımaz, şoförü taşır. Biz aradığımızda kendisi şoförü ile birlikte ise görüşürüz. Değilse not bırakırız bizi arar. Aradığı numara gizli kayıttır. Bu nedene aradığı numarayı göremedim. Bana okuduğunuz konuşmalar hakemlere kadın ikram etmek için yaptığımız konuşmadır. Bunları ifademde belirttim. Derya ile Tuba'dan memnun değillerdi, bu nedenle de 07.12.2001 tarihinde aramızda geçen konuşmada hep aynı takımı getiriyorsun diyordu.

### EK.3

#### BASINDA YER ALAN ŞİKE KONUŞMALARI

Erdoğan Arıca ile Ali Fevzi Bir arasında geçen konuşma metni;

'Bak, rezil oluruz abi'

E: Efendim...

A: Erdoğan...

E: Efendim abi...

A: Eski o Zeynel Abidin Gökçe'nin oğluymuş da o.

E: Hıı.

A: Şey ilgilenecek il hakem kurulunun yardımcısı var İstanbul'un.

E: Evet abi.

A: O ilgilenecek, yarın öğleden sonra ararım seni dedi.

E: Tamam abiciğim.

A: Genç çocuk öyle fazla da bir şey yapamaz ama dedi, şey dedi.

E: Fazla da bir sıkıntı olmaz zaten ben bu hafta tam kadro çıkacağım, bir iki eksikim var ama tam kadro çıkacağım.

A: Yok yani kulağa mesaj verimiz dedi.

E: O tabi canım ama mesaj gitti onlara, öteki taraftan mesajı gönderdim haberin olsun.

A: Tamam ama ona değil başkana göndericen.

E: Ben patrona mesaj gönderdim, Ankara'ya gittim, oradan arattırdım onu.

A: İyi tamam, o zaman isimle iste artık.

E: Bilmiyorum artık, yani benim önümüzdeki hafta sıkıntım var, o Kırşehir'e gideceğim, onlar da baya heyecanlı.

A: Kırşehir'e...

E: Kırşehir'e gideceğim, bu haftayı ben geçerim de abi yani büyük bir sıkıntı olmazsa önümüzdeki haftayı geçmem lazım.

A: Alsınlar Ankara'dan versinler işte.

E: Pazartesi veya salı günü açacağım, konuşacağım, onların maçı ne zaman milli takımın maçı ne zaman.

A: Yarın.

E: Yarın mı, o zaman pazartesi günü döner onlar, ulaşırım ben onlara.

A: Tamam.

E: Bir sıkıntı olursa ararım ben seni.

\*\*\*

A: Hayatta yapmam, bu işi sırf senin için yapıyorum.

E: Teşekkür ederim.

A: Bak rezil oluruz abi, rezil.

E: Hiç kimse bilmez, bir sefere ihtiyacım var.

A: Bak rezil oluruz.

E: Tamam.

A: Arpa verilecek bu adama.

E: Hıı.

A: İsmi siz atattıracaksınız, ona karışmam.

E: Hı.

A: Çünkü yani senin o patronun dandik.

E: Evet.

A: Onun, ben onun yerinde olsam a.... koyayım Türkiye ile gırgır geçerim.

E: Ya o adam da hiç bizim bildiğimiz gibi bir adam değil Aliço, bir tanısan adamı yani Türkiye ile gırgır geçecek bir adam da şimdi korkmuş ürkek yani, zavallı bir durumda, başkan öyle bildiğimiz bir başkan değil şu anda.

A: Yani herif gelecek, tırpanı vuracak, ben biri, şimdi ben araya birini soktum arkadaşını.

E: Hı.

A: Yani bunlar arpayı alır, yani arpayı aldığını biliyorum da yani ben arpayla böyle şeye girmek istemem.

E: Arpayla ben de girmek istemiyorum Aliço yani.

A: Anladın mı.

E: Bu çok...

A: Şimdi sana bir şey söyleyeyim, senin bölgen uymuyor, bölgen uysa...

E: Hı.

A: Ankara olsa...

E: Ankara.

A: Dört beş tane orada var, benim canım ciğerim, derim ki böyle bak mesela bu hafta tesadüf Coşkun'un maçına benim en iyi arkadaşım gitti, söyledik.

E: Evet.

A: He bayağı memnun kalmış, Sakarya - Altay maçına...

E: Evet.

A: Şeye burada Antep maçında benim canım ciğerim var.

E: Evet.

A: Şimdi...

E: Senin canın ciğerin kim abi, onu bize yollasan da bize kıyak yapsın.

A: Olmaz olmaz, senin bölgede.

E: Senin bölgede...

A: Yok senin bölgede o, aynı yere vermiyorlar.

E: He öyle demek.

A: Veremezler, verseler şimdi bir tane var.

E: Hı.

A: Şimdi onları aradım ki bir tane bana dedim isim söyleyin dışarıdan.

E: Hı.

A: Tamam mı, İstanbul'da var, şimdi hatır için olan şey yapacak anladın mı, bir iki tane pozisyon geçer abi, işi arpayı alacak, işi de verecek abi.

E: Arpa ne abi, arpa devirsinde arpayı ben beceremem ki abi, kulüpten birine söyleyeceğim de o bilemem bu işler Ali rezil oluruz adımız.

A: Rezil oluruz.

E: Yani adımız.

A: Ben de onu söylüyorum.

E: Adımız karışırsa yani...

A: Yani sana bir şey söyleyeyim.

E: Utanç, ben, ama yani küme düşme, yani küme düşersem ölürüm abi, yani ben öbürü gibi...

A: Kim yapacak bunu?

E: Ya bizim başkanımız üç dört tane hakemden birini yaptırabilir ben rica edeceğim başkana, yani o hiçbir şey yapmamış, şimdiye kadar ben de yapmadım, bir tek sen, hakemler geliyordu Aliço'nun selamı var Erdoğan abi

diyorlardı, ofsaytı göstermiyordu, bizim lehimize bir şey kullanmıyordu.

A: Ya bak, sana bir şey söyleyeyim.

E: He.

A: Hatır için yapılacak iş ayrı, ben a.... koyayım dünya verdim, a....  
s....lerime bilmiyor musun?

E: Biliyorum senin hakemlere verdiklerini.

A: Ben her hafta yemin ediyorum, bunlara beş bin dolar a.... parası  
veriyorum istanbul'a gelen beni arıyor a.... koyayım.

E: Ya biliyorum, ben de senin hakemlerinle Kıbrıs'ta gördüm onları, yani  
sana da anlattım neler yaptıklarını.

A: İstanbul'dan sana gelir, İstanbul'dan gelecek sana iş yapamaz, yani  
gelecek o tipte adam yok, nasıl hatır için söylerim, ama hatır seni kurtarmaz.

E: Evet.

A: Ben biliyorum yapacağını, iki tane faulü es geçecek.

E: Ben bizim Cem var bu kulübün papazı, onla görüşeyim, daha sonra  
ararım seni.

A: Sana bir şey söyleyeyim, yoksa öbür türlü ben hiç duyulur muyulur, a....  
koyayım.

E: Ya ölürüm, Aliço benim istikbalim bu, benim her şeyim bu ya.

A: Yani mahvoluruz.

E: Yani böyle çok çirkin de bir maça ihtiyacımız var kardeşim.

A: Dinle.

E: He.

A: Ben sana isim vereyim.

E: He ver.

A: Sebahattin Bitirim.

E: Sebahattin Bitirim.

A: izmir bölgesi.

E: izmir Bölgesi tamam ben ona...

A: Verdirebilirsen sana bir şey söyleyeyim.

E: He.

A: Normal yerden verdirin, sonra öbür türlü şeye girersen girerim devreye.

E: Girersin devreye.

A: Girerim devreye.

E: Tamam ben bir konuşayım da tamam Aliço.

A: Tamam.

\*\*\*

A: Alo.

E: He Aliço.

A: He Erdoğan hoca nasılsın?

E: Aliço iyi değilim kardeşim. Bize yap bi kıyak ya, ben bu işleri  
beceremiyorum biliyorsun.

A: Ama sana bir şey söyliyeyim sana kıyak öyle olmaz ki, olmaz yani öyle.  
Olmaz.

E: Kime alalım, istiyelim hakem?

A: Onu yapacak şeyin var mı?

E: Evet.

A: Trabzon maçına ha.

E: Evet.

A: Ama bir şey söyleyeyim arpa isteyecekler biliyor musun?

E: Ya ben arpa işlerine giremem ki Aliço ya ben bu işleri hiç beceremem.

Ya...

A: Ya işte sana bir şey söyleyeyim, dinle, o adamla o adamlarla senin başkanına falan öyle şeye girilmez.

E: Benim başkanımıyla girilmez değil mi?

A: Yani sana bir şey söyleyeyim. Yoksa yemin ediyorum bak...

E: hı...

A: Diyoruz ki Erdoğan bizim arkadaşımız diyoruz, aman şimdi...

E: Kim olabilir hakem bana onu söyle abi, arpaysa da söylerim ne yapayım yani maça ihtiyacımız var, Aliço ya.

A: Bir dakika dur, bir kapasana hemen arıyorum seni.

E: Tamam.

Ali Fevzi Bir ile Sadık İlhan arasında geçen konuşma metni;  
'Bahis oynamadık, kafana göre şey yap'

S: Efendim.

A: Sadık hoca.

S: Evet abi.

A: Hani bahis dedim ya.

S: Evet abi...

A: Oynamadık ha, ona göre yani kafana göre şey yap.

S: Vaz mı geçtiniz?

A: Haa oynamadık da şimdi güzel bir dümen yaptık, ikinci lig var ya play off.. Onlardan üç tane maça oynayabileceğiz, bundan sonra on - 15 milyon mark alabiliriz o işten.

S: Abi söylersin, ekip ayarlarız.

A: Öyle yapacağız.

S: Ayarlarız abi.

A: Sonra görüşürüz, gelecekler bir görüşmeye, buraya gelsinler de...

S: Sen olduktan sonra olur abi...

A: He tamam.

S: Ben Suat'ı ne zaman arıyayım abi?

A: Suat beş uçağıyla gidiyor işte.

S: He.

A: Sen uçağı binerken ara yani o da seni arar yani indiğın zaman ara direk otele git, yeriniz ayrıldı.

S: Tamam abi.

A: O bizim Eyüp var Eyüp Necmioğlu...

S: Hı.

A: Kıbrıs'ta kumarhaneleri falan var, biz onlara ortak olacağız galiba.

S: İyi, hayırlı olsun abi.

A: Onlar da gelip ilgilenecek.

S: Tamam abi.

S: Alo.

A: Nasılsın Sadık Hoca, gittin mi?

S: Sağ olasın abiciğım, gitmedim, günü birlik gitmeye karar verdim ya.

A: Kim var yanlar?

S: Hakan Osman Yavuz ve Kenan Kozak abi.

A: Kenan bizim o ufaklık.

S: Haa eve geldik ya.

A: Gelecek misiniz yarın İstanbul'a?

S: Geçmeyiz abi, ya döneriz yarın maçıtan sonra başka zaman geliriz  
İstanbul'a ya.

A: Şimdi şey aradı beni, ALi Oto var ya...

S: Hıı.

A: Anladın mı kim?

S: Tanıyorum abi Ali abiyi hıı.

A: Haa Sadık hocanın telefonu dedim, ben söylerim, Erzurum benim  
takımım diyor, dedim ki Sakarya'nın da antrenörü benim çocukluk arkadaşım.

S: Bi de onu deseydin abi.

A: Ha.

S: Ne diyor o zaman.

A: Ne yapacağız dedim sana bir şey söyleyeyim.

S: Hıı.

A: Ortaya yöneten a... koyayım hiç ikisinin de hedefi yok g... verenlerin Ali  
Oto'yu ararsın, Ali abi aradı dersin o kadar, bildiğini çal, yani boşver.

S: Tamam abi.

A: Öyle bedavaya iş mi yani.

S: Yani Sakarya'yı niye kızdırayım abi?

A: Coşkun benim sınıf arkadaşım.

S: Biliyorum abi, sen Coşkun'u ezmesinler diye birkaç kere söyledin ya, ezmesinler filan diye...

A: Ha Coşkun da benim sınıf arkadaşım yani.

S: Yok abi ortada ne görüyorsam onu yaparım.

A: Sen onu ararsın, Ali abi aradı dersin, ben aramış olayım, yani tamam mı?

S: Abi onun cep numarası falan değişti herhalde ya bana verdiği...

A: Üç yüz elli şimdi ara şimdi ara, havaalanında yakalarsın.

S: Ha.

A: Üç yüz elli beş.

S: Üç yüz elli beş evet abi.

A: Otuz beş altmış yedi, otuz ikili.

S: Otuz beş altmış yedi tamam.

A: Haa Ali abi aradı dersin tamam, sana bir şey söyleyeyim.

S: Haa.

A: Bildiğini oku, aman ha ikisinin de hedefi yok hiç.

S: Tamam abi aynen gördüğümü çalarım ya, o maçlarda kendimi ezdirmeyeyim, daha güzellerine lazım olacak.

A: Yok yok sakın sakın ya bunlar bilmiyor bu işleri

S: Evet.

A: Yani sana bir şey söyleyeyim, bi adamdan bir şey istiyorsun da yani yapılacak iş var, yapılmayacak bir hedefleri olsa dersin ki...

S: Yani abi bi de Harun gitti ya bunların maçına.

A: Haa.

S: Erzurum'a abi inanılmaz kötü takım diyor, ben demiştim o zaman, Erzurum'u kolla Dardanel'in bir b..ku. yok, hani diyor abi berbat takım diyor ya hiçbir özelliği yok diyor.

A: Tamam görüşürüz.

S: Ben tamam Ali abiyle görüştüm derim ona.

A: Tamam.

Ali Fevzi Bir ile Samet aybaba arasında geçen telefon görüşmesi metni  
'İyi olacak bizim için'

Samet: Efendim.

Ali Fevzi Bir: Samet Hoca Aliço.

S: Ha merhaba abi.

A: Ha şimdi yatırdım onları ayrıldım.

S: Tamam abi.

A: Dediğim gibi rahatına bak.

S: Eyvallah çok sağol ya.

A: Tamam mı?

S: Tamam iyi olacak bizim için.

A: Hadi Allah'a emanet ol.

S: Sağol çok teşekkür ederim.

A: Hadi başarılar.

S: Sağol, sağol.

Ali Fevzi Bir Sadık İlhan

Sadık: Efendim.

Ali Fevzi Bir: Sadık hoca nasılsın?

S: Sağ olasın abi, siz nasılsınız?

A: İyi, ne var ne yok?

S: İyi abi. Allah'a şükür ya uğraşıp duruyoruz.

A: İyi, iki tane odan ayrıldı senin.

S: Tamam abi.

A: Ne günü geliyon?

S: Abi cumartesi günü geliyorum.

A: İyi tamam, ben ordayım.

S: Bu taksini falan numara ediyordun abi.

A: Hee iki yüz sıfır iki yüz yirmi dört.

S: Sıfır iki yüz yirmi dört,

A: İki yüz yirmi yirmi dokuz yetmiş.

S: İki yüz yirmi yirmi dokuz yetmiş.

A: Şey Veli, Veli.

S: Veli he, Veli.

A: Çok kar varmış, zaten öbür türlü çıkılmıyor.

S: Mümkünü yok, peki abi burada değil de yan otelde Bitirim'e yer ayırma  
imkânı var mı?

A: He, dolu her yer.

S: Dolu mu?

A: Her yer dolu, Sebahatti'ne...

S: He?..

A: Orada ayırırız, önemli değil ya.

S: Ben aynı otelde kalsın istemiyorum abi ya.

A: Bir şey olmaz, bir şey olmaz.

S: Kalmasın aynı otelde abi ya.

A: Niye ya, bir şey olmaz, bir şey olmaz.

S: He.

A: Kim kime dum duma, kimse kimseyi tanımaz.

S: Valla...

A: Evet Evet, çok kalabalık.

S: Muhakkak kalabalıktır, yan otel falan orayı da tanıyon ya sen.

A: Yav ayarlarım da her yer dolu.

S: He.

A: Önemli değil, oraya kalsın, önemli değil.

S: Ne yapıcan, Bitirim'e ayırıyon mu?

A: Ayırırım ayırırım.

S: Bitirim haber bekliyor benden şimdi.

A: Bir tane oda mı?

S: Abi onun da çocuklar var, çocuklar büyük ya.

A: İki tane, tamam şimdi arıyorum.

S: İki tane.

A: Dur arıyorum seni.

S: Tamam, ben haber bekliyorum abi.

Ali Fevzi Bir ile Şenol dede arasında geçen konuşma metni

A: Şenol.

Ş: Hıı.

A: Bu iki tanesini garantiledim, ha... Ş: Haa...

A: İki taneyi garantiledim.

Ş: ..... A: Türkiye'den iki tane var ya. Ş: Haa.

A: O iki tanesi garanti oldu.

Ş: İyi, tamam.

A: Ama sana bir şey söyleyeyim...

Ş: Hı...

A: Peki iki tane almıyorlar mı bunlar Türkiye'den?

Ş: Yok, almıyorlar canım.

A: Üç tane olacak illa ki ha?

Ş: Abi adamlar Türkiye ligini almak bile istemiyorlar.

A: Ha.

Ş: Türkiye ligini almak bile istemiyorlar adamlar.

A: Allah Allah...

Ş: Sana bir şey söyleyeyim mi, yalan söylüyorsam Allah Kuran çarpsın, çocuk şimdi burada kâğıt yazıyor, kâğıdı iki bin lira iki, bir lira bin lira bu şeyler var ya ganyanlar...

A: Hıı.

Ş: On tane var ..... kırk kilometre bir yerde otuz kilometre öyle dağıtıyor biliyor musun?

A: Hıı, iyi tamam, ne çıkarsa bahtımıza, ordan da bir tanesi de iyi çıkarsa

zaten parayı kurtarırsınız.

Ş: Oradan bir tanesi iyi çıkarsa parayı kurtarmasını ..... bunların içinde tek tehlikeli kim var biliyon mu Ali abi, bu Torin var ya Torin.

A: O garanti.

Ş: Öbürleri garanti diyorlar, bu Torin tehlikeli diyorlar.

A: Görürsün, bak görürsün.

Ş: İnşallah öyle olur, öbürleri garanti diyorlar, bu Torin diyorlar çok sakat.

A: Olsun ya, sakat olsun, kısmet ya, ne çıkarsa bahtımıza kumar oynadık, kaybettik. Şimdi karılarını koyduk koyunlarına, otel paralarını verdik .....

Ş: .....

A: Şimdi senin manitayı verdik .....

Ş: Bizim manitayı .....

A: Dur arıyorum seni.

Ş: İyi pazarlıyorsun.

A: Hadi eyvallah.

Ş: Oldu.



## **SUNUŞ**

Bu çalışmada bana destek olan, moral veren ve yol gösteren herkes benim hayata hazırlanmama da ışık tutmuşlardır.

Tez çalışmamda bana zaman ayırarak değerli fikirlerini benimle paylaşan sayın hocam Prof. Dr. Korkmaz ALEMDAR ve Avukat Kemal KAPULLUOğLU'na, organize suç örgütleri ve karapara aklama konusunda yaptıkları başarılı çalışmalardan ve bu konuyla alakalı olarak bilgisine başvurduğum değerli Emniyet Teşkilatı ve MASAK çalışanlarına ve çalışmamda beni adım adım izleyen, bilgi ve tecrübelerini benimle paylaşan, değerli tez danışmanım Yard. Doç. Dr. Nuran YILDIZ'a yardımlarından dolayı minnetle teşekkürlerimi sunarım.

## İÇİNDEKİLER

|                                   |    |
|-----------------------------------|----|
| SUNUŞ.....                        | i  |
| İÇİNDEKİLER.....                  | ii |
| EKLER.....                        | v  |
| I. GİRİŞ:(ARAŞTIRMA SORUNU).....  | 1  |
| II. TEZİN KONUSU.....             | 6  |
| III. TEZİN AMACI.....             | 6  |
| IV. TEZİN ÖNEMİ.....              | 7  |
| V. YÖNTEM.....                    | 7  |
| V.1. Varsayımlar.....             | 7  |
| V.2. Kapsam ve Sınırlılıklar..... | 8  |
| V.3.Kuramsal Çerçeve.....         | 9  |

## BÖLÜM 1

### DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE FUTBOL

|                                                               |    |
|---------------------------------------------------------------|----|
| 1. TOPLUMSAL BİR OLGU OLARAK FUTBOL .....                     | 12 |
| 1.1.Futbolun Tanımı Kapsamı ve Toplumlarda Yaygınlaşması..... | 13 |
| 1.2.Spor Etkinlikleri İçinde Futbolun Yeri.....               | 18 |
| 2. FUTBOL SEKTÖRÜNÜN ENDÜSTRİYEL GÖRÜNÜMÜ .....               | 26 |
| 2.1.Futbolun Endüstriyel Dönüşümü .....                       | 26 |
| 2.2.Endüstriyel Değişimin Futbola Yansımaları.....            | 29 |
| 2.3.Futbol Kulüplerinin Şirketleşmesi .....                   | 33 |
| 2.4.Sponsorluk ve Futbol Kulüpleri.....                       | 38 |
| 2.5.Naklen Yayın Gelirleri ve Futbol Kulüpleri.....           | 42 |
| 2.6.Bosman Kararlarının Futbol Sektörüne Yansımaları .....    | 47 |
| 3.TÜRKİYE’DE FUTBOL .....                                     | 49 |
| 3.1.Futbolun Türkiye’ye Gelişi.....                           | 49 |
| 3.2.Küreselleşme ve 1980 Sonrası Türkiye’de Futbol.....       | 52 |

## **BÖLÜM 2**

### **ORGANİZE SUÇLULUK TANIMI**

|                                                                            |    |
|----------------------------------------------------------------------------|----|
| 1.ORGANİZE SUÇLULUK TANIMLARI, KRİTERLERİ VE SUÇ TİPLERİ...                | 58 |
| 1.1. Organize Suç Terimleri .....                                          | 58 |
| 1.2.Organize Suçluluk Tanımları.....                                       | 62 |
| 1.3.Organize Suçluluğun Kriterleri.....                                    | 66 |
| 1.3.1.Leipzig Kriterleri .....                                             | 70 |
| 1.3.2. Avrupa Birliği Organize Suçluluk Kriterleri.....                    | 71 |
| 1.3.2.1. Zorunlu Kriterler.....                                            | 71 |
| 1.3.2.2. Seçimlik Kriterler .....                                          | 71 |
| 1.4.Organize Suçluluk Kriterleri Kapsamında Kabul Edilen Suç Tipleri ..... | 72 |
| 2.TÜRKİYE'DE ORGANİZE SUÇLULUK.....                                        | 74 |

## **BÖLÜM 3**

### **TÜRKİYE'DE FUTBOL MEDYA VE ORGANİZE SUÇ ÖRGÜTLERİ ÜZERİNE**

|                                                                         |     |
|-------------------------------------------------------------------------|-----|
| 1-MEDYA VE FUTBOL .....                                                 | 80  |
| 1.1.Medya ve Spor/Futbol İlişkisi.....                                  | 80  |
| 1.2. Medyanın Spor/Futbolu Sunum Biçimi.....                            | 85  |
| 1.3.Türkiye'de Spor/futbol Medyası ve Etkinliği .....                   | 87  |
| 2- ORGANİZE SUÇ ÖRGÜTLERİ VE FUTBOL .....                               | 92  |
| 2.1.Türkiye'de Futbol Sektörü ve Organize Suç Örgütleri İlişkisi.....   | 92  |
| 2.1.1.Futbolun Ticarileşmesi ve Kulüp Yönetimi .....                    | 92  |
| 2.1.2.Futbol Kulüplerinde Organize Suç Örgütleri İlişkisi.....          | 97  |
| 2.1.3.Futbol Kulüpleri Aracılığıyla Kara Paranın Aklanması .....        | 103 |
| 2.1.3.1.Banka Kredileri Aracılığıyla .....                              | 106 |
| 2.1.3.2.Kişi Veya Grupların Kulübe Verdikleri Paralar Aracılığıyla..... | 107 |

|                                                                                  |     |
|----------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 2.1.3.3.Futbolcu Transferi Aracılığıyla .....                                    | 110 |
| 2.1.3.4. Gider Göstergesinde Gerçek Dışı Bilgilerin Sunulması Aracılığıyla ..... | 110 |
| 2.1.3.5. Şike Ve Bahis Yoluyla Kara Paranın Aklanması .....                      | 112 |
| 2.2.Türkiye’de Meşruiyet Kazanma ve Popülerleşme Aracı Olarak Futbol ....        | 112 |
| 3.ÖRNEK OLAY İNCELEMELERİ.....                                                   | 115 |
| 3.1.Futbol Federasyonu Başkanlık Seçimleri .....                                 | 115 |
| 3.2.Malatyaşpor Örneği .....                                                     | 122 |
| 3.3.1982 Beşiktaşspor Kulübü Başkanlık Seçimleri .....                           | 124 |
| 3.4.Karagümrükspor Lokalinin Kurşunlanması .....                                 | 128 |
| 3.5.Özsahrayıcedidspor Örneği.....                                               | 130 |
| 3.6.Şike, Teşvik Primi ve Müşterek Bahis .....                                   | 132 |
| SONUÇ.....                                                                       | 146 |
| KAYNAKÇA.....                                                                    | 155 |
| ÖZET.....                                                                        | 169 |
| ABSTRACT.....                                                                    | 171 |
| EKLER.....                                                                       | 173 |

## **EKLER**

EK.1 :Mustafa Kefeli'nin Organize Şube Müdürlüğü İfadesi

EK.2 :Dilek Uzun'un 22 Şubat 2002 Tarihli Organize Suçlar Şube Müdürlüğü'ndeki İfadesi

EK.3 :Basında Yeralan Şike Konuşmaları

EK.4 :Konumuzla İlgili Savcılık ve Emniyet Müdürlüğü İfade Tutanakları